

ЛНБ ім. В. Стефаника

00315621 (I)

11522

ВѢЩОКЪ

РУСИНАМЪ НА ОБЖИНКИ

У П Л А Т Ъ

ИВАНЪ Б. Ѳ. ГОЛОВАЦКІЙ.

ЧАСТЬ ВТОРАЯ

У ВѢДНИ

Черенками О. О. Мехитаристовъ.

1847.

p.k. 33403

и. 80175

2 - 2ур

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ и. 144235

Е Г О

ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ

ВЫСОКОПРЕОСВЯЩЕННѢЙШОМУ

ВЫСОКОДОСТОЙНѢЙШОМУ

ГОСПОДИНУ

ЮСИФУ РАЯЧИЧУ

ПРАВОСЛАВНОЙ ВОСТОЧНОЙ ЦЕРКВИ

АРХІЕПИСКОПУ КАРЛОВЕЦКОМУ

**И ВСЕГО ВЪ ЦѢС. КОРОЛ. ДЕРЖАВАХЪ ОБРѢТАЮ-
ЩОГО СЯ СЛАВЕНО-СЕРБСКОГО И ВОЛОШСКОГО
НАРОДА**

МИТРОПОЛИТУ

**ЕГО ЦѢС. КОРОЛ. АПОСТОЛЬСКОГО ВЕЛИЧЕСТВА ДѢЙ-
СТВИТЕЛЬНОМУ ТАЙНОМУ СОВѢТНИКУ**

БЛАГОРОДНѢЙШОМУ ЧЕЛОВѢКОЛЮБЦЮ

РЕВНИТЕЛЬНѢЙШОМУ

ЗАЩИТИТЕЛЮ

БЛАГОЧЕСТІЯ

ВЕЛИКОДУШНОМУ ПОКРОВИТЕЛЮ

ПРОСВѢЩЕНІЯ НАРОДНОГО

ВЪНУСѢ

*преископнѣйшій благодар-
нѣйшій издашесь.*

ПРЕДИСЛОВІЄ.

*Издавая первую часть Вѣника, при-
неволенъ былъ емъ съ многими и частью
непобѣдимыми обстоятельствомъ боро-
ши ся — такъ то уже привычно у первен-
цѣвъ водитъ ся. Але, хвалиши Господа,
счастливо перебуло ся, головная цѣль
исполненна: почтение руске читатель-
ство съ удовольствіемъ и неподѣваною
благодарностью приняло первенцѣ моихъ
шрудѣвъ и стремлѣній, и вложило на мня
долгъ неувядаемой благодарности.*

*Но передъ прочими съобовязало мене
всечеснѣйше и высокодостойнѣйше галиц-
ке духовенство, кошоре безиримѣрною сво-
єю ревностностью и истиннымъ человеко-*

любіємъ зъсылая дары зо всѣхъ сторонъ Галиччины въ жершеву народнои словесности, не лишило мене своѣй великодушнои помочи и показало свѣшу, же въ нѣмъ изключишельно єсть основа народного нашего просвѣщенія, въ нѣмъ однімъ непоколѣбиме заступишельство, покровъ и подпора народнои словесности. Чєсть нашому духовенству и слава да будєшь въ сердцахъ всѣхъ вѣрныхъ Русинѡвъ! —

Поленъ уиованія приспуаю я ѣ ше-перъ къ изданію вшорѡи часши Вѣнка, кошѡра обѣяшѡстью и рѡзнообразіємъ сшашей значишельно ошличає ся ѡдѣ первой; и надѣю ся, же родолубивіи крайне, кошѡри нѣжными своими пѣніями и глубокомыслєнными розиравами и сбѣрками сшоль многоцвѣшно присшроили сію часшь Вѣнка, удостѡяшъ єго благопріяшной своѣй внимашельности, и не осшавляшъ мене безъ помочи въ будучѣмъ продолженію сихъ вѣнкоплєшинъ заживныхъ.

Тушъ въ уведєнію счишаю себе обѣязаннымъ, хочъ въ загалѣ набылиниши и корошенько побєсѣдоваши дєщо про самє

внѣшное лице сего изданія ш. в. правопись, и предложиши симъ мое оправданіе передъ общимъ судомъ чишашельства.

Необходимымъ, найпевнѣйшимъ и немыльнымъ руководителемъ въ сѣмъ отношенію былъ менѣ общій голосъ, кошорый выдобувши ся изъ самой глубины груди народа нашего, зъ давныхъ давенъ шакъ вѣрно и благозвучно одбиваетъ и разливаетъ ся въ чувствіяхъ и всѣй дѣлательности русскихъ нашихъ родолюбцевъ; хотѣя не лѣзя и того поминуши, же и другіи Словене, именно пріятели и ровесники мои соглашаючи ся съ Галичанами многимъ причинили ся, и одвели мене одъ бездорожья, на кошоре я изъ нехоша пошлъ ся; и увѣрили мене, же не доконче нужно въ правописанію держаши ся выговора прощонародного, а ограничивши ся своимъ шшомо родимымъ нарѣчьемъ не лѣзя безъ оскорбленія лишаши ся общихъ правилъ словенской правописи и коренословія. Согласіе Галичанъ и другихъ Словенъ въ одномъ и шомъ самомъ взглядѣ переконало мене, же въ загалъ другимъ

Словенамъ не доконче знаши, якъ мы одинокіи голоса вымовляемъ: они удовольени шымъ, коли мысль нашего народа одгадаши, выроздумъши и намъ удблиши ся, а шакъ взаимнымъ духомъ овбнуши и переняши ся возмоушъ. То єсть головная цбль и єдинственне стремлбнѣе всбхъ славянскихъ подробныхъ словесностей; а шушъ видишъ ми ся, що єдность письма (азбуки) и на общихъ языкословныхъ законахъ основана правопись, яко неоминаема дверь къ тайнамъ умшвенного жишья народѡвъ, показуючи и ушворяючи пушь къ общему сему сокровищу, єсть шакожъ преимущественнымъ и необходимымъ средствомъ полного взаимного удбленія и искреннего одушевленія *).

*) Сбѣрки простонародныхъ твореній всякого рода становлять однимъ одну вымѣну сего общего правила они должны строго держати ся выговора простонародного, они повинни бути вѣрнымъ зеркаломъ языка и духа простонародного — але не яко окончечная цбль сами въ собѣ по мнѣнію декотрыхъ, котори бы ради создати тѣлько словесностей, кѡлько нарѣчій, но яко предметъ, средство и жерело для природоспытателей языка и духа народного.

Я увѣренъ, що ни кшо изъ почтенныхъ чишашелѣвъ сомнѣваши ся не буде, же для Словенъ въ загалѣ а для Русинѣвъ въ особеннѣости єсть кирилиця, дорогоцѣнный сей забышокъ и спадщина нашихъ первыхъ св. Апостоловъ, вразъ съ своєю поважною старословенскою, або по крайнѣй мѣрѣ церковнословенскою правописью, найспособнѣйшая ни чимъ ненадоложимая. — — Такъ кшо жъ мене схоче укоряши за шоє, же я — переконанъ, що въ нашѣй старѣй азбуцѣ ни одной буквы нема, кошора бы не имѣла своего певного значенія, своего положишельного упошребленія, своєї обще словенской всесшоронной основности и правильности — же я, мовлю, въ сѣй часи Вѣнка не шѣлько самогласни, але шакожъ по необходимости нашего нарѣчья всѣ коренніи согласни и полугласни назадъ повернулъ, и шакъ къ сему доси еще недостижимому идеялу по возможности приближилъ ся?! —

Не много я въ правдѣ ѳдмѣнилъ: але розваживши, кѣлько одинокіи словенскіи племена ушерѣбли мало по малу а все че-

резъ свое равнодушіе къ общимъ правиламъ, черезъ бракъ поваги и чести къ шаросвѣщичинѣ, а легкомысленную любовь къ новошамъ, къ самолюбнымъ, ѳдѣособняющимъ идеямъ, кошори особливо въ новѣйшихъ часахъ такъ широко и глубоко розкоренили ся; — если розважимо, що збудивши ся разъ зъ правои дороги, и загубивши слѣдъ ведущій насъ къ словеснѣй єдношти, сему шоль ожиданному и єдино спасоносному сокровищу, дуже шяжко ѳдглядѣши правый сей пушь, а еще шяжше повернуши ся къ нему назадъ: — шогдѣ увѣримо ся, же намъ не лъзя безъ ускорбу лишаши ся ани шого, що само собою маловажне и нибѣ збышочне, що доси еще загадкою для насъ, що доси всѣми шрудами и изслѣдованіями нашихъ языкошисшашелей еще не со всѣмъ выяснено, ѳпредѣленно, еще не со всѣмъ ушановленно, но шымъ самымъ нами еще неоцѣнено, а къ дальшимъ изслѣдованіямъ общихъ законѳвъ необходимо. —

Не хочу я шымъ ушримоваши, же ѳдѣ правошиси мною упошребленной уже

лучшою нема: премного дастъ ся еще по-
 правити, подлѣ своего и другихъ нарѣчій
 переоначити, изъ старинныхъ памятни-
 ковъ выяснити; но думаю и всякій согла-
 ситъ ся на тоѣ, же лише неѣдштуино слѣ-
 дуя сему пушеводишелю ш. в. церковнѣй
 и старословенщинуѣ можемо надѣяши ся,
 що и намѣ Словенамѣ настигне колисъ
 счастлива пора, и намѣ зродитъ ся ко-
 лисъ геній, кошорый выяснивши и обья-
 вивши таинства нашої старины, въ серд-
 цяхъ вдячной пошомности вѣчный огонь
 душевного житья роздуе а при гошовѣй
 колодѣ легше розжариши усьѣе! — Для
 того намѣ еще доконче держати ся народ-
 ноу приповѣдки, кошора учинѣ:

Нового не запроваджай,
 Старовины держи съ! —

Тотѣ естѣ по мѣмѣ мнѣнію общій
 голосъ народа, голосъ вѣрныхъ Руси-
 новѣ — его я держу съ, за нимѣ я слѣдѣ
 въ слѣдѣ иду. Чи правый сей пушь, чи за-
 веде онѣ насѣ къ ожиданнѣй цѣли, предѣ-
 оставляю общему розсужденію благосклон-

*ныхъ читателей, коихъ поученія и
справедливи укоры я съ внимательностью,
покорою и истиннымъ благодареніемъ за
всѣгда приняши, и ними пользоваться ся
гошовъ.*

**У Вѣдн въ день Успенія Пресв.
Богородицы 1847.**

ИЗДАТЕЛЬ.

С Л О В О

О ПОВИННОСТЕХЪ ПОДДАННЫХЪ

(передъ прочими чина священническаго) ко Царю и Ошечеству, голошене передъ достойными Настоятелями и честными Гостями, до ишомѣвъ греч. каш. Семинаріи у Львовѣ дня 9. Листопада 1839 года, Антоніємъ Любичь-Могильницкимъ.

Було то другій разъ *) за нашої памяти, що молодой богословець такъ промовилъ отеческимъ языкомъ передъ лицомъ достойной Старшины до своихъ соученикѣвъ и сотрудинокѣвъ. — Тямлю тую памятную хвилю — всѣ слухи на пряженіи кмѣтовали сердечніи слова, притомніи понимали ясную науку изъ щирои груди родолюбця до молодыхъ лѣторостей пронешенную, сердца ихъ отверяли ся для приня-

*) Покѣйный Отець Марк. Р. Шашкевичъ булъ первый, который „Слово къ питомцемъ“ держалъ по руски 1834 года (см. Вѣнокъ I. Часть.)

тія правдъ выложенныхъ — бо промовиль изъ сердца руского до сердець рускихъ. Многін изъ читателѣвъ дѣзнали сами того чувства, знакома имъ буде тая хвиля вдыхновенія, яку учинило тоє слово; — але далеко бѣльше изъ непритомныхъ ради бы хотъ перечитати слова такъ важніи, хотъ изъ письма ѡдганути мысли и чувства слушателѣвъ. Отъ же для обновленія и пригаданья тои памятнои хвили тымъ, котри єи разъ учули, якъ и для того, що бы нечувшимъ подати о нѣй сяке таке виображеніє, гадаю дещо побесѣдовати о тѣмъ Словѣ, и важнѣйшіи мѣстця выписати, що бы неяко головнѣйшии повинности и правды тамъ выложенніи хотъ коротенько переказати, всякому въ память втолковати, и до сердца приложити.

Красомовець нашъ ясно розвинуль понятіє о Старшинѣ и пѣдвластныхъ, покрѣпилъ свои слова исторією и письмомъ святымъ, кинуль кѣлька смѣлыхъ але правдивыхъ почеркѣвъ изъ давнои исторіи нашого Отечества — розклавъ просторонно въ красныхъ образахъ, якъ доля нашого народа ѡдмѣнила ся за счастливого правленія Австрійского, и выли-

чилъ всѣ ласки на насъ высыпанніи. Одакъ повернулъ на высокое и важное дѣло священническаго чина, представилъ якъ до того стану годно приготавливати ся, а збивши достаточно закоренѣлиі передсудженія и блуды, навчає насъ на конецъ, якъ правой дорогою йти, що бы одповѣдно высокому намѣренію, и съ пожиткомъ и хѣснемъ повѣренного стада, блаженной цѣли своей достигнути; особливо сильно и слушно представилъ конечную потребу ученія и оброблюванья питомого материнского языка.

Зъ разу не смѣло, здаєть ся, приступає до рѣчи своей, и вымовляє ся, що дѣло „трудне“ розпочинає, — „бо, мовить, не промовляю до Васъ языкомъ ѡдъ людей ученыхъ обробленнымъ и украшеннымъ, але такимъ, якій ся пѡдъ убоговъ рѡльника стрѣховъ, погорджений просвѣщеннымъ свѣтомъ переходує“ — однакожь чує ся въ силѣ и каже — „не єсть не подѡбне, бо промовляю до Васъ словами, котри суть найдорожшій забытокъ, якій намъ любезніи отцѣ наши лишили, котри взяти изъ устъ братьей нашихъ, зъ грудей чувствомъ вѣрности и любви упоенныхъ.“ — И видко, якъ ясно и гладко довѣль до кѡнца

започату рѣчь; а що володѣе своимъ языкомъ, що певно и смѣло выражалъ ся, наилучше покаже ся изъ выписовъ, котрыхъ не мало привести гадаю, абы чого доброго не опустити.

Чувствуячи свое достойное становище, отъ такъ починае молодой витія :

— „Честно и потѣшно ми єсть, Высокопочтенніи Настоятелѣ, мужи свѣтліи и всечестніи, и Вы достойніи Гостѣ любіи, що нинѣ передъ лицемъ Вашимъ могу ѡдкрыти чувствія мои, могу ѡтворити уста мои. Нинѣ, любиміи Товарищи, зачинаю житѣе нове и счастливє, нинѣ невымовной утѣховъ и радостью груди мои ѡддыхаютъ, коли ми счастье послужило промовити до Васъ о высокѡмъ намѣренію, для котрого 'сьмо ся въ сіє добротинне зложеніє сгромадили, до котрого ся въ нѣмъ приспособляти и лагодити повинни 'сьмо; коли ми доля спріяла припѡмнути Вамъ святіи повинности, якихъ ѡдъ насъ Церковь; Отечество и Императоръ жєлає, коли могу поговорити съ Вами о надѣи, яку на насъ любя родина и цѣлый нарѡдъ рускій отечества Галичского покладає; але 'ще 'мъ далеко счастлившій, коли промовляю до Васъ тими сло-

вами, котри 'сьмо изъ перси матерей нашихъ высъсали, котрыми 'сьмо невинніи утѣхи лѣтъ дѣтинныхъ солодили, котрыми насъ старанный отецъ и любезна мати научали, якъ чоловѣкомъ добрымъ и счастливымъ, якъ Отечеству и людскому племени ужиточными зѣстати, котрыми на конецъ хвалу Богу маємъ ѡдправляти, вѣрнымъ братіямъ нашимъ правды вѣчній голосити, и ихъ о повинностяхъ ко Царю и Отечеству научати.” —

Тутъ розправляє о блудныхъ и мыльныхъ выображеніяхъ, яки сими часы ширють ся, и молодѣжь заражають ѣдомъ противнымъ правому просвѣщенію, упоминає стерегти ся писъмъ и говору тыхъ головъ загорѣлыхъ; — дальше розкладає понятіє власти и старшинъ изъ початку дѣяній племени челоуѣческаго, дає приклады и доводы изъ исторіи такъ священной якъ и мірской; выставляє несчастья и недолѣ, яки народы терпѣти мусятъ, коли схибнуть ся изъ дороги права и порядку вѣчного; показує примѣры а примѣры не далеки — ѡдтакъ упоминає сими словами: — „будьмо далекими ѡдъ такого заслѣпленія и злости, научимъ ся изъ чужого несчастья бути

мудрыми и осторожными . . . поступаймо честными слѣдами памятныхъ прадѣдовъ и праотцевъ нашихъ, котри власти верховнѣй неустанно були послушными и своимъ Княземъ и Царямъ (королямъ) завсе вѣрно служили, хоть имъ не разъ горька доля докучала.“ — По томъ наказуе и утверждаетъ въ вѣрности къ Отечеству и Царю, пригадуе и зъ легка приводитъ въ память „долю Отечества нашего, а надъ все руского народа, яка ’му въ переднѣйшихъ вѣкахъ товаришила“ . . . „Але не все, каже, намъ доховала исторія, бо непріязный духъ тамтыхъ часовъ судиль ’го негоднымъ, абы хоть поминку о нѣмъ учинити; однакъ правда укрыти ся не може, и такъ якъ золото привалене грузею, красоты и цѣны свои не тратить, а повержене въ огонь все пожерающій, ’ще чистѣйше и яснѣйше выходитъ: такъ тота правда не погибла въ темноти вѣковъ давнѣйшихъ, и чимъ бѣльше старано ся слѣды еи затерти, тымъ голоснѣйше до насъ теперь промовляе. Бо такъ якъ тѣло людске по тяжкѣй хоробѣ долго еще на собѣ носить знаки своєї немочи; якъ по сильнѣй бури, по градѣ або тучи убитый колосъ и

трава до горы піднести ся не може: такъ тоти многіи розвалины колись крѣпкихъ городѡвъ, такъ розличніи грузы колись цвитущихъ мѣстъ и селъ, котріи теперъ землю Галицкую такъ густо покрывають, голосно до насъ промовляють, що на нихъ колись несчастна доля тяжила. Але 'ще не все, если ся приближимо до нашего простого народу; если схочемо познаѣти єго способъ, якъ мыслить и чувѣ, якъ тужить и думає; если подслушаемо, якъ зъ пѣсней єго неустанно промовляє туга и смутокъ: то задивуємъ ся, що за велика суперечнѡсть межи тымъ всѣмъ и межи єго теперѣшней долею показує ся?“... Далѣй описавши стихомъ *) причину того, каже: — „Истинный образъ многихъ бѣдъ и горькои недоли, якіи рѡдъ рускій черезъ кѡлька вѣкѡвъ трапили. Мало о нихъ споминає исторія . . . розвалины заможныхъ мѣстъ и городѡвъ поволокла густа мурава, такъ що не могутъ свѣдчити о своѣмъ знищенью и тѡлько часомъ нѡчный птахъ жалѡстну пѣснь на нихъ заводитъ . . . не могутъ до насъ промовити въ полю

*) Смотр. на стор. 42 „Згадка Старини.“ —

могины, бо ихъ густый бурянь покрывае, и то́лько часомъ сивый орель на нихъ усяде по-
думати надъ славою отцѣвъ нашихъ, котрыхъ тамъ кости покрытіи спочивають: але жіе па-
мять тыхъ несчастныхъ часѣвъ въ жалѣстныхъ
Думкахъ и поведѣнкахъ нашего народа, и ѡд-
биваесть ся ѡдъ матери на дочку, зъ батька на
сына якъ найдорожна часть маєтку, яку имъ
зѣоставити можуть. Ними ѡддыхають груди
жвавого молодця въ поли при роботѣ, при
буйнѣй чередѣ, въ радости и смутку; ними
пѣдливае красна дѣвица любе свое зѣлье въ
городци; ними украшае свои работы, ними со-
лодитъ свою надѣю, и свою тугу голосить.”—

Тутъ на конецъ приводить старця, ко-
трый внукамъ своимъ розповѣдае о недоляхъ
и несчастьяхъ народа въ давнихъ часахъ; ѡд-
такъ обертае ся до товарищѣвъ, яка счастли-
ва доля теперъ насъ потѣнае, и мовить: —
„Нетреба далеко свѣдоцтва шукати, бо маємъ
’го що день на мѣстци передъ очима: свѣд-
чить о тѣмъ счастливѣсть людей кожного
стану, свѣдчить мирный спокѣй и пожадана
доля, яка рѣвно въ богатѣй палатѣ и пѣдъ
низковъ стрѣховъ гостить и пробувае. Види-

мо, якъ мѣста повстають зъ давнихъ розвалинъ, и нововъ красотовъ, богатствомъ и порядкомъ землю нашу приіздобляють и украшають; видимо, якъ добрымъ имѣніємъ села процвітають . . . видимо, якъ ся ремесла, искусство и штуки множать и досконалять, якъ многіи плоды промыслу свого удѣляють намъ для пожитку и выгоды.

Але сего еще мало . . . суть иншіи знаки счастной доли, далеко дорожшіи, якъ того все, що 'сьмо выличили. Видимо, якъ сонце правдивого просвѣщенія умного ясно и высоко підносить ся надъ Галицкимъ небомъ, якъ лучами своими мраки и тьмы невидѣнія и слѣпоты умной розганяє, и чисте свѣтло правои мудрости на всѣ части розширяє, такъ що мы, котри 'сьмо не давно въ густѣй тьмѣ невидѣнія блудили, нинѣ въ ряду просвѣщеннихъ народѣвъ Европейскихъ смѣло поличити ся можемо. Дознаємо неустанно благихъ благодатей справедливости: що рѣвно гордый вельможа якъ и найнижшій простачокъ тымъ добродѣйнымъ правамъ и уставамъ мусить ся поводити" и т. д.— „Але, каже дальше, найдорожша ласка, якою народъ рускій въ нашѣмъ Оте-

чествѣ такъ богато обдареный тѣшитъ ся, а
пѣднесеніе церкви нашої до высоты достоин-
ства, до чести и славы, якою ледви коли въ
иннихъ часахъ могла ся защитити. Видимо,
якъ Сіонъ руского роду славно и ясно верхъ
свѣй въ облаки пѣдноситъ, и знаменіемъ кре-
ста святого дѣтей своихъ зо всѣхъ сторонъ
сгромаджае, абы въ нѣмъ хвалу Вышнего серд-
цемъ и устами голосити; якъ вѣнецъ Пасты-
рей выкопанный зъ грузѣвъ и розвалинь, де
черезъ многіи вѣки приваленый вянуль, свѣ-
жимъ цвѣтомъ голову достойнѣйшого Архипа-
стыря вѣнчае и украшае; якъ явно и безпечно
іде Русинъ въ свободныхъ церквахъ молитвы
свои передъ престѣлъ Бога, и складае щиріи
приносы зъ дорѣбку своего . . . слухае съ по-
житкомъ духовнымъ Священника, голосящего
чисту правду Євангелія, въ честнѣйшѣмъ ря-
ду поставленного, якъ въ вѣкахъ переднѣй-
шихъ. — Теперъ (ѣдзываетъ ся), любезніи Братья!
пѣзнавши тоти такъ розличніи благодати,
спытаймо ся сами себе, спытаймо щоден-
ного досвѣдченья и исторіи, зъ которого здрою
они выплывають, де причина имъ и початокъ?» . . .

Тутъ обширно вычисляють ся и выказують ся всѣ ласки, якихъ Русь пѣдъ крыломъ Австрійского орла достувила, сими словами:

— „Тогды, каже, коли доля руского роду близкая сконанья своего уже ся надъ безденну пропасть пахляла, коли сама природа и тѣи, що нами радили, 'ще гѣрыше якъ лиха мачеха о дѣтехъ своихъ старанности не мали; тогды, мовлю, Великодержавнѣйша Цариця Марія Тересія притулила якъ любезна рѣдна матери опущенныхъ сирѣтъ до материнского лона, и дала имъ пѣдъ высокимъ скиптромъ своимъ покровъ, охорону и прибѣжище! Она привернула намъ права обывательскѣи, спокоѣи и безпечнѣсть; утворила самому упослѣженному простакови приступъ до трона своей справедливости; затамовала пагубнѣи уроенѣи, якѣ братьей и сусѣдѣвъ несгодою и ненавистью къ собѣ наполняли . . . Она привернула намъ спокоѣи и безпечнѣсть правои людскости, до которого 'сьмо ся въ передъ не смѣли уже признавати; укоротила горду силу и перевагу, яку бутнѣи вельможи надъуживали на утисненѣи и погибель простачства; Она знищила пагубное уроенѣи, котре запрягли супротивни-

ки нашого племені розширяли, яко бы исповѣданіє православної католической церкви само уже въ собѣ було сорому и зневаги гѣдне; що языкъ и само имя руске єсть довольне, абы 'го ся встыдати и ѡдрѣкати; абы черезъ него тратити добре имя, права обывательскіи, повагу и достоинства!" — По тому описують ся ласки и заслуги „достойнѣйшого Єи сына, вѣчної памяти и вдяки въ сердцахъ нащихъ гѣдного Царя Јосифа, котрый заложилъ училища правдивого просвѣщенія въ краю нашѣмъ, и отворилъ до нихъ дверѣ сынамъ рускимъ, котрымъ въ передъ черезъ огыдну зависть були замкнени и затарасовани"; заложилъ добротинне заведеніє (Семинарію) для ученія и образованья молодого Духовенства. — „На тѣй podstawѣ будовали наслѣдніи Леополдъ Второй, котрый памятнымъ приказомъ Своимъ загладилъ стѣну суперечки, котра два побратимчїи роды въ земли нашѣй такъ ненавистно ѡддѣляла; показалъ имъ дорогу до сгоды и милости побратимской и переконалъ, що не одинаковїи исповѣданія вѣры св., якіи ихъ ѡдъ себе ѡддѣляли, суть вѣрніи дочки того самого Отця и Головы церковной Ісуса Христа. — Але па-

мятнѣйшій намъ є надъ инныхъ долгоденствіємъ правленія Франтишокъ Первый, которого многіи добродѣтели и ласки ко усчаствовленію рода нашего поличити и описати ани часъ, ани языкъ, ани силы мои выстарчити не могутъ . . . Але жиють они свѣжо въ нашѣй памяти, бо 'сьмо були наочными свѣдками тыхъ добродѣтнихъ дѣланій . . . Тожъ видимо, якъ вѣрно въ слѣды боголюбивыхъ Отцѣвъ и предкѣвъ своихъ вступає счастливє нами володѣющій Великодержавный Императоръ Фердинандъ Первый, коли мирного спокою, коли многихъ и высокихъ ласкъ Ёго справедливости и милости єсьмо участниками" — и проч. и пр.

Выраховавши такъ обширно всѣ ласки Австрійского роду, и ѡддавши повинну честь и найглубшу подяку, звертає до своихъ товаришѣвъ и соученикѣвъ, представляючи имъ красными образами „повинности, яки на нихъ Церковь и Отечество вкладає" — и показує, якъ тымъ повинностямъ годно ѡдповѣсти належить; розкладає, яки перешкоды и прикροсти будуть, якъ со свѣтомъ воевати треба буде — „але не мечемъ и огнемъ (якъ колись),

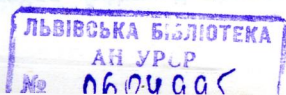
ино докладною вѣдомостью правдъ христіанскихъ и житіємъ не маючимъ сказы и хибы... а бѣда, каже, тому наймитови лѣнивому, котрый леда яковъ нуждовъ дастъ ся побѣдити, або котрый поступками своими покаже, що не добра воля розширяти и укрѣпляти правду, не щире хотѣніе помножати хвалу Божу и спасеніе душъ людскихъ привело 'го до стану священническаго, але марна надѣя, що въ нѣмъ власнѣй выгодѣ и похотемъ тѣлеснымъ, своему лакомству и лѣнливости буде мѡгъ досыть учинити! Тогда, любиміи, чорна наша шата не покрыве чорной души, але свѣтъ на то то бачный буде ся поругати и гѡршити нашими дѣлами, буде ся насмѣвати, що науку устамми голошену заперечуемо нашими учинками, що 'сьмо облудніи, лживіи, що иншого мыслимо и чинимо, а що иншого науками показуемо . . . А той, що є Головою Церкви, котрѣй нибы служимо, и початокъ вѣры, котру голосимо, спытаеть ся колись, якъ того гостя євангеличного неубранного въ строи весѣльній: Пріятелю, якъ же 'сь ты сюда прійшошь? . . Я тя выбралъ, абы 'сь булъ пильный и вѣрный робѡтникъ, а ты въ виноградѣ

моѣмъ дармуєшь, якъ пустой нероба?! Я
 тя постановиль, абы 'сь совѣстно обробляль
 рѣлю мою, и здоровіи плоды ѡддалъ менѣ въ
 дорѣбку, а она виджу въ рукахъ твоихъ спу-
 стошѣла и покрыла ся буряномъ и непожиточ-
 ной хоптою!.. И тобѣ повѣрилъ таланъ, абы
 'сь ся нимъ доробляль дорогого пожитку, а ты
 невдячный въ землю закопуєшь?! . Горе
 намъ, если черезъ недбалѣсть нашу въ вино-
 градъ Христовѣмъ тернѣе ся розкоренить, а
 стадо пѣйде облудомъ и пажерливѣи волки шко-
 ду въ нѣмъ чинити будуть! . . Такъ, най-
 мильшѣи, абы 'сьмо могли высокому призна-
 ченію достѣйно ѡдповѣсти, потреба намъ
 на самъ передъ приспособити собѣ доклад-
 ну вѣдомѣсть всѣхъ повинностей стану на-
 шого.“ — Поступаймо на передъ — „сбе-
 раймо якъ трудолюбѣи пчолы, доки лагѣдна
 весна намъ спрѣе, зъ цвѣтѣвъ розличныхъ
 солодку патоку и дорогій пожитокъ, абы 'сьмо
 неплѣдну осѣнь и долгу зиму мали при чѣмъ
 опровадити.“ — Особливо заохочує тыхъ соу-
 ченикѣвъ, що уже небавкомъ мають опусти-
 ти ученическій завѣдъ, — „мають ся стати
 изъ ученикѣвъ учителями и наставниками,” —

абы розгадали и уважали, яки мають прикρο-сти, нужды и перешкоды, що ихъ чекають, побѣдити; наказує, що бы були чуйными сторожами въ виноградѣ Христовѣмъ; що бы противъ поруганію и обмовамъ, якими ихъ будутъ напастовати безбожніи и ихъ славу подкопувати, узброили ся духомъ покоры и терпеливости, ихъ напасть одвертали любовію Христіянскою, добрымъ за зло платили на подобіе Спасителя, котрого подстава науки цѣлон є любовь и покоря. Одакъ каже, яки еще трудности и прикροсти лучать ся въ самѣмъ урядѣ — „они одберуть намъ сонъ, нѣчный спочинокъ и выгоды тѣлесніи, выставляють насъ на невчасъ и на непогоду” — и прочіи труды и знои, але все то зносити належить для Бога, для добра стада, для людскости . . .

Еще мають священники — „повинности яко сыны Отечества, яко урядники полнящіи часть свѣтской власти“ — имъ є повѣрено просвѣщеніє народа — блудящихъ навернути — не-свѣдомыхъ научити о повинностяхъ ко Царю и Отечеству, старшинамъ и проч. и пр. — „Мы маємъ, промовляє на конецъ, народови показати, якъ добродичинно установы Царскіи до

того замѣряють, абы просвѣщеніє умне и добродѣльне межи народомъ заложити и розширити. — Але добродѣльне тото право не принесе пожаданного пожитку, бо ставляють ся єму велики перешкоды; немає нашъ нарѣдъ такои заможности, абы всѣ потреби своихъ училищъ мѣгъ заспокоити, а держацій вельможа не разъ судить мильно, що съ помноженіємъ просвѣщенія умного мусѣло бы устати и послушенство межи пѣддаными. — А такъ перша наша повинность буде, добрымъ словомъ и мирновъ радовъ наклонити неспѣдныхъ, абы не жаловали скинути по двѣ лентѣ въ добродѣльне сокровище, зъ котрото будинокъ всемірної счастливости легко ся може поставити. Мы маємъ смирнымъ прошеніємъ и розумнымъ представленіємъ показати вельможамъ, що таке просвѣщеніє простого народа не тѣлько послушенству и вѣрности не супротивляє ся, але тымъ бѣльше до познанія и милованья своихъ повинностей причиняє ся, що найлѣпше на просвѣщеннѣйшихъ народахъ сусѣдскихъ показує ся. — Але и самъ нарѣдъ часомъ не пѣзнає добродѣльну ласку тои установы, судить о нѣй мильно, и не разъ мовить: На щожь намъ придадуть

ся училища и науки, коли батьки наши ихъ не знали, а предцѣ жили счастливо. — Мы имъ на то такъ ѡдповѣсти повинни 'сьмо : Не знаємъ, чи жили счастливѣи, коли не знали, въ чѣмъ счастливѡсть залежить“ — ; мы маємъ нарѡдъ освѣтити и показати конечную потребу науки и пр. . . „А такъ, любиміи братья! пѡзнали 'сьмо, що нашимъ трудамъ и старанности зоставлено, абы то то доброчинне дѣло пожитокъ и хосенъ для народа принесло.“ . .

На конецъ представляе нашъ красомовець одинъ способъ, безъ которого годѣ замѣреной цѣли досягнути . . . а той розкладъ є такъ красный и поучительный, а рѣчь сама такъ важна и правдива, що принуждени 'сьмо тутъ цѣлѣсенькій конецъ тои мовы привести . . .

Ото такъ голосить :

— „Але если пѡзнали 'сьмо довольно, якіи суть повинности и назначеніе наше въ станѣ духовнѡмъ ; треба намъ пѡзнати способъ, котрымъ бы 'сьмо тымъ повинностемъ достойно могли ѡдповѣсти и нашего назначенія безпечно достигнути. Потреба намъ, мовлю, приспособити докладну вѣдомѡсть то-

го языка, въ котрѣмъ маємо нарѣдъ научати, и бѣльшу часть орудованья нашего справовати. Може ся буде кому здавати, що моя увага и напомнимѣ є навѣть не потребне, бо каждый чоловѣкъ розумный тримає ся тои правды: Кто хоче доступити якогось намѣренія, мусить ужити придатного способу. Правда єсть, и я признаю, що бѣльша часть слугъ церкви Божои, бѣльша часть зъ межи насъ, любиміи братья, пѣзнає потребу и прикладає частыхъ трудѣвъ, абы собѣ вѣдомѣсть отеческого языка приспособити, що бы правду вѣры святой и повинностей вѣрнымъ Христовымъ съ пожиткомъ можна удѣляти. Кто такъ поступає, годенъ чести у Отечества и благословенія ѡдъ братьей своихъ, бо чинить то, що ѡдъ него жєлає отечество и церковь святая, що домагаєть ся потреба цѣлого народа, и що добротинни уставы Боголюбивыхъ Царей нашихъ показываютъ. — Але коли хвалимо тыхъ, котри годніи суть чести и похвалы, то домагаєть ся справедливѣсть, абы 'сьмо и тымъ правду въ очѣ сказали, котріи на похвалу не заслугують. И не диво, що ся и такіи находити могутъ, таже и сонце такъ яснє має

свои сказы, и хотъ выбране найздоровѣйше зерно въ землю посѣемо, знайде ся кукѣль и стоколоса! . . А хотъ бы ся такихъ и найменша часть, хотъ бы ледво два або три находило, не можна предцѣ замолчати, абы ся ихъ уроеніе не розширяло и инныхъ добрыхъ не заражало; бо если хочемо здоровье тѣла отримати, то мусимо недугу и слабѣсть лѣкареви ѡдкрыти, а часомъ наймильшу часть нашего тѣла, хотъ бы руку або ногу одтяти, абы ся другіи части не заражали. — Але не гадайте собѣ, любиміи братья! що я хочу учинити ся самовольно гордымъ судією чужихъ поступкѣвъ, або що хочу Васъ потягнути до якого нового блуду шкодливого для Отечества и противлящого ся воли Милостивѣйшого Царя нашего? . . Хорони мя Боже! далеко емь ѡдъ такого заслѣпленія, але промовляю до Васъ словами тыхъ добротинныхъ царскихъ уставѣвъ, якіи Милостивѣйшіи Императорове Австрійского трона на подвиженіе нашего отеческого языка выдавали, котрыми радили, захваляли и показовали, абы 'сьмо при выснихъ наукахъ не занедбали тоту мову, котрою нашіи науки народови маємо удѣляти. Васъ,

братія, котріи добре мыслите и честно ся трудите, беру за свѣдкѣвъ, що правду голову — а Вы, котріи ся до того уросѣнія почуваете, котріи мову отеческу занехаєте, а що гѣрше, може ся ви и встыдаєте, пробачте и даруйте ми, що Вамъ скажу правду щирю — за правду гнѣвати ся не повинни 'сьмо:

„Будемо учити рускій народъ — а если не умѣемъ съ нимъ розмовити ся! Будемъ 'го поправляти и до правды провадити — а если не знаємъ его вады и хибы! Будемъ его провѣдниками до благодѣянія и счастливости — а не знаємъ ѡдповѣсти его языкомъ, коли насъ о дорогу пытае! 'Го скажите ми, братія мили, на щожь придадутъ ся намъ нашіи науки и мудрость? — коли низшая братія не зможуть зъ нихъ пожитку отримати. Будуть насъ мудрыхъ и переученыхъ такъ уважати, якъ скупого богача, котрый многіи свои гроши замикає до скрини або въ землю закопує, стереже ихъ пильно, а самъ при нихъ зъ голоду мѣсе и бѣдному кусень хлѣба не удѣлитъ. — А теперъ спытаймо ся, де тому вина и причина? — Правда, що въ лѣтахъ дѣтинныхъ перша наша розмова и наука ѡдправляла ся

отеческимъ языкомъ : але ѿддаленіи ѿдъ любимыхъ родителей, ѿдколи выспимъ наукамъ посвящаемо дни и труды нашіи, уже намъ мова материнска здаеть ся чужа и не годна, абы нею промовляти! Хапаемъ ся не разъ легкомысленно писемъ не потребныхъ и шкодливыхъ, шукаемъ тамъ правды, де ей знайти не подѣбно, а замѣсть солодкой патоки высасемъ изъ нихъ палящу трутизну. Тѣшатъ насъ и бавляютъ плохій письма въ языкахъ заграничныхъ, надъ котрыми стративши бѣольшую часть дорогого часу, котрый бы 'сьмо могли на що пожиточнѣйшого обернути; ледво написъ якои книги прочитаемо и ѿи стороны полчимо, уже ся зъ нихъ мудрыми величаемо, а набравши якогось дивного уроенія ѿдъ людей баламутныхъ и нашему имени непріязныхъ, живимъ ся хлѣбомъ рускои земли и трудами братій нашихъ, называемъ ся учителями руского народа, а ѿдрѣкаемъ ся имени власного, и мовы отцѣвъ нашихъ встыдаемъ ся! Але коли встыдаемъ ся своего языка, то встыдаемъ ся и службы Божои, котру тымъ языкомъ маемо одправляти, встыдаемъ ся науки Христовои и тыхъ, котріи намъ бесѣдуютъ и

котри насъ научили, встыдаемъ ся родители нашихъ, встыдаемъ ся родины и дружины нашої! . . .

Но пробачте, що такъ смѣло
Ганьблю Вашъ вроенный встыдъ;
Сердце ся зъ жалою розплыло
На такъ марный дивоглѣдъ.

Каждый нарѣдъ, хотьбы дикій,
Любитъ свѣй родимый край;
Любитъ отцѣвски языки,
Свою мову и звычай.

Дикій, котрый въ курнѣй хатѣ
Долгу зиму самъ сидитъ,
Въ слотѣ, въ студени — на матѣ,
Въ лѣсахъ и вертепахъ спитъ:

Милый ему край родимый,
Милый отцѣвъ тѣсный кутъ,
Якъ богатый свѣтъ измѣнный,
Де зъ золотыхъ кубкѣвъ пьютъ.

Мильша ємуа отцѣвъ мовъ,
Якъ бесѣды гласъ чужій,
Хоть убога въ красни слова,
Предцѣ то забытокъ свѣй.

Завези 'го до палаты,
Най въ золотѣмъ ложу спить;
Завсе ѡнъ до своей хаты,
До лѣпянки затужить.

Самъ невдячный сынъ Бескидѣвъ
Згордилъ свѣй любимый рѣдъ,
Жичить мовы ѡдъ сусѣдѣвъ,
А до своей чуетъ встыдъ! . .

Ледво письмо зѣ за границѣ
Въ нашу землю загостить;
Якъ по воду до кирицѣ,
Кождый до него спѣшитъ:

И мудрости въ нѣмъ шукае,
А мудрости — ани слѣдъ —
Нема правды — ѡнъ читае —
Полный блудѣвъ дивоглѣдъ!

Голову нимъ завертае,
И невинность изказать;
А своего ся одръкае,
И чужого Бога чтить.

Якъ мотыль съ вѣтромъ играе
Все крылами — и гуде,
Зъ пустыхъ цвѣтовъ медъ собирае,
Але меду не найде!

Такъ намъ книги зъ верха красни
Мудри, пожиточни всѣ;
Въ серединѣ пусти баснѣ,
Нибы тѣло безъ души.

Мы ихъ предцѣмъ выхваляемъ,
Чуже красне — свое брыдь . . .
Отцѣвъ мовы ся встыдаемъ? . .
Ахъ, невдячный, гидный встыдъ! .

Тадже рускій языкъ милый
Колись въ чести красно цвѣль;
Колись князѣ говорили,
Нинѣ власность простаковъ! . .

Нимъ колись велики Царѣ
Становили брань и миръ;
Нимъ колись свѣтли бояре
Оздобляли князей двѣрь.

Мы, невдячни ихъ выродки,
Допчемъ отцѣвъ честный даръ,
Не смакуе, хотъ солодкій,
Хотъ легкій — то намъ Татаръ.

А коли намъ чужи слова
Такъ припали до смаку:
Одречимъ ся! . . руска мова
Най загине до знаку! . .

Нове собѣ имя даймо,
Вже не Русинъ! . . якесь инне . . .
Але, братья, погадаймо,
Що съ языкомъ племя гине!

Може мовлю Вамъ за много?
Нудить Васъ мѡй простый стихъ:
Я не мовлю ни що злого,
Бо що правда, то не грѣхъ! . .

Що правда, то не грѣхъ, любиміи товариши! Правду говорити мушу, бо що сердце чує, того уста замолчати не можуть! . . Не хочу я Васъ моими словами одвести ђдъ ученія языкѡвъ чужихъ и заграничныхъ, хорони Боже! ђддаймо честь, кому честь приналежить! Суть зъ нихъ де нѣкотри красніи и пожиточніи; треба ихъ учити ся, если схочемо правдивого просвѣщенія бути участниками; але, братья, погадаймо, не все золото, що ся свѣтитъ; треба намъ бути бачными и осторожными, абы 'сьмо, коли насъ поверховно до правды повести обѣцяють, не впали въ сѣти хитро на насъ заставленіи, якъ намъ показало тѣлько смутныхъ випадкѡвъ, котрыхъ Вамъ не хочу споминати, бо знаю, що кождому доброму глубоко и смутно въ сердце суть записани. Але, братья! робимъ такъ, якъ приповѣдка старыхъ людей каже — „абы була ѡвця цѣла, и волкъ сытый.“ — Учимъ ся чужои, а не занехаймо свою, хвалимъ чужою, але не ганьбимъ свою, величаймо ся чужою, але не встыдаймо ся своєї! — Для того не лѣнуймо ся приложити трудѡвъ до того, що намъ правдиву честь, а вѣрнымъ Христо-

вымъ пожитокъ принести може. Встыдаймо ся борше бути такъ плохомыслящими и небачными, абы 'сьмо безъ розваги и осторожности баламутствамъ и уроеніямъ давали вѣры, абы 'сьмо на ослѣпъ втручали ся въ пропасть безодню, котру пѣдъ нами хитріи вороги копають, а по тѣмъ ся зъ нашої погибели насмѣвають и поругають! Стережимъ ся, мовлю, писемъ безбожныхъ и зводительныхъ, такъ якъ стережемо ока въ головѣ, якъ насъ мати ѡдъ огню стерегла. Стережимъ ся, абы 'сьмо черезъ плохѡсть не причиняли ранъ до ранъ, болѣзнь до болѣзни въ сердцю тыхъ, котріи насъ милуютъ и о насъ старають ся, абы 'сьмо не чернили честь и славу цѣлого народу, абы 'сьмо смуткомъ и жаломъ не наполняли груди честнѣйшихъ и любимыхъ Наставникѡвъ нашихъ, абы 'сьмо гѡркїи слезы Отцямъ и Матерямъ нашимъ изъ очей не вытискали, абы 'сьмо ихъ сиву голову не зганьбили и не зьогидили, та ихъ передъ часомъ до гробу не втрутили. Маймо Бога въ сердцѣ, маймо совѣсть (сумлѣнье)! утѣкаймо уроенія и блудѡвъ, а поступаймо дорогою простою и честною до свѣтла, правды и повинности. Бо если

такъ не учинимо, то знівечимо тымъ уроєніємъ всѣ наши труды и заходы, спустошѣють и змарнѣють наши науки, неплодна зѣстане мудрѣсть наша, не сполнить ся надѣя братій нашихъ, — простого народу, яку на насъ покладають, бо намъ замкненіи уста, котрыми маємъ правду голосити; бо намъ руки завязаніи, котрыми имъ маємъ дорогу до счастливости показовати; не однесе зъ насъ пожитку церковь святая, пропалъ той скарбъ, котрый намъ повѣрила, въ насъ затриманый и затьмленный лучами своими народу не свѣтитъ. Не познає народъ повинностей своихъ къ Царю и Отечеству, если 'му ихъ зрозумѣло не выложимо, если 'му до сердца не промовимо, если ся въ передъ не научимо, такъ якъ онъ гадати и бесѣдовати. Любовь ко Царю и Отечеству буде ся имъ здавати якійсь мертвый образъ, не маючій въ собѣ жадной побудки и принуки, если имъ не дамò зрозумѣти, що Отечество якъ рѣдна мати тои любви є гѣдне, що Царь, добрый и любимый Отець того Отечества, о насъ якъ о власныхъ дѣтехъ старає ся и насъ милує. Вѣрнѣсть буде имъ ся здавати якесь сонне привидѣніє, котре

насъ доти забавляє, доки снимо; а скоро ся пробудимо, заразь исчезає; такъ тота вѣрность доти имъ ся буде повинностью здавати, доки черезъ ню самолюбовство, власный пожитокъ и свои выгоды змогутъ заспокоити; а скоро тото все устане, и вѣрность ихъ застыгне; если не научимъ нарѣдъ способомъ, якимъ поймити може, що тоту святу добродѣтель вѣра и совѣсть намъ наказує. — Вдичность буде имъ ся здавати якійсь порожній голосъ, немающій ваги и значенія, если ихъ не переконаємо, що охоче полненіє всѣхъ уставѣвъ и приказѣвъ, що добровольне причиненіє ся до всѣхъ потребъ, до робѣтъ и данинъ, якими помѣчь Отечеству принести можна, вдичностью называютъ. А такъ, любезніи братья, теперь пѣзнаймо, що тота на показъ нибы мала и марна перешкода учинить насъ нездолными одповѣсти довольно нашему высокому намѣренію и назначенію; що безъ докладной вѣдомости мовы нашего народа, его звичаївъ добрыхъ, его хибъ и уровеній, негѣдно будемъ ся именовати слугами Церкви, сынами Отечества, и пѣдданными любимого Царя нашего. — Кто зъ насъ правый сынъ Отечества, кто

ся до винограду Христового не втискає для марного дочесного пожитку; кто не визнає лживыми устами, що Цареві єсть вѣрний; кто любить своихъ родителей и милу родину; кому вѣра свята, а чувства добродѣянiя не выкоренилъ изъ души своей: того нинѣ передъ лицемъ Бога, и образомъ Милостивѣйшого Царя нашего прошу и закликаю, най собѣ нинѣ постановить тою правою дорогою поступати, тымъ легкимъ способомъ лагодити ся годно до високого стану своего! Най не лякає ся трудѣвъ мозольныхъ тамъ, де мѣрно уживши силъ своихъ може стати ся правдиво ужиточнымъ Отечеству и Царю своему; най не дасть ся ѡдстрашити насмѣванiемъ и поруганiемъ безъумныхъ и невдячныхъ выродкѣвъ ѡдъ свого честного намѣренiя. А если котрый изъ насъ, що также жалостно постерѣгати даєть ся, утратилъ все чувство правды, ѡдрѣкъ ся истины, замкнулъ сердце свое на голосъ вѣры святои, на возванiє совѣсти, на потребу братьей своихъ: най ся зъ моихъ прiятельскихъ слѣвъ насмѣває и поругає, най шукає мудрости и просвѣщенiя въ марностяхъ и баєняхъ; борше мы ся дочекаємо, що ѡнъ въ

своѣмъ зарозумѣнію и уроєнію, въ своѣй слѣпотѣ и злости, стягне на себе погарду, нечестъ и ненависть у людей, проклятiе ѡдъ братьей своихъ, отверженіе ѡдъ Бога, неславу ѡдъ Отечества, и негѡднѡсть назвати ся пѡдданнымъ Милостивѣйшого Императора: — а нижели насъ переконає, що неправду голосимо, що ся баламутствомъ поводуето. Тѣшмо ся, братья, що еще можемо стараніємъ и трудами нашими подвигнути честь и славу роду нашего, що можемъ вѣрностью и послушенствомъ нашимъ затерти слѣды тои огидной змазы, котру де нѣкотри безъумніи и невдячніи выродки имени и племени рускому передъ лицемъ цѣлого Отечества и Милостивѣйшого Царя нашего стягнули. Тѣшмо ся, мовлю, и не тратьмо надѣи, бо Онъ милостивый и предобрый пробачитъ нашимъ хибамъ, одпуститъ нашу вину, якъ любезный отецъ дѣтемъ своимъ, если въ нихъ измѣненіе воли и склоннѡсть до поправы постерѣгає. Нехай сердца нашiи чистымъ чувствомъ любви, вѣрности и послушенства къ Отцю Отечества неизмѣнно палають, а що сердце чує, що уста голосять, нехай ся дѣлами честными

объявляє! Не трудно намъ прійде показати нашу любовь, вѣрность и послушенство, если повинности нашии хотъ бы тяжкіи и прикріи зъ щирои воли, зъ доброи охоты будемъ исполняти, а тогды помножимо и укрѣпимо счастливость власну, и потѣшну долю порученного намъ стада вѣрного; а память нашу еще познѣйшии поколѣнья будутъ вдячне споминати и имя наше благословити!“ —

Пѣсня
на Честь Его Величества
Милостивѣйшого Государя
Фердинанда Первого
Кесаря Австріи, Короля Галиччины
и пр. пр.

(Segen Oesterreich's Hohem Sohne).

Тебе молимъ небесъ Царя,
Гляни свыше на нашъ край,
Фердинанда намъ *Кесаря*
Ласковъ своевъ вспомагай!

Прославленный зъ Твоей воли
На царствія свѣтлый путь,
Нехай въ счастливыи рядить доли;
Фердинанду покровъ будь!

Пролій дары отъ Сіона
И на *Него* и *Домъ* весь;
Ангель свѣтлый Твоего трона
Най простуе *Его* стезь!

Свѣтло, правда най сіяють,
 Ёго сердца красный цвѣтъ —
 Въ многи лѣта процвѣтають,
 Несуть счастья на весь свѣтъ!

О бы свѣтилъ гожо, ясно!
 Пречь несгода, моръ и брань —
 Вѣнецъ мира бы прекрасно
 Приздобилъ *Царску* скрань!
 Яснѣсть зори нехай має,
 Коли згубна туча бѣе;
 Лучъ надѣи най зсылає,
 Коли буря свѣтомъ вѣе.

Буди любовь, братня сгода,
 Куды берло піднесе;
 Щира милѣсть ѡдъ народа
 Най тронъ крѣпить и взнесе;
 Усталенный по всѣ вѣки
 Буди тойже примѣръ святъ.
 Взнести голосъ всѣ языки:
Фердинанду благодать! —

Скопѣвъ 10. Мая 1840.

Анш. Лужецкій

перевѣлъ изъ нѣмецк.

Плачь Вдовицѣ. *)

I.

Що моци, що силы,
Дзвонойки завыли —
Смутную вѣсть дають.
Пань-Отця ховають!
Въ тяжкѣй недузѣ,
Въ хорыхъ услузѣ
Закѣнчилъ днѣ свои...

Сумная пам'рока свѣтлицю покрыла,
Где въ вѣчный спочинокъ зложеннїи моци;
Свѣтлиця смутна, якъ гробова могила;
Сумъ поберає, якъ въ гробовѣй ночи.
Лямпя що тѣлько свѣтитъ не ясне,

То бухне... то гасне...

*) Красне се творенє написано пригѣдно для певной вдовицѣ по священникови съ дробными дѣтьми лишенной.
— Питомости рѣзнодорожнаго Перемышльского захованни неѣдмѣнно, якъ то самъ пѣвецъ написалъ. —

Вдова Ирина въ несчастнѣй годинѣ
Бѣлѣйша ѡдѣ хусты въ ногахъ стояла,
Якъ мати Рахиль въ Рама пустыни

Тяжейко плакала :

— „Семій разъ искраве вертає сонце ,
Якъ мня святая стула связала ,
А вже надѣя въ мое ѡконце

Свѣтити устала !

Сама я стою , бы береза въ лузѣ ;
Листъ ми обтрясли бурніи вѣтровки ...
Якъ же на слабѣй удержу галузи

Чтыры ягѡдойки ? ! .

О ! дѣти мои — луче радости ...
Потѣхо моя — цвѣте мѡй красный !
О дѣти мои — цѡдпоро старости ...

Жалю несчастный !

Где васъ притулить безъ листья хабина ?
Чимъ пріодѣю ? .. ни сестры , ни брата —
Що бѣдна скажу , 'сли котра дѣтина

Закличе Тата ! ..

Кто вамъ до цно~~ти~~ укаже дорогу ,
Божого страху буде учити ?
Кто вамъ ѡдѣ злого дастъ пересторогу ? ..

Бѣдніи дѣти !

Плыньте слезойки быстрыми струями,
Въ моря далекіи давайте знати,
Якъ за своими плаче сиротами

Страпленная мати.

Спишь ты въ колысцѣ, хробачку малейкій?!
Не чуешь туги! — красна леліє...
Объ такъ цѣлює.. Ахъ смутку тяжейкій!
Исусе, Маріє!“ —

Темно ся зробило, якъ темной ночи —
Остатніи слова гдѣ домавляла,
Склонила головъ.. замкнула очѣ —
И на землю упала!..

II.

Не плыли слезойки, где плынути мали,
Въ край чужій до глубокого моря;
Що тѣлько ѡдбили, въ Перемышли стали,
Где храмъ Предтечи, якъ свѣтлая зоря;
Тамъ Ангелъ Божій слезойки собирає,
Бѣднѣй вдовицѣ потѣху ’зсылає...
Вдовиця бѣдная ѡдданье взяла,
И зновъ заплакала. —

— „Не плачь, любя мати;
Зъ мѣста дали знати,
Що Тато нашъ жиє;
Осушить слезойки
Бѣдной сиротойки,
И нужду покрыве.“ —

— „Не плачу я, доню,
Но перлойки роню.
Корону свѣтлую
Владыки Милости,
Въ память вѣчную
Щирои вдячности,
Надъ всѣ ювелиты
Пріоздобити!“

А. Лужецкій.

Голосъ Вдовицѣ до згаслого Друга.

Духу красный, духу чистый!
Якъ мракъ ночи о свитанью
По надъ облакъ ся спинае,
Самыхъ небесъ досягае:
Такъ злетѣлъ есъ о заранью,
Где естъ Творецъ Вѣкунстый.

Стеръ есъ узы, стеръ есъ вязы,
И що нужда и мозола;
Легшій, хижшій ѡдъ сокола
Въ свѣта свѣтлѣ ся купаешь;
И все видишь, и все знаешь:
Бо 'сь Ты чистый и безъ змазы.

Дармо 'нинѣ лзаве око
Тамъ до Тебе поглядае;
Бляскъ узрѣти 'му не дае:
Бо далеко и высоко!
Хоть далеко и высоко,
Хоть не узрѣть тѣла око.

Духу красный, духу чистый!
Однакъ колись Тя увиджу;
Якъ Ты свѣтишь, я засвѣчу:
Ты якъ зоря, я якъ зоря,
Межи нами кришталь моря:
Духъ то Божій Вѣкунстый! —

А. Лужецкій.

Згадка Старины.

Колись Русинъ зъ пѣдъ Бескида
Такъ тяженько не думалъ :
Бо ся въ добрѣмъ счастью видѣлъ ,
Злон доли не дѣзналъ.

Але того счастья мати
Давно въ темнѣмъ грѣбѣ спить ;
Не хочу ей споминати ,
Бо жаль сердце розранить !..

Сонце скрыло ясни лучи ,
Що Галицкій грѣли край ;
А несчастья рясна тучѣ
Зльяла ся на рускій рай.

Якъ зъ облакѣвъ чорни хмары
Шлють на землю градъ и грѣмъ :
Такъ на рускій рѣдъ Татаре
Смерть и згубу несли всѣмъ.

Одкѣль рання сходить зоря ,
И новый свитає день ;

Тамъ зѣ далека зѣ Чорноморя
Мечь насѣ нищилъ и огонь.

Видѣлъ Русинъ, якъ зѣ городѣвъ
Дымъ ся въ облакъ пѣдносилъ;
Якъ зѣ побитыхъ многихъ родѣвъ
Чорный потѣкъ крови плылъ.

Видѣлъ, якъ мѣста богати,
Красни села рабовалъ;
Бранцѣвъ зѣ отцѣвскои хаты
Поганъ до неволи гналъ;

А старенькій отецъ рѣдный
Въ гѣрькихъ слезахъ ся купалъ;
Потраченныхъ дѣтокъ, бѣдный,
Изъ неволи выглядалъ;

Коли мати въ день и въ ночи
Изливала слезѣвъ здрѣй,
Не могла по сыну, дѣчи
Утулити жалъ тяжкій.

Жѣна вѣрна свого друга,
Мужъ дружины выглядалъ;
Дѣтемъ тяжка въ сердцю туга.
Отця, матку ворогъ взялъ!

И вкладалъ на нихъ оковы ,
Гонилъ въ степы , пущи , въ Крймъ :
— „Рôдный краю , будь здоровый ,
Вже ты бôльше не узримъ !” —

Дармо Русинъ изъ чужины
До домоньку воздыхалъ ;
Дармо съ вѣтромъ до родины
Жаль тяженькій посылалъ .

Въ его земли все спустѣло ,
Лишь плачь чути по лѣсахъ ;
Поле трупомъ ся покрыло ,
Всюды жалôсть , смерть и страхъ !..

Въ церквахъ Божя молчить хвала ,
Не голосить въ свята дзвôнь ;
Земля плодôвъ не выдала ,
Облогомъ лежитъ загôнь !..

Тôлько всыпани могилы ,
Що Отцѣвъ кости покрыли ,
Споминають смутный часъ ,
Гôршу долю , якъ у насъ !...

Анш. Могильницкій.

*Бесѣда о горѣлицѣ *).*

*(Стефанъ, Иванъ; Сава по́знѣйше
приходить).*

Иванъ.

Слава Иусу! куме Стефане.

Стефанъ.

Слава на вѣки! брате Иване!

Иванъ.

Що тамъ нового зъ вашон хаты,
Що о горѣлицѣ у васъ чувати?

Стефанъ.

Ой кумоньку, якъ єсь живъ,
Не чуваль єсь такихъ дивъ.
Въ тую недѣлю въ церквѣ читали,
Що бъ ся горѣлки люде зрѣкали,

*) Сію драматическу сцену представляю по селахъ и мѣстечкахъ при весѣльныхъ обрядахъ, хрестинахъ и пр.; простой міръ принялъ ю съ чрезвычайною внимательностью; богдай бы сіе впечатлѣнне и не безъуспѣшне було!

Що бъ або цѣло ей занехати,
Або съ принаймнѣй не запивати.
Якъ священникъ такъ вповѣлъ,
Кто учуль, то остолпѣлъ.

Иванъ.

И нашъ Добродѣй все тоє каже:
Якъ кто упье ся, зъ братства вымаже.
Але нашъ Шльома люто ся гнѣва'тъ;
Каже, що єму не такъ заспѣва'тъ;
„Я то” — каже — „купилъ васъ!” —

Стефанъ (перебиває).

Слухай, що ся стало въ насъ:
Въ недѣлю люде въ корчму що живо;
Гринь каже: Берку! чи маєшь пиво?
Бо намъ не кажутъ горѣлки пити. —
А Берко нуже Гриня ганьбити:
Чи то за тя кто платить,
Що бы 'сь не пилъ, що велить?
Може за мене заплатить раты? —
А далѣй Гриня за дверѣ зъ хаты,
А самъ до пана побѣгъ чимъ борше.
Але вернулъ ся ђдъ тамъ 'ще скорше;
Та й якъ бы 'го здыбалъ бѣсъ,
Чомусь счорнѣлъ, спустилъ нёсъ.

Сава (приходить.)

Слава Иисусу!

Стефанъ и Иванъ (въ одинъ голосъ).

На вѣки слава!

Стефанъ.

Чей же намъ правду скажутъ хоть Сава?

Чи такъ конечно на свѣтѣ буде,

Що бы горѣлки не пили люде?

Сава.

’Сли Богъ ласкавъ, то уже нѣтъ,

Бо пропиль ся днесъ весь свѣтъ.

Иванъ.

Ба! та де жь тоє такъ бути може?

Де безъ горѣлки? — а! сохрани Боже! —

Праздникъ! хрестины! мѡй дѣдъ, мѡй тато

Пѡдпиль си въ корчмѣ — въ недѣлю — въ свято —

А я бы ’мь ся не напилъ,

Коли ’мь собѣ заплатилъ?!

А на що паны горѣлку палять?

На що всѣ люде и жида хвалять?

Сава.

Ой, люде! люде! яки вы глупцѣ?

Палять та й хвалять, бо ’сьте всѣ купцѣ.

Не пійте 'но, а за рѳкъ
Не буде ей лишъ на лѣкъ.
Я самъ не знаю, що то ся стало,
Давно панъ много — а хлопъ пиль мало;
'Нинѣ — горѣлцѣ хлопу ни мѣры,
А жидъ за тоє дре 'го зо шкѳры;
'Ще плюгавить и ганьбитъ,
Хлопъ до того запластитъ.
Я гайдукомъ булъ у каштеляна,
'Ще то старого небѳжчика пана;
Ой памятаю, якъ приѣзджали
Панове шляхта, тыждень гуляли:
Що выпили меду, винъ, —
Добу бы тымъ мололъ млинъ!
Не разъ видалъ емъ, якъ черевикомъ
Каштеляновой пиль однимъ лыкомъ
Старый панъ Стольникъ, а за нимъ гостѣ
Всѣ за порядкомъ на честь Ёймости.
Ой, такъ було! якъ емъ живъ,
Розсѣкли бы, кто бъ не пиль;
Пугаръ въ пѳль гарця обѣручъ брали,
И духомъ пили, други спѣвали;
Кто до дна выпиль, того хвалили,
Ажъ на остатокъ всѣ ся попили;
А где котрый гѳсть упалъ,

Тамъ до завтра переспалъ.
Якъ же прійшло ся вже выбирати,
На ново пили, ажъ лягли спати.
Якъ ся прѣспали, то доти пили,
Ажъ ихъ въ колясы повиносили.
Нинѣ въ панѣвъ вже не такъ,
Казалъ ми Яць — нашъ двораць:
'Сли коли гостѣ въ двѣръ завітають,
Якогось вѣста въ карты си грають;
Пьють чисту воду, та й люльки курять,
Деколи разомъ всѣ ся зажурять;
Одень чита'ть щось зъ газетъ,
Другій каже, покинь геть!
По тому локай въ кварту окропу
Пучку вкине — чогось, гей кропу.
Та й того вару гѣсть склянку хлысне,
Бурку припаше, мицку натисне;
Трубовъ зъ губы дымъ пикъ, пикъ!
Та й тихонько зъ двора зникъ.
А хлопъ ся кривить, зле 'му ся дѣе:
А чого пнетъ ся? коль панъ не смѣе?
Лѣтъ тому сорокъ, я свойъ Мартѣ
Справилъ хрестины при однѣй квартѣ.
Днесъ згадати — та то страхъ!
Ледво є на хребтѣ лахъ,

Заразъ пять гарцѣвъ лишь на родины;
Десять не стане 'ще на хрестины;
На веселиско шѣстьдесять мало.
Ба — 'дежь до лиха грошей бы стало?
Дастъ безъ грошей жидъ на часть, —
Але стягне и рубъ зъ васъ!

Иванъ.

Та бо то славно, що кумъ, свахъ густо.

Сава.

Хиба для того — а всюды пусто:
Воробѣ свищутъ въ шопѣ, въ оборѣ;
Зъ голоду гинуть мыши въ коморѣ;
Въ хатѣ нужда — Боже хрань!
'Ще вторѣчна стоитъ дань;
Дѣти голодни, простоволоси;
Газда, газдыня голи и боси;
А що ще гѣрьше тысячи разы,
Душамъ погибель, Богу образа.
Куме! свате! такъ якъ стѣй,
Занехати той напѣй!

Иванъ.

Я 'ще не знаю, якъ того буде?

Стефанъ.

Я такъ пристану, якъ други люде.

Сава.

Та вы панове своѣй воли:

Будьте жъ и творцѣ власной доли.

Де сумлѣнье — де розъумъ?

Не будьте свѣту на глумъ! —

Лука Данькевичъ.

Должникъ жидѣвскій.

Стефанови въ переднѣвку
Докучила вся бѣда:
День великій — бо въ петрѣвку —
Нѣтъ чимъ збути голода.

'Ще й податокъ кажутъ дати;
Та и жѣнка все сварить;
И дѣтища докучати
Зачинають, 'ще коль свѣтъ.

Що робити?... грошей треба.
Кто позычить?... ано Шмуль?
Добра рада, якъ бы зъ неба;
Ай, якій же зъ мене гуль!

— „Ахъ! витайте въ насъ Стефани,
Поскупилъ есь ся на дивъ.” —
— „Сли чого якъ не стане,
Чоловѣку свѣтъ не милъ.

За дань мучать якъ татары;
Дѣти плачуть, що 'мь оглухъ;
Отъ, позычте два таляры,
Дамъ въ заставу 'тсей кожухъ.“ —

— „Але сядь но — все дурниця,
Що бь здорова голова;
Будуть гроши — є пшениця;
Уже нива полова.

Отъ сусѣдъ почастовати,
Треба бы буль могоричь;
Сь людьми жити и вмерати,
Безъ людей не зробишь ничь!“ —

Радъ Стефанъ такѣй пригодѣ,
А сусѣде 'ще не такъ;
Та за столомъ при погодѣ
Забуль за все неборакъ.

— „Суть и гроши ... милый Боже!
Най кто мовить, лихій жидъ:
Радить, тѣшитъ, запоможе,
Паномъ бути 'му не встыдъ.“ —

— „Теперь коли гроши маєшь,
Порахуй ся исо мновъ:
За двѣ квартѣ, памятаєшь,
Коли 'сь ту булѣ нсѣ кумовѣ.

За двѣ нинѣ, двѣ давнѣще,
Двѣ по тому, двѣ впередъ —
Золотый додашь менѣ 'ще,
Таляръ буде за пожьедъ.
Три таляры й золотый
Всего долгу — чуе стрый.” —

А Стефанъ протеръ си очѣ,
Пошѣпалъ ся та й думалъ:
— „Ни кожуха, ани грошей...
Щожь?... Шмуль добре раховаль!” —

Л. Данькевичъ.

Шашана жада.

Шатанъ въ адѣ
Пыталъ въ радѣ,
Якъ людей губити:
Напои сплодилъ,
Огнемъ уродилъ,
И научилъ пити.

Такъ якъ Евѣ
Тамъ на дровѣ
Далъ оwochъ несчастный:
Горѣлочку
Власну дочку
Далъ намъ врагъ напастный.

Тѣлу вредну,
Всѣмъ потребну
Захвалилъ клеветный;
Всѣ вѣрили,
Полюбили,
Хоть оно и вкусъ шпетный.

Стравѣ смаку,
Вдяки браку
Вже нѣтъ безъ горѣлки;
Ци въ хоробѣ,
Ци въ злѣй добѣ,
Въ ней лѣкѣ и примѣвки.

Що купити,
То запити:
Бо бы не счасило;
И умова
Не готова,
Поки съ не запило.

Вразъ съ жидами,
Ворогами
Зъ давна Христа вѣры,
Зложилъ смову,
Що бѣ отрову
Подати безъ мѣры.

Съ тымъ напоємъ
Густымъ роємъ
Выслалъ до вселенны
Свары, студы,
Татьбы, блуды —
Всѣмъ соблазнъ гегенны.

Въ тѣхъ сѣти
Свы дѣти
Тамъ ловилъ въ безденну;
А супрузѣ
И выслузѣ
Оддалъ въ плѣнь временну.

Но зѣ за моря
Вѣститъ зоря
Збавленія время:
Зѣ вражой плѣни,
Смертной сѣни,
Збѣжитъ людске племя.

Богъ избралъ чернця,
Додалъ сердца .
На брань супостатѣвъ:
Онъ, якъ громомъ,
Его трономъ
Затрясъ и палатѣвъ.

Чернця мовы
Трутъ оковы
Шатанской неволи;
Рѣдъ по родѣ
Ку свободѣ
Течетъ зѣ Божой воли.

Руске племя
Во все время
Предъ всѣми несчастне:
Глухимъ слухомъ,
Мертвымъ духомъ
Чае счастья власне.

Хоть слушае,
То думаетъ:
Где то бути може!
Въ теплѣмъ сердцю,
Якъ во мертвцю
Стыгне слово Боже.

Нови Отцѣ
Въ духу кротцѣ
Людей научаютъ;
Але годѣ!
Не къ подобѣ
Слова припадаютъ.

Ажъ по злобѣ,
Въ котрѣйсѣ добѣ
Приспѣе година:
Де врагъ зникне,
А возкликне
Вся руска родина:

— „Горѣлочко,
Вража дочко,
Бѣсъ ты буде пити!
Бо 'сь утратна,
На ничь здатна,
Можь безъ тебе жити.

Кто ты любить,
Душу згубить,
Стратить ся до руба;
Мерзкій смроде,
Ада плоде,
Вѣчна ти погуба!

Хоть ся нудишь,
Не прилудишь
Насъ уже до спѣлки:
Бо всѣ знаемъ,
Що свѣтъ раемъ
Буде й безъ горѣлки.” —

Вже и 'нинѣ
Миръ въ родинѣ,
И въ громадѣ сгода;
Хоть 'ще много
Бронть злого
Жидѣвска вырода.

А що жь буде ,
Якъ всѣ люде
Пріймутъ слово Боже ?
Пьянство згине ,
Богъ насъ двигне ,
Та й ласкавъ споможе !

Ой , якъ люби
Днесъ по слюбѣ
Сусѣдъ , жена , дѣти ;
Всѣ въ роботѣ ;
При охотѣ
Горе въ день сидѣти .

Куды гляну ,
Ладъ застану :
Въ хатѣ и въ коморѣ ;
И худѣлка ,
Хоть 'ще зъ рѣдка ,
Брыкає въ оборѣ .

Та й челядка
Буде гладка :
Бо по Божѣй воли
Оскорома
Буде дома ,
Стане хлѣба-соли !

Возьми, врагу,
Свою брагу,
Дай свинямъ выпити:
Въ добрый годъ,
Хоть при водъ,
Можь ся веселити! —

Л. Данькевичь.

Пшицѣ-послы.

Ой! соколе, соколоньку,
Далеко лѣтаєшь,
Скажи менѣ молодому,
Де милу видаєшь?

— „Твоя мила якъ снѣгъ бѣла,
А око якъ зоря;
Твоя мила лежить дома
Изъ жалости хора.

Вчаровали вороженьки,
Завидують люде:
Либой, либой Марусенька
Вже твоя не буде!” —

Ой! ко бы зналъ мѣй миленькій,
Що я порабляю:
Же про него въ души моєй
Спокою не маю.

Надъ потокомъ зеленъ явѣрь,
Та повисли листы;
Нема кому та донести
До милого вѣсти.

Сивый орле, сивый орле,
Ты всюда лѣтаешь;
Чей бо ты ся до милого
Мого допытаешь!...

Лети съ листомъ ты до него,
Що писала мила;
Скажи ему, що безъ него
Рокомъ м'нѣ година:

Ни я ѣсти, ни я пити,
Лише плачуть очѣ;
Въ день спочинку я не маю,
Годѣ спати въ ночи.

Скажи, скажи, сивый орле,
Мому миленькому:
Коли хочешъ счастливъ бути,
Не вѣрь же никому! —

Витай, витай, сивый орле,
Що тамъ въ дзюбѣ маєшь?
Повѣдж же ми, сивый орле,
Зъ ѡдки прилѣтаєшь?

— „Одъ милои лечу твоєй
И съ листомъ до тебе,

Що писала до тя мила
Изъ наглої потреби.

Скажи теперь твоей милѣй,
Чи ю щире любишь;
Бо якъ ю тримаєшь въ зводѣ,
Долю ей загубишь!" —

Люблю, люблю, якъ самъ себе,
Надъ срѣбло, надъ злото;
Люблю еѣ надъ му душу,
Вмру за ню съ охотовъ!..

Моя мила, будь счастлива,
И я исъ тобою;
Най не знаємъ лихой доли,
Лише зъ счастья здрою
Богъ на насъ зливає дары,
Будьмо терпеливи:
Чей насъ Богъ получить съ собовъ,
Будемо счастливи! —

К. Скоморо́вскій.

ЛѢТОЧИСЛИТЕЛЬНЫЙ СПИСЪ ДЕРЖАВ- ЦѢВЪ МАЛОРОСИИ (ЮЖНОЙ РУСИ) *)

одъ 882 года по 1796.

1. *Правишелѣ.*

Аскольдъ и Диръ, прійшовши до Кієва 860 року, убитіи Олегомъ въ 882 роцѣ.

2. *Оубкунѣ.*

Олеѣ, дядько Игорѣвъ . . . одъ 882 по 912.

Назвавши Кієвъ матѣрю городѣвъ Руси и 'нинѣшнюю Малоросію Русью, оставилъ Олеѣ племянника и годованця своего Игоря Великимъ Княземъ Кієвскимъ и Всеи Руси.

3. *Великіи Князѣ Кієвскіи, Лишовскіи, Королѣ Польскіи и Царѣ Московскіи (Російскіи).*

1. Игорь, сынъ Рюрика (Варяга)
основателя государства Руского 913—945

2. Ольга, жена его 945—957 5.

*) Исторія Малоросіи Николая Маркевича.
Москва 1843 Томъ V. стр. 127.

3. Святославъ Игоревичъ . . . 957—972
 4. Ярополкъ Святославичъ . . . 972—980
 5. Володиміръ Святославичъ, Свя-
тый, Ровноапостольный . . . 980—1015
 6. Ярославъ Володиміровичъ . . . 1015—1054
 7. Изяславъ Ярославичъ . . . 1054—1073
 8. Святославъ Ярославичъ . . . 1073—1078
 9. Всеволодъ Ярославичъ . . . 1078—1093
 10. Святополкъ Изяславичъ . . . 1093—1114
 11. Володиміръ Всеволодовичъ,
Мономахъ 1114—1125
 12. Мстиславъ Володиміровичъ,
Мономахѡвъ сынъ . . . 1125—1132
 13. Ярополкъ Володиміровичъ . . . 1132—1138
 14. Вячеславъ Володиміровичъ . . . 1138—1138
 15. Всеволодъ Ольговичъ, трою-
родный братъ передъидущого . . . 1138—1146
 16. Игорь Ольговичъ, братъ пе-
редъидущого 1146—1146
 17. Изяславъ Мстиславичъ . . . 1146—1154
 18. Ростиславъ Мстиславичъ . . . 1154—1155
 19. Юрій Володиміровичъ Долго-
рукій, сынъ Мономахѡвъ . . . 1155—1157
- Сынъ его Андрей Боголюб-
скій переѣхалъ княжити во

Владиміръ на Клязьмѣ; а Великимъ Княземъ сталъ правнукъ Мономахѡвъ :

20.	Изяславъ Давидовичъ . . .	1157—1161
21.	Мстиславъ Изяславичъ . . .	1161—1169
22.	Глѣбъ Юрьевичъ Долгорукій . . .	1169—1172
23.	Володиміръ Андреевичъ . . .	1172—1172
24.	Мстиславъ Мстиславичъ . . .	1172—1173
25.	Михаилъ Юрьевичъ Долгору- кій	1173—1173
26.	Романъ Ростиславичъ . . .	1173. 1176—1177
27.	Рюрикъ Ростиславичъ . . .	1174—1174
28.	Ярославъ Изяславичъ . . .	1175—1176
29.	Святославъ Всеволодовичъ . . .	1177—1195
30.	Рюрикъ Ростиславичъ , дру- гимъ наворотомъ . . .	1195. 1205—1212
31.	Ингваръ Ярославичъ . . .	1202—1204
32.	Всеволодъ Святославичъ Чер- мный	1212—1215
33.	Мстиславъ Романовичъ . . .	1215—1224
	<i>Владычество Ташаръ</i> . . .	1224— —
34.	Игоръ Романовичъ . . .	1225—1229
35.	Володиміръ Рюриковичъ . . .	1229—1235
36.	Изяславъ Мстиславичъ . . .	1235—1239
37.	Михаилъ Всеволодовичъ . . .	1239—1240

38.	Ростиславъ Мстиславичъ	1240— —
39.	Димитрій	1240— —
40.	Даніилъ Романовичъ	— — 1266
41.	Левъ Даниловичъ	1266—1282
42.	Василій Дмитрієвичъ	1282—1301
43.	Станиславъ	1301—1320

Великій Князь Литовскій, на условіяхъ обоюдно выгодныхъ и добровольныхъ, соединяетъ ся съ Кієвлянами, пріймає ихъ во свою власть и уничижає владычество Татарѡвъ. Георгій Андреєвичъ (кн. Галицкій) правнукъ Льва Даниловича (№г. 41.) принялъ титулъ *Князя Малоросійскаго* (*Russiae minoris*); але власть находила ся уже въ рукахъ Великихъ Князѣвъ Литовскихъ и Рускихъ.

44.	Гедиминъ, Вел. Князь Литовскій и Рускій	1320—
45.	Явнута	1340—
46.	Ольгордъ	1340—1381
47.	Ягайло Ольгордовичъ	1381—1387

48. Скиригайло	1387—1392
49. Витовтъ Кестутовичъ . . .	1392—1430
50. Свидригайло Ольгордовичъ .	1430—1432
51. Жигимонтъ Кестутовичъ . .	1432—1440
52. Казиміръ Ягайловичъ . . .	1440—1492
53. Александръ Казиміровичъ .	1492—1501

Року 1501 булъ ѡнъ выбраный за короля Польского ; Малоросія разомъ съ Литвою прилучила съ до Польщи, и становила одно панство, уживаючи своихъ окромѣшныхъ, нетыкальныхъ правъ.

Предславъ Ляницкоронскій выбранный въ 1501 або 1500 роцѣ Гетманомъ Малоросійскимъ ; Гетманщина безперерывно продолжала ся, але полными володѣтелями були королѣ польскіи, литовскіи, рускіи и пр. По смерти короля Александра вступилъ на престѡлъ :

54. Жигимонтъ Казиміровичъ .	1505—1548

55. Жигимонтъ II. сынъ передъ-
идущого 1548—1572
56. Генрикъ Валезій, изъ Фран-
ціи 1574—1575
57. Стефанъ Баторій 1575—1586
58. Жигимонтъ III. 1586—1632
59. Владиславъ IV. Жигимонто-
вичъ 1632—1648
60. Янъ Казиміръ, братъ передъ-
идущого 1648—1649

1649го року *Богданъ Хмѣль-
ницькій* рѣшительно выповѣлъ
польскимъ комисарямъ вся-
кое послушенство Королю,
сталъ Гетманомъ независи-
мымъ; на радахъ народныхъ
толковали Малоросіяне, ко-
торму державцєви ѡддати ся
въ покровительство: чи! Ца-
реви, чи Султанови, чи изновъ
Королеви. Гетманъ листовалъ
съ первымъ, съ вторымъ ста-
новилъ торговый договѡръ, а
съ третимъ вѣлъ непримири-
мую вѡйну.

Не належить уважати правдивими панами Малоросіи: Ягайлу, короля польского, котрый въ 1409 роцѣ далъ Малоросіянамъ привилей; або Владислава Варненского, що повторилъ его 1435 года. Ихъ вліяніе на Малоросію не мале було, але не яко королѣвъ польскихъ, 'но яко князѣвъ литовскихъ, котрыми они були въ тотъ же часъ. Для лучшого вырозумлѣня сего дѣла, тутки посторонно нехай зволять читателѣ заглянути въ Исторію Польщи и Литвы.

Самовластно володѣлъ по народнымъ обычаямъ Малоросією Гетманъ обохъ сторонъ Днѣпра и войска Запорожского:

61. *Зиновій Богданъ Хмѣльницькій*

1649—1654

Въ Сѣчню и Лютѣмъ 1654 года Бутурлинъ присягнулъ

на условія Малоросіи съ Москвою; а Гетманъ, Старшины и нарôдъ въ вѣроподданствѣ Царямъ. Царѣ приняли титулъ Великія и Малыя Росіи.

62.	Алексѣй Михайловичъ, Царь .	1654—1672
63.	Ѳеодоръ Алексѣевичъ . . .	1672—1682
64.	Іоанъ и Петро Алексѣевичъ .	1682—1689
65.	Петро І. Алексѣевичъ Великій,
Отець Отечества, Императоръ
Всеросійскій . . .	1689—1725
66.	Екатерина І. Алексѣевна . . .	1725—1727
67.	Петро II. Алексѣевичъ . . .	1727—1730
68.	Анна Іоановна	1730—1740
69.	Елисавета Петрôвна	1742—1761
70.	Петро III. Ѳеодоровичъ . . .	1761—1762
71.	Екатерина II. Алексѣевна, Великая
.	1762—1796

1764 года уничижено Гетманство. Не за долго и Запорожѣе перервало свое существованіе, а трома подѣлами розôбрано королевство Польское.

4. Удѣлніи Князѣ въ Малоросіи.

Въ краяхъ названныхъ Малоросією (южною Русью)
були слѣдующіи княжества:

1. Вышегородское, ѡдѣ Вышгорода, миля ѡдѣ Кіева надѣ Днѣпромъ.
2. Туровское, ѡдѣ Турова, Минской губерніи на Припети.
3. Чернѣговское, ѡдѣ Чернѣгова на Деснѣ.
4. Городецкое, ѡдѣ Городця при устью Остра.
5. Переяславское, ѡдѣ Переяславля, на Днѣпрѣ Полтавской Губерніи.
6. Перемышльское, ѡдѣ Перемышля на Сянѣ, въ Галиціи.
7. Новгородъ-Сѣверское, ѡдѣ Новагорода Сѣверского, на Деснѣ Чернѣговской губерніи.
8. Поросьское, ѡдѣ рѣки Роси, впадающей въ Днѣпръ изъ правой стороны.
9. Трипольское, ѡдѣ Триполя надѣ Днѣпромъ не далеко Кіева, при устью Стугны.
10. Бѣлгородское, ѡдѣ Бѣлагородка надѣ Ирпенью, три мили ѡдѣ Кіева.

11. Торческоє, ѡдѣ Торческа, коло Кієва на Роси.
12. Овручевскоє, ѡдѣ Овруча, на Горынѣ Во-
лыньской губерніи.
13. Володимірскоє, ѡдѣ Володимира Во-
лыньского.
14. Бельзскоє, ѡдѣ Бельза въ Галиціи.
15. Теробовельскоє, ѡдѣ Теробовля на Середѣ,
въ Галиціи.
16. Звенигородскоє, ѡдѣ Звенигорода въ Га-
лиціи (?)
17. Галицкоє, ѡдѣ Галича на Днѣстрѣ.
18. Дрогичинскоє, ѡдѣ Дрогичина на Бузѣ.
19. Межибожскоє, ѡдѣ Меджибожа, Подоль-
ской губерніи.
20. Берестейскоє, ѡдѣ Берестя.
21. Луцкоє, ѡдѣ Луцька на Волиню.
22. Пересопницькоє, ѡдѣ Пересопницѣ коло
Турова.
23. Дорогобужскоє, ѡдѣ Дорогобужа коло
Луцька.
24. Пѣнскоє, ѡдѣ Пѣнска *).

*) Окрѡмъ сихъ були 'ще удѣлніи княжества
якійсь часъ, въ *Бузьку* на Бузѣ, въ

I. Князь Вышегородскіи.

1. Борисъ Святославичъ . . .	1073—1078
2. Ярополкъ Изяславичъ . . .	1078—1086
3. Мстиславъ Володиміровичъ .	1117—1125
4. Всеволодъ Мстиславичъ . .	1136—1137
5. Вячеславъ Володиміровичъ .	1153—1155
6. Андрей Юрьевичъ	1155— —
7. Давидъ Ростиславичъ . . .	1160—1180
8. Мстиславъ Давидовичъ . .	— —1187
9. Ростиславъ Рюриковичъ . .	— —1218

II. Князь Туровскіи.

1. Святополкъ Володиміровичъ .	988—1015
2. Вячеславъ Володиміровичъ .	1125—1141
3. Андрей Володиміровичъ . .	1125—1141
4. Святославъ Всеволодовичъ .	— —1158
5. Борисъ Юрьевичъ	— —1158
6. Юрій Ярославичъ	1160— —
7. Юрій Володиміровичъ . .	1160— —
8. Святославъ Юрьевичъ . . .	— —1175

Шумску, що коло Кремляця, въ Болоховѣ (може нинѣшнѣмъ Болеховѣ (?) и др. Прип. Я. Г.

9. Глѣбъ Юрьевичъ 1175—1191
10. Святополкъ Игоревичъ . . 1191—1195
11. Ростиславъ Рюриковичъ . . 1197—1218

III. Князь Чернѣговскіи.

1. Мстиславъ Володиміровичъ . 1024— —
2. Святославъ Ярославичъ . 1054—1073
3. Всеволодъ Ярославичъ . . 1073—1078
4. Володиміръ Всеволодовичъ . 1078—1094
5. Олегъ Святославичъ . . . 1094—1096
6. Давидъ Святославичъ . . . 1096—1123
7. Ростиславъ Святославичъ } .
8. Изяславъ Святославичъ } . 1123—1127
9. Володиміръ Святославичъ } .
10. Ярославъ Святославичъ } .
11. Всеволодъ Ольговичъ . . . 1127—1139
12. Ростиславъ Васильевичъ . . 1139—1140
13. Володиміръ Давидовичъ } .
14. Изяславъ Давидовичъ } . 1140—1151
- Сей самъ одинъ 1151—1154
15. Святославъ Ольговичъ . . . 1157—1166
16. Святославъ Всеволодовичъ . 1166—1177
17. Ярославъ Всеволодовичъ . . 1177—1199
18. Игорь Святославичъ 1199—1202

19. Олегъ Святославичъ . . .	1202—1204
20. Всеволодъ Святославичъ . . .	1204—1212
21. Давидъ Ольговичъ . . .	1212—1215
22. Глѣбъ Святославичъ . . .	1215—1226
23. Олегъ	1226— —
24. Михаилъ Всеволодовичъ . . .	— —1239

IV. Князъ Городецкіи.

1. Мстиславъ Володиміровичъ
Тмутороканскій	1026— —
2. Всеволодъ Давидовичъ . . .	1130—1141
3. Борисъ Юрьевичъ	1150— —
4. Иванъ Ярославичъ	1160— —
5. Мстиславъ Володиміровичъ . .	1184— —
6. Михаилъ Юрьевичъ	— — —
7. Андрей Александровичъ . . .	1293— —
8. Борисъ	1394— —

V. Князъ Переяслѣвскій.

1. Всеволодъ Ярославичъ . . .	1054—1073
2. Ростиславъ Всеволодовичъ . .	1078—1094
3. Володиміръ Всеволодовичъ . .	1094—1113
4. Святославъ Володиміровичъ . .	—1114—
5. Ярополкъ Володиміровичъ . . .	1114—1117
6. Глѣбъ Володиміровичъ	—1117—

7. Всеволодъ Мстиславичъ . . .	—1130—
8. Изяславъ Мстиславичъ	} 1135—1141
9. Вячеславъ Володиміровичъ	
10. Андрей Володиміровичъ	}
11. Ростиславъ Мстиславичъ . . .	
12. Мстиславъ Изяславичъ . . .	—1145—
13. Глѣбъ Давидовичъ . . .	1145—1147
14. Мстиславъ Изяславичъ . . .	—1147—
15. Глѣбъ Юрьевичъ . . .	—1155—
16. Володиміръ Глѣбовичъ . . .	1172—1187
17. Изяславъ Глѣбовичъ . . .	—1184—
18. Всеволодъ Юрьевичъ . . .	—1196—
19. Константинъ Всеволодовичъ . . .	1197—1201
20. Ярославъ Всеволодовичъ . . .	1201—1206
21. Всеволодъ Чермный . . .	—1206—
22. Михаилъ Всеволодовичъ . . .	1206—1214
23. Володиміръ Рюриковичъ . . .	—1214—
24. Володиміръ Всеволодовичъ . . .	—1215—
25. Ярославъ Мстиславичъ	} —1227—
26. Всеволодъ Константиновичъ	
27. Святославъ Володиміровичъ . . .	—1228—

VI. Князь Перемышльскій.

1. Ростиславъ Володиміровичъ . . . 1064—1066
2. Володаръ Ростиславичъ . . . 1068—1071

3. Василько Ростиславичъ	}	
4. Рюрикъ Ростиславичъ		1078—1124
5. Давидъ Ростиславичъ		
6. Володиміръ Володаричъ		—1124—
7. Ростиславъ Володаричъ		1136—1159
8. Володиміръ Ярославичъ		—1187—
9. Романъ Мстиславичъ		1199—1205
10. Святославъ Игоревичъ		1210—1211
11. Данилъ		—1235—
12. Ростиславъ Михайловичъ		—1235—

VII. Князѣ Новгородъ-Сѣверскіи.

1. Мстиславъ Святополковичъ		1095—1097
2. Давидъ Глѣбовичъ		1113—1128
3. Рогволодъ Борисовичъ		1128— —
4. Изяславъ Мстиславичъ	}	
5. Игорь Ольговичъ		—1141—
6. Святославъ Ольговичъ		—1146—
7. Юрій Володиміровичъ		1146— —
8. Святославъ Всеволодовичъ		1157—1164
9. Олегъ Святославичъ		1165—1180
10. Игорь Святославичъ		— —1202
11. Володиміръ Игоревичъ		1202—1204
12. Олегъ Святославичъ		1204—1205
13. Рюрикъ Ольговичъ		—1205—

VIII. Князь Поросьскіи.

1. Василько Юрьевич . . . —1155—
2. Юрій —1301—

IX. Князь Трипольскіи.

1. Володимірь —1162—
2. Мстиславъ Мстиславичъ . . . —1172—
3. Всеволодовичъ, дѣти Всеволода Юрьевича Володимірскаго на Клязьмѣ —1196—

X. Князь Бѣлгородскіи.

1. Володимірь Игоревичъ
2. Ростиславъ Володиміровичъ } —1170—

XI. Князь Торческіи.

1. Романъ Ростиславичъ . . . 1191—1191
2. Ростиславъ Рюриковичъ . . . 1191— —
3. Мстиславъ Мстиславичъ . . . — —1200

XII. Князь Овручевскіи.

1. Олегъ Святославичъ . . . — — 977
2. Романъ Ростиславичъ . . . —1163—
3. Рюрикъ —1169—
4. Ростиславъ Всеволодовичъ . . . —1215—

ХІІІ. Князь Володимірскін.

1. Всеволодъ Володиміровичъ	988—1052
2. Володимірко	1052—1053
3. Игорь Ярославичъ	1054—1057
4. Ростиславъ Володиміровичъ	—1065—
5. Ярополкъ Изяславичъ	1078—1084
6. Давидъ Игоревичъ	1078—1080
и зновъ	1087—1113
7. Святославъ Изяславичъ	—1113—
8. Андрей Володиміровичъ Мо- номашъ	1117—1119
9. Романъ Володиміровичъ Мо- номашъ	
10. Ярославъ Святополковичъ	1119—1125
11. Изяславъ Мстиславичъ	1130—1142
12. Святославъ Всеволодовичъ	1142—1146
13. Володиміръ Андреевичъ	—1146—
14. Святополкъ Мстиславичъ	—1154—
15. Ярославъ Изяславичъ	—1155—
16. Мстиславъ Изяславичъ	—1156—
17. Ярополкъ Мстиславичъ	1171—1172
18. Володиміръ Мстиславичъ	— —1182
19. Романъ Мстиславичъ	1182—1199
20. Ярославъ Володиміровичъ	

21. Всеволодъ Мстиславичъ	.	1199—	—
22. Мстиславъ Романовичъ	}	1206—1228	
23. Даніилъ Романовичъ			
24. Левъ	.	—1257—	
25. Володиміръ Васильковичъ	}	—1289—	
26. Йоанъ Васильковичъ			
27. Володиміръ	.	—1321—	

XIV. Князь Бельзскіи.

1. Игорь	.	—1074—	
2. Ярославъ	.	—1123—	
3. Всеволодъ	.	—1182—	
4. Всеволодъ Мстиславичъ	.	—1211—	
5. Александръ Всеволодовичъ	.	—1211—	
6. Василько Романовичъ	.	—1228—	
7. Левъ	.	—1229—	

XV. Князь Тербовельскіи.

1. Романъ Ростиславичъ	.	1078—1079	
2. Василій Ростиславичъ	.	1079—1124	
3. Игорь Васильевичъ	.	—1124—	
4. Судиславъ	.	— — —	

XVI. Князь Звенигородскій.

1. Рюрикъ Ростиславичъ . . . 1080—1087
2. Ростиславъ Володаричъ . . . 1124—1147
3. Иоанъ Ростиславичъ . . . —1201—

XVII. Князь Галицкій.

1. Михаилъ-Святополкъ Изяславичъ, по тѣмъ Великій Князь Кіевскій —1103—
2. Ярославъ Святополковичъ . . . —1126—
3. Володимірко Володаричъ . . . 1139—1152
4. Ярославъ Володиміровичъ . . . —1187—
5. Мстиславъ Ярославичъ . . . —1187—
6. Романъ Мстиславичъ . . . —1187—
7. Володиміръ Ярославичъ . . . —1187—
8. Андрей, сынъ Белы короля угорского — —1188
9. Олегъ Ярославичъ 1188— —
10. Володиміръ Ярославичъ . . . — —1198
11. Романъ Мстиславичъ . . . 1198—1205
 Титуль его: *Великій Князь и король Рускій.*
12. Володиміръ Игоревичъ } . . .
13. Романъ Игоревичъ } . . . —1206—

14. Мстиславъ Мстиславичъ . . . —1212—
15. Коломанъ Андреевичъ, сынъ
короля угорского 1213—1218
Титулъ его: *Король Галицк.*
16. Даніилъ Романовичъ 1240—1266
Титулъ его: *Король Рускій,
Галицкій и Володимірскій.*
17. Шварнъ } 1266— —
18. Василій Романовичъ } 1266— —
19. Левъ Даніиловичъ, прадѣдъ
Князя Малоросійского, Ве-
ликій Князь Кіевскій, Галиц-
кій, Володимірскій и Луцкій —1301—
20. Юрій Львовичъ 1301—1316
21. Андрей Юрьевичъ —1316—
22. Левъ Юрьевичъ —1316—
23. Володиміръ Львовичъ —1319—
24. Левъ Романовичъ —1320—
25. Георгій Андреевичъ, Князь Га-
лицкій, Володимірскій и Ма-
лоросійскій —1335—
26. Болеславъ Мазовецкій . . . —1339 *)

*) 1340 року прилучилъ Червенскую Русь т.
є. княжества: Галицкое, и Перемышль-

XVIII. Князь Дрогичинскій.

1. Изяславъ Мстиславичъ . . . —1132—
2. Василій Ярополковичъ . . . —1180—

ское съ королевствомъ польскимъ и пановаль

27. Казиміръ III. (Великій названный)
кор. польск. 1310—1370
По немъ его наслѣдники, король польскій :
28. Людвикъ , король угорскій и польскій , прилучилъ до Угоръ Червоную Русь — пановаль надъ нею вицекороль 1370—1382
29. Владиславъ , князь Опольскій . 1377—1389
30. Владиславъ Ягайло одобравши ѡдъ Угоръ 1389—1434
31. Владиславъ III. Варненскій . 1434—1444
32. Казиміръ IV. 1447—1492
33. Иванъ Ольбрихтъ 1492—1501
34. Александръ 1501—1506
35. Жигимонтъ I. 1507—1548
36. Жигимонтъ II. 1548—1572
37. Генрикъ Валезій 1574— —

XIX. Князь Межибожскій.

1. Святославъ Всеволодовичъ . . . —1146—
2. Ростиславъ Юрьевичъ . . . —1152—

38. Стефанъ Баторій 1576—1586
39. Жигимонтъ III. Ваза 1587—1632
40. Владиславъ IV. 1632—1647
41. Иванъ Казиміръ 1648—1688
42. Михайло Корибутъ Вишневец-
кій 1669—1673
43. Иванъ III. Собескій 1674—1696
44. Фридерихъ Августъ II. 1698—1733
45. Августъ III. 1734—1763
46. Станиславъ Понятовскій 1764—1772

1772 року дістала ся Черво-
ная Русь, (або княжества Га-
лицкоє, Перемышльское, ча-
стію и Бельзское, Теробовель-
ское, Звенигородское и пр.)
підъ панованье Милостивѣй-
шого Дому Габсбургского. —
Давный титулъ королевствъ Га-
лицкого и Володимірского ѡдно-
вленъ и прилученъ до Импера-

XX. Князь Берестейскій.

1. Володиміръ Андреевичъ . . . —1150—

XXI. Князь Луцкіи.

1. Позвиздъ Володиміровичъ . . . — 988—
 2. Володиміръ Андреевичъ }
 3. Мстиславъ Андреевичъ } . —1150—

торского. — Изъ сего высокаго
 Роду пановали доси надъ Гали-
 цією и Володимірією :

47. Марія Тересія Императрица
 Нѣмецк. 1772—1780
 48. Јосифъ II. 1780—1790
 49. Леополдъ II. 1790—1792
 50. Францъ II. Императоръ Рим-
 ско-Нѣмецкій, I. яко импера-
 торъ дѣдичный Австрійскій . 1792—1804
 1804—1835
 51. Нинѣ надъ нами счастливо и бла-
 го пануючій С. В. Фердинандъ I.
 Императоръ (Цѣсарь) Австрій-
 скій и пр. пр. 1835— Да
 живетъ многая лѣта! —

Приписокъ перевод. Я. Г.

4. Мстиславъ Ізяславичъ . . .	—1155—
5. Ярополкъ Ізяславичъ . . .	—1169—
6. Ярославъ Ізяславичъ . . .	—1169—
7. Всеволодъ Ярославичъ . . .	—1169—
8. Ізяславъ Ярославичъ . . .	1183—1195
9. Мстиславъ Ярославичъ . . .	—1223
10. Мстиславъ	—1267—

XXII. Князь Пересопницькіи.

1. Глѣбъ Юрьевичъ	—1150—
2. Василій Юрьевичъ	—1160—
3. Володиміръ Андреевичъ	— — —
4. Мстиславъ Володиміровичъ	—1211—

XXIII. Князь Дорогобужськіи.

1. Давидъ Игоревичъ	—1097—
2. Володиміръ Андреевичъ	1155—1171
3. Володиміръ Мстиславичъ	— —1173
4. Мстиславъ Володиміровичъ	1173— —

XXIV. Князь Пѣнськіи.

1. Ярославъ Юрьевичъ	1166—1184
2. Ярополкъ Юрьевичъ	—1166—
3. Георгій Володиміровичъ	—1289—

Родословіє

*Князя Георгія Андреевича, писавшого ся
Малоросійскимъ*

„Natus Dux Russiae Minoris.“

1. Рюрикъ , умеръ	879
2. Игорь Рюриковичъ	945
3. Святославъ Игоревичъ	972
4. Володиміръ Святославичъ	1015
5. Ярославъ Володиміровичъ	1054
6. Всеволодъ Ярославичъ	1093
7. Володиміръ Всеволодовичъ	1125
8. Мстиславъ Володиміровичъ	1132
9. Изяславъ Мстиславичъ	1154
10. Мстиславъ Изяславичъ	1170
11. Романъ Мстиславичъ	1205
12. Даніилъ Романовичъ	1266
13. Левъ Даніиловичъ	1301
14. Юрій Львовичъ	1316
15. Андрей Юрьевичъ	1324
16. Георгій Андреевичъ, Князь Малоросійскій.	

Примѣчаніє.

Многіи, увидѣвши тоти двадцять чотыре
удѣлѣвъ, зачудують ся, що я даю такъ об-
ширне просторонство Малоросіи; але Хмѣль-

ницькій въ своѣмъ важнѣмъ Универсалѣ, 1618 року пѣдъ Бѣлою-Церквою, указалъ 'ще обширнѣйше просторонство, єѣ приналежащее: „— — — съ древнихъ вѣковъ — — — *Козацкія наши Русскія* провинціи отъ Подоля, Во-лыня и Волохъ до самага Вильна и Смоленска, долгиыя и обширныя границы свои имѣ-ють; а именно: *Кіевскую, Галицкую, Львовскую, Хелмскую, Бельзскую, Подольскую, Волынскую, Перемышльскую, Мстиславскую, Витебскую и Полоцкую.*“ (Истор. Малор. Н. Маркевича Т. I. стор. 178).

Гетманъ булъ правъ: володѣючи бѣольшою частію сихъ краѣвъ, ѡнъ лучше ѡдъ насъ зналъ, надъ чимъ пановалъ.

Але я сѣузилъ ти границѣ Малоросіи зъ важной дуже причины: я уважаю Малоросією тоти землѣ, котри и 'нинѣ замешкани Малоросіянами, т. є. народомъ, маючимъ одни обы-чаи, одни повѣр'я, однакову одежу, одинъ и тотъ самый бытъ, и на конецъ, що голов-нѣйше: одно и тожъ саме нарѣчіє. А по всѣхъ сихъ удѣлахъ, мною поименованныхъ, все тоє однакове, чому я самъ очивидячный свѣдокъ.—

Н. Маркевичъ.

Жулинь и Калина.

Казка *).

Глухо, тихо до окола,
Все въ темку счезае:
По надъ Днѣстромъ, по надъ быстрымъ
Сивъ туманъ лягае.

Лишь далеко въ густыхъ корчехъ
Тлѣють волчи зѣницѣ;
Лишь далеко очеретомъ
Сверкають лучницѣ. —

Жулинь блудень, самоодень
Обманцями ходитъ;
Черезъ густе хашѣ дре ся,
Болотами бродитъ.

Ходитъ, гонить, не тямить ся
Облудомъ, пѣтьмою;
Шумъ и закрутъ у головѣ —
Шибаетъ съ собою.

*) Печатан. въ Русалцѣ Днѣстр. стор. 79 и сл.

И спинилъ ся на березѣ,
Головочку склонилъ;
И тяженько задумалъ ся,
И слезы не вронилъ . . .

Румяное лице зблѣдло,
И губы зѡвяли,
Сердце его въ гореванью,
И душа въ печали;

И кленучи самъ собою,
Взялъ ся нарѣкати:
— „Проклятая розлучнице!
На що свѣтъ вязати?

Розѡгнала 'сь дрѡбни дѣти
На що 'сь мя зводила?
Черезъ тебе лишилъ милу;
Ты мя спечалила.

Булъ емъ тобѣ все вѣрненькій,
Згадовалъ гадочки —
Все пропало, минуло ся,
Заростуть стежочки.

Ты не була менѣ щира,
Къ собѣ 'сь принадлежала,

Якъ роздалъ ємь сръбло, злото,
Зъ мене 'сь ся смѣяла.

У грудь нинѣ розпукою
Печаль ся копає;
Ахъ, змарнѣлъ ємь, почорнѣлъ ємь,
Сердце ми ся крає!

Чи я ходжу, чи я ляжу,
Житьємъ проклинаю;
Бѣдне сердце зайшло кровью,
Слезы проливаю!

Счастьє зныло, миръ розбилъ ся,
Лишь менѣ тужити;
Лучше гнити въ сырѣй земли,
Якъ пѣдъ сонцемъ жити!“ —

А по Днѣстру бьють волноньки
Въ крутѣмъ береженьку,
Ватра верхъ волнь розляла ся
Скрѣзь пѣтѣмъ темненьку.

Сини туманы дымятъ ся:
А зъ ватры хилить ся
Гарна дѣва, круглолица,
Бѣ свита ряснить ся...

Красне личко блѣденькое ;
И очѣ чорненьки —
Розсыпають ся густенько
Косоньки жолтеньки. —

Клекотять волноньки быстры,
Глухо , тихо бьются ся.
По верхъ волнь туманы сини
Ватровъ зливають ся . . .

Жулинѣ руки звѣлѣ зъ легонька ,
Лице розтлѣває ;
Къ гарнѣй приступилѣ Калинѣ,
Зъ тиха промовляє :

— „Чи ты туда блудна ходишь ,
Люба красавице ?
Чого глядять чорни очѣ ,
Блѣдне круглолице ?

Чи близкій дѣмъ , чи далекій ,
Дорога брѣднява ?
Якъ гляну на тя , марнѣю ,
Миленька бѣлява !

Темна нѣчка , быстра рѣчка ,
Студенѣ вихорѣ вѣе .

Занесу тя до домоньку,
Грудь моя загрѣе.“ —

Поглядає вѣдма вкосомъ,
Кплячи съ посмѣхає,
Очѣ вугльемъ ярымъ тлѣють...
Къ нему промовляє :

— „Горе тобѣ, невдячнику!
Загинешъ марненько;
За про тебе кляла 'мь житьемъ,
И зôсхло серденько;

Дни и ночи слезы льяла 'мь;
А за вѣрнôсть мою
Мене 'сь забувалъ нещире,
Лишилъ сиротою!..

Присягалъ передо мною,
А другую 'сь любилъ;
Я въ слезахъ ся розпływала;
Ты съ невъ ся голубилъ:

Лучше було не любити,
Нижъ любовь зраджати!
Горе тобѣ, невдячнику
Марне загигати!

В быстрѣмъ Днѣстру глухо, тихо:
Пѣсочокъ дробненькій;
На днѣ двѣрь мѣй зъ волнь прозристыхъ,
Ясный, студененькій.

Пѣсокъ очѣ выдае
Въ синѣй колобани,
Скучно тамъ є и сумненько,
Тяжке горюванье;

Свѣтличенька безъ оконцеъ,
Сонце не загрѣе,
Сама журю ся собою,
Вѣтеръ не завѣе.

Заведу тя, мѣй миленькій,
Въ тую свѣтличеньку:
Обѣму тя, поцѣлую,
Пригорну къ серденьку;

Постелю ти ладно, гладко
Пѣсочокъ дробненькій,
Покладу ти пѣдъ головку
Та рѣнецъ бѣленькій!“ —

Вѣдьма чорными очами
Скрѣзь сердце прошила;

Свита рѣсно провѣвала ,
Вся ватрою тѣла ;

Пôдъ невъ земля ся розпала ,
И счезла кленучи ;
По верхъ поломѣнь палала
Синя клетотючи .

Закрутиль ся буйный вѣтеръ
На роздорожищи ,
Клубить пѣску туманами ,
И кипить и свище ;

И лучъ синій ясно сверкне ,
Счезне , зновъ затлѣе ;
Середъ вихра забѣлѣе ,
Ные , маячѣе . . .

Глухій гомôнь до окола ,
Хащи ся згинають ,
И трѣскупій громъ ударилъ ,
Гранцѣ съ розсыпають . —

Жулинови проканули
Слезоньки дрôбненьки ,
Стыгло сердце печалене
Въ розпуцѣ лютенькѣй .

Бѣе ся въ груди бѣловъ руковъ,
И клене собою;
И серденько промерзало,
Заплыло крѣвою :

— „Ахъ, Калино красавице,
Щире 'сь мня любила!..
Горе жь менѣ, вже 'сь не моя,
На що 'сь мня лишила?..

Куда зныла 'сь въ виръ безвѣсти?
Де твои слѣдоньки?
Тамъ студено, вельми темно,
Шептять червачоньки.

'Ще зажди, на стигъ верни ся!
Най вѣчне спращаю;
Ахъ, возьми мене съ собою,
Най ся не лишаю!..

Та вже жь я тя не прикличу,
За мене не дбаєшь;
Та вже жь я тя не приплачу,
О менѣ не знаєшь :

Нѣжки твои скоропадни
Вже ледомъ застыгли;

Ручки твої бѣленькіі
Вже угльомъ згорѣли.

Очка твої чорненькіі
Вже пополовѣли;
Губы твої рум'яненькіі
Уже посинѣли.

Не будешь дробними словами
Къ менѣ промовляти,
Ни бѣлыми рученьками
Къ собѣ пригортати!“ —

И Жулинъ замолкъ... думає —
Дрожжъ 'го пронимає;
Ничь не видить, ничь не чує,
Жальомъ прозябає.

И розпука хап'є ледомъ
Сердце закръвлене;
Въ головѣ ся скрутило,
Оченьками жене;

Розсміяль ся глухо, дико,
Схиталь головою...
Вергъ ся въ синій виръ глибокій,
Въ рѣку быстренькую.

И виръ пѣдъ нимъ розступилъ ся
До дна, играючи;
И закипѣлъ пакъ по верха,
Сильно волнуючи.

Котили ся каламутни
Волни берегами,
И вихоръ гналъ споловѣле
Листье туманами.

А далеко черленіи
Луны розльяли ся;
А далеко чорнявіи
Хмары котили ся.

На розсвѣтѣ красить зоря
Та небо ясно:
Котить ся зъ за хмаръ золотыхъ
Сонце черленое.

И вже синій туманъ счезалъ
Зъ очеретѣвъ густыхъ;
Буйный вѣтеръ проганялъ ся
По остепахъ пустыхъ;

А по Днѣстру та два тѣла
Въ волнѣхъ ся крутили:

Разомъ Жулинъ и Калина
За руки ся держѣли :

Волни верхъ нихъ паламутни
Красни сукнѣ дерли ,
Віючи ся баранами
Бѣли боки терли.

У Калины въ рѣчи часомъ
Усмѣхъ озôркалъ ся ,
Гарна була, журна була;
Волосъ розсыпаль ся;

У Жулина лице сине
Печаль вкопала ся ,
Зубы твердо ся затали ,
И грудь надула ся. —

И вынесли воды тѣла
На рѣнецъ дрôбненькій ,
Замулени бѣловъ пѣновъ ,
Якъ снѣжокъ бѣленьки.

Тутъ злетѣли воронъ тучи ,
Лобами схитали ,
Тѣло дзюбали Калины ,
Очѣ выпивали.

А Жулина не торкнули съ;
Зъ далека кружали,
Якъ надъ него надлетѣли,
Падали, здыхали:

Бо заклѣла 'го Калина
Словами твердыми
Въ ужа, зъ свѣту не тиряти съ
Вѣками вѣчными.

Вороны 'го пріодѣли
Чорными крылами,
Вихрове 'го обкитили
Пѣску туманами.

Ажъ верхъ него насыпали
Могилу круглую,
Що морогомъ не вращае
На память вѣчную! —

И. Д. Вагилевичъ.

Мадей *).

На высокій Черногоръ
Буйни вѣтры вѣютъ;
На зеленѣй полонинѣ
Сѣри волки выютъ.

Тысячъ коней вороненькихъ
Въ байракахъ ирзае,
Тысячъ гарныхъ ледѣникѡвъ
Коники сѣдлае.

А ватажко, сивый Мадей,
Зморщилъ густы брови,
Чорны очѣ заблищали
Та жаждою крови.

По верхъ коней яснобарви
Прапоры сіяли,
Байраками и дебрами
Ратища мелькали.

* * *

Мрачно , скучно по майданѣ ,
Пѣтъма ся чорнѣе ,
Огнѣ горять по салашехъ ,
Легкій вѣтеръ вѣе.

Мадей велѣлъ чатовати
Густою дебрею ;
Гомѣнъ далеко клекоче :
— „Вертаймо , Мадею!“ —

Зъ верхъ Бескида глухій дуботь
Боромъ ся шибае ,
Тьмою вихромъ ѣдутъ Угры ,
Дебръ ся улягае.

— „Нѣтъ вертать ся сивъ Мадею
Съ соромомъ до дому ;
Глуховъ пущевъ , темновъ ночевъ
Блудити по лому ;

Съ безчестными оченьками
Ясне сонце зрѣти ,
Съ безчестными губоньками
Богу ся молити.

Кѣньми зѣрю долиноньку,
Засѣю стрѣлами,
Переломлю вражи тучи,
Пролью кровь рѣками.“ —

Та вже, сива бородонько,
Не тобѣ ся бити; —
Пѣдъ зеленовъ муравоньковъ
Въ деревищи гнити;

Не тобѣ вже сыру землю
Тулами стелити,
Не тобѣ вже вражу кровцю
Ратищемъ точити. —

* * *

Трублять роги жубровѣи,
Сумно конѣ 'рзають;
Шумять тучи сребныхъ стрѣлокъ,
Та мечи брязчають.

А зъ байрака летить шпарко
Острое ратище:
Заточилъ ся пѣдъ Мадеемъ
Кѣнь на колодище ...

Люто кликне сивый Мадей,
Въ дебрѣ заклекоче —
Волкомъ верже съ въ вражи тучи,
Зубми заскрегоче.

Куда мелькне яснымъ мечемъ,
Кровь рѣкою точить;
Куда ратищемъ засвище,
Кѣнь ѣздця волочить.

И ревъ лютшій, мракъ темнѣйшій
По сырѣмъ майданѣ...
Дзвонять конѣ, брязчатъ мечи,
Тьмють стрѣлы каляни.

А зъ Мадея девять стрѣлокъ
Съсуть кровцю теплую,
Зъ бѣлыхъ грудей три ратища
Влекутъ ся землею.

Сивый Мадей утомилъ ся,
И ноженъки млѣють,
Зъ слѣдѣвъ кровця выступае,
Груди ся чорнѣють. —

Вже жь за шию ужелками
Къ мажи привязаный ,
За рученьки и ноженьки
Вкованый въ кайданы. —

* * *

Вылетѣла зозуленька ,
Сѣла на тополи ,
Заковала жалобненько :
Мадей у неволи !

— „Ой, зозуле сивенькая !
Не ковай сумненько ;
Не задавай сердцю туги ,
И такъ менѣ тяженько !

Ноги желѣзо зриває ,
И въ руки ся вѣло ;
Кровцевъ груди обкипѣли ,
Тѣло почорнѣло.

Мои други бѣлогруди
Въ Бескидахъ дрѣмають ,
А вороны чорни кричуть ,
Кровцю попивають !

Моихъ вѣрныхъ ледѣникѣвъ
Кости ся бѣлѣють;
Сѣри волки стѣкають ся,
Трупы рвутъ и выють !

Ой, полети коваючи
За темненьки зворы,
На зеленѣй лѣвадоньцѣ
Бѣлѣють ся дворы:

Не кажи рѣдному сыну,
Що мня уковали;
Лише мене на весѣльє
На силу призывали:

Зъ студенон кирниченьки
Медомъ упоили,
А пѣдъ зимну колодоньку
Спати положили !“ —

И. Д. Вагилевичъ.

В е с н а .

Вже сонѣнько пригрѣває,
Теплый вѣтеръ подуває;
И рѣченьки забренѣли,
Темни луги зашумѣли;
Заспѣвала въ лѣсѣ птиця,
Що рухнула вже травиця;
И травиця моравиця,
И листочки на калинѣ,
И цвѣточки по долині. —
Радуеть ся вся тварь Божа
Що настала весна гожа!..

Галичанка люба, мила
Городочокъ городила;
Покопала, пограбала,
И грядочки оплескала;
Богови ся помолила,
И святыи крестъ положила.
— „Галичанко, що ты дѣєшь?
Въ що дуфаєшь и надѣєшь?“.. —

— „Що я дѣю? .. зерно сѣю,
А на лѣто ся сподѣю.

Пади зерно за зерночкомъ,
Ни купкою, ни рядочкомъ
На порхкую землеоньку,
Въ счастливую годиноньку!“ —

— „Галичанко люба, мила,
Що бы ты ся не вмылила!
Та чи зѣйде, що посѣешь?
Може дармо робишь, сѣешь?“ —

— „Я на Бога ся надѣю,
Що не дармо роблю, сѣю:
Зѣйде, зѣйде моя краса,
Якъ на ставу густа ряса;
Повяже ся парѣстками,
Устелить ся барвѣнками
На цѣлую долиноньку,
На рѣдную родиноньку.
Буде цвисти, процвитати,
И въ листочокъ розвивати:
Що цвѣтонько, то ягода —
Моєй працѣ нагорода.“ —

— „Галичанко любя й мила,
Кобъ надѣя не завела?...
Будуть тучи, грады, громы,
Спека, смага, злевы, ломы:
Ни кому ти захистити,
Ани въ спразѣ закропити.
Ой, пропадешъ, моя роже,
Красы й працѣ жаль ся Боже!“ —

— „Хочъ нема заступитъ кому,
Не бою ся тучи, грому,
Спеки, смаги ани лому:
Буде дощикъ покраплати,
Моє листье изрошати.
Тамъ на межи є липонька,
Та заступитъ ѡдъ сонѣвняка;
Своимъ маємъ мня прикрьє,
Студенъ вихоръ не завѣе...
Не величке й моє зѣлье —
Якъ барвѣнокъ на весѣлье;
Якъ на рѡднѡмъ гробѣ рута,
Въ дробенъ листокъ розвинута.
Кому жь оно вадить въ поли?
Не задерне, ани вколе;
Вѣтрови ся къ земли склонитъ,

Тучи, бури охоронить. —
Згине зерно на мѣй нивѣ
Одно, друге у кропивѣ;
Туча забѣе, сонце спарить:
Предцѣ, коли ми ся здарить,
Хоть десяте, то посходить;
Сотне зерно хоть доспѣе,
Мою працю нагородить. —
Кто працюе, оре, сѣе,
Тотъ и плодѣвъ ся надѣе!“ ..—

Я. Головацкій.

Туга за родиною.

Я въ чужинѣ загибаю,
По чужинѣ блуджу;
За своєю родиною
Бѣлымъ свѣтомъ нуджу.

Ту чужая сторононька,
Та люде чужіи
Не пристануть до серденька,
Хоть и не лихіи.

Най бы яки добри були,
Все не свои рѣдни:
Я чужая чужениця
Межи ними бѣдный!

Ой, по саду винограду
Сумный походжаю,
Изъ чужины до родины
Гадки посылаю.

Охъ! милая родинонько,
Чи на м'ня згадаєшь?
Домовая стороненько,
Якъ же ми ся маєшь?

Солоденька рѣдна мово,
Якъ бы 'мь ты радъ вчути!
Изъ глубины сердца свого
Радъ бы 'мь пѣснь добути.

Проспѣваю спѣваночки,
Де по яки знаю,
Якъ бы 'мь учуль голосочокъ
Изъ рѣдного краю.

Голосочокъ якъ звѣночокъ
Къ сердцю промовляє:
Кто жь слухає, зрозумѣє,
Кто тебе пѣзнає?!

Цвитуть сады брескинови,
Та виноградъ має;
А менѣ за рѣднымъ домомъ
Ажъ по сердцѣ крає.

Мильши були гаи рѣдни,
Калинови цвѣты,
Охъ! якъ тѣи ходниченъки,
Виноградомъ крыти!

Всюды люде купоньками,
А я самотою:
Всюды люде съ играшками,
А я со слезою!

Веселить ся, чужи люде;
Охъ, бо менѣ годѣ!
Менѣ втѣхи вже не буде,
Ажъ у своѣмъ родѣ!

Играйте си, роскошуйте,
Гараздъ вамъ ся дѣе...
Ой, кто знає, ѡдгадає,
Якъ ми сердце млѣе!

Ходжу, плачу по надъ Дунай,
Слеза въ Дунай кане:
Якъ згадаю рѣдну рѣчку,
Ажъ серденько вяне!

Ще й то менѣ доѣдає ,
Охъ , то смерть готова !..
До никого й промовити
Сердечного слова !

Ни съ кимъ менѣ поплакати ,
Ни съ кимъ потужити ...
Розступай ся , синій Дунай ,
Хоть бы ся втопити !..

Журба мене грызе нинѣ ,
Журба грызла вчора ;
Ой , кто не буль у чужинѣ ,
Той не знає горя ! —

Пешть 1835.

Я. Головацькій.

Два вѣночки.

По по́дъ гаємъ зелененькимъ
Чиста рѣчка тече:
На яворѣ зелененькомъ
Соловѣй щебече.

Сидитъ дѣвча надъ рѣчкою,
Два вѣночки ввила,
И ручкою бѣленькою
На воду пустила.

Одинъ вѣнецъ зъ барвѣночку,
А другій зъ рутоньки;
Одинъ вѣнецъ козаченька,
Другій дѣвчиноньки.

Поплылъ вѣнокъ изъ барвѣнку,
Волня 'го сѣпає;
А осталъ ся изъ рутоньки,
Бо берегъ спиняє...

— „Поѣхаль мѣй козаченько
Въ далеку дорогу,
Мене лишилъ молоденьку
Самую небогу!

Верни съ , вѣнку изъ барвѣнку,
Приплынь къ береженьку!
Верни съ милый зъ Украины,
Пристань ко серденьку!..

Коли жъ , вѣнку изъ барвѣнку,
Сплывеши къ береженьку?
Коли вернешь зъ Украины,
Милый козаченьку ?“

Заковала зозуленька
Въ гаю въ серединѣ ,
Ажъ ся стало страшно , сумно
Молодѣй дѣвчинѣ :

— „Въ Украинѣ на могилѣ
Зацвила калина :
Тамъ лежитъ твоѣй козаченько ,
Бѣдна сиротина !

А коли ся воды вернутъ ,
Що за сѣмъ лѣтъ вплыли ,
Тогдѣ верне съ зъ Украины
Козачокъ твоѣй милый !“ —

Я. Головауцкій.

Р ѣ ч к а.

Чомъ рѣченько домашняя
Такъ плывешь поволи?
Чомъ водицѣ не розлієшь
Зъ берегѣвъ на поле?

Годѣ плысти самотою,
Чась вже тугу збути:
Шуми, гуди Филенькою,
Що бѣ далеко чути!

— „Якъ же менѣ, рѣднѣй сыну,
Не плыти поволи?
Высокіи береженьки,
Ще й рѣвеньке поле.

Я бы въ фалю загремѣла,
Та водицѣ мало;
За то гладке личко мое,
Чисте якъ чюркало.

Були тучи , дощи , громы ,
Воды забренѣли ;
Щожъ ! .. по́дрыли береженьки ,
И воду сколотили .

Лучше плысти по тихоньки ,
Та певненькимъ ходомъ ;
Оминати островоньки ,
Камѣньє й колоды .

Такъ поплыну тихо , смирно ,
Безъ шуму , безъ горя ;
Съ личкомъ чистымъ , незмученнымъ
Чей до́йду до моря ! “ —

Я. Головацкій.

Надъ Притою..

А нуте, нуте! быстренькій Пруте,
Весело менѣ заграй!

Чи я сподѣлъ ся тебе взглянути,
Втогодъ сказавши „пращай?“

Я малъ надѣю, закимъ минеть ся
Одно лѣтенько, зима,
И моя доля вже розовѣеть ся,
Що й менѣ засьєє весна.

А нинѣ тебе съ товъ туговъ витаю,
Съ яковъ пращаль ємъ второкъ;
Одну лишъ гадку у сердцѣ ховаю,
Що въ молодъ розвила ся вѣкъ...

Молоди лѣта — калинови луги —
Цвили роскошно якъ рай;
Весняни цвѣты, зелени смуги,
Якъ слеза чистый ручай!..

Цвѣты опали, краса змарнѣла,
Загнбло зерно и плѣдъ!
Надѣ мила, чо' 'сь голубила,
Коли 'сь зрадила въ послѣдъ?

Она ся лестить, она ласкає,
За собовъ вабить мене;
Цвѣтомъ блыкає, рученьку подає,
Хочу, не хочу — веде.

И такъ я блуджу, свѣтами тону,
Нигде спокою нема:
Молоди лѣта въ клопотахъ роню —
Пропала моя весна!..

Милая весно, красно 'сь воскресла
На мою гѣрьку печаль:
Усему 'сь свѣту радѣсть принесла,
А менѣ тугу и жаль! —

Я. Головацкій.

О с б н ь.

Сумно, марно по долинь,
Почорнѣли бѣли цвѣты;
Пожолкъ листь на деревинѣ,
Птахъ полетѣлъ въ инши свѣты.

Одъ запада сиви хмары
Цѣлу землю заливають;
Чагарами нѣчни мары
Съ вѣтрами ся розмовляють.

А на горѣ калинонька
Головоньку нахиляє:
А надъ Днѣстромъ дѣвчинонька
Сльозами ся заливає.

— „Чого тужишь, калинонько,
Головоньку нахиляєшь?
Чого плачешь, дѣвчинонько,
Слезамы ся заливаєшь?

Чи тя доля покинула?
Чи не маєшь матусеньки?
Чи ти краса загинула?
Чи говорють вороженьки?“

— „Ни мня доля покинула,
Ни не маю матусеньки;
Ни ми краса загинула,
Ни говорють вороженьки.

Йно ми тужно за весною,
Що такъ борзо перецвила:
Куда гляну — мысленькою,
Нема того, що 'мь любила!“ —

Никола Усшіяновичь.

Побращимови

въ день имени Его.

Друже сердечный, красненькій соколе!
Ты соловѣмъ зъ руского серденька:
Якъ о дѣтинѣ любящая ненька,
О рускѣмъ счастьемъ плачешь и недоли.

Ты гай наши, рѣки, горы, доли,
Будишь зъ немочи — даешь имъ оченька;
Даешь имъ голосъ — гарніи личенька,
И насъ думати съ ними вчишь поволи.

О Маркіяне! ко бы Ты весною
Въ силѣ, здоровлю зацвилъ побратимамъ,
Що бы мы долго тѣшили съ Тобою!

Що бы Ты долго, соловѣю красный,
Зъ души рускои спѣвалъ рускимъ сынамъ,
И о насъ съ гадковъ подумалъ си счастный!—

Н. Устіяновичъ.

Надѣсирянка.

Детино красна, голубко тихенька,
Котору мати въ несчастѣй годинѣ
На свѣтъ родила, промовь, що 'сь живенька,
Промовь до свѣта, и къ милѣй родинѣ!

Глянь оченьками на твои сестрицѣ,
Кожда ся власновъ пѣсеньковъ радуе:
А о твоѣй доли хибѣ на границѣ
Воронъ закряче, зозуля закуе...

Не такъ то въ тебе колись то бувало:
И твоѣй то голосъ колись небесами
На буйныхъ крылахъ вносились ся не мало...
Не такъ и въ тебе бувало вѣками!..

Шумѣлъ колись то Днѣстеръ-Славотиця, *)
Славою наши гремотѣли горы;
Любо спѣвала Лада краснолиця,
И дѣвицѣ гарныхъ ясненькихъ сборы.

*) Славотиця, словутиця, є назвище друге рѣки Днѣпра, взятѣ изъ „Слова о полку Игоря“ (срѣдн. польске *ślawetny*). — Пѣвецъ тутъ бере его въ значенью „со славою текущій“, и придає 'го Днѣстрови.

А нинѣ сумно, глухо якъ въ темницѣ...
Скажи, рѣдненька, що ти стисло груди?
Кто онѣмѣти казаль красавицѣ?
Кто велѣль роду зрѣкати съ зѣ облуды?..

Скажи, небого, чомъ твои рѣченъки
Такъ сумно, глухо межъ горы дрѣмають?
Чомъ, рѣдна, плачешъ жалѣбно зѣ тугеньки?
Скажи сусѣдамъ, най тя разъ пѣзнають!..

Заспѣвай свѣту тыми голосами,
Що 'сь переймила ѡдъ красной природы;
Збуди ѡдъ вѣка лѣсами, горами
Гомѣнъ загиблой славы и охоты!

Покажи свѣту, що ти ни Татаре
Зѣ бѣлого личка красоньки не здерли;
Ни бисурмане поганской пары,
Ни враги чорной душицѣ не вперли!..

А колись може детина вѣрненька
Згане о тобѣ, згане . . . подумае . . .
Слезоньку вронить, якъ любяща ненька,
И вѣкамъ дальше порозповѣдае! . .

Н. Усшіяновичъ.

Гей-гей! милый Боже!

Гей, гей милый Боже!

Де ся наши лѣта дѣли, лѣта молоденьки:

Якъ 'мо разомъ долинами

Надъ Днѣстровыми водами

Якъ соколоники лѣтали сивеньки!

Гей, лѣта молоденьки!..

Гей, гей милый Боже!

Де ся наши гадки дѣли, гадки красоницѣ:

Коли 'сьмо съ мѣсяцемъ въ гаю,

При дрѣмлючѣмъ ручаю,

Буяли въ небо крылами ѳрицѣ!

Гей, гадки красоницѣ!..

Гей, гей милый Боже!

Де слобѣдка наша, слобѣдка тихенька:

Коли мѣ съ тобовѣ, голубонько,

Изъ квѣтонька на квѣтонько

Лѣталь, другѣ вѣрный вѣрного серденька!

Гей, слобѣдко тихенька!..

Гей, гей милый Боже!

Де ся наши пѣсни дѣли, пѣсни жалобненьки:

Що 'сьмо нѣчкою цосполы

О козакахъ и о доли,

И о дѣвчинѣ спѣвали вѣрненькѣй!

Гей, пѣсни жалобненьки!..

Гей, гей милый Боже!

Де ся наше счастье дѣло, счастье злотоцвѣте:

Що якъ сонѣнько весноньцѣ,

Дрѣбный дощикъ муравоньцѣ,

Сѣяло красу — румяненьки квѣты!

Гей, счастье злотоцвѣте!..

Все заглобло, Меланю — якъ межи горами

Голось гине въ сумнѣмъ гробѣ!

А коли жъ память о Тобѣ

Загине въ сердцю — загине вѣками?

Гей, якъ голось межъ горами!..

Н. Устияновичъ.

До Ѳ. Ј. П. . . .

Отъ и минула зима,
Та снѣги розтаяли;
Сонѣнько грѣ святе —
Та єго жь то мы ждали!
Сѣймо же, доки пора,
Дай намъ Боже счастливу;
Надѣймо съ — лѣто мине —
Та на осѣнь вродливу.

Бувало въ насъ осѣнь весела, рясна:
Настала по нѣй охъ! люта зима,
Студена голодна для тѣла — ума!
Хвалабогъ, вертає съ намъ зновъ весна:
Ну жь порай съ — бо кажуть она
Лишь разъ красна! —

1845.

И.

Побрашилови J. T.

Ой! десь надъ Дунаємъ, въ дальнѣй чужинѣ
Сѣйшли ся було люде сусѣдни:
„Помай Бѣгъ!“ Здоровльє вашѣй дружинѣ;
Та якъ собѣ живете? „Въ насъ злиднѣ!“
А зъ ѡдкѡль? „Зъ пѡдгѡрья.“ Я зъ низкого Буга;
И у насъ та повѣсть самая:
Вже годѣ насвѣтѣ — ни косы ни плуга;
Пришѣла насъ нужда гѡрькая! —
Таку собѣ бесѣду мали краине,
Пѡзнавши ся сердцемъ, душею:
И тужно єдинѣ на небеса погляне,
И око сплакне слѣзной краплею!

Ажъ ось! залепотить сивенька голубка,
На землю съ изъ неба спускає;
Надула пѣрце изъ срѣбного чубка,
Краянамъ словами гукає:
— „Єдна 'мь я васъ мати родила,
Єдиніи давала груди вамъ сьсати;

Але жь про те доля ђдцвила,
Що дѣти не вмѣли съ за руки держати.
Ой! вяне и листьє, сохне и гѣлья,
Скоро съ розчѣмхне съ корѣнными пнями:
Чи нинѣ вась нужда 'ще не навчила,
Любити съ, годити съ съ рѣднею — братами?!" —

1842.

И.

ВЕЛИКАЯ ХОРВАТІЯ

або

Галичско-Карпатская Русь.

Ледви не зъ середины Европы тянуть ся продолженіемъ великого хребта Европейскихъ гôръ ôдъ запада къ востоку высокіи горы, и закружаютъ ся лукомъ на югъ, где ихъ кôнцѣ въ Дунайскую долину ся спускаютъ. Тоти горы звѣстни въ старожитности пôдъ названіемъ *ô καρπάτης ôρος*, *Carpatici Montes*, и задержавши по сю пору сіе книжное названіе въ письменнôмъ свѣтѣ, слывуть у народа пôдъ подробными именами. Въ загалѣ Словяки и польскіи гôряне (*górale*) называютъ ихъ *Ташры*, або по просту *горы* (*hory, góry*). У русскихъ горянь — (гôрнякôвъ, котри занимають цѣлу просторонь по сѣмъ и по тôмъ боцѣ Карпатъ ôдъ *Поурадской* долины, где верхняя полоса переходитъ изъ угорской стороны и тягне ся самою границею нинѣшней Галиччины и Угорщины къ востоку до вершинъ *Тисы* и *Сочавы*

въ Семигородскихъ Карпатахъ) — именуютъ ся общими названіями: *Горбы, Верхи, Дѣлы, Берда, Полонины, Рышы* (срѣдн. старин. *„Рипа“*) або *горы*; но всѣхъ бѣльше звѣстно названіе *Бескидѣ* (польск. и словяцк. *Bieščad* *). Рускіи лѣтописцы споминаючи о нѣмъ, называютъ во обще *горы*, або дуже не пригѣдно „*Кавоказскія горы*“; въ Словѣ о полку Игоревѣ зовутъ ся „*горы Угорскія*.“ —

*) Запытавши, где истинно находится ся тотъ Бескидъ, одповѣлъ менѣ єдинъ простолудинъ, що „*Бескидѣ въ двохъ мѣсцехъ Дунай перервалѣ*“; слѣдственно назвалъ онъ Бескидомъ цѣлый кругъ гѣръ Австрійской Монархіи, который въ перве коло Братиславы (Пресбурга), где Карпаты починають ся, а по друге коло Кладова межи Сербією и Волощиною, где Карпаты закончають ся, Дунаємъ *перерванный*; сіе преданіе, видѣть ся, далекои сягає старосвѣтчины (?). — Буковинскіи Волохи зовутъ свои горы „*Мушами*“ — а своихъ горянъ *Мушянами*.

Карпатскіи горы становлять въ нинѣ-
шнѣй Галиччинѣ троякій водный предѣлъ. Въ
первыхъ дѣлитъ ся водная область Тисы або
Дуная на юзѣ, ѡдѣ сѣверной и восточной обла-
сти самымъ наибольшимъ хребтомъ карпат-
скимъ; во вторыхъ тѣже послѣдніи раздѣ-
ляютъ ся раменемъ значной высоты, выбѣ-
гающимъ ѡдѣ вершка *Шереника* (горы пѡдѣ
49 град. сѣв. ширины) сразу на сѣверъ, а по
тѡмъ звертающимъ ся на востокъ. Симъ ста-
новитъ ся предѣлъ вѡдѣ текущихъ въ Сянь
або Вислу, ѡдѣ вливающихся ся до Днѣстра.

Рѣка Днѣстеръ имѣе жерело въ однѣй
вѣтвѣ Карпатскихъ гѡръ, и переплывши 62
миль къ востоку, переходитъ въ Подольскую
Губернію. Вѣтви его на правѡмъ березѣ: Бы-
стриця съ Тисменицею, Колодниця, Стрый
(Стрыгъ) съ Опѡромъ, Бряжка съ Свѣчею,
Сѣвка, Чечва съ Лѡмницею, Луква, Быстри-
ця съ Вороною и прочіи мѣлкіи потоки. Зѣ
лѣвого берега: Щирчикъ, Зубря, Бѡберка,
Свѣрь, Гнила Липа, Коропечь, Золотая Ли-
па, Стрыпа, Джуринка, Дупа, Середѣ, Никла-
ва, Серѣтна и граничная Збручъ (Подгор-
це ?!). —

Къ сходному водостоку принадлежатъ такожъ Прутъ съ вѣтвями Лучкою, Пѣстинкою, Рыбницею, Бѣлымъ и Чернымъ Черемошемъ; и Сереть, Суцавица и Молдава, которыхъ всѣхъ послѣднихъ источники въ Буковинѣ. —

Главнѣйшіи Галицкіи рѣки вливаючіи ся въ Вислу есть Бугъ и Сянъ (польск. San). Источникъ Буга въ Подгорецкихъ горахъ въ селѣ *Верхобужь*; — въ стремлѣнію своѣмъ на сѣверъ пріимаетъ Бугъ Полтву (изъ подъ Львова), Рату съ Каменкою, и Солокію. — Въ недалечью одъ источника Буга есть и вершины Стыра, Иквы и Гориня, впадающихъ до Днѣпра. Сянъ наибольшая рѣка межъ Висляными вѣтвями изходитъ въ селѣ Сянки, пріимаетъ зъ правого берега Вѣгоръ (польск. Wiag), Вишеньку, Любачѣвку; зъ лѣвого Стереважъ (пол. Strwiąż) и Вислокъ.

На южнѣмъ водостоку Карпатъ пріимаетъ *Тиса* всѣ воды восточной части сихъ горъ. Она имѣетъ источники въ самѣмъ углу творимымъ Карпатами и Семигородскими горами, названіи Бѣлою и Черною Тисою; и въ своѣмъ южнозападнѣмъ теченію пріимаетъ она изъ сѣвера Вишову, Мармарошъ, Бертянскую

рѣку, Талаборъ, Агъ, Боржаву съ Чародою, Вугъ (Ungh) съ Турьею, Турицею, Лютою, Лаборцею, Ондавою, Орликомъ и пр. а завернувши ся на югъ черезъ степи вливаѣтъ ся въ Дунай.

Положеніе земли прилежащои Карпатамъ въ исторіи дуже памятное. Въ самѣй далекой старобылости була тота область путемъ, куда проходило много народѣвъ залявшихъ Европу. Тутъ на сѣмъ луцѣ розбивали ся, мовъ на приморскихъ ущолбахъ, всѣ волнѣ дикихъ ордѣ прибуваючихъ изъ востока и сѣвера во время великого йшествія народѣвъ. — Слѣдуя теченію рѣкъ, сему природному путеводителю, вельми приспѣшавшему розширеніе и сообщеніе народѣвъ старожитныхъ, єдніи громады вылынувши изъ востока, пѣдходили къ Днѣстру и Пруту и спускали съ на югъ долѣвъ къ Дунаю въ стару Имперію; другіи продолжая свѣй походъ горѣ Днѣстромъ, або приходившіи ѡдѣ сѣвера горѣ Бугомъ, Стиромъ або Гориньемъ, достигали на конецъ водного предѣла, и перешедши невеликую возвышенѣсть ѡкрывали другое порѣчье т. є. Сяна, а за нимъ и Вислы, которая ихъ на западѣ

завела. Декотри идучи горѣ бѣльшими рѣками и, пр. Стрыємъ, переходили узкими долинами и ущелями черезъ самый хребетъ въ южнѣи землѣ; но се, видить ся, рѣдко декотри дѣлали для невыгодныхъ дорогъ. Однакожь случали ся и такіи переходы на тамту сторону Карпатъ, и то особливо мѣстами, где Бескиды значительно знижаютъ ся, н. пр. у вершинѣ Вислока и Вислоки. — Тымъ частѣйше жители помянутыхъ краинѣ, утиснени ватагами народѣвъ, ихъ землю зальявшихъ, не мога устояти противъ силѣ тыхъ заборчивыхъ проходцѣвъ, искали межи кручами горѣ пристановища. Тутъ они приневолены ѡдречи ся плуга и сохи, повернули къ кочевому быту; але борзо розплодивши сѣ, мусѣли або сѣ завоевателями бороти ся, и отечества своего добувати, або пѣдъ начальствомъ мужественныхъ ватажкѣвъ воєвати, и иныхъ плодовитѣйшихъ земель глядѣти. —

Якимъ народомъ прикарпатскіи стороны первоначально заселени були, незвѣстно намъ; але населеніе Славянѣ є такъ стародавне, що безъ сомнѣнія можна ихъ назвати первѣст-

ными обитателями *). — Исторія нигде не упоминає о пришествію або населенію Славянъ въ сихъ сторонахъ; але за те уже старіи византійскіи лѣтописцѣ ôдкрыли въ тѣй земли Славянъ-Хорватôвъ (потомкôвъ старыхъ Карпôвъ або Карпіянъ). Тутъ на сѣверѣ Карпатъ покладають Византійцѣ сю Веле-Хорватію и Веле-Сербію, изъ котрыхъ выйшли Хорваты и Сербове, основателѣ новыхъ государствъ Славянскихъ на юзѣ **); а вѣрутно и Чехи (и Лехи), мабуть такожъ Дулѣбы и Краинцѣ (Шлирскіи) имѣли тутъ свое стародавнее отечество. — Нарôдъ, о которôмъ нѣтъ вѣдомости, коли бы зайшолъ и поселилъ ся въ своѣмъ отечествѣ; ба котрый вышъ сего 'ще самъ многіи громады на новосѣльє высылалъ: тотъ нарôдъ

*) Любопытніи изслѣдованія въ тôмъ оглядѣ знайде читатель въ дорогоцѣннôмъ сочиненію г. Д. Зубрицкого „Rys do hist. nar. rusk. w Galicyi. Lwów 1837. стор. 5 и слѣд.

**) 610 року п. Х., якъ пише Копитаръ у „Wiener - Jahrbücher d. Lit. 1829, Band 46. стор. 81.

мусить є старый, ѡнѣ доконче зрѡсь на мѣ-
стѣ, ѡнѣ первобытный, а тымѣ бѡльше на-
рѡдѣ обитающій въ сторонахъ невыгодныхъ
для житья, въ дикихъ неплодовитыхъ горахъ*).

Пѡсля эпоки великихъ переходженій и
волоченій народѡвъ, коли прихожіи орды пе-
реплыли на западѣ и югѣ, а частью въ непре-
рывныхъ борбахъ изтеревили сѣ, выступаютъ
на видѣ восточной Европы сильніи государства
Славянѣ, яко первобытныхъ жителей сихъ сто-
ронѣ, которыхъ навала переходжихъ народѡвъ со
всѣмѣ не затопила, лише на часѣ приглумила.
Отъ теперѣ ледви не современно утворили сѣ
Славянскіи государства: Рюрикове въ Новгоро-
дѣ (а єго потомкѡвъ въ Кієвѣ), Лехѡвъ въ Гнѣз-
нѣ, и Ростиславове въ старѣй Паноніи.—Истин-
но сїи государства розширяли сѣ на щотѣ окру-
жныхъ сусѣдующихъ племенѣ; однакожѣ здаєть
сѣ, що близшіи языкомѣ и обычаями, и межѣ
собою покровнѣли, соединяли сѣ скорѣйшѣ къ
якому нибудѣ удолюбѣйшому воевателю, и такѣ
мало по малу лишали сѣ своєи сукромой пле-
менности, и сростали сѣ изѣ родѡвъ въ єдинѣ

*) Срѡвн. г. Зубрицк. „Rys“ стор. 20.

нарôдъ. Сїи пригоды доконче мусѣли имѣти вліяніе на прикарпатскихъ Славянъ (Хорватѣвъ и другихъ), котори живучи въ патріархальнôмъ состоянію пôдъ начальствомъ своихъ родимыхъ Отôвъ *) або Князкôвъ, займали ся земледѣльемъ, скотоводствомъ, безъ сомнѣнія и рудокопствомъ, и торговлею, особливо сôлью, котрей у нихъ на збытки було, спла-

*) Слово *вôшѣ* або *ошѣ*, ôдъ которого произôйшло уменшительное *ошець*, такъ розширенне у польск. и чешскихъ якъ и прочихъ Славянъ, означало въ старинѣ начальника сѣми, нибы отця; нинѣ приналежить громадскому сѣльскому судїи. Суть, котри се слово виводять ôдъ латинск. *advocatus*, нѣмецк. *Vogt*, и польск. *wóyt* употребляемого въ польск. городахъ, правлящихъ ся правомъ Магдебургскимъ — но не смотря на то те созвучїе, розважмо, що *Vogt* стоить единственно въ нѣмецкôмъ и то лишъ писемнôмъ языкѣ, и безъ сомнѣнія для него чуже — а наше *вôшѣ* (ôтъ) и похоже уменшительное *отець* є по всѣй Славянщинѣ розширено — тому то оно питомо наше коренное слово.

вляючи хлѣбъ и сѣль рѣками, въ ихъ земли починаючими ся и указуючими путь къ Чорному морю въ Грецію, а долѣвъ Бугомъ и Вислою къ Варяжскому морю; — слѣдственно мусѣли они имѣти якоє нибудь горожанское образованье по близости съ чрѣсвѣщенной Грецією, имѣли такожь и города. —

Олегъ Вѣщій булъ первый изъ Князѣвъ Рускихъ, который въ походѣ своѣмъ противъ Грекамъ (906) вѣлъ межн дружиною своєю и Хорватѣвъ, пѣдданныхъ або лише добровѣльныхъ товарищѣвъ. Може бути, що єго наслѣдникъ Игорь по тогдышнѣмъ обычаю wybierаючи дань у Древлянъ, имѣющихъ своихъ Князѣвъ, заходилъ ажъ по за дѣлницѣ сусѣдующихъ Хорватѣвъ *); однакожь ажъ Володиміру Великому удало ся въ перве, увести сю

*) По крайнѣй мѣрѣ можна догадувати ся изъ названія городка *Варяжа* въ Бельзскѣй землѣ, нинѣшн. Жолкѣвскѣмъ окрѣзѣ на пути ѡдъ сѣвера къ *Бельзу*; а трохи далѣй єсть село *Русинѣ*. Тѣи урочища принадлежать сѣй єпоцѣ, бо по Ярославѣ уже счезало названіє *Варягѣвъ*.

землю въ составу своего государства. Онъ Ляхамъ (981) одобраль Червень, Перемышль и другіи города; але еще и пѣзнѣйше (993) воеваль Володиміръ съ Хорватами, котори знать добивали ся свои независимости. — Ярославъ, сынъ Володиміръовъ опять заняль червенскіи города и построилъ крѣпости *) — а потомки его утвердили съ и розширили еще глубше въ Хорватскѣй земли; и ѡдъ того времени починае ся владѣніе Рюрикова племени въ краинѣ, котора замѣсть древной Хорватіи, прибрала собѣ разъ на завше имя *Руси*. —

На юзѣ Карпатъ основало ся еще скорѣйше сильне государство Велико-Моравское. Ростиславъ покориль рѣзніи племена Моравцѣвъ, Словякѣвъ, Болгаръ, и безъ сомнѣнія розпространиль свои владѣнія до Карпатъ, населенныхъ тогды якимись славянскими племенами, предками нинѣшнихъ угорскихъ Руси-

*) Городъ Ярославъ надъ Сяномъ, чотыремль ѡдъ Перемышля къ сѣверу, видить ся, получилъ имя ѡдъ Ярослава, такъ якъ Володиміръ Волинскій ѡдъ своего основателя Володиміра Великого. —

новъ. Въ тую землю призвани Князями Святополкомъ, Ростиславомъ и Коцеломъ Св. Кирилъ и Меѳодій, славянскіи Апостолы, проповѣдали святое Євангеліе и хрестили рѣзніи словенскіи племена, ихъ скиптру пѣдвластніи.

Але нове государство еще не утверждено розстроило ся въ самѣмъ началѣ сильнымъ ударомъ Мадярѣвъ (899—907). Тотъ кочующій народъ пробувавшій тогда въ одаяхъ (степанхъ) при устьи Прута и Дуная, призванъ Нѣмцами въ помощь противъ Святополку Святополковичу, разбилъ новое княжество, и тутъ на земли потомъ и кровью Славянскою правленнѣй, духомъ св. Константина и Меѳодія просвѣщеннѣй, основала уральская дичь сильный своѣй престѣлъ, и стала добрымъ сусѣдамъ ѣдплачовати ся за ихъ сердечніи запросины безмалъ не черезъ полъ вѣка. *) Блаженіи труды св. Апостолѣвъ исчезли; розѣгнаніи остатки народа, которыхъ мечъ и неволя дикихъ варварѣвъ не досягнула, искали въ горахъ прибѣжища, и переходили на другую сторону

*) Starožitnosti Slowanské J. П. Шафарика
стор. 807.

Карпатъ къ своимъ єдиноплеменцямъ , и безъ сомнѣнія перенесли нове исповѣданіє на нашу сторону Карпатъ и розширили христіянство въ Хорватіи, которе доконче по близости Греції и хрещенои уже Болгаріи, Моравіи, Чехіи, Слезска и Полянъ *) мушло бути извѣстне Хорватамъ скорѣйшъ, нимъ 'ще Володиміръ Великій Русь охрестилъ. Сіи розбитки Словякѡвъ и Болгаръ розсыпаніи межъ туташніми Хорватами, смѣшавши съ съ послѣдними становили съ временемъ єдинъ нарѡдъ, принявшій ѡдъ своихъ владѣтелей имя Русинѡвъ, которое и по сю пору задержало ся **).

*) См. Зубрицкого *Rus historii* стор. 14 — 16.

**) Удивительно, що имя *Руси* єще въ старинѣ такъ розширило съ и усвоило у многихъ ѡддаленыхъ племенъ, и удержало ся черезъ тѡлько вѣкѡвъ такожь въ земляхъ бувшихъ пѡдъ довговременнымъ чужестороннымъ владѣніємъ; но єще удивительнѣй, що навѣть сусѣднуючи племена закарпатскіи, куды николи не сягала власть руская, присвоили собѣ тотѣ имя по причинѣ руского вѣроисповѣданія. Попробуйте нинѣ якого

Такъ теперь опять сдѣлала ся на Бескидахъ граница троухъ государствъ. Княженія рускіи приневолены тутъ устанавливать своихъ сильныхъ вождей, що бы устояти противъ силъ сусѣдующихъ Ляхѡвъ и Мадяръ, и удержати тотъ граничный камѣнь за собою. И истинно княженія Перемышльское и Галичское имѣли таковыхъ, чимъ они въ безпрестанныхъ борьбахъ удержали три вѣки свою независимѡсть. Оба Ростиславичѣ побѣдоноснымъ своимъ оружіемъ утвердили свѡй престѡлъ въ Перемышли и Теробовлю, держали

нибудь простолюдина греч. исповѣд. надъ Днѣстромъ, Сяномъ або Попрадомъ, надъ верхною Тисою, Латорицею або Вугомъ, пѡдъ Черногорою (на Покутью) або пѡдъ Лѡмницею на Спѣжу: „Якій ты чоловѣкъ?“ — Онъ вѣрно вамъ ѡдповѣсть: „*Русинъ*“ (Руснакъ). — „Та якон ты вѣры?“ — „Рускои.“ — Навѣтъ забувшіи свѡй языкъ именуютъ ся чужимъ говоромъ: „Орось-емберекъ“ (рускіи люде) — я говорю тутъ о Мадярахъ греч. исповѣд. — Такови сильни узы вѣроисповѣданія. —

въ тревозѣ сусѣдствующихъ Ляхѡвъ и Мадырь, и хотя они участвовали въ межисобныхъ войнахъ, однакожъ мужественный Володарь съ несчастнымъ Василькомъ всѣгда дѣлали за одно. — Володимірко перенѣсь свою столицу изъ Теробовля въ Галичъ въ самое сердце Хорватин; его оружіе было счастливше ѡдѣ отца — ѡнѣ княжилъ въ Перемышли, Галичу, Теробовлю, Бельзѣ, Звенигородѣ и Бужску. — Ёще въ лучшѣмъ состоянію было княжество Галичское за Ярославъ Осмомысла — ѡдѣ Сяна и Карпатъ до Дуная и Чорноморя розширяло съ его могучее княжество, ѡнѣ не искалъ новыхъ пріобрѣтеній, но радѣйше всего печалилъ ся хорошимъ управленіемъ внутреннимъ своего края. Хотя и по его смерти сія сторона много утерпѣла ѡдѣ иноплеменцѣвъ, завидующихъ Русинамъ тои многими дарами природы богатой, и положеніемъ користоной области; але Романъ Мстиславичъ Волынскій, сей славный воинственный князь, прогнавши чужеземцѣвъ, присоединилъ сіи новіи пріобрѣтенія къ отцѣвскому своему удѣлу, и воздвигъ свое государство до найвысшой силы. ѡнѣ воевалъ счастливо съ Ляхами, Литвою и

Ятвягами — слава побѣдоносного его оружія розлягла съ широко и далеко; Папа посылалъ послы и старалъ ся приклонити его къ римскѣй церквѣ; Греческіи Царѣ глядѣли у него захороны и получали ю. Романъ Великій, Самодержецъ всея Руси, самому престольному Кіеву прописовалъ законы. Але по его невчеснѣй *) богатырскѣй смерти помрачила съ на якійсь часъ слава Галича. — Вдовиця Романова съ молодцями Даніломъ и Василькомъ зо всюды гоненая непріятелями, принужденна була искати помочи у иноплеменцѣвъ, котори завсѣгды лишь про власную користь дбали. Княжество розстроєнное своєвѣльностью бояръ, уже зараженныхъ западнымъ Феудализмомъ, и утѣсненіями чужеземцѣвъ ослабленное, було уже близкое паденія; но Мстиславъ Новгородскій прогналъ ворогѣвъ, и освободилъ Галичъ ѡдъ чужестороннихъ наѣздникѣвъ. — Возмужавшій Даніиль Романовичъ искалъ отцѣвского владѣнія, отрясъ ся изъ чужой опеки, и дѣйствительно ѡнъ мѡгъ бы воздвигнути свое отечество высоко, если бы Галицко

*) 1205 года пѡдъ Завихостомъ.

Володимірское княжество не имѣло участи прочои Руси, если бы оно не мусѣло истерпѣти все свирѣпство Татарского нападенія. Однакожь Даниль испытанный несчастьемъ, яко великій политикъ по уступленію Татаръ розпространилъ свои владѣнія заборами въ Литвѣ, искалъ союзникѡвъ за границею, лестилъ ся Папѣ и Ханамъ, и хотя онъ не успѣлъ спекати ся вліянія Татарского сусѣдства, то предцѣ удержалъ независимѡсть своего государства, не принялъ Баскакѡвъ, *) не платилъ дани, лишь деколи подарки посылалъ, почиталъ ся скорѣйшѣ союзникомъ нижь данникомъ Татарскимъ, а въ пригодѣ навѣтъ насылалъ Татаръ на ворогѡвъ своего отечества. Посередѣ всѣхъ опасностей умѣлъ онъ умомъ отцѣвскій престѡлъ возвысити и утвердити; онъ подпомагалъ торговлѣ и промысламъ, призывалъ чужестороннихъ купцѣвъ Караймѡвъ (Кримскихъ жидѡвъ), Нѣмцѣвъ **) а

*) *Баскакѣ* звалъ ся посланникъ Татарскихъ Ханѡвъ, собирающій дань.

**) Смотр. Д. Зубрицкаго „*Kronika miasta Lwowa* 1844. стор. 6 — 9.

вѣрутно такожь Арменѡвъ и Сербѡвъ, имѣвши съ Стефаномъ Душаномъ, королемъ сербскимъ пріятельскіи сношенія. — По смерти Даніила (1266) ослабло могущество Галицкаго Государства роздѣленіемъ на Галицкое и Володимірское княжество; но Левъ Даниловичъ, князь Галицкій вступалъ въ слѣды достойнаго отца своего, воевалъ счастливо съ Литвою, Ляхами, и Ятвягами, и оставилъ сыну своему Юрію въ хорошемъ состоянію свое княжество подъ мудрыми наставниками удѣльными князьями Васькомъ Романовичемъ и Володиміромъ философомъ **Волыньскимъ**. По смерти сихъ послѣднихъ великихъ людей доставали ся тотѣи области слабымъ владѣтелямъ, княженіе клонило ся къ своему паденію, и невозможно было удержати его несчастной судьбы середъ сильныхъ государствъ, чигающихъ на безсиліе тон прилестной жертвы. — Дотель не вѣдала Русь о гоненіяхъ за вѣру (кромя за короткаго владѣнія Угрѡвъ); но по выгубленію рода Романова дѣсталъ ся Галичь Болеславу Тройденевичу, князю Мазовскому, который началъ греческую вѣру утѣсняти, и насильно володѣти; Галичане не стерпѣли сихъ оскорбленій — и отруили

его (по мнѣнію польскихъ дѣписателей). — Отъ теперъ явилъ ся мстителъ, шурина Болеславовъ, Казиміръ король польскій. Онъ здобулъ оба замки Львовскіи, заграбилъ дорогоцѣнности, богатіи клады золота, два золоті кресты съ частью животворящего креста, дорогіи убранія княжескіи, тронъ, два вѣнцѣ и проче, що було въ замкахъ и въ монастырѣ св. Юрія, и на конецъ зажегъ сіи ободрані замки и огнемъ знивечилъ. Трохи пѣзнійше прійшоу Казиміръ другимъ наворотомъ на Русь, поздобувалъ замки, пообновлялъ або построилъ новіи крѣпости — осадилъ тамъ свою залогу, и завоевалъ такъ сю область *).

*) Послухаймо, що пише самъ Лелевель о сихъ заборахъ Галицко - Володимірского княжества: „Gedymin zagarnął na rzecz Litwy posiadłość Lubarta (княжество Володим.), а Kazimierz wielki po zgonie Bolesława 1340 wcielil jego wydział (кн. Галицкое) do Polski. Stało się to wszystko prawem nowém, *nieznaném* dla Rusi, prawem feudalném, czyli raczej *prawem mocniejszego* z niemocy ruskiej, która oporu dać nie mo-

Межи тымъ на юзѣ Карпатъ надъ Дунаємъ и Тисою основанне государство по принятію вѣры Христіанской королемъ Стефаномъ розвивало ся, а сношеніями съ Римомъ и связами съ западомъ получало образованье, которого основою булъ латинскій языкъ въ іерархичнѣмъ и науковѣмъ, а германскій феудализмъ въ политическѣмъ оглядѣ; коли тымъ часомъ славянскіи народы, имѣя сношеніе съ Цариградомъ и получивши вѣроисповѣданіе ѡдъ Грековъ, у которыхъ образованность, просвѣщеніе и науки бѣльше процвѣтали, ніжъ на западѣ у Римлянъ и Германцевъ — безъ сомнѣнія на высшѣмъ ступни народного образованія находили ся. — Счастливіи вѣины съ сусѣдующими державами еще бѣльше утвердили тронъ Мадярѣвъ. Звѣстно, що Карпаты на южному стоку були уже заселени народомъ

gła...“ (Dzieje Litwy i Rusi aż do unii 1569 zawartej — Lipsk 1839 стор. 170) О сихъ походахъ Казимира Великого см. сочиненія г. Д. Зубрицкого Kronika miasta Lwowa — 1844 стор. 31 — 34 и Rys histor. nar. rusk. 1837 стор. 37.

передъ пришествіемъ Малярѡвъ въ тѣ стороны; въ исторіи упоминають ся навѣтъ города або крѣпости Унгъ (Вугъ) и Земне (Zemlen) при впадѣ Малярѡвъ. Вѣра Христіанская вкоренила ся уже въ сами высоки горы передъ пришествіемъ Малярѡвъ; бо св. Стефанъ король, закладаючи чи обновляючи епископства въ южныхъ и западныхъ сторонахъ Угорщины, не постановилъ жадного епископа на сѣверо-востоцѣ; слѣдовательно були тутъ уже Христіане греческого исповѣданія, и ни кимъ небезпокоєни задержали по сю пору свѣй законъ. — Въ прочѣмъ хотя король угорскій покорили собѣ всѣхъ Славянъ по тѣй сторонѣ Карпатъ, межъ ними и предкѡвъ нинѣшнихъ Русинѡвъ, однакожь исторія ихъ не журила ся и крыхты сею неплодовитою землею. Ни кто не клопоталъ ся бѣдными Русинами, Малярскіи историки дуже мало або со всѣмъ ничего не споминають за нихъ.

Хотя историческихъ данныхъ дуже мало привести можна, по причинѣ равнодушія, ненависти и гордости хвастливыхъ малярскихъ лѣтописцѣвъ; однакожь то истинно, що цѣла прикарпатская сторона изъ давна обитана була

Славянами, которіи такожъ города имѣли. Такъ Андрей II. король подарилъ 1213 *) рыцарямъ Тевтонскаго ордина землю *Боржовскую* (Borzsa) въ Мармарошскій столицѣ. Города *Бардіевъ* и *Пряшѣвъ* (Bartfeld, Eperies) на гостинци въ Галиччину, звѣстномъ въ старинѣ подъ названіемъ „Угорскихъ ворѣтъ“, существовали уже въ XIII. столѣтѣ, и навѣтъ Волинскій Лѣтописецъ упоминаетъ о нихъ (Бордуевъ и Брашневъ.) — Еще въ XIV. столѣтѣ получили чотыре города Мармарошской столицѣ, *Вишково*, *Хушъ*, *Тячово*, *Долгополе* свои привилегіи ѡдъ короля Карла I. (1329); а Людовикъ I. король угорско-польскій (1352) подтверждаючи сю грамоту, причислилъ къ помянутымъ городъ *Сигѣшъ* (villae Marmatiae: Visk, Huszth, Tecsö, Hoszszumezö (вол. Kim-polung) — стоитъ въ первотворѣ.) —

Многіи селенія Шарншской столицѣ, якъ *Тройчаны* (Trojcsan), *Старый Ружинъ* (Ó-Ruzsin), *Байровецъ* (Bajor-vagas) и пр. называютъ ся въ первѣй половинѣ XIV. столѣтѣ

*) Безымянный Белѣвъ писарь (Аноним.) о Руси. —

уже многочисними.—Села *Гербица* и *Лича* (досель существуючи въ Мармарошскій столицѣ) упомянути въ грамотѣ короля Матвея (1479). Слѣдственно були тѣ стороны зъ первовѣку завсѣгда заселени Славянами-Русинами, якъ замѣтилъ уже *Жлечеръ* (*Несторъ III.*)

Видить ся такожъ, що уже усилія *Бориса Коломановича* въ первій половинѣ XII. столѣтѣя, хотѣвшого то рускою, то нѣмецкою, то на конецъ греческою помочью приобрѣсти отцѣвскій престолъ, имѣли якоєсь вліяніє и на ту-тейшихъ Славянъ, у котрыхъ мабуť тогдѣ уже завязало ся имя єднородцѣвъ и єдиновѣрцѣвъ пѣдвластныхъ рускимъ князямъ черезъ сообщеніє и вліякіє обопѣльное, особливо во время нашествія Татаръ въ XIII. столѣтѣю, коли Галицкіи жителѣ принужденни були утѣкати въ слѣдъ за своими князями за Бескидъ; — але тымъ бѣльше розпространило ся имя Русь, Русинъ въ началѣ XIV. вѣка, коли *Ѣеодоръ Коріатовичъ* прогнанъ изъ Подѣлья *Ольгордомъ* великимъ княземъ литовско-рускимъ прійшолъ искати помочи у короля Угорского *Карла Роберта*, и получилъ ѡдъ него въ удѣлъ города *Мукачево* и *Угваръ* съ округами.

Тотъ обрусѣлый князь литовскій зустріѣль въ тыхъ сторонахъ своихъ единовѣрцѣвъ т. е. Русинѣвъ, наименовалъ ся ихъ княземъ, на-строилъ церквей русскихъ, позакладаѣъ и вѣ-новалъ монастыри. — Катона (hist. crit. tom. IX. стр. 431) упоминаеъ, що Графъ Петръ Петро-вичъ, панъ на Берестянахъ (Borostyán въ Земн. столиц.), хотѣлъ для якогось князя ру-ского престоломъ угорскимъ завладѣти, но по-бѣжденъ Воеводою *Давшомъ* утратилъ свое имѣніе и крѣпость Берестяны (1310). Чи не буѣъ тотъ Графъ однимъ изъ русскихъ вель-можъ въ Уграхъ?

Ледви не въ саму пору паденія Галицко-го княжества при кѣнци XIV. столѣтъя, Воло-хи, нарѣдъ обывавшій въ древнѣй Дакіи и простиравшій ся ажъ до нинѣшней Марма-рошской столицѣ *), вылынули пѣдъ началь-

*) Свидѣтельствуютъ о тѣмъ еще нѣкатори имена нинѣ Русинами обываныхъ селеній въ Мармарошскѣй столицѣ: н. пр. двѣ *Брушуры*, *Барлабашъ*, *Мармарошь*, *Талаборъ*, *Тишора*, *Трибушены*, и по сю пору осталін Волохи ѣдъ семигород-

ствомъ Драшка або Богдана изъ сего сѣверо-восточного угла нинѣшней угорской земли, и перебравши ся черезъ горы, поселили съ на долинахъ побережныхъ рѣки Молдавы и Серета, прогнавши зъ ѡдтамъ водворившую ся въ тыхъ сторонахъ орду татарскую. Въ то же время угорская Русь розпространила съ дальше на востокъ, и навѣтъ Галицкіи Русине переходили по стоку горъ и занимали опустошѣли мѣста межи Карпатами и верхнею Тисою.

скихъ границъ. Декотри полонины горъ Черемоша имѣють волошкии названія н. пр. *Ледесиулъ, Чевчинъ*. Може бути и въ Галичинѣ занимали они декотори стороны, и по нихъ остались съ имена селъ, нинѣ со всѣмъ обрусѣлыхъ н. пр. *Ферескуля, Шешоры, Акрышоры, Белелуя, Рунгуры, Брустуры, Ушорои* (въ Колом. окрузѣ) и *Дора* (въ Станислав. окр.); показываютъ они явно волошское произхоженіе, если то не пѡзнѣйши новосѣлья (колоніи) Господарѡвъ Молдавскихъ, державшихъ нѣсколько времени *Покушье* ѡдъ королѣвъ польскихъ въ удѣлъ полученное (?)—

То було послѣдне переселеніє народѣвъ. — Въ такѣмъ состоянію держа съ православною вѣры и храня отечественніи обычаи, оставали ся тутейши Русине чужи всѣмъ политическимъ перемѣнамъ, чужи вѣйнамъ ведомымъ черезъ Мадярское дворянство; они закрыти недоступными горами и непроходимыми лѣсами ховали спокѣйно свѣй скоть и ѡвцѣ, и займали ся торговлею своего домашняго добытку по сусѣднихъ городахъ. —

Съ XVI. вѣкомъ почали сильно дѣйствовать въ Угорскѣй и Семигородскѣй земли приверженцѣ Лютрови и Калвинови. — Въ то же время розпалила ся кровавая вѣйна межи Императоромъ и могучими родинами Заполіихъ, Веселинихъ, Текеліихъ и продолжала ся безмалъ не цѣли два столѣтѣя. — Пѣдъ покровительствомъ Турецкимъ хотѣли тоти гордіи магнаты пріобрѣсти державу надъ угорскою землею, и успѣли ѡдторгнувши рускіи столицѣ (Мармарошскую, Бережскую, Угочскую, Угварскую, Земненскую и пр.) прилучити ихъ до Семигорода, и пѣддати съ южными областями угорскими пѣдъ власть Турецкихъ Султанѣвъ. Сіи усилія Заполія, Боцкая, Бетлена

имѣли не великое вліяніє на Русинѡвъ, хотя видовищемъ вѡйны були побережья Тисы пѡдъ крѣпостями Мукачевѡмъ, Хустомъ, Сатмаромъ и пр. Турмы узброєни, вѡйска Турецкіи помагаючи симъ узурпаторамъ, сновали съ и толкли ся по надъ буйными берегами Тисы; але Русь въ своихъ горахъ холодно приглядала ся и мало участвовала въ сихъ пригодахъ. — Єще менше дѣйствовала на Русь тутешню Реформація, имѣвши тѡлько успѣха въ Уграхъ и Семигородѣ. — Лютрови и Калвинови приверженцѣ съ жаромъ кинули съ розпространяти новое исповѣданіє: множество Мадярѡвъ, Словякѡвъ, Нѣмцѣвъ пріймало тоти науки, тѡлько Русь и Волохи сохраняли непоколѣбимо законы отцѣвъ своихъ, они єдни вытрвали вѣрни православнѣй церквѣ, и рѡвнодушно смотря на всѣ тоти бурнии произшествія, не участвовали ни въ сварняхъ межи Католиками и Протестантами, ани въ вѡйнахъ религіозныхъ межи загорѣльцами (фанатиками) обохъ сторонъ; про тежь и не тяжить на нихъ бремя окрутныхъ безчеловѣчій, котори переполнили исторію XVI и XVII столѣтій, и тяжко лежать на виновникахъ сей

религійної вѣйны. — Пѣдъ предводительствомъ Єпископѣвъ, котори деколи писали ся Єпископами Мукачевскими, Унгварскими, Пряшѣвскими, Маковецкими и всеи Руси Угорскои, не хотѣли Русине ани чути про нови мѣнїя, и були тѣлько нѣмыми свидѣтелями тогдышнихъ воиновъ. — Турецкое владѣнїе минуло ся, и цѣла Угорская земля дѣстала ся Преславному Австрїйскому владѣнїю, пѣдъ котрымъ остаѣть ся до нинѣ. —

Важнѣйшее для Руси Угорскои произшествїе въ XVII столѣтїю було принятїе Унїи Римскои. —

Коли Галицкая Русь такъ многимъ державамъ пѣдвластная була, доконче и политическое роздѣленїе сей земли мусѣло розличнымъ перемѣнамъ пѣдвержене бути. Не извѣстно, якъ въ давнѣй Хорватїи роздѣляла ся тая область. Въ нѣй сидѣли народы Хорваты, по части сусѣдовали Бужане, Дулѣбы, Уличи и Тиверцѣ; упоминають ся такожъ города Червенскїи и Перемышль. — По водворенїю Князѣвъ въ древнѣй Хорватїи звѣстни були княжества Перемышльское, Звенигородское, Те-

ребовельское, пѣзнѣйше Галицкое, Бельзское и Бужское. Изъ сей эпохи существуютъ еще по сию пору въ лѣтописяхъ упомянути города и мѣстечка: *Перемышль, Теремовля, Галичъ, Бельзъ, Бузькъ, Львѣвъ, Броды, Ярославъ, Тысмениця, Коломыя, Сянокъ, Перевѣрско* (Переворескъ), *Городокъ* (Gródek), *Щирецъ, Микулинцѣ* (Микулинъ), *Збаражъ, Зыдачевъ* (Зудечевъ), *Любачевъ, Толмачъ, Вишня* (Визня), *Голы Горы* (Gołogóry), *Пошыличъ* (Подтеличъ) — по тому такожь села: *Синевѣдско* (Синеводскъ), *Данилче* (Даниловъ), *Дроговижъ* (Дроговскъ), *Плавуча* (Плавъ), *Рогожино* (Roguzno), *Болшевъ, Борки* (у Борку), — *Страшевичи, Созанъ, Сушичка* (Сушиця), *Подбужецъ* (Подбужъ), *Грушевъ* (Грушевичи, Рушевичи), *Верховина, Росохи, Скло* (горъ Склomъ), *Дунковичи, Лаврѣвъ, Хирѣвъ* (Прохирѣвъ), *Линина, Пошокъ великій, Поляна, Осирѣвъ* и пр. пр. *) —

*) Я пишу всѣ имена такъ, якъ ихъ Русине выговоряють, и якъ навѣтъ належитъ писати, а не по выговору Нѣмцѣвъ або Ма-

На мѣстѣ города *Плѣсниска* существуютъ одни окопы и великіи курганы заросліи

дярѡвъ, по тому, що народный выговѡръ сходнѣйшій съ названіями, котри по рускихъ лѣтописяхъ встрѣчаемо, и легко ѡдгадѣти древніи урочища въ рускихъ именахъ городѡвъ, сель, рѣкъ нинѣ существующихъ, а ученымъ державшимъ ся книжного произношенія со всѣмъ неизвѣстныхъ. Кто бы н. пр. ѡдгадалъ въ именахъ *Бордубѣвъ*, *Брашевъ*, нинѣшни города *Баршфельдѣ*, *Еаеріес*, не знаючи, що ихъ Русине по сю пору зовуть *Бардієвъ*, *Пряшѡвъ*; такъ давни рѣки *Бѡброка*, *Полця*, *Лѣца* слывуть у Русинѡвъ *Бѡберка*, *Полшва*, *Лица* и. пр. — Видимо якъ потребна для насъ географія славянская, въ котрѣй бы всѣ названія питомымъ славянскимъ нареченіемъ написани були, а не перекрученымъ Нѣмецкимъ ани Мадярскимъ выговоромъ. Чехове много здѣлали въ тѡмъ оглядѣ: см. *Zeměpis Balbjho*. Въ прочѣмъ видить ся, що въ старинѣ бѡльше було взаимности и сообщенія межи Сла-

буковымъ лѣсомъ недалеко ѿдѣ Подгорецкаго Монастыря на половинѣ дороги изъ Бродѣвъ до Золочева. — *Звенигородѣвъ* есть въ Галичинѣ три села, два въ Чортковскѣмъ окрестѣ надѣ Днѣстромъ и Стрыпою, третій въ Бережанскѣмъ коло Бѣберки (*Bóbrka*), а четвертое есть урочище въ лѣсахъ надѣ Збручемъ. Всѣ они имѣють слѣды окопѣвъ, або яки нибудь развалины древности, и домагають ся, що були колисьто столицею княжества. —

Но дармо бы рускій путешественникъ искалъ чого нибудь изъ русской старины; дармо бы глядѣлъ въ развалинахъ Львовскаго, Галичскаго, Перемышльскаго замкѣвъ памятника зъ временъ князѣвъ русскихъ. — Нема и слѣду: все тото зъ пѣзнѣйшихъ временъ польскаго владѣнiя. — Въ Перемышля укажутъ Вамъ тѣлько мѣсто, где стоялъ древ-

вянами, бо наши лѣтописцѣ знали, якъ называютъ ся славянскiи города; они писали *Оава* (Тгоррау) — *Ракушане* (Австріяки) — *Сольске* (Salzburg, Жалощурк.) —

ній замокъ. Дармо бы 'сьте глядѣли: хотя церкви изъ сего времени — запалъ и слѣдъ, где стояла церковь св. Иоанна Богослова, где покоили съ|мощи Князѣвъ; Ляхи знесли минувшаго столѣтѣя тотъ священный памятникъ нашей старины, камяную церковь (або *однокаменную*, якъ нарôдъ розказує), и поставили на тôмъ мѣстѣ свôй катедральный костель. — Въ селѣ *Синевôдску* (надъ Стрыємъ) укаже Вамъ всякій чоловѣкъ Монастырскую деревянную церковь; но чи тая сама она, въ котрѣй князь Даніилъ *) молилъ ся!.. Одна тôлько каменная церковь остала ся изъ древности въ Галичу: Рождественская церковь перестояла всѣ розстройства, пожарѣ, невгодины, якiн несчастная доля насылала на сей городъ. — Но думаю, одни каменніи стѣны устояли ненарушимо — въ прочѣмъ ничего нема въ нѣй стародавного. Коли схочете розвѣдати съ о нѣй, попытайте дячка, а ôнъ укаже Вамъ на каменный амвонъ съ гербомъ пôдковы вырѣзанымъ, и буквами в. г. (*уацця*) д. в. и стане Вамъ толковати: **ВЪ ГОДЪ ТЫ-**

*) Повертаючи 1240 года зъ Угорщины.

сжшоу вторгій (!) создана тота церковь; но кто повѣритъ симъ толкамъ дячка о такъ ѿддаленнѣй древности, не заперечая однакже со всѣмъ еи старины?... Вамъ стануть розказовати бѣдніи Галичане, величаючи ся тымъ що Галичъ давнѣйшій и славнѣйшій чимъ Львѡвъ, о временахъ, коли Галичъ булъ столицею, о єго богатствахъ, о просторонности єго передмѣстей на 5 миль въ округъ — скажуть Вамъ о крѣпостяхъ Галицкихъ, якъ ихъ добувалъ солодывый (шелудывый) Бонякъ, а не мѡгли добути ни якимъ способомъ, ужилъ лести, т. є. велѣлъ собѣ дати по парѣ голубѡвъ изъ каждого двора, а ѡдступивши недалеко, казалъ попривязовати зажженніи свѣчки къ ногамъ сихъ птицъ, котори вернувши ся въ свои гнѣзда, зажгли дома, и городъ пѡддалъ ся. Отъ извѣстна казка давнѣйшая, чимъ имя Боняково, не загинула въ народнѣй памяти; но я увѣренъ, що она николи не почерпнута изъ Несторовои лѣтописи *); бо Галичане, хотя читали букваръ,

*) Ср. казку, въ которѣй княгиня Ольга здобуває Искоростинь, престѡльный городъ Древлянъ. —

часословцѣ, а може декотрый нѣмецку и польску грамматику выучилъ; однакже не вѣдають, чи булъ коли якій Несторъ, чи ни. — Отъ якіи Вамъ казки будуть розказовати, коли схочете посѣтити Галичъ! Я самъ чулъ ихъ на мѣстѣ, було то 1834 года, коли я первый разъ загостилъ въ тѣи дорогѣи урочища. — Прійшовъ я, було, надъ Днѣстеръ, перевѣзъ ся черезъ рѣку — съ почтеніємъ ступилъ на берегъ, пройшовъ ся черезъ городскую площадку; обѣзрѣлъ кѣлька рядѣвъ новыхъ зданій, жидѣвскіи дома о двоухъ и єднѣмъ подрѣ; и рускихъ мѣщанъ деревлянѣи двѣрки съ крыльцями на передмѣстью розсыпани, та скрыти по садахъ. — Рѣдко где встрѣтишь мѣщанина въ синѣмъ жупанѣ, но скорѣйшь Жидѣвъ (Талмудистѣвъ) и Караимѣвъ. Отъ же стольный колисьто Галичъ! Я взѣйшовъ кручинами на стромую гору посмотриѣти на смутніи розвалины замка. *) Розваленніи, полурозрыти кирпичніи стѣны красѣють, по полу растутъ буряны и кропивы, и пасеть ся

*) Смотр. г. Д. Зубрицкого: *Badania hist. o drukarniach.* стор. 49.

скотина якогось мѣщанина; тутъ есть от-
верстіе къ якомусь погребу, но кто дерзнетъ
влѣсти въ тоте сѣлище гадинъ и змій? Еще
сторчитъ одна башта безъ крыши, а согнилое
бревно выглядаетъ изъ угла. — Я осмотрѣлъ ся
на около, Господи! що за прекрасный небо-
склонъ! Тамъ синѣютъ вершки Карпатъ остры-
ми кѣнцями своими; тутъ прекрасніи поля та
цвѣтушіи луги стелятъся передъ очарован-
нымъ окомъ. Низомъ плыве величественный
Днѣстеръ, зъ полудня Луква, зъ пѣлночи Ли-
па вливають свои воды въ єгоже нѣдра; ти-
хенько плывутъ тратви долѣвъ Днѣстромъ —
а покрай берегѣвъ стоятъ розсыпомъ низень-
кіи домики — сады цвѣтутъ — но всюды тиши-
на, кругомъ самая унылѣсть. — Я не вижу ни
золотого дворца Володиміркова — нѣтъ вол-
нующейся народной вѣчи, ни хороброи дру-
жины княжескои! нѣтъ золотокованого сто-
ла Осмомыслова! а желѣзніи полки єго не
пѣдпераютъ уже гѣръ угорскихъ, не стрѣля-
ютъ Салтанѣвъ за далекими землями! — Все
минуло съ, пропало, исчезло! — Я призаду-
малъ ся — и слеза скотила съ по ланитахъ,
и пала — на твердый камѣнь! . .

За королевства Польского именovala съ нинѣшная восточная часть Галиччины Воеводствомъ Рускимъ або Червоною Русью, кромѣ воеводства Бельзского. Въ воеводствѣ рускомъ розличали ся Землѣ, Перемышльская, Сяноцкая, Львовская, Галичская, Зыдачевская, Покутьє и Економія Самбѣрская; тѣже опять поѣдѣляли ся на староства, повѣты. Кромѣ того належить къ нинѣшнѣй Галиччинѣ западная часть воеводства Подольского. Но Русине обывали такожъ за дѣлницею воеводства руского въ колишинѣмъ повѣтѣ Бѣчскѣмъ — а кѣлька-надцять селеній русскихъ було въ Сандечскѣмъ. Въ западныхъ Пильзненскѣмъ и Щиржецкѣмъ повѣтахъ не було со всѣмъ Русинѣмъ. Пресвѣтле Австрійское владѣніє роздѣлило послѣ пріобрѣтенія сю землю съ Буковиною на 19 до нинѣ существующихъ округѣвъ. —

Угорская сторона поѣдѣлена изъ давна еще св. Стефаномъ на *Сшолциѣ* (лат. *comitatus*, нѣм. *Gespanschaft*, мадъ. *vármegye*), тѣи опять на уѣзды (обводы, *districtus*).

Кромѣ того должно розличати, якъ по сѣй такъ по тѣй сторонѣ Карпаты рѣзніи по бѣльшѣй части тѣлько у простого народа

извѣстніи розличія сторонъ и названія помѣстных областей, и прозвища народніи, котори можна ѡднести къ давнѣй Славянщинѣ. —

Въ загалѣ всякій чоловѣкъ греческого исповѣданія въ Галиччинѣ именує себе „*Русиномъ*“ *), а своє отечество *Русью* (Галиція безмалъ со всѣмъ не извѣстная) — Буковинскіи Русине называютъ прочую Галиччину *Польщею* або *Ляшиною*; Галичане зновъ Буковину *Волощиною*, а тамошнихъ Русинѡвъ *Волохами*. Поляки шляхта слывуть у Русинѡвъ пѡдъ именемъ *Ляхи*, а польскіи мужики *Мазурѣ*. Угорскіи Русине Галиччину зовуть преимущественно *Русью* (у Русь, на Руси, изъ Руси); на супротивъ свою сторону *Угорщиною* (Угорскій край); Мадяра *Угроми*, Угриномъ, себе *Русиномъ* або по словацки

*) Срѡвн. имя *Русинъ* въ Правдѣ Рускѣй В. Князя Ярослава Володиміровича (Раковецкій). — Вотяки и Черемисы, татарскіи племена въ Казанскѣй губерніи зовуть доси Россіянъ „*Русине*“ (см. Путевыя записки Вадима *, Москв. 1834 стр. 13.)

Руснякомъ, а римскихъ католикѣвъ *Папешниками*. Маляры зовутъ Русинѣвъ *Оросъ* (orosz ember, рускій чоловікъ). Побережъя Тисы слывуть у Мармарошскихъ Русинѣвъ *Польщею* *), а Польща сама зове ся *Ляхи*.—

*j Напомкнути тутъ мушу, що и Мазурѣ, зачавши ѣдъ города Перевѣрска далѣй къ западу, зовутъ всю восточную часть Галичины преимущественно *Польщею* (w Polsce, z Polski), и различаютъ себе ѣдъ неи; такъ зновъ обитатели гѣръ Вадовицкаго округа (górale) именуютъ Краковякѣвъ и Мазурѣвъ Бохенскаго и Тарновскаго округѣвъ *Ляхами* (Lachy).—Порѣвнавши все тото узримо, що имена *Поляне*, *Обѣляне*, *Польща*, (ѣдъ *иоле*, поля, ровнины, долины, побережъя) существовали яко помѣстніи названія зъ первѣу у рѣзныхъ племенъ Славянскихъ (въ староческихъ пѣсняхъ каже ся польскій цвѣтъ), и задержали ся у простого народа ажъ до сегодне въ сторонахъ, котори своимъ положеніемъ сему названію отвѣтствуютъ. Но яко загалове идеално-полити-

Въ особенности различаютъ ся въ Галичинѣ помѣстніи имена: *Подбѣлье* (Подбѣлья) або *Оибѣлье* (Опѣлья) т. е. такъ именуютъ ся Тернопѣльскій и Чорткѣвскій округи съ частею Бережанского и Золочевского; а обитатели слывуть у сусѣдѣвъ *Подбѣляне*, *Оибѣляне*, *Оибѣлюхи*. *Полѣсьемъ* называютъ лѣсистіи стороны Жолкѣвского округа. Обитатели гѣръ восточныхъ округѣвъ именуютъ себе *Гѣряне* (Гѣрьене), *Пѣдгѣряне*; въ западныхъ же *Гѣрняки*, *Пѣддѣбляницѣ*, *Задѣбляницѣ* (ѣдъ слова *дѣль*, гора, предѣль водный). У сусѣдѣвъ помянутыхъ сторонъ именуютъ ся гѣряне Коломыйского и Станиславского округѣвъ

ческое названіе „Польша“, утворенное Ляхами для сообщенія многихъ подробныхъ племенъ Славянскихъ, не пристало еще къ уму, ани вросло въ сердце простого міра, еще не ународовило ся у жадного племени: бо идучи за простымъ народомъ встрѣтишь и Польшу и Полянъ, де но суть рѣки, долины, поля, але настоящей Польши, польского народа не допытаешь нинѣ! —

Пр. Изд.

и Мармарской столицѣ *Гуцулами* *), котори и сами себе зовуть такъ. *Бойки* и *Лемки* суть

*) *Гуцулѣ* або *гоцулѣ* значить въ волошскѣмъ языцѣ розбѣйникъ; и видить ся подобнымъ же способомъ здѣлало ся изъ поганого слова народнымъ именемъ, якъ чужесторонне *Козакѣ* (происхожденіе сего слова смотр. Запорожск. Старина Часть I. кн. II. стор. 49) присвоили собѣ Украинцѣ. Въ сихъ дикихъ горахъ скрывали съ въ давныхъ часахъ громады бездомовникѣвъ, *Оуришкѣвъ* (см. Зубрицкого *Kronika miasta Lwowa* стор. 399) якъ ихъ называли, и утисненныхъ людей, котри нападали на сусѣдни мѣстечка и шляхецкіи дворы, подобно Гайдомакамъ на Украинѣ, а Ускокамъ въ Сербіи, Черногорѣ и Краинѣ. — Помстивши ся кривдѣ своихъ и знайшовши пристановище, занимали ся скотоводствомъ и повертали къ почестнѣй жизни; якъ зъ хуторѣвъ Украинскихъ такъ и тутъ по малу творили ся села; але имя *Гуцулѣ* остало ся, и якъ имя *Козакѣ* облагоорожденно перейшло въ нарѣдѣ; а навѣтъ

тѣлько бранніи прозвища, котрыми Русине сѣверной Галиччины именуютъ своихъ братьѣй Заднѣстровскихъ и гѣрянъ, а именно *Бойками* въ Стрыйскѣмъ, Самбѣрскѣмъ, *Лемками* же въ Сяноцкѣмъ, Ясѣльскѣмъ и Сандечскѣмъ округахъ. Прочіи стороны не имѣютъ ни якихъ особенныхъ именъ, тѣлько слывуть пѣдъ общимъ *Русинѣвъ*. Стародавни имена *Хорвашѣвъ*, *Бужанѣвъ*, *Дулѣбѣвъ* и проч. со всѣмъ забули ся, тѣлько осталіи села, *Ду-*

и розбѣйничество само було въ народнѣмъ мнѣнію (яко хоронитель и мститель укривденныхъ мірянъ) дѣломъ благороднымъ. Дѣвица завсѣгды пытала своего милого, чи булъ у *Опришкѣвъ*, а женихъ мусѣлъ поставити свидѣтелей на тоѣ, если хотѣлъ получить руку своей любки. Отъ Вамъ опять разительное подобіе съ Козаччиною и юначествомъ *Ускокѣвъ*! — Любопытное изслѣдованіе о Гуцулахъ написалъ г. Н. Д. Вагилевичъ (смотри. *Časopis českého Mus.* 1838 ст. 474 и 1839 ст. 45); тотъ же самый написалъ розправу: о *Бойкахъ* (см. *Časop. česk. Mus.* 1841 стр. 30.

лѣббы, Деревляны, Дрогобичь, Яшебги, Побужаны, Печенѣжинѣ | свидѣлствуютъ о колишнихъ населеніяхъ сихъ сторонъ.

На угорскѣй сторонѣ Мармарошская столица слыше у Русинѣвъ *Мармарія, Мармарщина*. Гѣрская область западной части Мармарской и сѣверной части Бережской столицѣ называется ся у жителей *Верховиною*, а обитатели именуютъ ся *Верховинцями*, къ которымъ принадлежатъ и верхи Стрыйского округа въ Галичинѣ. Далѣй къ западу слѣдуе гѣрская область *Краина*, а народъ именуетъ ся *Крайняне* въ Унгварскѣй и Земненскѣй столицахъ; сусѣдами ихъ суть *Сошаки* около мѣстечка *Синны* (*Szinna*) и *Гуменного* (*Номонна*). Къ *Краинѣ* належитъ причислити еще гѣрскую сторону Стрыйского и Самбѣрского округѣвъ, або вершины рѣкъ *Сшрыя* и *Днѣштра*, где въ давнѣй економіи Самбѣрскѣй розличали ся *Краины*: *Волосянская, Либохорская, Розлуцкая, Ильницкая, Пѣдбужская, Гвоздецкая* и *Лишецкая*. Сіе нареченіе задержало ся ажъ по сю пору, бо въ тыхъ сторонахъ намѣстникъ царско-скарбовыхъ имѣній (*Kameral-Verwalter*) именуе ся *Крайникомъ* (панъ крайникъ),

а намѣстничество *Краиною*, якъ въ цѣлѣй Галичинѣ Крейсгауптманнъ называетъ ся *Старошю*. Далѣй къ западу неизвѣстна только *Макова* (одъ крѣпости *Макѳѳъ*) або гѳрская часть *Шаришской* столицѣ. На Галицкѣй сторонѣ именуеъ ся ключъ *Мушинскій* въ Сандечскѣмъ окрузѣ *Бискуищиною*, бо тоте помѣстѣе приналежало колись Епископамъ Краковскимъ; такъ и всѣ мѣста, где були королевско скарбовѣи имѣнїя, называютъ ся по сю пору *Королевщиною*.

Отъ уже всѣ извѣстнїи роздѣленїя. — Теперь здало бы ся потягнути границу народоселенїя Русинѳвъ съ сусѣдующими народами. *) —

На западнѣй сторонѣ одъ польского народа потягните черту на якѣй лучшѣй картѣ одъ мѣстечка *Пивничной* надъ рѣкою *Попрадомъ* южно одъ *Грибова*, *Горлицъ*, *Жмигорода* и *Дукли* къ вершинамъ рѣчки *Любашѳвки*, одъ туды очертивши кругомъ *Рыманѳвъ* къ мѣстечку *Заршинѣ*, одъ того лѣ-

*) Срѳвн. Зубрицкого Rys do hist. nar. rusk. стор. 19.

вымъ берегомъ рѣки *Сяна* коло *Дынова* далѣй по рѣцѣ *Молочицѣ* (Млечка) до *Вислока* и устья еѣгоже въ *Сянь*; ѡдтѡль лѣвымъ берегомъ *Сяна* по за *Лежаньско* къ россійскимъ границамъ; и опять на правѡмъ берегу *Сяна* надъ рѣкою *Танвою* есть населеніе руске. За тою чертою найдете еще Рускихъ жителей въ кѡлькохъ селахъ пѡдъ *Решовымъ* въ цѣломъ триугольнику межи рѣкою *Вислокомъ* а потокомъ *Березовою* (*Brzozowa*); такожь и за *Поирадомъ* есть чотыре рускихъ сель: *Шляхшова*, *Чорновода*, *Бѣлавода* и *Явѡрки* (або *Былавода*, *Явырки* по ихъ дивному выговору). — Далѣй уже нема рускихъ сель, хотя границъ воеводства руского (видить ся и древного княжества *Перемышльскаго*) простиради ся по самый городъ *Решѡвъ*, и еще гдекотори имена сель свидѣтельствуютъ о бывшихъ тамъ Русинахъ, н. пр. *Руска вѣсь*, *Русинѡвъ*, *Воля Русиновска*, *Лукавецъ*, *Побѣдна* (*Robitna*), *Поломья*, *Солонка*, *Луща*, *Манасшержь*, *Чермно*.

Труднѣйше потягнути границу Руси ѡдъ *Волохѡвъ* на *Буковинѣ*, бо тутъ есть обычай, людей благочестивого исповѣданія называти

Волохами, межи которыми есть много такихъ, що въ первыхъ 50 ѡдъ браку вѡйскового свободныхъ лѣтехъ Австрійскаго владѣнія изъ сусѣднихъ округѡвъ на Буковину перейшли, и благочестіе приняли; легко ихъ розпѡзнати по имени, и хочъ по волошки розъумѣють, однакожь ихъ бесѣда домашня есть тѡлько руска. Ѳдъ 1830 года заведенный на Буковинѣ бракъ вѡйсковый положилъ пеню симъ переходамъ, а трудами рускаго духовенства повертають цѣли родины къ руско-уніятскому исповѣданію. — Въ загаль становить рѣка *Прушъ* природную границу межи Русинами и Волохами.

Слѣдственно занимають въ Галиччинѣ Русине слѣдующіи округи: Львѡвскій, Жолѣвскій, Золочѣвскій, Бережанскій, Тернопѡльскій, Чорткѡвскій, Коломыйскій, Станиславскій, Стрыйскій, Самбѡрскій, Перемышльскій, цѣли, и Сяноцкій исключивши сѣверовосточную часть; въ Ясѣльскѡмъ занимають Русине лишень саміи горы и межирѣчье Вислока и Березѡвки — въ Сандечскѡмъ тѡлько южно-восточный гористый уголокъ; въ Решовскѡмъ восточную границу; на Буковинѣ

живуть помѣшани съ Волохами. Въ Тарновскѣмъ, Бохнянскѣмъ и Вадовицкѣмъ округахъ нема ни одного Русина. —

Еще труднѣйше въ Угорщинѣ опредѣлити съ докладностью границъ Руси ѡдъ Мадярѣвъ и Словякѣвъ, бо тутъ обитають всѣ тоти народы въ однѣй области, не рѣдко и въ однѣмъ селѣ. Въ сѣмъ отношеніи важная карта народописная г. Чапловича (см. его: *Gemälde von Ungarn 1829 Th. II.*); но и она не есть съ належною докладностью выдѣланная; по тому я долженъ булъ гдещо поправити подлѣ моихъ изслѣдованій. — Отъ мною означенная граница: Ѳдъ вершка *Чевчина* и *Кукольника* по Тисовѣй вѣтвѣ, где есть послѣдніи рускіи еела *Поляна*, *Рускова*, частью и *Косѣль* (*Rhónaszek*); ѡдъ *Вишovy* лѣвымъ берегомъ *Тисы* до *Вишкова* (*Visk*) къ востоку черезъ южную часть Угочской столицѣ до *Вѣйлока* (*Ujlak*) и *Варіова* (*Vari*); ѡдтѣль черезъ *Лашорицю* до *Капошанъ* (*Kapos*) и на сѣверъ коло *Михаловець* (*Nagy Mihaly*) горѣ, южно ѡдъ *Пряшова* (*Eperies*) по рѣцѣ *Торицѣ* къ долинѣ Попрадскѣй.

Я начертилъ сю границу по тому, що въ сихъ сторонахъ обитають Русине исключительно, або крайною мѣрою по бѣльшости, хотя жители руско-словенского исповѣданія живутъ въ многихъ селахъ розсыпанныхъ по *Тисѣ* и *Горнадѣ* ажъ до устья сеи послѣдней, а ѡдтакъ къ *Татрамъ*. — Займають они такожь еще столицю *Спижскую*, *Абауйварскую*, *Торнянскую*, по части *Боршодскую*, *Гемерскую*, и *Саболчскую* — но тоти Русине (*Ogossék*) говорятъ нинѣ въ *Боршодскѣй*, *Саболчскѣй*, *Гемерскѣй*, въ южнѣй половинѣ *Абауйварской*, столицяхъ по мадярски — въ *Земненскѣй*, *Шаришскѣй*, *Спижскѣй*, и въ сѣверныхъ сторонахъ *Абауйварской*, столицяхъ по словяцки *Шаришскимъ* нарѣчьемъ; такъ що тѣлько чотыре восточниі столицѣ и *Крайняне* сохраняють вѣрно знамена малоруского нарѣчья; слѣдовательно Русине займають цѣлиі столицѣ *Мармарошскую*, *Бережскую*, *Угочскую*, и *Угварскую*, съ сѣверными сторонами *Земненской*, *Шаришской* столицѣ. Истинно, що находятъ ся еще по за рускіи области въ чистомадярскихъ столицяхъ дуже богацько мѣсть, показуючихъ ру-

ско-словенское происхожденіе н. пр. Оросъ, Оросы, Руска (Totfalu), Теревѣжь (Terebes), Богданъ, Богачъ, такожъ въ Семигородскѣмъ княжествѣ есть рѣки Быстриця (Besztercze) Красна, и села Прелука, Добра, Богданъ, Бредъ, Тиха, Топлиця, Оросфалу (Oroszfalu), Оросъ-Идечъ (Orosz - Idecs) и пр. Суть то ясніи доказательства о колишнѣмъ словенскѣмъ населенію — суть они остатками изъ древной Јерархіи св. Меѳодіевой!!..

Поверхнѣсть королевства Галиччины и Володиміръщины займає 1594.3 □ миль, и имѣе людности 5.144.974 душъ, которіи живутъ въ 95 городахъ, 76 городкахъ, 196 мѣстечкахъ и 6056 селахъ.

Цѣле королевство роздѣлено на 19 округѣвъ, которіи названи по имени столичныхъ городѣвъ.

Изъ общаго обозрѣнія людности видно, що западніи округи многолуднѣйшіи чимъ восточніи; найлуднѣйшіи суть Вадовицкій, Боженскій, Сандечскій и Ясѣльскій; всѣхъ наименше людности имѣе Буковина, Бережанскій и Стрыйскій округи. — Видно такожъ изъ общаго счоту, же одинъ священникъ припадає на

996 прочихъ обитателей; одинъ шляхтичъ на **69** до **72** прочихъ жителей не дворянъ. Число земледѣльцѣвъ имѣе ся до другихъ сословій якъ **8** до **1**. Одинъ Жидъ припадае на **16** прочихъ обитателей; во обще есть ихъ въ Галиччинѣ многимъ бѣльше, чимъ въ якѣй нибудь области Австрійскаго владѣнія н. пр. въ Чехахъ только **69.500**, а многимъ бѣльшее королевство Угорское имѣе только **246.000** (ба ледви где бѣльше знайдешъ у цѣлѣй Европѣ.) — Въ отношенію къ другимъ округамъ есть ихъ бѣльше въ восточныхъ, чимъ въ западныхъ сторонахъ Галиччины, а наибѣльше количество Жидѣвъ находить ся въ Львѣвскѣмъ и Золочѣвскѣмъ округахъ. Такожъ потреба замѣтити, що до общаго численія и воинство прилучено; ѡдѣ числа дворянъ выймають ся тѣи, що суть въ гражданскѣй и военнѣй службѣ, або въ станѣ духовенства; такожъ и женскій полъ не входитъ въ численіе станѣвъ, которыхъ подѣлъ основанъ на мужескѣмъ полу, яко на головѣ одинокихъ родинъ.

Въ отношенію народности и произхожденія займають Русине преимущественно **12** восточныхъ округѣвъ, такъ що ихъ можно

назвати рускими. Въ нихъ Русь, яко перво-
бытніи обитателѣ становлять самое ядро на-
селенности; другіи народы, яко пѣзнѣйши на-
селенцѣ и приходцѣ вмѣщаются по одино-
кихъ селахъ, городахъ або въ службахъ го-
сударственныхъ и пр. И такъ межѣ 3,000,000
душъ общей людности сихъ 12 округѣвъ есть
2,000,000 Русинѣвъ. Въ прочѣмъ же числѣ (ѡд-
лучивши 2068 Арменѣвъ, 253 Караймѣвъ, и
203.095 Жидѣвъ, разомъ 205.316) вмѣщаются
ся двѣ третины (около 400.000) Полякѣвъ (са-
мыхъ католикѣвъ) и одна Нѣмцѣвъ, Чехѣвъ,
Италіянцѣвъ, Французѣвъ и пр. межѣ кото-
рыми 17.200 протестантскихъ исповѣданій,
прочіи суть латинского. —

О другихъ округахъ можна вывѣдати съ
изъ общаго обозрѣнія, що въ Решовскѣмъ,
Ясѣльскѣмъ и Сандечскѣмъ округѣ лишень въ
декоотрыхъ сторонахъ Русине числомъ пере-
магають; другіи западни округи обитани Ма-
зурскимъ народомъ. О Буковинѣ мусимо упо-
мянути, що кромѣ кѣлькохъ тысячъ уніят-
скихъ Русинѣвъ, безмалъ не половина Благо-
честивыхъ приналежитъ тому же народу, бо
тутъ не тѣлько у селянъ, и мѣщанства, але

такожъ у многихъ Панѡвъ Боерѡвъ єсть рускій языкъ народнымъ, придворнымъ и просвѣщеннымъ бияя простого волошского; другіи зновъ говорятъ за рѡвно по руски и волошски. —

Мушу такожъ и тоє тутъ замѣтити, що при численію Полякѡвъ я бѡльше смотрѣлъ на вѣроисповѣданіє, нижели на происхожденіє и народнѡсть: бо въ Галиччинѣ звичайно тотъ тѡлько называє ся Русиномъ, кто исповѣдує вѣру греческую; якъ тѡлько перемѣнить свѡй законъ на римскій, що и теперь часто случаетъ ся, тотъ разомъ перестає бути Русиномъ и называє ся Полякомъ. Взавши по происхожденію и народности число самыхъ истинныхъ Полякѡвъ доконче зменшило бы ся до третины, бо польскихъ населеній (колоній) въ давнѡмъ Воеводствѣ Рускѡмъ було не великое число въ отношенію къ рускому народоселенію; а нинѣшное дворянство (шляхта) по бѡльшѣй части происходитъ ѡдъ давнихъ русскихъ княжескихъ и боярскихъ родинъ, которіи извѣстнымъ въ исторіи способомъ поляшили ся. О сихъ польскихъ населеніяхъ можна сказати, що буде ихъ кѡлька десять

тысячъ душъ по селахъ, особливо въ Самбѣрскѣмъ (около Самбора ѡдъ Королевы Боны населенныхъ), въ Перемышльскѣмъ, Жолѣвскѣмъ, Львовскѣмъ и пр. округахъ, которыя сохраняютъ свою народнѣсть. Прочіи же, у Русинѣвъ Мазурами прозванніи, по рускихъ селахъ розсыпани простолюдине, суть тѣлько исповѣданія рѣвного съ Поляками, але говорятъ по руски, часто кромѣ „Отчєнашу“ — и „Niech będzie pochwalony“ — не знаютъ ни єдного слова польского, и въ прочѣмъ ни строемъ, ни правами ни обычаями не различаютъ ся ѡдъ Руси. — Такихъ Мазурѣвъ єсть велике количество по городахъ и мѣстечкахъ, которыя лєдвѣ не самѣсѣньки имѣють костелы и богато жалованніи приходы (парохіи) латинского исповѣданія. Къ польскому народу числятъ ся всѣ помѣщики (Панове дѣдичи), ихъ придворніи слуги и урядники, и не малое число цѣсарскихъ урядникѣвъ, особы вышнихъ станѣвъ, тоже много ремеселникѣвъ, художникѣвъ и пр. —

Хотя и въ Галиччинѣ єсть єще бѣльше число дворянъ рускихъ (може бути одна половина общєго тутъ приведенного числа,

кромѣ свободныхъ земледѣльцѣвъ, такъ именующихъ князѣвъ, бояръ, солтысѣвъ и пр.); однакожь помѣщика, властелина бѣльшихъ имѣній, не подыблете уже нинѣ ни одного Русина, всѣ они *изляшили съ*. — Кромѣ извѣстныхъ княжескихъ, грабскихъ, и шляхетскихъ родинъ, котори уже давно приняли народность польскую, еще и послѣдними часами, ба таки и въ нинѣшнѣмъ столѣтѣ измѣнивши въ ру ѡдрекли ся народности рускои заможни и знакомити родини Потоцкихъ (Каневскихъ), Комарницкихъ, Левицкихъ, Папарѣвъ, Туркулѣвъ, и пр. Утративши все, що становить народность, не було ничего, що бы могло вязати ихъ къ однородцямъ. Не вязали ихъ уже святїи узы отечества, бо у нихъ була Польща отечествомъ, которѣй за собственнїи користи и свободы а съ кривдою общаго народа все жертвовали; не вязала ихъ народная словесность, котора понижена, ни кимъ не вспомоществована ни покровительствована, ограничала съ на самыхъ духовныхъ писателяхъ; ни рѣднїй языкъ, позбавленъ первобытного своего достоинства, выпертый изъ урядѣвъ и шкѣлъ иностранными говорами;

ихъ не вязали ни отечественніи законы и права, бо и тѣи перемѣнили ся въ польскіи; еще одна вѣра удерживала упадающую народность; але съ часомъ все то перемогло надъ послѣднимъ забыткомъ народности и здѣлало, що такому розстроєнному чоловѣку недоставало тѣлько измѣнити вѣру, тогдѣ сей часъ ѿдрѣкаль ся всей народности, и ставаль ся самымъ пристрастнымъ Ляхомъ и загорѣлымъ гонителемъ своихъ земляковъ, котори опять всѣми *перекинчиками* цурали съ.

Нѣмцѣ по бѣольшѣй части гражданскіи урядники, ремеселники, художники, купцѣ и пр. живутъ по городахъ; но естъ такожь въ кождѣмъ окрузѣ по кѣлька селъ, населенныхъ симъ народомъ. —

Въ отношенію воинства роздѣлена Галиччина на 13 полковъ пѣхоты, (изъ которыхъ всякій полкъ выбирає самыхъ отборныхъ людей до своихъ двохъ компаній гренадіерѣвъ и до корпусѣвъ піоніерскихъ, саперскихъ и пр.); одинъ баталіонъ стрѣлецкій; на шѣсть полковъ легкой кѣнницѣ т. е. 4 Уланѣвъ и 2 Шевалєжерѣвъ; и два полки тяжелой кѣнницѣ т. е. Драгонѣвъ. — Кромѣ того

еще бракують Галичанъ для дополненія артиллерійскихъ полкѣвъ; и такъ всего на все войска Галицкаго бракуе ся:

полкѣвъ пѣхоты	13
— кѣнницѣ	8
гренадѣрск. баталіон.	4 ¹ / ₂
стрѣлецк. —	1
резервныхъ —	26
разомъ { пѣхоты 40.000 } { кѣнницѣ 10.000 }	50.000

Воинство стоитъ подъ управленіемъ генеральной войсковой комменды въ Львовѣ. — Изъ сихъ 21 полкѣвъ припадае на рускіи округи 9 полкѣвъ пѣхоты, и 6 полкѣвъ кѣнницѣ, кромѣ дополнительныхъ отрядѣвъ.

Всякій полкъ пѣхоты состоитъ изъ 3 баталіонѣвъ, по 6 компаній, каждая по 120 (въ войнѣ по 150—200) мужа. До того причисляютъ ся при каждѣмъ пѣхотнѣмъ полку два баталіоны резервы (Landwehr). — Каждый полкъ кѣнный подѣленъ на 4 дивизіи, по 2 ескадроны, каждая по 100—150 мужа. — Служба войсковая (капитуляція) назначена ѣдъ 1. Сѣчня 1845 на 14 лѣтъ, т. е. 8 лѣтъ

въ линієвыхъ полкахъ, а 6 лѣтъ въ резервѣ. —

Русине суть особливо къ вѣйсковѣй службѣ придатни, понятни, слухняни, терпеливи и вытрваліи на всякіи труды; они суть взоромъ по всѣхъ гарнизонахъ австрійского владѣнія: хотя старшина бѣльшею частью по польски, чешки, або по нѣмецки съ простыми вояками говоритъ, предсѣ Русине легко выучують ся правилъ и оборотѣвъ военныхъ, и полняютъ строго и вѣрно свою должность. Дезерціи изъ русскихъ полкѣвъ относительно къ другимъ рѣдко случаютъ ся, но тымъ частѣйше пѣдпадають смертелнѣй непобѣдимѣй тузѣ за рѣдными сторонами. —

Галичина управляе ся тыми же самими монархическими правами, якъ и прочіи области Австрійского владѣнія. Политическое правленіе стоитъ пѣдъ вѣдомомъ Галицкои Губерніи въ Львовѣ, а верховнымъ правителемъ есть общій гражданскій и войсковый Губернаторъ. Обводовіи суды стоятъ пѣдъ старостами окружными (Kreishauptmann).

Јерархія духовная роздѣлена на двѣ епархїи, Митрополитскую Львѣвскую, и Епископ-

ску Перемышльскую. Митрополитъ Львѣвскій пише ся Митрополитомъ Галицкимъ, Архієпископомъ Львѣвскимъ, и Єпископомъ Каменця Подѣльского. Єпископъ же Перемышльскій именує ся Єпископомъ Перемышльскимъ, Самбѣрскимъ и Сяноцкимъ. Въ Єпархіи Львѣвскѣй, котра розпространяє ся на 9 обводѣвъ, т. є. Львѣвскій, Золочѣвскій, Березанскій, Тернопѣльскій, Чорткѣвскій, Черновецкій, Коломыйскій, Станиславскій, Стрыйскій — було 1845 года 1.302.407 душъ. Въ Перемышльскѣй, котра розширяє ся на Перемышльскій, Жолчѣвскій, Самбѣрскій, Сяноцкій, Решѣвскій, Ясѣльскій и Сандечскій округи, було 855.028 душъ — загаломъ въ обохъ 2.157,435.

Въ сихъ же рускихъ єпархіяхъ вмѣщають ся латинская Архієпископія Львѣвская, и Єпископія Перемышльская. Третья ихъ же єпархія єсть въ Тарновѣ. На Буковинѣ єсть благочестива єпархія, єи престѣлъ въ Черновцехъ. Кожда єпархія роздѣлена на намѣстничества (деканаты).

Черное духовенство пѣдряджено духовнѣй власти Митрополита або Єпископа. Бу-

вало колись, находило ся бѣльше монастырѣвъ въ Галицкѣй Руси, але пѣсля уведенія уніи Папа Бенедиктъ XIV. уничтожилъ ихъ не мало 1745 года; а пѣсля прилученія Галичины къ Австрійскому владѣнію уничтожени еще Императоромъ Јосифомъ II. 17 уніятскихъ монастырѣвъ, и одинъ послѣдній православный монастырь Скитскій.

Для народнаго воспитанія и просвѣщенія установлени суть правленіемъ рѣзніи заведенія школьніи для всѣхъ жителей во обще. Для Русинѣвъ нема особныхъ шкѣлъ, кромѣ сѣльскихъ парохіяльныхъ училищъ, которыхъ въ 1842 году було въ Львѣвскѣй епархіи 785, а въ Перемышльскѣй 673, всѣхъ разомъ 1.458. Въ тыхъ выучують ся сѣльскіи дѣти читати, писати, и числити словено-рускимъ и польскимъ языкомъ.

Въ лучшѣмъ состоянію находятъ ся народніи тривіальніи школы о двохъ классахъ, по городкахъ и гдекоторыхъ селахъ заведеніи; изъ ихже бѣльшого числа стоитъ въ Львовскѣй епархіи 20 а въ Перемышльскѣй 60 пѣдъ вѣдомомъ русскихъ консисторій; имѣють они лучшихъ учителей, и установленное свое

жалованье. Но пожалъ ся Боже, що въ нихъ руская молодѣжь ничего по руски не учить ся, лишень подлѣ общаго правила по польски и нѣмецки. Надѣемо съ однако жь въ будуче, що стараньемъ правительства, которе грамматику нѣмецкаго языка по руски для народныхъ шкѣлъ О. Я. Лѣвицкимъ изданную нагороды удостоило, и въ сихъ школахъ молодѣжь наша била чужесторонного тако жь и материнскаго языка выучовати ся буде. Благочестъ Буковинская имѣе 24 народныхъ (тривіальныхъ) шкѣлъ, въ которыхъ молодѣжь учить ся по волошски и нѣмецки. Дѣвичая руская школа есть тѣлько одна въ Галичинѣ.

Къ воспитанію дякѣвъ и учителей сѣльскихъ существуетъ изъ давна одна школа руская (Бурса Ставропигіянская) при церквѣ Успенія Пресв. Богородицѣ въ Львовѣ, а другая при церквѣ соборнѣй Св. Іоанна Богослова въ Перемышли (учреждена 1818 года); въ нихъ же молодѣжь способляща ся къ сему званію, изучае ся по руски ѳеоретическои и практической меѳодики, словено-рускои грамматики съ выкладомъ писанія святаго,

чистописанія, ариѣметики, землеписанія, общихъ правилъ пѣнія (*musica vocalis*), церковного пѣнія и уставъ. — Въ Перемысли було 1845 года 25 молодцѣвъ, а въ Львѣвскѣмъ заведенію такожъ кѣльканадцять. Всѣ они получаютъ кромѣ поученія, обитаніе и прокормленіе накладомъ Институтѣвъ.

Молодѣжь приспособляюча ся къ гражданскимъ або духовному стану, по бѣльшѣй части изъ высшихъ сословій, выучуе ся въ нѣмецкихъ (нормальныхъ) школахъ, гимназіяхъ, лицяхъ або на университетѣ Львовскѣмъ. Єсть такое розпорядженіе, що ни кто не може имѣти приступу ни къ урядовѣй службѣ, ни духовному стану ни къ докторскому достоинству, не укѣнчивши 3 нѣмецкихъ (нормальныхъ) класъ, 6 латинскихъ (гимназіальныхъ), и 2 любомудрецьки (философически) курсы. — Въ Галиччинѣ числить ся одна образцовая (взоровая) головная школа (*Musterhauptschule*), 32 нормальныхъ головныхъ школъ (*Hauptschule*), 13 гимназій, 2 философически заведенія, 2 реални школы, 1 реална академія, 1 политехническа академія, 3 лицей, и одно всеучилище (университетъ.) Отъ обзорѣніе

всѣхъ высшихъ школъ Галицкихъ, изъ которо-
го покаже ся, якій удѣлъ Русь имѣе.

Львѣвское Всеучилище (*Universitas Franciscea*) воздвигнута Императоромъ Францомъ I. 1818 года съ трема факультетами (придѣлы). Межи 25 ректорами сего всеучилища (*rector magnificus*) було 8 Русинѣвъ.

При богословскомъ факультетѣ есть 7 профессорѣвъ, 1 адъюнктъ, межъ ними 3 Русине. Докторѣвъ Богословія есть 21, межи ними 12 Русинѣвъ. —

При юридическомъ факультетѣ есть 8 профессорѣвъ, 1 адъюнктъ, межи ними бывало колись по 3 — 4 Русине. Послѣдній не давно померъ. Докторѣвъ права есть 95, межи ними 14 Русинѣвъ.

При любомудрецкомъ (философскомъ) факультетѣ есть 9 профессорѣвъ и 2 адъюнкты, 1 Русинъ. Межи 33 докторами любомудрія есть 5 Русинѣвъ.

Медицинско-хирургическіи студія имѣють 8 профессорѣвъ, 2 ассистенты. Докторѣвъ медицины въ Львовѣ есть 57, межъ ними Русинѣвъ 6.

Философическо - богословское заведеніе для католическихъ монаховъ въ Львовѣ числитъ 8 профессоровъ — 1 Русинъ.

При богословскомъ факультетѣ Перемышльскаго лицея есть катедра церковно-словенскаго языка одъ 1839 года, и 7 проф.

Богословскій факультетъ при лицей Тарновскомъ имѣе 7 профессоровъ.

Богословскій факультетъ греческо-благочестія при Черновецкомъ лицей числитъ 8 профессоровъ, всѣ православніи.

Любомудрецкій факультетъ Черновецкаго лицея имѣе 7 профессоровъ, межъ ними есть 4 Русине уніаты а 1 благочестивый.

Въ любомудрецкомъ факультетѣ Перемышльскаго лицея есть Директоръ и Вицедиректоръ Русине; 6 профессоровъ, межи ними 2 Русине.

Любомудр. факулт. Тарновскаго лицея имѣе 6 професс. Любомудрецкое заведеніе Єзуитовъ въ Тернополю имѣе 6 профессоровъ.

Гимназіи :

1. Академическая гимназія въ Львовѣ числитъ 8 профессоровъ, 1 адъюнкта, межи ними Русинъ одинъ.

2. Другая гимн. въ Львовѣ имѣе 8 профессорѣвъ, межи ними 3 Русине.
3. Перемышльская; 4. Решовская; 5. Бохенская; 6. Тарновская; 7. Тернопольская; и 8. Сандечская (последніи двѣ Езуитскіи) гимназіи имѣють всѣ по 8 профессорѣвъ.
9. Самбѣрская 7 профессорѣвъ; 10. Бережанская 8 професс. префектъ гимназіи и одинъ профессоръ суть Русине; 11. Черновецкая 8 профессорѣвъ, межь ними 2 Русине уніаты, 1 благочестивый; 12. Станиславская 7 профессорѣвъ, 2 Русине; 13. Бучачская гимназія Базиліанѣвъ: префектъ, 5 профессорѣвъ и 1 адъюнктъ, всѣ Русине (Базиліанскіи чернцѣ).

Реальная академія въ Львовѣ имѣе 9 профессорѣвъ.

Подлѣ тыхъ численій було 1842 года ученикѣвъ на Львовскѣмъ всеучилищи:

Въ богосл. факулт.	I. года	65	межь ними Русинѣвъ	}	46
	II. —	69			52
	III. —	78			63
	IV. —	83			76
		Разомъ	295	—	237

Въ юридич. факулт.	I. года	127
	II. —	96
	III. —	86
	IV. —	83

Разомъ 392

Въ философ. факульт. було . . . 400

Въ хирургическихъ студіяхъ	I. года	45
	II. —	32
	III. —	20

Разомъ 97

Акушеровъ въ Львовѣ и Черновцахъ 63.

Число всѣхъ учениковъ университета Львовскаго 1842 года 1.182. Возвышено было въ докторы богословія 2; права 11; философіи 4; дипломы хирургическіи получило 13; акушеровъ 31.

Въ прочихъ лицахъ, любомудрецкихъ и богословскихъ заведеніяхъ есть число относительно менше. Въ гимназіяхъ буваєъ обычно по 300—400 молодцевъ.

Для воспитанія молодого клира установленни суть духовніи семинаріи для католиковъ при всякій епископскій столицѣ. Русине имѣють только одну общую семинарію въ

Львовѣ для обоихъ епархій, стоящу подъ надзоромъ ректора, двоихъ вицеректоровъ, 1 исповѣдника и 4 префектовъ. Въ той семинаріи имѣють накладомъ правительства 255 русскихъ молодцевъ, слушающихъ богословскіи и любомудрецкіи чтенія въ университетѣ, обитаніе, прокормленіе, одежду и всякую услугу, одповѣдаючи сему званію, къ которому приспособляють ся. Кромѣ тыхъ семинаристовъ получаютъ 75 молодцевъ, слушающихъ любомудрецкіи чтенія, духовніи *сшищендія*, рокового по 80 золотыхъ срѣбныхъ, съ тымъ, щобы по укѣнченныхъ любомудрецкихъ наукахъ вступили въ духовную семинарію. Благочестиви имѣють свою семинарію въ Черновцехъ подъ надзоромъ ректора, исповѣдника и префекта. —

Въ Галичинѣ есть 9 книгопечатней (кромѣ еврейскихъ), межи ними двѣ словено-рускихъ, т. е. стародавна Ставропигіянская въ Львовѣ, и епископская въ Перемышлѣ (1829 года С. Превосход. Епископомъ Л. Снѣгурскимъ основана, и 1840 г. капитулъ соборный Перемышльскій ѡдпущена); въ которыхъ ледви не исключительно сами богослужебни книги

печатають ся, и отличаютъ ся хорошимъ издаваніємъ. Книжныхъ лавокъ есть 8, изъ тыхъ же 4 въ Львовѣ. Изъ книгохранилищъ есть два громадски (публични) въ Львовѣ: университетское, и Оссолинского, заложено и въ пользу публики дарованно ученымъ Графомъ Максимиліаномъ Оссолинскимъ. Одно и друге имѣе выше 40.000 томовъ, и по кѣльк тысячъ рукописей. Въ прочихъ городахъ нема уже громадскихъ библіотекъ; але есть тако жъ гдѣкуды поменши приватніи н. пр. Грабъ Тарновского, Дзялынського и Павликовського; або къ якимъ нибудъ заведеніямъ приналежащін, н. пр. изъ русскихъ: архикатедральная, семинарійская, монастырска свято-Онуфрейская и пр. Подлѣ новои установы основано у всякомъ намѣстничествѣ библіотеки, и надѣмо ся, що они стараніємъ и трудами чест. Отцѣвъ библіотекарѣвъ и намѣстникѣвъ къ просвѣщенію всечестного клира, и ему порученныхъ богобоязливыхъ мірянъ колисьто много причинять ся. Такожъ належить упомянути о рускѣй єпархіяльнѣй библіотецѣ въ Перемышли. Она значительно умножена накладомъ **С.** Пр. нинѣшного руского Єпископа Пере-

мышльського, его же трудами и попеченіємъ основана книгопечатня словенская, катедра словено - руского языка, заведеніе для испитанія дячкѡвъ и поученія въ церковнѡмъ пѣнію, и другихъ многихъ благодѣтельныхъ заведеній. До той библіотеки подарилъ св. памяти ученый Архидіаконъ Іоаннъ Лавровскій, докторъ богословія и любомудрія, членъ учен. общества Краковскаго, свою давными рукописями, старопечатаными книгами и другими рѣдкими дѣлами пребогатую библіотеку. Сей ученый праведникъ рускій съ безпримѣрною ревностью собиралъ черезъ цѣлый свѡй вѣкъ старіи книги, давни рукописи и другіи дорогоцѣннїи памятники, и умножилъ свою библіотеку ледви не до 30.000 томѡвъ. Его Превосходительство Преосвящ. Владыка Перемышльскій имѣе благородное намѣреніе, соединити обѣ тоти библіотеки въ одну, и здѣлати ихъ общенародными на подобіе Гр. Оссолинскаго. Боже благослови и пособи, що бы такъ полезное намѣреніе, о которѡмъ Галичане съ благодарностью говорятъ, чимъ скорѣйшъ приведено було къ блаженній цѣли своѣй; а заслуги Достойнѣйшого Пастыря, съ такимъ при-

лежаніємъ посѣществующаго розширенію наукъ межи стадомъ своимъ, и приносящаго тотъ богатый кладъ въ жертву землякамъ своимъ, завсѣгды незабвенными остануться въ благодарныхъ сердцахъ вѣрныхъ Русинѣвъ!

О угорскій сторонѣ не возможно менѣе было дати столь подробнаго изчисленія по тому, що въ королевствѣ угорскѣмъ нема въ употребленію такъ докладнаго списанія (конскрипціи) якъ въ прочихъ австрійскихъ областяхъ; и для того я долженъ ограничити ся на самыхъ парохіяльныхъ списаніяхъ, духовными здѣланныхъ, вынятыхъ изъ духовныхъ шематизмѣвъ, особливо, же я не имѣлъ намѣренія, написать обзорѣніе цѣлаго угорскаго королевства, но тольکو гдекоторыхъ столицъ, що бы тымъ лучше узнати можно число русскихъ жителей; а еще тяжше было менѣе роздѣлити всѣ сословія.

Въ Мармарошскій, Бережскій, Угочскій, Угварскій и Шарішскій столицахъ имѣе Русь перевѣсъ надъ прочими народами; въ Земненскій есть ихъ меньшая половина — въ другихъ многимъ меньшее число. Во обще сѣверни гѣрскіи стороны ледви не исключитель-

но Русинами заселени. Всѣ Русине принадлежатъ къ греческо-уніятскому исповѣданію, тоже и бѣльшинство Волохѣвъ въ сихъ сторонахъ обитающихъ.

Кромѣ того есть въ Спичскѣй, Гемерскѣй, Торнянскѣй, Абауйварскѣй, Боршодскѣй, Бигарскѣй, Саболчскѣй, столицахъ бѣльше чимъ 600.000 (подлѣ Шафарика 625.000) душъ греч. уніятского исповѣданія, а между ними около 70.000 Русинѣвъ, прочіи же суть Волохи и Мадыры; а такъ есть въ сѣверовосточнѣй Угорщинѣ уніятѣвъ душъ 1,180,936; между ними 510,280 Русинѣвъ.

Г. Орлай въ разправѣ: О югозападнѣй Руси (см. Труды общ. Ист. и древн. Росс. 1826 Ч. III. стр. 221.) числитъ въ Уграхъ 800.000 Русинѣвъ; но стѣльки было може тогдѣ всѣхъ на всѣхъ людей исповѣдуемыхъ греч. уніятскую вѣру; якъ извѣстно що къ сему исповѣданію принадлежатъ около 150.000 Волохѣвъ и кѣлька тысячей Мадырѣвъ. Менше изчислилъ г. Чапловичъ (Gemälde Ungarns 1829), покладаячи 625.000 всѣхъ уніятѣвъ въ угорскѣй земли, между ними 358.913 Русинѣвъ, 152.693 обрусѣлыхъ Словякѣвъ т. е. Русинѣвъ

обитающихъ въ южныхъ сторонахъ Землен. Шариш., такожъ въ Спизж. Гемер. Торн. Абауйвар. столицахъ, говорящихъ словацко-рускимъ нарѣчіемъ. П. О. Лучкай покладе Русинѣвъ на полъ миліона. Мы старали ся, скѣлько возможно, докладно означити всѣхъ бесѣдующихъ рускимъ языкомъ.

Послѣдними часами число жидѣвъ дуже умножило ся въ сѣвернѣй Угорщинѣ.

Угорское королевство, хотя изъ давна прилучено къ Австрійскому владѣнію, рядить ся особною конституціею. Верховнымъ управителемъ естъ Палатинъ. Столицѣ подчинени столичнымъ Панамъ (Fő-Ispan), котори завсѣгда по трохъ годахъ выбираютъ ся изъ числа Вельможъ (Magnates). Епископы и дворянство, которое имѣе великіи преимущества и свободы, составляютъ тѣло уставодательное, и громадятъ ся на соборы до Бретислава (Пресбурга). — Руского дворянства естъ малое число; а вельможъ у Русинѣвъ со всѣмъ нема.

Духовная Јерархія греческо-уніятск. церквей роздѣлена на три епархїи: Мукачевскую, Пряшѣвскую и Велико-Варадинскую (Nagy-Varadin). Въ сѣй послѣднѣй безмалъ не саміи Волохи.

Ними же управляютъ Епископы: 1) Мукачевскій (и Угварскій) резидуе въ Вугварѣ (Unghvár); 2) Пряшѣвскій въ Пряшевѣ (Eperies); и 3) Велико-Варадинскій.

Мукачевская епархія розширяе ся на слѣдующіи столицѣ: Мармарскую, Бережскую, Угварскую, Угочскую и половину Сатмарской и Земненской и ледви не цѣлу Саболчскую, и имѣла 1841 года 838,055 душъ; она роздѣлена на 7 архидіаконатѣвъ, тѣи же зновъ на 44 намѣстничествъ (districtus), и имѣе двѣ консисторіи, въ Вугварѣ и Сиготѣ.

Пряшевская епархія обѣймае Шаршскую, Спизжскую, Гемерскую, Торнянскую, Абауйварскую, Боршодскую и половину Земненской столицѣ. Въ тѣи епархіи було 1836 года 170.915 душъ; она роздѣлена на 5 архидіаконатѣвъ, которіи поѣдѣлени на 17 намѣстничествъ (Vice-archidiaconatus vel districtus); консисторія въ Пряшевѣ.

Велико-Варадинская епархія розпростирае ся черезъ Арадскую, Бигарскую, Чанадскую, Темешскую, Солноцкую, и Сатмарскую столицю. Въ нѣй було 1836 года около 75.300 душъ. Она роздѣлена на 6 архидіаконатѣвъ, тѣи же

на 14 намѣстничествъ ; консисторія въ Велико-Варадинѣ.

Есть еще Фогарашская епархія греч. уніятская для Волохѣвъ и Крижская для уніятскихъ Хорватъ.

Благочестивыхъ же всѣхъ въ королевствѣ угорскѣмъ есть 10 епархій ; всѣ они суть подчинены Примасу - архіепископу латинскому въ Остригомѣ (Strigonium, Gran.)

Для воспитанія и образованія молодого клира учреждени богословскіи факультеты и духовніи семинаріи въ Угварѣ, Пряшевѣ и В. Варадинѣ. Кромѣ того посылаетъ всякая епархія по нѣскольку молодцовъ въ кредиточную семинарію въ Пештѣ, и въ архіепископскую въ Тернавѣ (Tugtau, Nagy Szombath) и до Вѣденскаго конвикта.

Молодъ способляющая ся къ духовному званію укончивши гимназію и любомудрецкій курсъ, пріймае ся до семинаріи, и образуе ся або на лицѣ богословскѣмъ Угварскѣмъ (основанѣмъ Императрицею Маріею Тересіею 1771), або въ богословскихъ заведеніяхъ въ Пряшевѣ и В. Варадинѣ. Тутъ по крайнѣй мѣрѣ лише сами практическіи чтенія н. пр. бо-

гословіє пасторальное и катихитика предно-
сятъ ся въ народнѣмъ рускѣмъ языцѣ (въ Ва-
радинѣ волошскѣмъ), коли тѣи же предметы
въ Львовѣ и Перемышли молодой клиръ дол-
женъ учить ся не народнымъ, но польскимъ
языкомъ! —

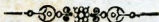
Въ Угварскѣй семинаріи считало съ 1841
года 100 молодцѣвъ слушающихъ богословскіи
и любомудрецкіи науки; въ Тернавскѣй 15;
въ Пештямскѣй 2; въ Вѣденскѣй 3; въ Пря-
шѣвскѣй епархіи 23; въ Варадинѣ 8. —

Въ сѣверо-восточнѣй Угорщинѣ суть
слѣдующіи училища, въ которыхъ молодѣжь
образовати ся може: академія въ Кошицахъ
(Kaschau) и В. Варадинѣ; епископскіи лицеи
въ Угварѣ, Сатмарѣ и пр. и по многочислен-
ныхъ гимназіяхъ. — Всѣ предметы въ бого-
словскихъ, любомудрецкихъ, гимназіальныхъ
и народныхъ училищахъ вылагаютъ ся по ма-
дарски и латински.

Народный языкъ изучае ся только въ
сѣльскихъ школахъ, которіи должны бути при
всякѣй церквѣ. Книги школьні печатаютъ ся
въ Будимѣ въ университ. печатни, изъ котрои
по бѣльшѣй части получаютъ тутешни Русине

всѣ богослужебніи книги: бо въ цѣлыхъ столицахъ Мармарошъ, Берегъ, Угочь, Вугваръ, Сатмаръ, Земне, Шаришъ не находятъ ся ни одна печатня, ани одна книжная лавка. Изъ того можно собѣ изобразити, въ якомъ состоянію есть духовное образованье тудейскихъ жителей, коли имъ до сихъ необходимыхъ въ литературѣ источниковъ и средствъ умственного просвѣщенія и нужды нема.

Я . . .

ТРИ ДУМКИ

посвященни Молодымъ Новоженцамъ

дня 29. Жолтня 1845 вѣнчанымъ.

I.

Залюбленному єдинчику.

Гей! молодче, чимъ ся журишь!
Нѣчью й ока не зажмуришь?

Въ тебе думка знать дивна!
Тато, мама, мили други —
Глянь въ около — вѣрни слуги;
Радуеть съ тилѣть весна!

Чи про те ты зажуриль ся,
Що єдинчикомъ лишилъ ся
Милыхъ родичей твоихъ?
Що ни брата, ни сестриць,
Ани свѣсти, ни зовиць
Не дѣждалъ ты молодыхъ?

Чи можь вчера зъ вечерницѣ
Чорноброви молодницѣ
Позгнушали съ надъ тобовъ ?
Або задумавши съ нинѣ ,
Та зозуля на лѣщинѣ
Заковала надъ головъ ?

Можь въ дорозѣ зъ за границѣ
Сухоребри чарѣвницѣ
За тобою гонилъ бѣсъ ?
Чи лѣгъ коникъ долгогривый ?
Чи соколикъ сизокрылый
Завѣлъ долю въ чорный лѣсъ ? —

— „Ой! ни сокѣль, ни зозуля,
Воронъ коникъ, ни бабуля
Туги сей не зададутъ:
Що бѣлявеньки дѣвчата,
Кому сини оченята
До вподобы припадуть !

Не здивуйте жь, молоденьки
Товарищи ровесненьки,
Вже така доля моя:

Охъ ! якъ ясна росы перла ,
Докъ ѣ сонця лучъ не стерла ,
Така чиста въ миѣ любва !

Вже ни въ мамы , ни у тата ,
Милой сестры , рѣдногъ брата
Радощій я не знайду ;
Полюбилъ я дѣву тожу ,
Красавицю , ко бы рожу ,
Въ ей очехъ я доли жду !

Возьму ѣ за милу другу ,
Тогдѣ збуду зъ сердца тугу ,
Стане ми за всѣхъ една :
И надъ маму , и надъ тата ,
Милу сестру , рѣдногъ брата
Буде всѣхъ милѣйшь она ! —

II.

Зарученнѣй сиротинѣ.

За чимъ тужишь, дѣво красна?

Чомъ по личку слеза ясна

Покотила ся, мовь ртуть?

И видить ся, що 'сь весела,

А ты жаль весь въ сердце звела,

Оно тьохка', що ажъ чуть!

Нибы съ смѣешь, забавляешь,

Съ подругами выгрававшь,

Кровь ажъ бѣе въ румяну тварь;

А зъ пѣдлѣбья въ синѣхъ очохъ,

Мовь звѣзда на темныхъ ночохъ,

Розтлѣвае тужный жаръ.

Чого дрожить сердце въ тузѣ?

Чи зозуля, скажи, въ лузѣ

Доли кула вѣсть твоѣй?

Чи вѣнця ти жаль зъ головки
Дати дружкамъ на помовки,
Жѣнкамъ свахамъ на розвѣй?

Не горюй бо, люба доне,
Хочь 'го зъ твоєї здоймутъ скрони,
Вберуть косы у чѣпець,
Будуть нибы съ поругати:
Но про тежъ тобѣ й не дбати,
Стане милый за вѣнецъ!

— „Ой! жало ми за сестрами;
Вже й не лзя играть съ хлопцями,
Ни на смѣхъ ихъ пѣднимать:
Но жалѣйшь менѣ вѣночка
Изъ зеленого зѣльничка —
Що 'го будуть розплѣтати!

Горе й тобѣ, руса косе,
Розчешуть тя, мѣй волосе;
Твою долгу плѣть утнуть:
Но жалѣйшь ми покидати,
Та безъ неньки доли ждати:
Чи буде така якъ тутъ?

А найбольш жалъ огортае,
Сирота батька не мае —

Охъ, батенька сокола!

Ни кому ся поклонити,

Ани поблагословити

Добрымъ словомъ на посагъ!

Тожъ я тую, розпукаю съ,
Мовъ горлиця убиваю съ

За минувшихъ счастьемъ лѣтъ:

Хочъ зозуля й не вѣщала,

Такъ не знать, чи буду мала

Съ милымъ долю, або нѣтъ!“

III.

Молодымъ по вѣнчанью.

— „Мовь скоро заглянуть
У досвѣта зраки
Зорею ранной поры,
И духомъ ихъ вянуть
На воздухъ мраки,
Сьяя зеркаломъ росы :

Отъ такъ исчезають
Зъ печальной груди
Тужніи думки мои;
Отъ такъ поринають
Изъ серденька нуды
Въ очехъ любимой зори!

Гожая рыбонька
На быстрому струзѣ
Весело съ рыбкой гуля;

Красно калинонька
Прощае въ лузѣ,
На самотоньцѣ стоя:

Но моя миленька
И рыбки веселѣйша,
Коли со мною игра'тъ;
А еи личенька
Одъ рожи краснѣйше
Била калины блестятъ!“ —

— „Прости мя, миленькій!
При тобѣ 'мь забула,
Що 'мь по батьку сирота;
Та про жаль тугенькій,
Нимъ же ся затрула
Зарученна молода.

Вчера сумовала 'мь
Вѣнчая съ безъ сивогъ
Та голубонька отця;
А нинѣ придбала 'мь
Въ свекрѣ тата милогъ;
Охъ, любя рѣдне моя!“ —

Тождь счастливи будьте
Дѣточки премили,
Рясный вамъ доленьки цвѣтъ!
Любовою съ голубте,
Що бы въ нѣй дожили,
Здорови старенькихъ лѣтъ!

Бо днесъ вамъ связали
Ангелы вѣнцами
На земли досмертный свѣтъ:
Бо днесъ 'сьте мѣняли
Взаимно съ сердцами
Перстенѣ на вѣчный вѣкъ! —

И.

Т о р ж е с ш в о.

Сонъ. *)

I.

Було то на веснѣ, май сего вже року,
Либонь чи не свѣтло-воскресного дня:
Сонце схиливши ся къ вечерному току,
Земленьку прощало, мовь отець дитя.

Лише самыхъ 'ще верховинъ изъ востоку
Золото-лыси свѣтили ся чола;
Ажь блыснуль мѣсяць круглолицій изъ боку,
И сталъ паномъ новымъ нового житья!

Нимъ сонѣнько заваломъ пѣрнуло въ хмари,
По земли луну розпустило 'ще разъ;
На добранѣчь мірянамъ къ мѣсяця твари

Озѣрнуло ся и — спочило. Въ тотъ часъ
Ни зашумѣль лѣсъ, ни у степу травиця,
Утихло все — сама онѣмѣла птиця!

*) Вторѣкъ (7/19 Цвѣтня) сѣйшла ся наша свѣтлая недѣленька съ празднованіемъ рождественного дня Ёго ц. к. Величества нами милостиво владѣющого Цѣсря Фердинац-

II.

Сѣлъ на самотѣ я у темнѣмъ садочку,
На пливучій хмарами мѣсяць глядя;
Зѣтхнувши сталъ роздумовати думочку:
Чія то кругомъ величная краса?

Весь мiръ їй радъ — однакъ сушить головочку
Дарма, годѣ знайти кѣнця ни путя!
Боже, ты зродилъ єси природу дочку,
Не чимъ то жь она за всѣгда молода!

Такъ на вздогѣнь я за мыслями вганялъ,
И годѣ було ся на лучше здобути!
Ажъ солоденькій мене сонъ розѣбралъ,

Та велѣлъ очемъ и тѣлу заснути:
Но Богъ — всѣмъ отецъ и єго я дитя —
Сесимъ менѣ нове отворилъ житя!

да I. — Въ такую свѣтлую недѣленьку кому бы то не за-
грало сердце радостною благодарностью помня на всѣ до-
бродѣтели, которіе Его Величество всегда, а уже най-
бѣльш сего торжественного дня Христова на нашу Га-
лицку краину милостиво зѣслати сподобилъ !!

III.

Сплю и бачу — отъ нибы ангель злѣтає,
И на впрямю мене въ обѣручь бере;
Далѣй легкими мня крыльми обнимає,
И генъ-генъ на ялову хмару несе.

Чи видишь, чоловіче — тутъ мня питає —
Що то за тѣнь передъ очима съ снує?
Мовъ синій туманъ ся въ дугу закругляє,
А муравлей гнѣздо мовъ пѣдъ нимъ живе?

Не хмарева то тѣнь, ни туманы синѣ,
Ани муравлей то роботящи гнѣзда:
Вашіи суть то рѣки, горы, долины,

Межи ними мірянскіи села, мѣста;
Ихъ то изъ далеку маячѣють тѣни;
Подожди — а важни узришь перемѣны!

IV.

Протерши очѣ, придивляю ся спильна,
Ажъ бачу по правдѣ громады мірянъ:
Тутъ Галичъ — Сербія думає роздѣльна;
Тамъ Илирь и Чехъ, и свавѣольный Полянъ.

Єдна я судьба, та для обохъ прихильна,
Розвиває ихъ природжений таланъ;
Одна стежка обомъ лишила съ безмыльна,
Та й изъ неї поникъ темрявы туманъ!

Отъ! и зъявила ся межъ ними невѣста,
Поважно гряде въ серединѣ дѣтей;
Єї свита сплыває бѣленька зъ плечей;

Єї ноженька по сусѣ й верхъ бродомъ йде;
Не минає села, ни жадного мѣста;
Межи ними стане, й словами рече:

V.

— „Горе менѣ, же мала 'мь выродни дѣти,
Котори святее прибравши имя,
Замѣсть що надѣ миромъ и вѣрою бдѣти,
Лелѣяти племя своего гнѣзда:

Около чужого волѣли ся грѣти
Курица — продавши ся ласцѣ врага;
Волѣли жертвою попасти съ въ наймыты:
Милѣйша для нихъ межисобна борьба.

Приповедѣнка давна такъ у насъ каже:
— „Де двоухъ уже чи за дурницу ся бѣе,
Третій симъ ни тымъ по пѣдѣ губы помаже,

И ба й дужь — калитку мовь свою бере:
Бо въ руки чужіи лишъ брати огню,
'Но николь повѣрити справу свою!“ —

VI.

Коли бѣ дѣти були изъ давна съ вязали
 По Божему закону въ єдиный рѣдъ,
 Якъ у барті ся вяжуть шцолы, въ загалѣ
 Сбираючи для всѣхъ восчины и мѣдъ :

Були бѣ уже доси далеко сягали
 Ихъ мѣдніи дупла на югъ и на схѣдъ;
 О рѣкахъ були бы не то що спѣвали,
 Но пѣзнали бѣ добре самъ медовый брѣдъ!

Ажъ сердце ся крає, якъ собѣ нагану
 Про буйніи на западѣ парон;
 Овѣ! по за Одру и Лабу, и куды гляну

Охъ, на Поморья береженьки цѣли:
 Уже я тамъ и языка не дѣстану,
 Уже не налюбую слухи мон!

VII.

Не много й ѡдъ молодыхъ дожидаю,
Хотя 'декотрый ся Мстиславомъ зове.
Я сихъ Миро-чи Мечиславкѡвъ пытаю:
Куды то ся ваше стремлѣнье несе?

Чи за ученыхъ, чи учить васъ маю!
Може вамъ лише чи не ходить о те,
Що бъ пановали, мовъ султанъ у сераю,
Що бъ могли дерти лыко, доки ся дре?

Желалъ бы 'сь можь єдинъ съ другимъ, легкодуху,
Безъ покоры и самъ пробить стѣну!
Ни кому не радъ бы 'сь давати послуху,

Ани приказѡвъ удержати кому?
Ой дѣти, не буде такъ николь добра,
Тра васъ за вчасу взяти по пѡдъ ребра!“ —

VIII.

Сердитая мати по тѣмъ горькѣмъ свару,
 Одвернула лице ѡдъ своихъ дѣтей,
 И на *Габсбургѣвъ Самодержавну Пару*
 Всказала перстомъ, промовляя зъ груди:

— „Далъ менѣ Господь и вамъ надѣю въ дару,
 Зложивши ю въ поручье *Сихъ Милосшей*:
 За *Ихъ* вы помощью успѣете чвару
 Воротоглавыхъ розѡгнати людей!“ —

Сказала се, ѣ змолкла — зѡтхнула глубоко,
 Тричи всѣхъ поблагословила сама;
 Взнесла блестяче ся ѡдъ радощей око,

И злынула зъ межи нихъ на небеса.
 Долго за нею роздивляли ся дѣти.
 Чи жь ен желанію схочуть приспѣти?!

IX.

И гляну — онъ! на ведромъ синему небу
Блыснула ясная въ самъ досвѣтъ зоря:
А зъ прогонья ѡдъ неи чезне къ еребу
Вся чорная тучей зловѣщихъ вага.

Въ вѣчовый дзвоните днесъ люде къ погребу
Зависти родной на всѣ голоса:
Нехай свѣтитъ зоря заедно зъ переду
Вамъ и на вѣчній потомства лѣта!

Хочъ не вамъ въ честь, но *Фердинанду Первому*
Всевышній зажегъ сю лучъ ясную самъ:
Но вѣщуе она Дунаю й Чорному

Морю побратимство, счастье й долю вамъ:
Днесъ бо сердечна связь обняла Волтаву,
Лабу и Вислу, Днѣстръ, и Дунай и Саву!

Х.

Возрадуй ся, Славо, мати наша родна,
Що дѣточки свои связати узломъ
Сильнѣйшимъ нижь досель успѣла 'сь сегодня:
Любовь бо єднимъ твоего счастья угломъ.

Родина хотя никла росте, коли стодна,
Въ рясный вяжуть ся єи цвѣты полонъ:
Єсть поживы — чи ярь, чи зима голодна —
Другимъ и собѣ, на столѣ й за столомъ.

Лише 'де хлѣба братъ завиджує брату,
'Де око й сердце обкипѣло въ жолчи:
Охъ! тяжелый тогдѣ єсть приступъ и свату,

Хочъ бы й щиро зависть желалъ розтолчи,
И въ безвѣсти ѣи прогнати нкъ кату;
А про долю любви — тамъ лучше молчи!

XI.

Австріє поважна, богата въ пригоды,
О ты ѡдвѣчная державо свята!
Тобѣ поручилъ Богъ Славянскіи роды
Провести на путь всемірнаго житья.

Вживай же, Славо, душевной свободы,
'Нинѣ счастливая настигла пора,
Которой бажала 'сь премногін годы:
Свада ѣ напасть нехай пропаде лиха!

Днесъ тобѣ подали въ *Пресвѣшлomu Дворѣ*
Безпримѣрно чистой любви образецъ,
Закитивши тебе барвѣнкомъ весѣльнымъ: *)

*) Зелень, яко барва и краса всегда вертаючої, но всегда молодой весны, есть барва вѣчной жизни и надежды у Индо-Европейскихъ народѡвъ. Образомъ ея а заступите лемъ южно-восточнаго лавра и кидра есть у Славянъ Русинѡвъ любимое зѣлье барвѣнокъ (*vinca perivincsa Lin.*), употребляеме преимущественно на весѣльных обрядахъ, при которыхъ его барва столь значительна, столь ожидаемая. Барвѣнокъ вѣщуе молодымъ женамъ и дѣвамъ надѣю всегда оживляющей ся молодого

Вплѣтайте жь ся, народы, о ясныи зорѣ —

О пріятныи судьбѣ въ зеленый вѣнецъ :

Квѣтчайте ся вѣчнымъ ей цвѣтомъ тройзѣль-
нымъ ! *)

сти, неизмѣнной уроды и любви, здоровья и — гараа-
ду домашнего. Не разъ я съ удивленіемъ приглядаль ся,
якъ молодая княгиня, приготовляя съ къ весѣлечку, уже
чи зимовой порою (бо у ней и тогдѣ сама весна) — при-
бравши собѣ дружечокъ ровесныхъ, гряде на извѣстное
мѣсто въ лѣсъ, по надѣ дебри и вертепы, весело при-
сѣвующи о своѣй доли, бродить снѣгомъ посередѣ люти
й метелицѣ, доки не роздобуде барвѣнкового зѣлья—его
барвы — надежды! — бо ѣй конче въ зеленомъ вѣночку
вѣнчати съ, та коровой кудернымъ деревцемъ за-
китити — (такъ вѣрно переходуе ся память восточного
кидра.) То жь same и о молодѣмъ жениху. — употребле-
ніе барвѣника при иншихъ обрядахъ, яко при хрестинахъ,
похоронахъ и пр. має подобное значеніе.

*) Цвѣтъ тройзѣльный судьбы т. е. бывшее, грядущее,
будущее, съ которыми жизнь человѣчества нероз-
лучимая.

XII.

Господи Отче, проводи ихъ за руки,
Въ пригодѣ не дай ся пасти на блудъ;
Изъ молоду вправляй ихъ духа до муки,
Легенькій да буде имъ всяческій трудъ;

Охъ! не припусти съ матерею розлуки
Въ молоди нашої необачную грудь;
Къ добрымъ дѣламъ не пожалуй имъ принуки,
Къ злomu нехай завсѣгды буде въ нихъ студи!

Божая правда — *Фердинандова* воля,
Матчина порада — владѣній дѣла —
На нихже Славянъ есть основана доля —

Да приводятъ мыслямъ вашего ума:
Тогдѣ то благоденствій бажанный часъ
И на земли для всѣхъ засвитае насъ! —

1846.

И.

До Кл . . . Ол . . .

— „Для пріятеля нового
Не пускай ся старого“ —
Старшій молодшому брату сказаль.
— „Чему бь менѣ — въ отвѣтъ сейже ѡдтѣль —
Не любити обохъ за єдно?“ —
— „Ни, брате, не такъ въ свѣтѣ оно:
Можь въ єднѡмъ любителя мати,
И любимцемъ другого съ звати;
Сей порада въ пригодѣ,
Той потѣха въ невзгодѣ;
Сей ты въ журбѣ розвеселить,
Тотъ выганьбитъ, сей похвалить;
И нибы то лучше тобѣ съ двома.
Но вѣрь ми, що лишъ єдинъ и єдна
Любити съ съ тобой взаимно можуть,
Якъ ты все имѣ, такъ они тобѣ суть.
Бо пріязнь сего лишъ пріятелемъ мнить,
Кого найближъ при язи своѣй узритъ:
То єсть: *любочку* язи видимой,
И *любого* язи невидимой.“

1845.

И.

Семая на чужинѣ весна.

Нема злого, що бы на
добре не выйшло.

Прип. нар.

I.

Здоровъ, хвалабогъ, семей весны я 'нинѣ
Дѣждадь ся, и радъ стерпѣлъ, що Богъ принѣсь;
И радъ принялъ, чимъ урачили въ гостинѣ,
А свѣтъ вже великій въ душу нибы врѣсь.

Но правому не лѣзя забути родини,
Хотя й бы самъ уже ся родомъ розрѣсь.
А кто передъ смертю пристане къ чужинѣ,
Не годенъ чести, родякомъ ему — бѣсь!

Природо дѣвице, о ты диво красне!
Днесъ тобѣ весна семей влѣла вѣнецъ;
Въ тебе влюбилъ ся — бо твое око ясне

Всюды єднаке — изъ далеку пришлецъ,
И вѣренъ остане, ажъ жизни конецъ
Закличе: къ неньцѣ вертай, дитя несчасне!

II.

Рѣкъ минулъ, коли тричи яріи воды
Зальяли цвитущи Галицки поля;
А нинѣ 'ще тяжшіи нанесла невзгоды
Отъ — безглаздыхъ врагѣвъ пуста голова.

Смиренни ледви що ѡдсапнули роды,
Опрощенія грѣхѣвъ Бога моля;
Покаявши съ, ждали на новіи плоды:
Но годѣ! вербницей *) вдарила весна.

Загуляли враги на часъ на годину,
Та пустили на волю безчестъ и страсть:
Но міръ згорѣжилъ съ на таку новину,

Въ казцѣ нагадавъ си змерзлу гадину;
И стрепенуль съ быстро, нимѣ вергъ ся въ про-
пасть,

Що ю пѣдкопала сваволя и сласть.

*) Коли на веснѣ вѣтеръ на перемѣны то снѣгомъ мете, то дождемъ и крупами бѣе, тогдѣ кажутъ у насъ „вербница надходить“ — вѣдай уже ѡдъ того, що тогдѣ саме на вербѣ брѣсть пускае ся.

III.

Гей! Мазуръ, вамъ всѣ державы Европы
Одъ нинѣ до вѣку почестъ ѡддадутъ:
Бо люти пустыхъ легкодуховъ голоты
Вашу смиреннѡсть не звели — вже й не зведуть!

Днесъ дѡзнали ся сусѣде, чого хлопы
Міряне, а чого мировраги ждуть:
Они къ мірянамъ мовъ дармоѣда трутъ
Прилепли, до працѣ имъ — дасть Бѡгъ охоты!

И схаменулъ съ Мазуръ 'ще пѡдъ саму пору,
Звѣтрилъ лестъ слова, и огидне письмо;
И кинулъ ся, нимъ въ толсту бы заросло,

Зъ ока вдухъ зняти тверду бѣльмову кору:
Бо 'сли не вытнешь єи, то жене въ гору,
Въ корѣнь и въ ширь — вже ѣ не спинить
притьмо!

IV.

И кто жь бы, крайно, днесь мѡгъ ты забути;
Та жь ты мня зростила, ты рѡдная мать!
Чимъ дальше веремя, тымъ тяжше уснути
Сердечнѣй тузъ, и съ тобою съ розстать.

Про тебе вѣстоньку лишь рѣдко зачути;
Сѣмь лѣтъ твого личенька вже не видать:
А годъ душу до чужины прикути,
Бѣй конче прямцемъ у своясы лѣтать!

Кто жь нагадує, що мня къ тобѣ тутъ вяже?
Чи тая былинонька на самотѣ?
Чи ластѡвочка, що радує съ веснѣ?

Чи березочка, що шумить зъ тиха й каже:
Кромѣ насъ до тебе ни кто не приляже,
Зъ сердца потѣшимъ тебе лишь — мы єдни!

V.

И правда — отъ ! городъ великій не врокомъ ;
Народу тутъ рѣзного , истный базаръ :
А ни живой души , що бъ сердцемъ и окомъ
Була єдна — инше внутрь , иншая тварь !

Зъ разу нибы рада — а съзирая бокомъ ,
Пѣдойме на тя самый безъумный сваръ ;
Помовку верзе замѣсть правды пророкомъ :
— „Вамъ люде не люде , 'но Божій товаръ !“ —

Ой ! граждане , вы 'сьте западомъ раженни ;
Бачъ , сорочка вамъ близша , чимъ братъ и кумъ ;
Сваволя й бута , то суть ваши вселенны :

А николи цѣль , къ нѣйже люде зродженни .
Покайте съ — бо съ западомъ паде вашъ умъ ,
Вамъ на погибель , а западу на глумъ !

VI.

Спѣлка мѣръ годує, спѣлка єго множить.

Чому жь язько та вѣ самоту ся влюбилъ ?

Чому жь ѡнѣ єи репякомѣ ся всилилъ ?

И нужда єго ни бѣда не тревожить.

Бувало язько гуляти сѣ не дорожить :

Товарищи єго , а ѡнѣ ихѣ любилъ ,

Передѣ имѣ не вѣлъ , но й зѣ заду сѣ не лишилъ :

Днесѣ самоту ни розрадитѣ , ни сполошитѣ !

Що за мана , вѣ якій то дурѣ ѡнѣ попалъ ?

Подруги навидятѣ 'го — самѣ ѡдѣ нихѣ сторонитѣ ;

Лѣсами горами по безвѣстехѣ гонитѣ ;

Нечистиву думку вѣдай загадалъ ?

Та 'ще й другамѣ не разѣ досадно сказалъ :

— „Оставьте самого“ — й бувало сѣ поклонитѣ .

VII.

Але? — коли свѣтъ сей ни на що съ извѣлъ:
Сердечной простоты гôршь всего ся бридить;
Высоко ся дивить, та низко не видитъ:
Въ любощахъ, розкоши весь бы вѣкъ втопилъ.

Про те то язъкови сей свѣтъ надоѣлъ:
Що грошей-смерти *) тутъ другъ другу завидить;
А скажешь 'му правду, то й тебе зъогидить;
Ни кто 'ще ему угодити не вспѣлъ.

Куды ни глянешь, то великій весь свѣтъ
Стрôмголовъ ся дивить, стрôмголовъ и мыслить;
Лишь про губы дбае — все на гроши числить.

И сли съ не стямить скорѣйшь, то за сто лѣтъ
Не еденъ изъ нашихъ сю казку услышитъ:
Що велій свѣтъ на умъ и очѣ ослѣпъ!

*) Гроши zove Русинъ въ народнѣй казцѣ „смерть-гроши“ — и то въ смыслѣ тѣлеснôмъ и душевнôмъ; и вѣдай чи не его правда въ 'декотрыхъ отношеніяхъ? — Уже славный законодатель Ликургъ узналъ сю правду въ самѣй ей глупинѣ, хотя ôнъ ею лишь односторонно пользовалъ ся. —

VIII.

Та й диво, яке въ бѣлѣмъ свѣтѣ ведетъ ся,
Кѣлько 'но тямлю, и оглянусь назадъ,
Такъ сердце съ розумомъ завсѣгды бореть ся
Пойдешъ за сердцемъ, розумови не въ ладъ!

Счастливъ, кто въ рѣвни голосъ ума и сердца
Пойме — въ дали за нимъ остане съ западъ;
Вѣро-родо-миролюбіемъ взнесеть ся
Духъ его — въ дѣлѣ стане твердъ и завзятъ.

Що нибудь почне, чи що ни задумає,
На задни колеса й глядитъ на передъ;
Западцѣвъ сторонно основану власть

И самъ не просить, ба й просити съ не дасть.
Такій безглуздымъ самолюбомъ на вредъ,
Съ сердцемъ съ розвагой, въ свѣтѣ съ рѣдко
зъявляє.

А наши часы уже досѣли, пора бъ имъ такожь опам'ятати ся, особливо въ такъ именованѣмъ „великомъ свѣтѣ.“

IX.

Умъ самъ мене тутъ съ побратимцами вяже ,
Для него поживы досыть бы съ найшло ;
Но що же тужне на то серденько скаже ?
Оно горює , мовъ на свѣтѣ само !

Къ нему ни милый другъ , ни братъ не приляже :
Лишь тамъ — дома — за нимъ вбиває съ єдно !
Єдно — але съ тымъ сердцемъ розстати съ тяжше ,
Чимъ въ безвѣсть по́рнути хочъ на саме дно !

Оно чистой къ міру палає любовою ;
Ты єго розъумѣєшь — й оно тебе ;
Оно тя тѣшить , и дружить съ чужиною ;

Любує съ тобою , и тѣшить себе ;
Радує съ долей , колись то счастливою .
Себе й тебе въ безвѣсть всемірну несе !

Х.

Семая весна залелѣяла 'нинѣ,
 Соловѣвъ голосъ солодко запѣлъ;
 По семій разъ листъ на червонѣй калинѣ,
 Одь кôль въ перве мене прихôдцемъ узрѣлъ,
 Красуя съ сонѣнькомъ въ безденнѣй глубинѣ,
 Зеленымъ розмаемъ весь ôдмолоднѣлъ:
 'Но въ мнѣ еднôмъ н' искры, ни крови краплины,
 Съ котрыми мня Богъ на чужину завѣлъ!

Перецвила весна моя, й не вертае
 Молодецкій рôкъ четвертый дваццять,
 Тридцять настало, й до сорока съ сближае:

А я ни сердцемъ жонать, н' умомъ богатъ!
 Охъ! не жаль ми доли, що со мной играе,
 А жаль ми сихъ лѣтъ — вже не вернуть назадъ!

1846.

И.

ПОДЪЛЪ ЧАСУ У РУСИНОВЪ.

Народы словенскіи по за якъ изъ давныхъ давень досягли уже досыть высокій ступень образованья и просвѣщенья; они запевно знали и подѣлити часъ на годы, мѣсяцъ и пр. Е такожь подобность, що и знали якуюсь *еру, часо-словіє*, акъ то учен. проф. Кухарскій изъ пѣсни Игоря доводилъ изъ слѣвъ „*на седмомъ вѣцѣ шрояновомъ*“; але ничего певного не маемъ; про те намъ лишь того лъзя догадывати ся, що въ старинѣ розличали *вѣкъ*, столѣтьє, яко бы вѣкъ житья чловѣчого.

Слова: *рѣкъ, годъ, лѣшо* — и ѡдъ тыхъ же похожи: *вшорѣкъ, вшогѣдъ, шакрѣкъ; на безрѣкъ; рочины* (gocznica); *пѣлроку, пѣлгода; роковый, годовый; рѣчнякъ, годовикъ*; — потѣмъ головный подѣлъ року на чотыре поры: *весна, лѣшо, зима, осѣнь* — и ѡдъ нихъ похожи: *весняный, лѣшний, зимовый, осѣнный; веснѣ, лѣшѣ, зимѣ, вѣ*

осени — суть слова не то́лько у насъ Руси-но́въ уживани, але и всѣмъ прочимъ Слове-намъ сполни, и показываютъ давнину выображе-нія о подѣлѣ часу. —

Легко такожь у всѣхъ народѣвъ Словен-скихъ выслѣдити, що у предкѣвъ ихже изъ давныхъ давентъ було подѣленіе року на мѣ-сяцѣ, т. є. же имѣли мѣсячный рѣкъ, и ви-дитъ ся зачинали ѡдъ лѣта, для того каже ся „*новелѣшо*.“ Мѣсяцѣ свои числили ѡдъ ново-го до нового, такъ якъ и доси нашъ нарѣдъ числитъ и розличае мѣсяцъ небесный (на не-бѣ) ѡдъ книжного. Мають такожь нашіи люде имена на мѣны мѣсячни: *Нѡвѣ*, новый мѣсяцъ, въ пѣсняхъ *молодый мѣсяцъ* (россійск. моло-дикъ). Мѣсяцъ полный называе ся *пѡдиолня*; въ четвертяхъ мѣсяцъ не мае иного назвиска, лише якъ въ пѣсняхъ „*мѣсяцъ перекрѡй*“:

Ой! мѣсяцю, *перекрою*! и пр.
або якъ въ приговѣрцѣ:

Коли мѣсяцъ *въ сериѣ* —

То чарѡвницѣ

Бдутъ на границѣ. —

Здае ся, що мѣсяцъ величано колись име-немъ „*Князя*“, для того у Полякѣвъ и доси

ще называе ся *księżyc*. У насъ въ пѣсни тако
жь каже дѣвчина.

Ой! мѣсяцю, мѣсяченьку —

Ой! мѣсяцю князю!

Скажи менѣ щиру правду,

Исѣ кимъ я ся свяжу? —

Имена мѣсяцѣвъ нашего народа, якъ
звычайно народа господарского хлѣборобного,
всѣ брани изъ природы або изъ робѣтъ, яки
робять ся въ котрый часъ, н. пр:

Сѣчень *) здае ся ѡдъ того такъ назва-
ный, що въ той часъ звычайно снѣги, иней
сѣ вѣтромъ сѣкутъ; або борше ѡдъ слова серб-
ского *сѣча*, сѣча, вѣтки, *сучье*, котри да-
ють въ зимѣ маржинѣ (ѡвцямъ) и дробяткамъ.
Просимець, слово повторяе у другихъ Сло-
венъ, Чехѡвъ, Корутанѡвъ, знане и въ ста-
ро-болгарскѡмъ (церковно-словен.) языцѣ, го-
дѣ вытолковати; знать найборше ѡдъ *про-*

*) Зове ся такожь *Люшый*, бо звычайно око-
ло Јорданскихъ святъ наибѣльшія морозы,
люшь, велика зима бувае; тогдѣ второй
мѣсяць называютъ *Палюшый*, нибы по-
лютомъ слѣдующій.

шенья, що въ тѣмъ часѣ свята *Коляды*, *Новый рѣкъ*, *Щедрый вѣвѣръ* и *Поновалница* припадають, то молодѣжь колядує, щедрує, и симъ якимъ подарки, поновалники (поновалне) *просишъ*, выпрошує.

Въ *Люшѣмъ* лютъ, студѣнь, люта зима, велики морозы; а же найчастѣйше по великѣй люти попускають морозы, и ѡдволожь наступає и дорогу псує, а броды ѡдтаявши пускають, и зима нибы перемагає ся, то нарѣдъ называє „*казибрѣдъ*, *казидорога* — и къ тому приговорює:

На Стрѣтеніє стрѣтила ся зима съ лѣтомъ.

Марошъ, *Марецъ*, *Маршови хвилѣ* изъ латинского *Martius*; або [може ѡдъ мору, помору, умерти; що въ тѣмъ мѣсяци старцѣ, дыхавични, сухотники, ядушни и пр. перенядѣвши якій рѣкъ, и перезимовавши, на недозимкахъ пѣдъ весну звычайно гѣршъ занежують и вмераютъ; ѡдти то и въ *Полякѣвъ* приказка повстала:

Nastaje Marzec —

Umrze nie jeden starzec.

Словенского имени нема у насъ, хиба въ церк. слов. *Сухій*.

Березень ѓдъ того, що на березѣхъ брость пускає ся. *Цѣщень* ѓдъ цвѣтѡвъ; що перве цвѣтьє изъ земли добуває ся, часомъ и дерева цвितуть, коли рання весна.

Май ѓдъ латинского *Majus*, або борше ѓдъ *маю*, которымъ луги и лѣсы покрывши ся, зеленѣють, мають. *Травень* ѓдъ травы; тогдѣ найдужше трава росте, и сѣножати запускають ся.

Червень, *Червецъ*; въ тѡмъ мѣсяцю добувають *червецъ* до крашенья волны на выробы ткачскіи. По мнѣнію нѣкоторыхъ стародавниі Червенскіи города преимущественно занимали ся изысканіємъ и торговлею сего предмета, и ѓдъ него получили свое названіє. Такожъ въ тѡмъ мѣсяцю изъ черву вылагають ся молодіи пчолы, и найранши рои бувають. *Кедзень*, *Быдзень*, що товаръ радъ тепличинѣ веснянѣй по насвищахъ *быдзкає* ся, *кзишѣ* ся, *кедзѣ* 'го нападає.

Лишень, що липа цвите, наилучшій пожитокъ для бджѡлъ. *Косень*, *Сѣнокосѣ* ѓдъ сѣнокосѡвъ, коло котрыхъ въ сѣмъ мѣсяци порають ся, за кимъ жнива у поляхъ настають. —

Серпень, до серпа беруть ся, и жнуть жита, пшелицѣ и пр. головни жнива. Кивень ѡдѣ того, що конѣ черезъ велику духоту, спеку и овады не пасуть ся въ день, лишь головами *киваюшѣ* и овадѡвъ обгоняють ся.

Маикѣ ѡдѣ того, що гдекотри зела цвѣтуть, часомъ и деревина такожь; а ѡдѣ сѣвы, що ся озимина засѣває, называютъ *Сѣвень*. *Вересень* ѡдѣ ягѡдѣ *вересѣ*, котри тогдѣ пристигають, та сбирають ся. Зовуть такожь сей мѣсяць *бабске лѣшо*, для того що бабы свои работы порають, колонѣ отѣпають, полотно добѣлюють, де що въ городахъ выконують и пр.

Жолшень: холодни вѣтры, то листь жолтѣе, а въ

Листопадни *), або *Падолиштѣ* облѣтае; такожь приморозки бувають: а якъ прїйде

Грудень, то змерзли груди дорогу возову псують; не разъ снѣгъ потрусить, для то-

*) Въ Листопадни, кажутъ, конѣ найслабши, а якъ кобылѣ листь на голову паде, або на грудѣ спѡткне ся, то жеребѣя скине:

На Симеона-Юды — боить ся кѡнь груди.

го *Трусимъ*; часто и крепки морозы потянутъ, уже со всѣмъ зима, для того *Сшудень*.

Зъ давныхъ давень принято въ письмѣ латинскіи назвы мѣсяцѣвъ, котори ѡдъ найдавніѣйшихъ часѡвъ такъ у насъ якъ у другихъ народѡвъ словенского исповѣд. не йно въ церковныхъ книгахъ уживали ся и уживають, але и до урядовыхъ, гражданскихъ дѣлъ прияти були. На супротивъ Словене латинского обрядку мають изъ первопочатку питоми словенскіи наименованья мѣсяцѣвъ.

Безъ догаду можна сказати, що давніи предки наши умѣли розличати мѣсяцъ и называли ихъ своими именами: тоѣ доводятъ доси уживани мѣсяцѣвъ имена ледви не уво всѣхъ Словенъ повторяєми н. пр. у Чехѡвъ, Ляхѡвъ и Илирскихъ Словенъ; доводятъ назвы захованіи въ старыхъ рукописяхъ Словенскихъ, якъ въ Остромирскѣй Евангеліи *), и въ Евангеліи Галицкѣй зъ 1144 г. **), и по другихъ

*) См. Glagolita Clozian. и Собр. памяти. Слов. Кеппена. Стб. 1827.

**) См. Карамзина Т. I. и Раковецкого Правд. руск. —

книгахъ стародавнихъ, якъ сами нашли 'сьмо въ книгохранилищи Монастыря Свято-Онуфрейского въ Львовѣ (см. Русалка Днѣстровая у Будимѣ 1837): доводятъ на конецъ имена мѣсяцѣвъ, яки 'ще нарôдъ южнорускій до сего часу задержалъ въ памяти. Такъ Карамзинъ въ исторіи госуд. росс. Т. I. а за нимъ Раковецкій въ Правдѣ Рускѣй стор. 56, и Левицкій въ грамм. языка руск. ст. 211 приводятъ названія Малороссійскіи.

Мы тутъ еще доложимо, що 'сьмо въ походженьяхъ нашихъ по рôзныхъ сторонахъ розвѣдали ся у народа нашего, и приведемо такъ сôбрани имена простого нашего народа нинѣ употребляеми, и помѣстимо ихъ для срôвнанья бия Карамзиновыхъ и прочихъ словенскихъ, якихъ Словене особливо латинского обрядку еще и доси уживають (см. таблицю).

Срôвнавши тотіи назвища mezi собою задивуемо ся, що у такъ оддаленныхъ ôдъ себе положеніємъ и дѣяніємъ розличныхъ народôвъ словенскихъ одни и тиже саміи имена повторяють ся — хоть и не въ тôмъ порядку, чого запевне причиною є рôзниця пôднебья (климату) широко и далеко сягающихъ

областей Словенскихъ, по части и недоглядъ Словенъ самыхъ. Роздививши съ межъ сими именами, хочъ бы лише окомъ, мимохѣтне насунеть ся тобѣ гадка, що всѣ Словене суть парѣстки одного кореня, а имена тѣи були колись общимъ ихъ имѣніемъ, якъ и много иншихъ безъ лику. Въ слѣдъ за тею снує ся и друга гадка на умъ, що годило бы ся Словенамъ, которіи старины лишили ся, до давнього неизчерпаемого питомо словенского источника умѣній повернути ся!

Имя *шыждень* ледви ѡдъ Словенъ стародавнихъ перешовало ся, хотяй се слово безмалъ не у всѣхъ Словенъ знаходить ся; такожь имена *днѣвъ н. пр. недѣля; понедѣлокъ, понедѣвнокъ; ушорокъ, вѣвшорокъ; середа; чешвергъ; пяшниця; субота* — показываютъ явно початокъ христіанскій. — Слово *день* уживає ся у насъ такожь и въ женскѣмъ родѣ *дниина; ѡдъ* такъ произошло слово *днинѣ, 'нинѣ*, такъ якъ ѡдъ день произошло *днесь*.

День рахує ся звычайно ѡдъ *схода* сонця до *западу*. На означеніє часу передъ сходомъ є слова: *зори* (на зорѣхъ), *бряскъ, досвѣшъ* (съ досвѣтомъ, досвѣта), *свѣшъ; по-*

тѣмъ кажутъ: *сѣ сонцемъ, раненько, ранѣсько, рано; иѣдѣ полудне; полудень; зѣ полудня; далѣй иѣдѣ вечѣрѣ; надѣ вечѣрѣ; вечерѣ; сумерки, смеркомъ; потѣмъ* зачинає ся *ночь* — але тутъ еще розличають кажучи: *сночи* (сербск. синочь), *ѣдти снѣшный* (снѣчный); такожь *давѣ* замѣсть вчера въ вечерѣ; *о иѣзнѣй вечерѣ; первосны; иѣлночь* (глуха, глупа); *перши иѣвнѣ* (куры), *други.*

Година або *часѣ* знане у насъ на дальше подѣленьє дня и ночи. (У Гуцулѣвъ значить *година* погана погода, *слота* або *снѣжниця*; а *веремьє* красна погода). День сѣ пѣчью зове ся *доба*; день самъ або *ночь* сама *иѣлѣ добы*. — Годину дѣлять на *иѣлѣ години, чвершь години* и пр. — кажутъ такожь: *хвиля* (мала *хвилина* — срѣвн. *хвиля, фаля* на водѣ, и нѣм. *Weile, Welle*); *нуша, мигѣ* (мигомъ, митью), *на мѣлѣока.*

То є подѣлъ часу и декотри слова знакоми у нашего народа до подѣлу часу.

Въ прочѣмъ розличають въ роцѣ по бѣльшихъ святахъ и. пр. ѣдѣ Юрья до Дмитра пѣлроку; рахують такожь по постахъ, мясницахъ (мясопустъ, сыропустъ, пущенье); на теплого

Олекси, на (по, передъ) Благовѣщенъе; на Петра (полупетра); первой и другой матки Божой.

Отъ 'декотри святїи и свята, по котрыхъ рахуе ся у насъ:

Сѣчень: дня 1. Новый рѣкъ, або Василя.

6. Jordанъ (-ски святки). 16. Петра Вериги (половина зимы):

На Петра Вериги

Розбивають ся крыги.

Люшый: 2. Стрѣшеніе; приказують:

На Стрѣтенъе стрѣтила ся зима съ лѣтомъ.

Марошъ: 1. Одокии (Євдокин); 9. Сорокъ Мученикъ; 17. Теплого Олекси; 25. Благовѣщенъе.

Березень: 23. Юрія; весну рахують ѡдъ него, и приказують:

На Юрья-Ивана, на рахманскій великдень; (або)

На Юрья, якъ ракъ свисне.

Травень: 8. Ивана Богослова; 9. Николая.

Червень: 3. Лукиліяна (передновокъ). 24. Ивана Куцалы (Хрестителя). 29. Пешра (петрѡвка пѡстъ)

Годуй мене до Ивана,

А я зъ тебе зроблю пана. —

На святого Луки
Нема хлѣба, ани муки. (або)

У насъ сегодня Луки,
Ани хлѣба, ани муки.

Лишень: 20. Или — (конецъ рѣйки) :

До Ильѣ рѣй пѣдъ гилѣ;
А по Ильѣ рѣй на гилѣ; (або)
Тѣлько до Ильѣ добрин рон;
А по Ильѣ повѣсь роя на гилѣ.

24. Бориса и Глѣба (жнивa):

На Бориса и Глѣба
Бери ся до хлѣба.

25. Анны усненіє. 26. Парасковей (або святой Пятѣнки.) Тутъ *Спасѣвка* або Богородинѣ постокъ припадає.

Серпиень: 1. Маккавей. 6. Преображеніє. 15. Успеніє Богородицы, або первои матки Божои. 29. Всѣкновеніє св. Йоанна, або Главосѣки.

Маикѣ: 8. Рождество Богородицы, або другои матки Божои. 14. Честного креста або Здвиженъє.

Жолшень: 1. Покровы:

Кто сѣе по Покровѣ,
Не має що дати коровѣ.
Святая Покровонько!
Накрый менѣ головоньку;
Та хочь бы вже й онучью,
Най ся долго дѣвкой не мучу.

16. Симеона Юды:

На Симеона Юды
Бонть ся кѣнь груди.

26. Дмишра:

До Дмитра дѣвка хитра;
А по Дмитрѣ, хочь нею грубу вытри —
(або)
До Дмитра (каже дѣвка): А люшки!
Бо тя перескочу:
(веселость, буйнѣсть дѣвки.)
А по Дмитрѣ: А ката!
Бо тя наздопчу.

(така лиха, що за мужь не пѣйшла).

Листопадень: 1. Бесребникѣвъ. 8. Михаила.

**14. Филипа (Пилипѣвка, пѣсть до Рѣз-
два зачинає ся.) 21. Воведеніє. 30. Андрѣя:**

На Андрѣя вложи руку въ засувѣ.

Грудень: 1. Наума.

На Наума дѣти заправляти до ума
(т. е. до школы).

**6. Николая. 9. Зачашиє Анны. 25. Рѣз-
дво (Рождество Христово). 31. Ма-
ланки:**

На Рѣздво обѣйде ся безъ паски;
А про макъ, буде й такъ;
А безъ олюю не зѣмлю.

По сихъ святахъ розличає простый на-
рѣдъ часъ, и подлѣ нихъ розряджує свои ро-
боты, править и орудує господарствомъ, пе-
ремѣняє одѣжу и пр. такъ н. пр. каже:

До святого Духа не скидай кожуха;
А по святѣмъ Дусѣ 'ще ходи въ кожусѣ.

Розповѣдаючи що нибудь, звичайно го-
ворить: *передѣ — по — на* того а того свя-
того була менѣ така чи сяка пригода.

Пешрѣвка (пѣсть до св. Петра) означає
лѣто, або велики днѣ; а *Пилипѣвка* (пѣсть
до Рѣздва) зиму, короткіи днѣ:

Тебе и св. Петро не загрѣе. —
Захтѣло му ся въ Петрѣвку змерзлого. —
Не йде до Петра, ино до Рѣздва. —

Пойшло 'му зъ Петровон днини (або)
 Повело 'му ся, якъ зъ Петровон днини —
 (т. е. зойшлоъ на гѣрше, на менше, такъ якъ
 въ осени днѣ все убывають.)

Се подѣленіе часу запроваджено уже за Христіянства; предсѣ здае ся, що декотри свята нинѣшни пѣдложени на мѣсто давныхъ поганскихъ; н. пр. *Коляда* сѣйшла ся съ Рѣздвомъ; *Щедрий вечеръ* съ Јорданскими святками; *Гаилка* (гаивка) съ Великодными; *Рахманъ* съ Переполовленіемъ; *Русалье* съ Зелеными святками; *Куцало* съ св. Јоанномъ Хрестителемъ; *Паликопа* съ св. Пантелеймономъ; и бѣльше другихъ, которыхъ имена позабували ся, але 'ще якимись обрядами або звичаями и пѣснями обходять ся у народа нашого.

Я. Головацкій.

Слова витанья, благословенства, чемности и обычайности у Русинѣвъ.

Чимъ сердце полне, то и языкомъ сплывае. — Добрый чоловѣкъ, сгодливый, чемный чоловѣкъ завсѣгды має добре слово на устахъ, чи съ своимъ чи съ чужимъ все говоритъ ласково, обычайно, а лиха не має на гадцѣ, не має на сердци, тожь и въ устахъ нема — коли лихій, задерливый, гнѣвливый, нечемный заедно съ чимсь выхопитъ ся, все у него або клятьба, або сварка, або лихослѣвъ, або яке погане слово на языцѣ. 'Де дѣти добри, кречни, 'де рѣдъ сгодливый, тамъ и гараздъ въ хатѣ, любять ся якъ Богъ приказалъ, одно другому съ добрымъ словомъ на зустрѣчь иде, умѣють и попросити, коли чого треба, знаютъ и якъ подяковати годить ся; а 'де лихи дѣти, 'де рѣдъ сварливый, тамъ пекло въ хатѣ, ничего не чути лишъ сварки, проклѣнъ та безчестье, одно другому доганяе, одно дру-

ге ёсть — добраго слова и сказати не умёе, бо не навыкло къ тому, бо не научило ся. —

Якъ въ одинокій родинё, такъ ся дёе и въ цёлёмъ народё — народё дикій, срогій, буйный не має ни якихъ або дуже мало приго-вёрокъ обычаиности, чемности, почести, лишень ёнъ во всёмъ якъ въ дёлё такъ и въ словё дикій, простой, грубый — на супротивъ народё образованный, народё обычаиный, добрый, людскій выробляе въ своёй бесёдё розличніи приго-вёрки, въ котрыхъ явно оказуе ся ёго добре, зычливе сердце, ёго обычай, ёго чемно́сть, людско́сть; ба чимъ бо́льше такихъ приго-вёрокъ въ якёмъ языцё, тымъ сильнёй-шій доказъ просвёщенья народнаго, тымъ образованнёйшій и обычаинёйшій ё тотъ на-ро́дъ, кому приналежать; а хоть и не ё, такъ певно булъ колись. Бо хочь бы самъ народё по́дъуналь, хочь бы и згрубёль, спростако-ватёль: то все ёго звычай и обычай свёдчитъ о высокёмъ ступни колишняго просвёщенья, такъ якъ на убогёмъ, нужднёмъ часто по споловёлыхъ са́тахъ, та по́дранныхъ тонень-кихъ суконцяхъ слёдно, въ якёмъ гараздё та богатствё колись пробуваль.

Нема думаю народа, же бы такъ булъ богатый на приговорки чѣмности и обычаюности, якъ народъ Словенскій, а особливо Русинъ (тутъ все говорить ся лишень о простѣмъ міру). — Ёго витанья, прашенья, просьбы, перепросы, понуки, благословленья дыхають однимъ духомъ доброты, сердечности, обычаюности — всѣ они прости, щирі, сердечні, нѣжни, богобойні; а заєдно честні, та годні чоловіка. — Най ся сховають тоті пански підлестні, не разъ и подліи підлизуны образованной Європы, що все закидають на покорнѣйшого, похильнѣйшого слугу або служницю. Звычай ихъ удержує; а розбравши по правдѣ тоті слова, не оденъ бы ся соромилъ, що ихъ вымовляє.

Розважимо 'декотри витанья нашого міру:

Вѣйшовши въ хату, або здыбавши ся, заєдно каже ся: Слава Богу (слава Иесусу Христу). — Одповѣдають: На вѣки слава (слава во вѣки.) — Або: Помагай Бѣгъ вамъ. — Одповѣдь: Дай Боже здоровье. — Первый каже: Якъ ся маєте? — Второй: Гараздъ, Богу дяковати; — вы собѣ якъ ся маєте? — П. Гараздъ, поки здорови, фалити Бога. — В. Гостѣ

до насъ! — П. Гостѣ! бѣгъ запласть за слово добре. — В. Що тамъ доброго чувати? — П. Гараздъ! Богу дяковати; слово ваше бѣльше. — Одаткъ уже іся пытаются за родину, або за знакомыхъ. — В. Якъ ся тамъ кума (сестра, сваха, або кто) мають? — П. Гараздъ! кланяють ся Вашецѣ — Ваши якъ ся мають? — В. Гараздъ! — П. Помѣчь росте? — В. Росте невроку, хвалити Бога. Просимо сѣдати. — П. Дяковать Вашецѣ Вамъ, най все добре сѣдає. — Потому уже говорятъ звичайно за оруду, яку кто має. Коли пѣдъ часъ обѣду кто прійде, то господарь по першѣмъ привитанью каже: Часъ до обѣду, часъ! просимо сѣдати. — Прихожій ѡдповѣдає: Поживайте здорови. — Госп. Просимо до обѣду. — Пр. Боже благослови. — Оѡходячи, каже чужій: Бувайте здорови. — Домашни ѡдповѣдають: Идитъ здорови (або: гостить здорови.) — Чуж. Майте ся гараздъ. — Дом. Дай Боже и Вамъ. — Чуж. Оставайтесь съ Богомъ. — Дом. Боже провадь счастливе! и пр. Коли кого при роботѣ застане, то прихожій каже: Помагай Бѣгъ вамъ — (або) Боже помагай. — Оѡповѣдь: Дай Боже здоровльє. — Прихожій: Дай Боже счастье (або:

счастливо). — Оѣпов. Дай Боже; дяковать за слово добре. —

Молодый старому завсѣгды каже Вы; а якъ о нѣмъ говорить, то каже: они, ихъ; — старый молодому Ты. — Лишень Гуцуль каже и батькови и матери и панови Ты, н. пр. Ты панцю солоденькій (або) любенькій — а духовному: Ты, отченьку святой. — Гуцуль чужого кличе: Ге, мой! — Молоде каже заєдно старому, хочъ и со всѣмъ чужому: Панъ-отче! (або) батьку, дѣдю! Коли жѣнцѣ старѣй, то: Панъ-матко, (або) мамо, нене; — якъ дуже стари, то: дѣду, бабо. — А старый паробкови, або дѣвцѣ, хоть бы въ чужѣмъ селѣ: Сыну, доню. — Старе старому, коли не є своякѣ або кумъ, то каже: Свату (або) дядку — а жѣнки: дядино, тете. — Молодцѣ межи собою кличуть ся: брате (або) побратиме — а дѣвчата: посестро, посестрице, сестро, дѣвонько.

Такъ видко, що всѣ свои крайне живутъ якъ бы одна родина межи собою, и хоть незнакоми, зовуть себе своими, свояками — та Богъ дай и до вѣка жили, якъ родови съ родомъ жити належить. —

Годне уваги и то, що нашъ нарôдъ такъ чемный и кречный, же не вымовить ни яко-го слова, не то бы уже со всѣмъ грубого, непристôйного — але и не стаъ непристôйни рѣчи, одежу, або звѣря, не сказавши и не перепросивши въ передъ; н. пр. Шановавши сонѣчко святое (або: мѣсяць свѣтлый), день бѣлый, образы святін, Васъ яко кречныхъ, слухи ваши, честь Вашу и други — штаны або дымка (спôдниця).

Коли зустрѣчає ся одинъ съ другимъ, то запытує завше добрымъ словомъ: Що тамъ доброго скажете? — Що тамъ доброго везете? За чимъ добрымъ идете? — и пр.

Коли оповѣдає що лихого, то завсѣгды прикаже: Не причкомъ кажучи. — Тогдѣ бы ся дѣяло! — Коли показує, якъ кто кого ударилъ, то прикаже: Не противъ Васъ показуючи; нехай ся прôчь каже. — Такожъ шанують особливо хлѣбъ, або день святой; для того, коли що лихого каже, то заєдно приказує: Окрôмъ хлѣба святого; опрôчь праздника святого; не ’нинѣ съ поминкомъ — и другін.

Де котри изъ сихъ приговôрокъ закидають на забобонство або пересудокъ народа.

На примѣръ, коли що пѣдъ нѣчь страшнаго розказує Русинъ, то прикаже: Не пѣдъ нѣчь згадуючи (або) не сніло бы ся. — Коли говоритъ о недузѣ, то приговорює: Ишла бы въ трѣстьє, та на суху вербу, въ горы безъ вѣсти и. пр. — Коли кто що хвалить, то що бы не уречи, приговорює: Не вроку (або) цураха поганимъ очемъ — и другіи.

Все то, здаєть ся, походить изъ стародавняго вѣку, и ще знать изъ давной поганской вѣры Словенъ, а може декотри изъ повисшихъ, або борше всѣ походятъ изъ дохристіанской вѣры, особливо выраженія сонѣнько святе, земля сѣята, хлѣбъ святой, показываютъ явно, що нарѣдъ нашъ колись симъ рѣчамъ божу честь ѡддавалъ, та 'ще й теперъ вѣруючи въ одного правдиваго Бога, предсѣ заховалъ приговѣрки давняго поклонства богамъ своимъ: бо тоти приговѣрки уже вросли въ языкъ и въ житѣе Русина, такъ що годѣ було ихъ со всѣмъ ѡдлучити. —

Я. Головацкій.

Вороженъе у Русинѡвъ.

Простый нарѡдъ звичайно все тото, чому самъ причины не може очивидячи найти, приписує нечистѣй силѣ. — Для того межи ними є повѣрка въ тую нечисту силу: все що ся стане дивного, 'де кто занедужалъ, 'де що згибло, то стало ся нечистою силою; 'де кто що чудного учинилъ, то кажуть учинилъ нечистою силою, н. пр. въ млинѣ, кто не порозумѣе, якимъ способомъ обертає вода колесо и меле, то кажуть, що мелникъ має свого (дѣдка) и нечиста сила робить.

Изъ тои забобонной повѣрки други люде користують: повыгадують розмаити заговори, замовы — и тоти люде зовуть ся у простого міра *непроси*, они щось знають. — Бувало Цыгане и Цыганки волочили ся по селахъ, та обдурювали простый нарѡдъ а особливо жѣнокъ: прійде, бувало, такій Цыганище або Цыганка въ хату, та заразъ щось приповѣсть, що або хата на перелетѣ, або щось обѡйшло,

то ктось урѣкъ, або нечисте мѣстце, або щось, та зачне своє ворожѣньє, та замовлюваньє, абы щось выманити.

Але є и межи народомъ знахорѣ, люде не-прости, ворожбиты, та вѣдѣмы, ворожки, баи-лы, або земни боги, що нечистою силою ору-дують: градъ ѡдвертають, що бѣлымъ конемъ ѣде; хмары ховають або насылають; даньє дають, та любощи и другїи. — Замовлѣнья та-кїи помѣшани съ якимись молитвами, але мо-гутъ давни, дуже давни бути, та ледви не є часткою давной дохристїянскои службы богамъ.

Въ Русалцѣ, выданѣй (по польски) Але-ксандромъ Грозою, у Вильнѣ Ч. II. рѣкъ 1839 на стор. 284 читали 'сьмо подобни заговорки, пѡдслухани у народа на Украинѣ, и тутъ ихъ повторяемо, бо у насъ подобнѣсьнѣки нахо-дять ся, та тамъ дуже мыльно по руски на-печатани.

I.

Заговѣрѣ ѡдѣ уроковѣ.

Уроки, урочища;

Пристрѣты, пристрѣчища:

Сѣріи очѣ ,

Буріи очѣ ,

Темніи очѣ

Вывовляю, выговорываю :

Жолти кости

Червони кости ,

И твоихъ сорока суставѣвъ ,

Ни когда не приходи !

(тричи сплюнути : тфу-тфу-тфу).

Сороки , вороны прилѣтайте ,

Широко крылами махайте ;

И въ густыхъ лозахъ ,

По чорныхъ лѣсахъ ,

По великихъ берегахъ ,

По наибѣльшихъ купинахъ ,

По найширшихъ очеретахъ ,

По червоныхъ пѣскахъ ,

Выше помянутыхъ мѣстахъ

Находить ся ,

А сюда ни когда не приходитъ

И не бувайте !

(тричи хухнути : ху-ху-ху).

II.

Н а к р о в ь.

Перехрестивши съ: Отче нашъ и Богородице
дѣво — потому казати:

Первымъ разомъ,
Господнимъ указомъ
Пречистая мостомъ ишла
И детину несла;

Мѡстъ завалилъ ся,
И Пречистая упала;
А детина не забила ся,
Но кровь запинила ся.

(тричи промовити).

III.

Н а б ѣ л ь м о.

Бхалъ Рахайло и Михайло
На бѣлому коню;

Вѣлъ три хорты:
Бденъ бѣлый,
Другій червоный,
А третій чорный:

Бѣлый бѣжитъ,
Сльозы лиже;
Черный бѣжитъ,
Кровь лиже;
А червоный бѣжитъ,
Бѣльмо лиже.

(тричи сплюнути: тфу-тфу-тфу).

IV.

Н а п е р е л о г и.

Отче нашъ и Богородице дѣво — по тѣмъ:

Первымъ разомъ
Господнимъ указомъ
Ишолъ Христосъ дорогою,
Петро ѿ Юда — нашли собѣ
Рукавицѣ,
Ногавицѣ,
И роги.
Христови рукавицѣ,
Петрови ногавицѣ,
А Юдѣ роги,
И перелогѣ.

Одъ гнѣдой масти ,
Одъ жолтой кости ,
Одъ синихъ составъ ,
Одъ чорныхъ печеней ;
 Чи запытана ,
 Чи замышляна ,
 Чи зъ вѣтру ,
 Чи зъ воды ,
Чи уроки , чи урочища ,
Чи помыслы , чи помыслища .—

V.

Н а н о ч н и ц ѣ .

(Коли хлопецъ) :

Дубе , дубе зеленый !
Маешь дочки , берѣзки .
Возьми , присылаю тобѣ
 Денніи денницѣ ,
 Ночніи ночницѣ (тричи) .
Подуманый , погаданный ,
Наказанный , помышлянный !—

(Коли дѣвчина):

Березе, березе зеленая!
Маєшь дубки, сынки;
А я маю дочку Марину.
Возьми денніи денницѣ,
Ночніи ночницѣ,
Подуманный, погаданный,
Наказанный, помышляныи!—

Симъ подобніи заговоры уживають ся при хоробахъ, и яко бы замовляють нечисту силу. — Кобы ихъ такихъ бѣльше сѣбрати и зъ рѣзныхъ сторонъ, а при сѣмъ весь обхѣдъ и обрядъ, то бы може выяснила ся яка сторона колишного поганского обрядку у Словенъ.

Гуцулы мають такожь таку ворожку, що коли кто иде де въ ночи, або що загадає, то якъ выговорить, то ничего не требує ся бояти: жадна нечиста сила не має до него мочи, та все що задумає рукою поїде. Она є отъ така:

Що одно?

Сонце на небѣ.

Що два?

Двѣ оцѣ въ головѣ.

Що троє?

Три перѣ въ стрѣлѣ.

Що чотыре?

Чотыре колесѣ въ возѣ.

Що пять?

Пять пальцѣвъ на руцѣ.

Що шѣсть?

Шестака коня учуть.

Що сѣмь?

Де дѣвокъ сѣмь, добра вечерниця.

Що ѡсѣмь?

Де ѡсѣмь вепрѡвъ, добра солонина.

Що девять?

Девята стала казка каменна округъ двора. —

Хархайло, Михайло

Стонтъ на воротѣхъ

Въ червоныхъ чоботѣхъ:

Що добре — пропускає,

А що лихе — стинає,

На огнѣ, въ рѣку метає,

На осове *) кѡлье стыкає.

Иди до кучки,

Де свиня бокомъ меле.

*) Т. є. осикове; у Гуцулѡвъ каже ся трепетове, ѡдѣ слова трепета осика.

Вечѣръ близко ,
Сонце низко —
Сербукъ по сербукъ.

Въ сѣй ворожцѣ є девять загадокъ до
ôдгаданья , а на кôнцѣ заклинанье Хархайломъ.
— Коли порôвняемо се съ пѣснею украинскою
троицкою о Русалкахъ , котри такожь зага-
дочки загадують , якъ кого имуть , то покаже
намъ ся , на що тутъ выучує загадки : зда-
еть ся , що у народа була повѣрка , що лихе ,
чи дѣдько , чи чортъ , чи лѣтавець , чи блудъ ,
чи мавка , чи потопелникъ , або що друге ,
якъ здыбає чоловѣка , то ему дає загадки ; якъ
ихъ не ôдгадає , то до себе бере , або шкодить ;
а якъ чоловѣкъ тоти загадки ôдгадати знає ,
то не годно 'му ни пошкодити , и ничого удѣяти.

Є у народа такожь приказочки , що дѣ-
тей учать , не знать на що ; а ледви уже для
того , що бы память виробляла ся ; бо дивно ,
що въ рôзныхъ сторонахъ , а дѣти все одна-
кови приказочки знають ; н. пр. одна у Гуцу-
лôвъ знакома :

Малъ я три сыны ,
А всѣ були чобаны : *)

*) Чобанъ значитъ въ сербскôмъ пастухъ.

Одинъ утонулъ;
Другій переплылъ;
А третого золотого имили.
Подивью ся въ кватырочку,
Ажъ тамъ бабы кричуть;
Взялъ бабу за чупецъ,
Та ударилъ у конецъ:
Не гнѣвай ся бабко,
Купью ти печеньку.

А 'де жъ тота печенька?

Сучечка изъѣла?

А 'де жъ тота сучечка?

Дунайцемъ заплыла.

А 'де жъ тотъ Дунаецъ?

Бервѣнкомъ зарѣсь.

А 'де жъ тотъ бервѣнокъ?

Дѣвки зоцінали.

А 'де жъ тоти дѣвочки?

Татаре забрали.

А 'де жъ тоти Татаре?

Дубьемъ поставали.

А 'де жъ тото дубьечко?

Въ огнику згорѣло.

А 'де жъ тотъ огничокъ?

Водичка згасила.

А 'де жь тота водичка?

Коровка 'зпила.

А 'де жь тота коровка?

Долбеньки вбили.

А 'де жь тоти долбеньки?

Червачки сточили.

А 'де жь тоти червачки?

Когуть изъѣлъ.

А 'де жь тотъ когуть?

У Бога за столомъ ,

Укрылъ ся костуромъ.—

Яцько Балагуръ.

ЗАГАДКИ РУСКІИ.

Словенскіи народы такъ съ собою повязани давными поведѣнками, звичаями и языкомъ, же коли що будь розгадаємо, найде ся подобіє не то що бы съ сусѣдными племенами, а и съ далекими, съ такими, що перегорождени ѡдъ давныхъ лѣтъ другимъ якимъ чужезычнымъ народомъ. — Похоженіє изъ одного корѣня показує ся не то що бѣ въ пѣсняхъ, въ обрядахъ, але и въ дрѣбныхъ рѣчахъ, такъ що здивуємо ся не разъ, якъ тото сѡйшло ся; бо трудно бы гадати, що ѡдъ одного перенесло ся до другого въ пѣзнѣйшихъ часахъ коли черезъ вѡйну або черезъ заходцѣ; оно певнѣйше, що 'ще изъ первѣстку, якъ ся народы подѣлили та розселили, перенесли свою первѣстну вѣру, и все що нею освящено було, обычаи, забобоны, вѣдомости, яки мали, все на новосѣльє.

Такимъ лишь способомъ об'яснить ся то, що одна и тота пѣсня находитъ ся у ве-

ликорусского народа, або у Галицкихъ Русинѣвъ, та й въ королеводвѣрскѣй рукописи; або у насъ и у Сербѣвъ; — що жъ коли и приповѣдки, ба й загадки тоти сами находимо у Сербѣвъ: та сама гадка, тотъ самый образъ, ти сами слова, ба и та сама недокладнѣсть що въ однихъ и въ другихъ. Зъ того видко, якъ важни для насъ собранія всего, що ся народнои словесности дотыче, и що въ памяти народа переходуе ся: — навѣть найдрѣбнѣйшіи рѣчи, сами собою неважни, коли сберуть ся докладно, и срѣвнують ся съ другими словенскими народами, могутъ яснѣ свѣтло кинути на житіе стародавнихъ нашихъ предкѣвъ: зерно до зерна собираймо, а буде гараздъ.

Нашъ народъ найчастѣйше загадуе рѣчи звичайни, котри що день видить; але загадки тоти не всѣ одного рода, не всѣ однимъ ладомъ загнути; въ однихъ повержено лишъ кѣлька головныхъ приметѣвъ и питомостей, яко по половинѣ утворени дверѣ до тайны; въ другихъ остроумно описани знаки або для ока або для уха, а не разъ такъ докладно вычислени, же ледви що до опису причинити можна. Часомъ подобіе якесь мигтить передъ очима;

часомъ явну рѣчь хоче узловатыми выдумками або якимись дивными, незрозумѣлыми словами притуманити, н. пр. *виса, хода, скунда, рында, шарахта* и пр. — Въ сихъ словахъ 'декотри лишъ знакоми такъ званымъ *непростымъ людямъ*, або *земнымъ богамъ, байламъ* *) (такъ нарѣдъ называе *ворожбишѣвъ, знахурѣвъ, ворожокъ*); ба и чи не заховали ся 'декотри изъ давного богословья словенского, якъ н. пр. *лелюхъ*, або числа *3, 7, 9*. — 'Декотри слова, якъ *шелѣга* **), *пралѣсъ* такожъ неуживани: або *ѣхали люде зъ Селигорода* такожъ важне.

*) Срѣвн. у г. Миклошича (*Radices ling. sloven. vet. dialecti*) корѣнь *бгаши* *vaticinari* — а въ нашихъ ладканяхъ (весѣльн. пѣсняхъ) *коровай бгаши*, т. є. припѣваючи коровой плести, печи и зъ єго удалости долю возвѣщати: ѡдъ того видить ся походятъ слова баба, байка, баснь.

**) Лишъ уменьшительное *шелѣжки* употребляе ся въ значенію возика о двухъ колесахъ, до котрого плугъ привязуеъ ся.

Загадки наибѣльше загадуютъ въ зимѣ при работѣ по долгихъ вечерахъ, коли ся молодѣжь а особливо *бѣла челядь* (дѣвки) собере куда на *вечерницѣ* або на *досѣшкѣ* прясти, то уже пѣдъ куделю всяка щось вынайде, або пѣсню, або казку, або загадку, абы борше часъ зѣйшолъ, та не кучило ся, не дрѣмало ся при работѣ.

Еще то треба причинити, що въ загадкахъ нашихъ (якъ всюды и въ пѣсняхъ, приповѣдкахъ и казкахъ) захована чиста обычайность, ни где або дуже рѣдко що закидае на необычай (якъ у другихъ народѣвъ) — а блудныхъ, необычайныхъ, соромныхъ пѣсень, казокъ, загадокъ со всѣмъ нема. Еще нашъ народъ не покалялъ ся блудствомъ, еще не утратилъ первѣстной своей простой невинности — еще онъ ховае Богови душу свою!..

Подаю тутъ почтеннымъ читателямъ сбѣрку народныхъ южнорускихъ загадокъ, черпаемыхъ частью изъ собранія покойного Гр. Илькевича, частью изъ рукописныхъ удѣлений г. проф. Срезневского, славного любителя украинской народности, частью изъ новособранныхъ въ Галиччинѣ, именито у Гуцуловъ въ селѣ Криворѣвни, и на Подѣлью надъ

Середомъ, и прилучаю для срѣвнанія загадки сербскіи, сѣбрани г. Вукомъ Стеф. Караджичемъ *) — въ надѣи, що сіє срѣвнаніє само собою для любителей Славянщины занимательне буде, особливо же сіи племена мимо довговѣкового роздѣленія и розличныхъ вліяній, столь разительное подобіє въ своихъ природженихъ простонародныхъ словесностяхъ розвинули, и въ кождѣмъ Славянину удивленіє а разомъ и правдиву любовь побратимску взбудити мусять. — Може знайде ся кто, же богатшимъ и рѣзнообразнѣйшимъ собраніємъ загадокъ прочихъ славянскихъ племенъ занявши ся, къ оцѣненію ихже народного остроумія и характеристики многимъ причинить ся.

Не завадить тутъ приточити срѣвнительное мнѣніє г. Срезнѣвского о украинскихъ и великорусскихъ загадкахъ, основане на историческѣмъ розличію характерѣвъ сихъ двохъ племенъ: — „Украинець мраченъ, скученъ. Многое нужно, что бы его развеселить и

*) См. Народне сербске приповѣдке и заго-
нетке, у Вѣднѣ 1821 года.

заставить веселить другихъ, но и приведши его въ состояніе веселости, все не лзя ожидать отъ него той непринужденной, просто-душной веселости, которая всегда оживляетъ Рускаго.

Онъ имѣетъ умъ проницательный, глубокій, хитрый — но не оборотливый — и почти всегда лишенъ истиннаго остроумія, которое, принадлежа ему по праву какъ Славянину, осталось съ погребеннымъ подъ тяжестью Литовско-Татарскаго важничанія. — Руской напротивъ, имѣя умъ болѣе увертливый, нежели глубокомысленный — болѣе игривый, вѣтренный, нежели стойкій — отличается ся особеннымъ остроуміемъ, которое — надобно при томъ замѣтить — не скоро устаетъ и дѣйствовать.

На различіи умственнаго характера Украинца и Рускаго основывается ся и различіе ихъ загадокъ, — сихъ цвѣтущихъ и неувядаемыхъ плодовъ остроумія народнаго.

Загадки Украинца носятъ на себѣ отпечатокъ *обдуманности и какъ будто долговременнаго* напряженія ума. — Загадки Рускія напротивъ того видимо импровизированы; лег-

кость, скорость или — если можно такъ выразить ся — вѣтренность ихъ составленія ярко блистаєть не только на мысли, но и на внѣшнемъ выраженіи оной — словахъ. — Не лѣзя оставить безъ замѣчанія и то, что Украинцы, въ сравненіи съ Рускими, загадками очень бѣдны. — — Желательно, что бы кто нибудь постаралъ ся собрать Рускія загадки: онъ бы сдѣлалъ чрезвычайную услугу для наблюдателей.“ — Кто жъ не видитъ въ сесѣмъ образѣ Украинця живое лице нашего Галичанина, Русина, що и сровненіє ихъ же загадокъ подтверждаєть; но жалко намъ дуже, що не можемъ тутъ прилучити хочъ кѣлька великорускихъ загадокъ, що бъ сіє розличіє умственного характера еще до-разнѣйше вырозумѣти. — Що ся сербскихъ загадокъ дотыче, то они и мыслею, словами, и образомъ до нашихъ такъ подобни, що думалъ бы 'сь сін племена и положеніємъ и вліяніємъ окрестностей дуже близкіи; а однакожь въ истинѣ ни одно ни друге — но *якась* *глубшая*, *неизтерѣма* *всѣмъ* *Славянамъ* питома одноплеменнѣсть вліяла на розвиваніє ихъ ума!

При уставленію загадокъ старалъ емь ся
внутренней загаданной рѣчи и внѣшного ли-
ца загадки зъ ока не спускати, що бѣ по воз-
можности ихъ подобіе и розличіе, переходы и
перемѣны тымъ яснѣйше показати. Для по-
мѣстнаго розличія приложилъ емь буквы Г. т.
є. галицкіи, и У. т. є. украински; неозначенни
уживаются ся и тамъ и тутъ —

ЗАГАДКИ

Галицкіи, Украинскіи.

1. Стоить верба
На середѣ села:
Розпустила гôлье
На все Подôлье.
Сонце. Г.
2. Стоить дерево
На середѣ села:
Въ кождѣй хатцѣ
По гôлячцѣ.
То само. Г.
3. На середѣ села
Зарѣзано вола:
Въ кождѣй хатцѣ
По бокатцѣ.
Кирниця. Г.
4. Конецъ села
Забито вола:
До каждой хижки
Тягнуть ся кишки.
Рѣка. Г.
5. За лѣсами, за горами
Золота дѣжа кисне.
Сонце. Г.

Сербскіи.

1. Ђдна грудa воска
Цѣломъ свѣту доста.
Сонце.
2. Ђдна чаша масла
Свему свѣту доста.
То само.
3. Зaclа вола, бивола;
Изъуди га на удиче:
Сваки удъ вола даде.
Чосникъ.

6. За лѣсомъ, за пралѣсомъ

Бочка крови мокне :

Въ наибѣднѣйшѣй хатѣ

Мусятъ ю мати,

Борщъ квашеный, Г.

7. Лѣсомъ иде,

Не трѣсне ;

Водою иде,

Не плюсне.

Мѣсяць. Г.

4. Сиваць море прескочи ,

Ни копыта не скваси.

Мѣсяць.

8. Лысый вѣль

Скрѣзь ворота дивить ся.

Т. с. У.

9. Ъхалъ чумакъ, та й сталь,

Бо волѣвъ потерялъ.

Мѣсяць въ облакахъ У.

10. Ъхалъ Яшка

Семеряшка ;

За нимъ бжолы

Гулю-лю !

Мѣсяць и звѣзды. У.

11. Ой простелю я рогожку ;

Та посыплю горошку ;

Та положу окраецъ хлѣба.

Т. с. У.

12. Постелю кожушокъ,

Высыплю горошокъ.

Т. с. Г.

13. На середѣ болота

Лежить кусокъ золота.

Мѣсяць въ ночи. Г.

14. Упалъ дубъ на весь свѣтъ;

А на кѣнці ковалѣ куютъ.

Т. с. Г.

15. У бѣлому полѣ

Попутани конѣ;

Узлики злати:

Не лѣзя розвязати.

Звѣзды. У.

5. Пуна тепсія

Златни кощица.

Звѣзды.

16. Пріѣхали гостѣ,

Розпустили конѣ

По всему свѣту.

Т. с. У.

17. Цапъ, цапъ по полю басуе,

Съ цапенятами герцюе:

Поти буде басовати,

Поки волкъ стане спати.

Мѣсяць, звѣзды. У.

18. Поле не змѣрене;

Овцѣ не зличени;

Пастухъ не сгожденый.

Облаки, звѣзды, мѣ-
сяць. Г.

19. Сви кабаны

Все поле залягли.

Нѣчь. У.

20. Чорна корова

Всѣхъ людей поборола;

А сѣрый вѣлъ

Всѣхъ людей взвѣлъ.

Нѣчь, день. У.

21. Сивый вѣль

Выпилъ воды полный дѣль.

Морозъ. Г.

22. Летѣла безъ крыль;

Упала безъ нѣгъ;

Варилъ поваръ безъ огню;

Бла панѣ безъ рота.

Снѣгъ, солнце, вода. У.

6. Тица безъ зуба,

А свѣтъ извѣде.

Сонце, снѣгъ.

23. Заря, заряница,

Красная дѣвица

Ключъ загубила —

Сонце вкрало —

Мѣсяцъ свѣте.

Роса. У.

24. Видано, не видано,

Якого накидано:

Та святой кидаль,

Що бь хороше проѣхати.

Громъ. У.

7. Залолота лота

Изъ висока плота:

Далеко се чуеть

У незнау землю.

Грѣмъ.

25. Нимъ ся отецъ уродить,

Уже сынъ по свѣту ходить.

Огонь, дымъ. Г.

8. Докъ се отаць роди,

Сынъ по кучи ходи.

Запращае.

26. Отецъ лежитъ въ повитью,

А сынъ пѣйшоль по свѣту.

Т. с. Г.

9. Отаць у колѣвци,

А сынъ у сватовима.

Винная лоза, вино.

27. Ёдно просить:

Свитай, Боже!

Друге просить:

Смеркай, Боже!

Третье мовить:

10. Ёдно вели:

Свани, Боже!

Друго вели:

Смрькни, Боже!

Третье вели:

Менѣ все одно,
Якъ въ день, такъ въ ночи.
Окно, дверѣ, сволокъ.

Како ми є,
Тако ми є.
Кровать, ворота, сволокъ.

28. Безъ рукъ, безъ нѣтъ
На пѣдъ вылѣтъ.
Дымъ. Г.

11. Съди Мара на дно града:
Пустила косе до връхъ града.
Огонь, дымъ.

29. Мати гладуха;
Дочка красуха;
Сынъ кучерявый.
Пѣчь, жаръ, дымъ. У.

12. Сави злато; разви злато;
А то злато, ко и злато.
Огонь.

13. Скочи срьна
Иза трьна;
Дѣ се свила,
Ту и умрѣла.
Искра.

14. Дѣ нашъ прьвенко лежи,
Онѣ ни каѣ трава не ниче.
Огонь.

15. Два дола, суподола,
Медью нима змай лежи;
Дѣ змай лежи,
Ту трава не расте.
Огонь межи перекладами.

30. Лѣзу по желѣзу
На мясну гору,
На деревяный верхъ.
О сѣдлан, кѣнь. Г.

16. Оздоль гвоздено;
Озгоръ дрѣвено;
А у срьди месано.
Кѣнь.

17. Озгоръ трава;
Оздолъ брадва;
А у срѣди
Кметска часть.
Чосникъ.

31. Якъ ся вродитъ,
Въ дудку грае;
Якъ вырасте,
Горы перевертае;
А по смерти
Въ танецъ иде.
В о л ъ. Г.

32. Чотыре тыки;
Два патыки;
Семій замахайло.
Товарина. Г.

18. Папредъ виле;
У срѣди буре;
Острагъ слинацъ.
В о л ъ.

19. Два свѣтле;
Четыри стеру;
А еданъ мысли;
Да легне.
Песъ.

33. Прійшла темнота
Подъ наши ворота;
Пытаеъ ся лепеты:
Чи дома понура?
Волкъ, песъ, свиня. У.

20. Подигли се роголяче;
Суерѣте се рендесило;
Хочаше и рендесати;
Неда бендешъ ни гледати.
Овцѣ, волкъ, песъ.

34. Скунда скаче,
Рында рые.
Ворона, свиня. Г.

21. Яше тута
На баури.
Сорока, свиня.

35. Прибѣгли штрыки-брыки;
Ухватили галду-балду;

Почули имянники ;
 Казали гречанникамъ :
 Сѣдайте на ѓвсянники ;
 Догоняйте штрыки-брыки ,
 Однимайте галду-балду.
 Волки, свиня, собаки,
 люде, конѣ. У.

36. Прійшла до насъ непотуха ;
 Та сѣла си на лелюха :
 Позычте намъ телепуха ,
 Зарѣзати пустосвѣта ,
 Нагодовати дармоѣда.
 Жѣнка, лавка, нѣжъ ,
 ведро, чоловѣкъ. Г.

37. Виса висить ;
 Хо́да ходить ;
 Бога просить ,
 Що бы виса впала.
 Кѣтъ, сало. Г.

38. Виса висить ,
 Хо́да ходить ;
 Виса впала ,
 Хо́да взяла.
 Жолудь, свиня.

39. Трѣски дуба по́двалили.
 Поросята, свина. Г.

40. Бѣгла скробушка
 По по́дъ степенушку ;

22. Трѣчи, трѣчи трѣчулякъ ;
 Виси, виси висулякъ ;
 Бога моли трѣчулякъ ,
 Да отпадне висулякъ.
 Свиня, жолудь.

23. Сѣда сѣди
 У сѣдову граду ;
 Царь ѣ проси ;
 Окованъ ѣ не да.
 Овця, волкъ, песъ.

24. Дужи иверъ одъ кладе.
 Сорока.

25. Чуча чучи ,
 Бѣга бѣжи ;

Пытала ся :

Чи є хапко дома ?

Мышь , к ѳ т ѳ . Г .

Скочи чуча ,

Те ухвати бѣгу .

К ѳ т ѳ , мышъ .

41. Пытала ся

Швидка свѣрка :

Чи є хапко дома ?

Т . с . Г .

42. Иде панна зъ гѳръ ;

Несе на собѣ тысячъ шкѳръ ;

Якъ вѣтеръ повине ,

Всѣ розвине .

Курка . Г .

26. Црѣвень трѣчи по путичу

У црѣвену клобучичу :

А са ! са !

Црѣвень ти самъ я .

Пѣвень .

43. По улици ходитъ панѣ

Въ пять сотъ шматѣвъ убрана

А все промерзає .

Т . с . У .

27. У нашего бѣлца

Деветъ покроваца :

А опетъ му се ребра виде .

Чосникъ .

44. Седитъ панѣ на ганахъ ,

На семи городахъ :

Жде сына Семерина ,

Поки выйде зъ Бѣла-города .

Гуска на яйцяхъ . У .

28. Съди вила

На връхъ вила ;

Чека сынова

Изъ бѣла градова .

Квочка .

45. Седитъ панѣ

На орданѣ ;

Лычкомъ пѳдперезана .

Квочка . У .

29. Закла вола быка ,

Све село свика :

А кадъ хоче , да слави ,

Нема шта , да стави .

Курка знесла яйце .

30. Рогомъ ніє ,

Рогомъ ѣде ;

Рогомъ Богу

Славу дає .

Когутъ ,

31. Одъ бѣла камена постало ;
Галину има рукомъ не гра-
джену :

Одъ гласа негова
Мрътви люди устаю ;
А послѣ сирѣти
Кръсти га.

Т. с.

32. Войводъ воду піе ;
Подъ нима се барякъ віе.
Когутъ и хвѣстъ.

46. Шило , вило , мотовило ;
По пѣдъ небеса ходило ;
По нѣмецки говорило ;
По турецки заводило.
Каня.

33. Мотовило , вило
По гори се вило ;
Кучи долазило ;
Соли не лизало.
Бджола.

47. Шило , вило , мотовило
По пѣдъ небеса ходило ;
Въ лѣтѣ спѣває ;
На зиму насъ покидае.
Ластѣвка. Г.

34. Спрѣдъ шило ;
Страга вило ;
Оздолъ хартія ;
Озгоръ мантия.
Ластѣвка.

35. Продѣ банъ Ёрбанъ
Зъ мора на Дунаво
Коньскимъ врискомъ ,
Юначкимъ викомъ ;
Мало га ко видѣе ;
Сватко га чу.
Журавель.

48. Чорне — не крукъ ;
Бѣле — не снѣгъ ;

Просте, якъ стрѣла;
Криве, якъ коса.
Сорока, Г.

49. Бѣде, якъ мука;
Не мука;
Хвѣстъ має, якъ мышъ;
Не мышъ.
Рѣпа, Г.

50. Иду — не берегомъ;
Кину — не деревомъ;
Иму — не курье;
Скубу — не пѣрье.
Рыболовля, Г.

51. Мету, мету — не вымету;
Несу, несу — не вынесу;
Пора прійде, само уйде.
Сонце въ избѣ, У.

52. Прійшли государѣ;
Взяли государѣ;
А хата ѡкномъ утѣкла.
Рыбарѣ, рыбы, вода,
сѣть, Г.

53. Лежить пѣдъ хворостомъ,
Та й круте хвостомъ.
Баранъ, Ж.

54. Шуварева сестра
Шуваромъ ишла;
Сѣмь сотъ сорочокъ
На собѣ несла.
Рыба, Г.

36. Црьно є — ночь ни є;
Бѣло є — сыръ ни є;
Репато є — мышъ ни є;
Соль лиже — вошь ни є.
Редква.

37. Нить шушну,
Нить бушну;
А у кучу додьє.
Нѣчь.

35. Круть, верть;
Въ черепочку смерть.

Т. с. У.

36. Менше ѡдъ бджолы, 38. Црьно, малено
А наибѡльшу колоду поверне. Васданъ цара вара.

Б л о х а. Г.

Б л о х а.

37. Чорненьке маленьке, 39. Црьно, мало
Що наибольшу колоду рушитъ. Найвечу тромину крене.

Т. с.

Т. с.

40. Црьно, малено
На путу жива мяса чека.

Т е р н и н а.

58. Летѣлъ птахъ
На шести ногахъ!
Сѣлъ на могилѣ, ѡ:
Боже мѡй милый!
Далъ менѣ Богъ
Надъ царями
Надъ князями;
Тѡлько не далъ надъ тымъ,
Що въ морѣ по дну ходитъ.

К о м а р ѣ. У.

41. Подиже се петелева войска!
Тѣ ми отъера по леду говеда,
Кадъ ми бѣше укуту пшеница.

М у х и н а с м е т а н ѣ.

42. Самъ лончикъ у полю ври.

М о р а в л ѣ.

43. Тавно пѣва
 У тавной клѣти ;
 Веръ везе ,
 Танку гойту плете.
 Бджолы въ улию.

44. Пилипиль цара копа
 Подъ липовъ пань
 На Гьоргъевъ дань.
 Бджола.

45. Одлети паша ;
 И долети паша ;
 И донесе два ивера златна.
 Т. с.

59. Середъ лѣса , лѣса
 Лежить шмать желѣза :
 Ни втять , ни взять ,
 Ни сокирою врубать.
 Гадина. У.

46. Мастанъ каишь
 Крозь землю продѣе.
 Гадина.

60. Чотыре братья стрѣляютъ
 До одного пня ;
 А не могутъ выстрѣлити.
 Коровячевимя.

47. Сва гора покисе ;
 А чотыре прута не могосе.
 Вимя.

48. Сто орлова
 Едно яе знесе.
 Грудасыра.

49. Споля тѣло ;
 А у нутра кошуля.
 Курячій желудокъ.

50. Бѣла бѣлу тьера
 Преко поля :
 Дай ми , бѣло ,

Бѣла хлѣба
Изъ подъ бѣла скута.
Овця, ягня.

51. Загрѣмѣ велики громъ;
А према нему мали громъ;
'Дѣ се састаше,
Ту се слапташе.

Т. с.

52. Царевичъ воду піе;
Коплѣ му се врьти.
Ягня.

53. На царевичу
Безъ узла кошуля.
Яйце.

54. У єдномъ суду и вино и ракія;
Па не 'че, да се помѣша.
Т. с.

55. Шта о клину висити не може?
Т. с.

61. Що въ хатѣ не тесане?
Паутина.

62. Що цвите безъ бѣль-цвѣту?
Папороть.

63. Що бѣжитъ безъ повода?
Вода. Г.

64. Иду, иду, нема слѣду.
Т. с. У.

56. Шта є у кучи ново
Не тесано?
Т. с.

57. Шта на воду иде,
А воде не піе?
Калатало на товаринѣ.

58. Шта крозь воду иде,
А воде се не дохвата?
Горѣлка.

65. Що росте безъ корѣня? 59. У шта су два грѣла,
Мѣсяць (або) камѣнь Г. А една шія?
Мѣшокъ.
66. Що горить безъ полѣмня?
Порохно. У. 60. Шта на себѣ
Живо месо ѣде?
Свѣчка.
67. Що въ хатѣ на похватѣ?
Ручка у замка. 61. У шта є срьдце прѣтено?
Т. с.
68. Що мягше ѡдъ подушки?
Рука. Г. 62. Удѣе курякъ у торѣ;
Овцу ухвати;
Па костъ изѣде,
А мяса се не дотыче.
Червѣ въ зубѣ.
63. У мрътвой кобылѣ
Дробъ говори.
Хата, челядь.
64. Млинъ меле
На връхъ еле;
Шарено се вигле пенє,
Да и оно меле.
Дятель, вужъ.
65. Гуиня глава;
Господско рухо;
Арапске ноге.
Павя.
69. Куда ся оберну,
Клапцѣвъ не зырну.
Ухо. Г. 66. Два локваня
Околъ паня.
Уха.
70. За лѣсомъ, за пралѣсомъ
Бѣлія хуста висятъ.
Зубы. Г. 67. Бѣла кока
Изъ подѣ стрѣхе вири.
Зубы.

71. Повень (полнѣ) погребецъ, 68. Пуна (плѣна) греда
Та повень яецъ. Бѣли пера.

Ротъ, зубы. У.

Т. с.

72. Коло прорубки
Сидятъ бѣли голубки.
Зубы. У.

69. Сѣкутичи сѣку;
Вукотичи вуку;
Самъ бача преврача.
Зубы, языкъ.

70. Црвень ярацъ
По кошари скаче.
Языкъ.

73. Маленьке, кругленьке
На столѣ не бувало,
А весь мѣръ згодовало.
Перси женскіи. Г.

71. Два стубца у небо удараю.
Очѣ.

72. Двѣ чавчице на поредо стоє,
А една друге не види.
Т. с.

73. Двѣ горе у поредо расту:
Єдна цвати, а не роди;
Друга роди, а не цвати.
Коноплѣ (плосконь и жатѣрка.)

74. Коя вочка сама єдномъ цвати,
Я у вѣкъ раджа?
Дѣвка.

75. Пружи платно

Одъ мора до Дунава,

Па га сави

У орлову луску.

Видъ очей.

74. Пять дома мокрыхъ ,

А пять въ дорожѣ сухихъ.

Пальцѣ у пряхи. Г.

76. Петъ братѣ путемъ иду;

А петъ подъ пластомъ стое :

Кон путемъ иду ,

Ни 'су покисли ;

А они подъ пластомъ

Покисли.

Пальцѣ у пряхи.

75. Двадцать красныхъ ;

Тридцать сильныхъ ;

Пятьдесятъ мудрыхъ ;

А сто дурныхъ.

Лѣта человѣческіи. Г.

76. Суть то росохи ;

На росохахъ кадолбець ;

На кадолбци драбинка ;

На драбинцѣ гѣрка ;

А на гѣрцѣ жердь ;

По тѣмъ жердью

Дики птишки лѣтають ,

Але крылець не мають.

Тѣло человѣческе Г.

77. Надѣ тиче брадиче ;

Вышь брадича усточиче ;

Вышь усточича носочиче ;

Вышь носочича гледочиче ;

Вышь гледочича челочиче ;

Вышь челочича Гойко

Крѣмке врача.

Борода , губы , нѣсъ

и пр.

78. Расла честа шумица ;

Подъ шумицомъ поляна ;

Подъ полянѣмъ гледуре ;

Подъ гледуронъ Гостуръ
градъ,

А у граду господарь.

Волоса, чело, очь,
ротъ, языкъ.

77. Стоитъ дубъ;

На дубъ липина;

На липъ конопля;

На коноплѣ глина;

На глиниѣ капуста;

А въ капустѣ свиня.

Стѣлъ накрытый. Г.

78. Ё у насъ бучокъ;

А на бучку яворецъ;

На яворци конопка;

На конопцѣ глинка;

А на глиницѣ млачка,

А въ нѣй хвостачка.

Т. с. Г.

79. Стоитъ дубъ;

А въ дубѣ дванадцать гѣлякъ;

Въ кождѣй гѣлѣ

По чтыре гнѣздѣ;

Въ кождѣмъ гнѣздѣ

По сѣмъ птахъ.

Годъ. Г.

79. Пушта штицу у море;

А штица тракове;

А тракови цвѣтове;

А цвѣтови тумбеке;

То се чуло у Млетке.

Тыква. (Дыня)

80. Кобыла ождрѣби костъ ;
А костъ ждрѣбе ;
Па ждрѣбе воли
Бабу кобылу ,
Него костъ-майку
Ку р ч я .

80. Жолта куриця
Пôдъ тиномъ кублить ся .
М о р к в а . У .

81. Стоить панна въ коморѣ , 81. Сѣди госпа у двору ,
А ѣй коса на дворѣ . Косе іой на двору .
Т . с . Г . Р ѣ п а .

82. Баранъ у хлѣвѣ ,
А роги на дворѣ .
Б у р я к ѣ . У .

83. Пôдъ хворостомъ
Ййце съ хвостомъ .
Р ѣ п а . У .

84. Безъ ôконъ , безъ дверей 83. Пуна црѣква дяка ,
Полна хата людей . Ни одъ куда врата .
Г а р б у з ѣ . У . Д ы н я .

83. Зелена кошара ;
Црѣвена говеда ;
Гвозденъ ключъ ,
Кои одключава .
Т . с .

85. Стоить при дорозѣ
На однѣй нозѣ ;
Головка мала ,
А въ нѣй тьма .
М а к ô в к а . Г .

84. Кучица у горици
На єдной ножици .
П е ч е р и ц я .

86. Стоить стрѣла
Середѣ двора;
А въ тѣй стрѣлѣ
Сѣмь сотъ и двѣ.

Т. с. У.

87. Пôдъ однимъ колакомъ
Пять сотъ козаковъ.

Т. с. У.

88. На палици ярмарокъ.
Маковый цвѣтъ. Г.

89. Седить пôдъ плотомъ;
Накрылъ ся листомъ;
Все кличе сôль! сôль!

О гôрокъ. Г.

85. Старацъ сѣди подъ вочкомъ;
Покріо се обойкомъ;
Заложіо брабонькомъ.

Виноградъ.

90. Стоитъ цапъ надъ водою,
Та й трусе бородою.
О черетъ. У.

91. Бочка на бочцѣ,
А на верха лисій фôстъ.

Т. с. Г.

92. Латка на латцѣ;
А нитка въ нѣй не була.

Капуста. Г.

93. Хохотень якъ локотень;
Хохотница якъ дôйница.

Качанъ, капуста. Г.

94. Вкину якъ блюшку;
Выйму якъ галушку.

Насѣнье цыбули. Г.

95. Дѣдъ бабу нагнулъ,
Волничку продулъ;
Солоденьке выкусилъ.
О р ѣ х ѣ. У.

96. Середъ лѣса, лѣса
Висить красна шемиса.
К а л и н а. У.

97. Червоный корѣнь;
Винный смакъ;
Земля 'го зродила:
Чему такъ?
Я г о д а. Г.

98. Летить та тыѣ.
В е р е т е н о Г.

99. Пѣдвяжу пахоля;
Высаджу на коня.
К у ж ѣ л ь. Г.

100. На подѣ ночоваль;
Якъ упаль,
Ни кто костей не сбираль.
Г о р н е ц ь. Г.

101. Булъ таіѣй конобавъ,
Же всѣ люде годовавъ;

86. Растовъ трупъ;
Лѣсковъ пруть;
А у нему огнень юпакъ лежи.
В и н о в ѣ б о ч ц ѣ.

87. У насъ коза якача;
Яка сына родила,
И унука манита.
В и н о в а л о з а.

88. Саздаде ме Богъ
Одъ шта и Адама;
Свакога напои и нахрани;
А кадъ умри,
Нити ми Богъ прими душе,
Ни земля тѣла.
Г о р щ и к ѣ.

А по смерти
Не хтѣли го и псы ѣсти.

Т. с. Г.

102. По пѣдъ конѣ лагае,
До сусѣды бѣгае.

С и т о. Г.

103. Въ стайни ся кохало;
По рукахъ сѣвало:
Кто буде знати,
Буде добре казати.

Т. с. Г.

104. Въ лѣсѣ росло;
На полю ся пасло;
На грядцѣ схло;
На столѣ ся трясло.

Т. с. Г.

89. Меджь коньма расло;
Меджь женама играло.

С и т о.

105. Въ лѣсѣ росло;
Листокъ имѣло;
Теперь носить
Душу и тѣло.

К о л ы с к а. Г.

106. Сива кобыла
По полю ходила;
Зъ поля прійшла,
По рукамъ пѣйшла.

С и т о. У.

107. Въ лѣсѣ родила ся;
На дровѣтн робила ся;
А на рукахъ плаче.

С к р и п к а. У.

90. Дръвѣнь тръбухъ;
Кожна леджа;
Длаками говори.

С к р и п к а.

108. Не має нѣтъ, а ходить ;
 Має ухо, а не чує.
 И гла. Г.
109. Паица тоненька ;
 Дѣрка маленька ;
 Пять стѣбне ;
 А пять бере.
 Т. с. Г.
110. Бѣленьке, синеньке ;
 А весь свѣтъ одѣває.
 Нитка, иголка. У.
91. Нити мысли, ни говори ;
 Само ти се каже
 Нитки.
92. Тица шаргизда,
 Све село нагизда ;
 А себе не може.
 И гла.
93. Одъ землѣ се диже ;
 А не може се дигнути.
 Клубокъ.
111. Чорненьке, маленьке
 Черезъ тинѣ кишечки тягне.
 Т. с. У.
94. Црѣна кѣра за собомъ
 Бѣло црѣво вуче.
 И гла.
112. Желѣзна свиня ;
 Прядивляный хвѣстъ.
 Т. с. У.
95. Губицомъ рыє ;
 Гу... цомъ жиле вади.
 Т. с.
113. Желѣзный волкъ ;
 А бѣленькій хвѣстъ.
 Т. с. У.
114. Кто иде,
 До него руку кладе.
 Ручка у замка. У.
115. Прійшовъ ктось,
 И взявъ щось ;

Пѣйшла бѣ за нимъ,
Та не знаю, за кимъ.

Замокъ. У.

116. Бѣжитъ гонецъ;
Задралъ конецъ;
Нагналъ дѣвку;
Шурхъ у дѣрку.

Ключъ, замокъ. У.

117. Бѣгъ песокъ
Черезъ лѣсокъ;
Задержъ нѣсокъ.

Санъ. Г.

118. Бѣжатъ пѣсы;
Позадили носы;
А зѣ ихъ кровь капа.

Т. с. У.

119. Два братья сыръ крають.
Т. с. Г.

96. Четыре ножиче,
А два опанка.

Санъ.

97. Зимѣ служи;
А лѣти зубе кѣси.

Т. с.

120. Четыре братья все бѣгутъ,
А не годни здогонити ся.

Колеса. Г.

98. Четыре брата путемъ трѣче;
Бданъ другогъ не може да
стигне.

Колеса.

99. Четыре буле на коню яшу;
Бдна друге не може да стигне.

Мотовило.

121. Четыре идутъ;
Дванадцать несутъ;

Де платити треба ,
Бденъ ся каже.

В ô з ъ. Г.

122 Вôзъ безъ колѣсъ ;
Дорога безъ пѣску ;
Батôгъ безъ траску.

Ч о л е н ъ. Г.

123. Долга Гася
Простягла ся ;
Ко бы встала
То бы неба дôстала.

Д о р о г а.

124. Ё у насъ такій баранъ ,
Що у него сорокъ ранъ.
К о в б и ц я. Г.

125. Ё у насъ такій кôнь ,
Що пôдъ себе мече гнôй.
Ж о р н а. Г.

126. Шумить , дуднить ;
Берегôвъ ся не держить.
М л и н ъ. Г.

127. Бѣжить , бѣжить
Чечѣточка
Про межъ ворôточка ;
Выйшолъ чечикъ ,
Кинулъ мечикъ —
Она й стала.

Т. с. У.

100. У единомъ брѣлогу
Дванаестъ назимаца лежи ;
А ни еданъ зъ края ни є.
С ни ц ѣ у колеса.

101. Сѣде на врага ;
Оде безъ трага.
Ч о л е н ъ.

102. У насъ яраць, чуданъ яраць ;
У негa су рози, чудни рози ;
На едноме змай кує ;
А на другомъ вранъ грає ;
Ни чує вранъ, кадъ змай кує ;
Ничує змай, кадъ вранъ грає.
М л и н ъ в ѣ т р а к ѣ.

103. Цигулинъ цичи у лугу :
Да ни є цигулина у лугу ,
Сви бы люди за ругу.
М л и н ъ.

128. Мѡй братъ Кундратъ
На горахъ, на водахъ;
На желѣзѣ, на телѣзѣ
На рачачѣй нозѣ.

Т. с. Г.

104. Приспи чаре на, мачаре,
На панѣ деканѣ
На сеѣ дупоре.

Т. с.

105. Выпое пои,
На коплю стои;
Да ни е выпоя,
Не было бы никого.

Ж и т о.

106. Вичка виси, вичка зѣя:
Вичакъ вию, те у вичку.

М л и в о.

129. Трахъ, тарарахъ!
Городъ на горахъ.

Т. с. У.

130. Стоить ганцъ на гонахъ,
На дванадцати ногахъ:
Кличе сына Северила
Зъ Бѣла-города.

Т. с. У.

107. Кучи идешь, а богу секолишь
Да никого у кучи не надѣешь.

М л и н ѣ.

131. Седить когутъ на вербѣ;
Спустилъ косы до землѣ.

Д з в ѡ н ѣ. Г.

132. Въ однѡмъ селѣ дрыва ру- 108. Шутѡ юне крозъ гору гуди.
бають,

Д о б о ш ѣ.

А въ другѡмъ трѣски сби-
рають.

Т. с. Г.

133. Межи двома горами
Бьютъ ся бараны
Золотыми рогами.

Т. с. Г.

134. Крикнула утка,
На морѣ чутко;
Сбѣгли ся дѣтки
Не одной матки.

Т. с. У.

135. Кривеньке, маленьке
Все поле счепуряе.

Серпъ.

136. Корова сива
Горы позбивала;
Прійшла домѡвъ,
Та й зарычала.

Коса. Г.

137. Ходить панѣ
Въ шарафанѣ;
Куды взгляне,
Трава вяне.

Т. с. У.

138. Стоить на дорожѣ;
Розложилъ обѣ позѣ;
Прійшолъ хлопъ;
Межи ноги льопъ:
Счастье дай, Боже!

Плугъ. Г.

139. Иде чоловѣкъ у лѣсъ,
Дивить ся въ село;

109. Црѣна быка
Све село свика.
Дзвѣнъ.

110. Волъ буче;
На пуну кошару набуче.
Т. с.

111. Гураво прасе
Све поле опасе.
Серпъ.

112. Гурава кобыла
Све поле побила.
Коса.

113. Кадъ у поле иде,
Кучи окренуло рогове;

Иде чоловікъ до села,
Дивить ся въ лѣсъ.
Сокира. Г.

А кадъ кучи иде,
У поле окренуло рогове.
Плугъ.

114. Кучи иде, а у-гору гледа.
Рушниця.

115. О клину виси;
О злу мысли.
Т. с.

140. Дѣраве рядно
Все поле покрыло;
Бога просило:
Що бъ ся зазеленѣло.
Борона. Г.

141. Плахта, тарахта,
Все поле збѣгае.
Т. с. Г.

142. Трахта, плахта,
По полю скаче.
Т. с. У.

143. Що то за загадка:
Въ задѣ ягодка;
Возьми, оближи,
И назадъ положи?
Лыжка. Г.

144. Коло ямы, ямы
Сидять дѣды съ кіями.
Ми́ска и лыжки. У.

145. Иде, иде;
Дѣдъ бабу за руку веде.
Дверъ. Г.

116. Савъ мръконя лежи,
А плече му иду.
Ворога.

146. Безъ тѣла, безъ души
Лежитъ на печи;
Та и въ трунѣ ся рушае.
Т ѣ с т о. Г.

147. Выйшолъ дѣдъ
О сѣмъ десять лѣтъ;
Вынѣсь унучку
Постарше себе.
П ѵ п ѣ, дары св. У.

148. Сѣмъ миль мосту;
А за мостомъ цвѣтъ,
Радуетъ му ся весь свѣтъ.
Вел. п ѵ с т ѣ, велик-
день. Г.

149. Горитъ и тае,
И тайну скрываетъ.
К а д и л о. У.

117. Безъ коже удѣ;
Съ кожомъ изъидѣ.
Х л ѣ б ѣ.

118. Пунъ брегъ бубрега,
Х л ѣ б ѣ въ печи.

119. Яше родъ на нероду,
И тражи неникли.
Чернецъ, осель, с ѵ л ѣ.

120. Жито маче
Предъ богомъ плаче.
К а д и л о.

121. Црьно мече
Узъ поле тече;
Гдѣгодъ клече,
Право рече.
В а ж к и.

122. Даню кланя,
А ночью звѣзде брои.
К и р н и ц я съ журав-
лемъ.

123. Ночю стелено;
А даню ялово.
К р о в а т ѣ.

150. Череватый Стецько

Вперезалъ ся лычкомъ ;

Не поѣдеи царь тамъ, де онъ.

Мѣтла. Г.

151. По земли бѣгае,

Подо лавою лягае.

Помело. Г.

152. Скручене й связане,

А по хатѣ скаче.

Вѣникъ. У.

153. Шае, шае;

Подо порогомъ спать лягае.

Т. с. У.

154. Носъ зъ глины,

Очѣ зъ платины.

Каганецъ. Г.

155. Е такій пахолокъ,

Же заглядае всѣмъ

Подо подолокъ.

Порѣгъ. Г.

156. Чорный волище

Черезъ стѣну дрище.

Свердликъ. Г.

124. Нашъ мръконя укошару удѣе,

А рогови му не моглоше.

Свердликъ.

157. Промежь двома дубами

Клаца баба зубами.

Пила. У.

158. Ой за лѣсомъ, лѣсомъ

Безъ черева сучка бреше.

Терлиця. У.

125. Дрѣвена кучка

У потоку лае.

Терлиця.

159. За лѣсомъ, за пралѣсомъ

Суха дзява бреше.

Т. с. Г.

160. Маленьке, косяненьке,

Хочь зъ якого лѣсу густого

Скотъ выженеть.

Гребѣнь. У.

161. Пѣвень спѣва',

Поки зъ зараня;

А далѣй спить,

Ажъ потѣе.

Пѣчь. У.

162. Бѣлое поле;

Гусь на нѣмъ оре;

Чорне насѣнье;

Мудрый го сѣе.

Письмо. Р.

126. Шта у гори

Безъ мозга лае?

Сокира.

127. Мрѣтво живо

Изъ шуме вуче.

Гребѣнь.

128. Два се брата преко плота

За браду вукъ.

Т. с.

129. У соби напетъ,

У кучи раздрѣто.

Пѣчь.

130. Бѣла нива;

Црьно сѣме;

Мудра глава,

Коя сѣе.

Письмо.

131. Изъ мяса изъишло,

А мясо ни є;

Многу штету и аснѣ почи-
нило,

А томе криво ни є.

Перо.

132. Пуче пушка на леду;

Оде пара чакъ до цара.

Листъ.

163. Бѣхали люде

Зъ Семигорода;

Поставили хату

133. Я удари гвозденимъ ма-
лемъ

У камень градъ;

Зъ самого дѣрѣва ;
Поставили хату
Межи горами ;
Зробили дѣру
Межи росохами.

З ђ л н и ц я . Г .

Иъ неѣа скочи девендука
краль ,

И прими се узъ Мекишь
градъ .

Кресило , кремѣнь ,
искра , губка .

134. Я подьохъ по сопоту ;

А стадохъ на гріоту ;

Позва мрьдоляче ;

Донесте ми тулеоде ;

Бсу дошли вазлитраве .

Пастухи зовуть дон-
ти овецъ .

135. Зоба гроздъ одъ мора до

Дунава ;

Нить га мого позобати ;

Нить га мого прегорѣти .

У з д а .

136. Дрѣвено тѣло ;

Гвоздени зубы ;

Камень прегрызе .

Т е с т е р е . (?)

137. Тѣло є му дрѣвено ;

Зубы су му гвоздени ;

Срьдце му є прѣтено .

С к р и н я .

138. Гвозденъ сѣди у лугу ,

У гвоздену клобуку ;

Сузе му каплю

Узъ слову кацу .

К о т е л ь .

139. Божье сазданье :

Людско створенье ;

Змія осѣдлана.

М ѡ ст ѣ.

140. Безъ ивера на води чупрія.

Ледъ на рѣцѣ.

164. Бери , квичить ;

Клади , квичить ;

Лиши , молчить .

Л а н ц ю х ѣ . Г .

165. Бѡльше ѡдъ коня ;

Менше ѡдъ свинѣ.

С ѣ д л о .

141. Поручуе цицибанъ цициба
ници :

Пошли менѣ шетлю-петлю

На магарици ;

Покисе ми бѣла пѣна

На загалици.

Мелникъ , мелничка ,
в ѡ з ѣ , пашня .

142. Поручуе домодаръ домода-
рици :

Пошли менѣ тисли-мысли ;

Пале су ми мръе пчеле

На плешивацѣ.

Чоловѣкъ , жѣнка , кал-
не шматѣе .

143. Ни бравомъ бравито ;

Ни сврьдомъ сврьдито ;

А све рупа до рупе .

К ѡ ш ѣ .

144. Сламна куча ;

Гвоздени притисци .

Молода у вѣнци .

145. Месаиъ ражанъ;

Гвоздено пециво.

Перстень.

146. Све по кучи изгоре;

А куча оста.

Люлька.

147. Крава рыче одъ Босне;

Тѣле сыса одъ гараве.

Т. с.

166. Клевцуиъ а всуиъ,

Та вкладъ бореуиъ.

Въ постолы убувати ся Г.

148. Ёданъ пруть

Све поле ограде.

Ремѣиъ.

149. Пуна соба за крайцару.

Свѣчка.

167. Два бычки везуть патычки.

Грьёды. Г.

168. Лысый коникъ

До коло стайни бѣгае.

Макогѣиъ. Г.

169. Ходить хлопъ по долиниъ,

Въ одиъиъ чоботиниъ.

А все поле: гуць-гуць!

Т. с. У.

170. Съиъ сотъ поросять;

А всѣ лузкомъ лежать.

Стрѣха. У.

150. Лѣска, тролѣска;

У лѣсци оганъ гори,

А у огню човѣкъ стон.

Зеркало.

171. Силету хлѣвецъ

На пятеро овецъ.

Рукавицѣ.

172. Шупуръ, шупуръ по лавицѣ ;

Шукаю мохнатицѣ ,
Но бы выхати голыши ,

Т. с. Г.

163. Корова лежитъ ,

А шкѣра до воды бѣжитъ .

Подъушка , пошевка .

174. У васъ бинда ; у насъ бинда ;

Полѣземо по́дъ лаву , побин-
даємо ся ;

И биндами помѣняємо ся ,

Запаска , У .

175. Одного разу ходилъ чоловікъ дуже старенькій за плугомъ ;
надѣхалъ князь съ боярами : „Помагай Бо́гъ!“ — каже
й мовить :

Чолові́че , чи давно уже ,

Якъ вода зъ по́дъ скалы тече ? т. є. чи давно
уже тужишь (плачешь) за помершою жѣнкою ? —

Уже зо дванадцять лѣтъ — сказаль старецъ .

А якъ снѣгъ на горахъ лежитъ ? т. є. якъ есь поси-
вѣль ?

Уже минає лѣтъ дваццять . —

А чему 'сь , старенькій ,

Такъ не рано всталъ ? —

Охъ , я рано всталъ ,

Такъ менѣ Богъ даль — т. є. чему 'сь такъ по́зно оженилъ ся , та не доховаль ся дѣтей , що бѣ робили за тебе ?
— Ой , я за молоду оженилъ ся , але Богъ дѣтей не даль . —

И.

НАРОДНІІ
КАЗКИ, ПРИКАЗКИ
И
БАЙКИ.

КАЗКИ.

*Изъ солдашскихъ досуговъ Влади-
мира Даля-Луганского перевѣлъ
Я. Головацкій.*

Даль-Луганскій е одинъ изъ дуже немногихъ писателѣвъ, котрый мае высоке дарованье розказовати свои казки съ такою природною простотою, що здають ся со всѣмъ просто-народными. При тѣмъ умѣ якъ найдокладнѣйше ѡдмалювати ясными красками образы свои взятїи изъ природы. Въ казкахъ его, якъ и въ Основяненко-выхъ, е завсѣгды моральное намѣренье, поправа обычаиности на думцѣ — найголовнѣйша цѣль всѣхъ писателѣвъ и сбирателѣвъ просто-народныхъ. — Тутъ на показъ даемо двѣ казочки его, котри такъ прости въ своѣмъ оповѣданью, що дали ся ледви не слово въ слово пересказати нашимъ нарѣчьемъ. — Его казки и повѣсти розметани по часовыхъ письмахъ; а сѣбрани пѣдъ названьемъ: Басни, были и небылицы Казака Владиміра Луганского. Спб. 1835. III. Части.

I.

У тебе самого є свѣй розъумъ.

Козель унадилъ ся у городъ: бывало якъ тѣлько пастухи выженуть свою бутею *), то мѣй цапокъ зразу якъ добрый иде, головою покивує, бороною потрѣсує; а скоро хлопцѣ присядуть де у ярѣгу, камѣнчиками бавити ся, то мѣй цапокъ простѣсѣнько бѣжитъ въ капусту. Разъ пѣйшолъ ѡнъ булъ тою же знакомою дорогою — иде собѣ та пофиркує. — На той часъ ѡдбила ся дурна ѡвця ѡдъ череды, зайшла въ буряны, кропиву та лопушникъ, стала та й блеє и оглядає ся, чи не знайде ся якій добрый чоловѣкъ, що бы єй вывѣлъ изъ той бѣды. — Увидѣвши кѡзла, урадовала ся якъ рѣдному братови: пѣйду, каже, хоть за нимъ, чей ѡнъ мене введе; тадже менѣ не першина за нимъ ити, у насъ на передъ череды такожь въ одно козель ходить, за нимъ иди смѣло.

Пѣйшла наша овечка, учепивши съ кѡзла; ѡнъ черезъ рѣвъ, и она черезъ рѣвъ; ѡнъ

*) Т. є. череду овецъ.

черезъ тинь — она собѣ черезъ тинь, та й забрела съ нимъ въ городъ. Сего разу заглянулъ якось то огородникъ ранше въ свою капусту, та й зобачиль ихъ: вхопиль предолженну хворостину, та пустиль ся до непрошенихъ гостей. Козель, метчѣйшій, успѣль перескочити назадъ черезъ тинь, драпнулъ та й пѣйшолъ собѣ у чисте поле; а бѣдна овечка замотала ся, стала кидати ся зъ перепуду на всѣ стороны, та й попала ся. Не жаловаль же и огородникъ свои хворостины, со всѣмъ ю поломаль на бѣднѣй овечцѣ, такъ що уже она стала кричати не своимъ голосомъ, а помогчи нема кому. На конецъ огородникъ подумавши собѣ: якій гараздъ! 'ще убьєшь дурну ѡвцю, та по тому господарь напастовати 'ме — та выгналь еи ворѣтцями, але 'ще таки на дорогу парнулъ якъ вздолжь добре хворостиною.

Прійшла ѡвця до дому, у череду, та й плаче на кѡзла; а козель каже: а кто тобѣ казаль хвостомъ за мною бѣгати? я пѣйшолъ, то на свою голову, то й мѡй отвѣтъ; коли мужикъ менѣ выпарить боки, то я ни на кого не буду плакати, ни на господаря, чому дома

не годує, ни на пастуха, чому не сокотилъ *) мене, та уже буду молчати, та терпѣти. А тебе за чимъ нечистый понѣсь за мною? я тебе не кликалъ.

И козелъ, хоть ледащо, злодѣй — правый въ сѣмъ дѣлѣ. Смотри кождый своими очима, розбирай своимъ умомъ, та иди туда, куда лучше. И у насъ такожь такъ буває: одинъ пустить ся на якій будь грѣхъ; а другій дивячи ся на него, ну жь собѣ за нимъ, а по тому якъ попаде ся въ бѣду, нарѣкає на учителя своего. А чи жь у тебе самого не було свого розъуму? —

II.

Шило въ мѣшку, а грѣхъ на совѣсти не утаишь.

Стоялъ жолнѣрь у вдовы кожушнички на постоѣ; вдова кортала ся яко тако; чоловікъ не лишилъ їй великихъ грошей, але предсѣ

*) *Сокошиши*, стерегчи, пильновати. — *Пиловаши* значить на Покутью квапити ся, спѣшити.

знайшло бы ся изъ пѣлторы тысячи рублѣвъ: вдова ними торговала то симъ то тымъ, та й годувала свою сѣмью. Жолнѣръ нашъ служилъ уже не першій и не пятый рѣкъ, та знали его товариши и начальники яко доброго, смирного и честного салдата. Стоялъ же ѡнь и у вдовицѣ на постоѣ уже давненько, та она на него не скаржила ся, и лиха ѡдъ него не видала.

Тымъ часомъ сбирала ся разъ вдова Ђхати на ярмарокъ, а було зо сѣмъ миль до мѣста: сѣбрала грошенята, що якось скортала за пѣлроку, переличила ихъ вечеромъ, не таивши съ ѡдъ постояльца *) своего, нараховала сѣмъ сотъ рублѣвъ, поклала ихъ у скриньочку, та й стала жолнѣреви розказовати, що має купувати, якъ долго забарить ся, просила его хату доглядати, та въ вѣльну годину и до господарства подивити ся, бо ему со всѣмъ вѣрила, якъ своему; ѡдтакъ дала вечеру та й пѣйшла спати.

*) *Посшѡй* (постоя) кватыра; *посшоялецъ*, кватырникъ, жолнѣръ, що на кватырѣ стоитъ.

У тои вдовиць була дочка замужна, и зять хлопень не со всѣмъ чемный, давно уже приставаль до тещи, що бы ѡдѣюкромил а его жѣнку и дала имъ ихъ пай, що на нихъ изъ батькѡвщины спадає; а вдова не хотѣла: — доки, каже, грошики у мене въ рукахъ будутъ, то они цѣли, та ще трохи по маленьку ихъ прибуває; добро ваше не пропаде, дѣти ваши, коли Бѡгъ дастъ, одягати и обувати буду, а грошей таки вамъ не дамъ; вы и мене и родину мою знивечите, та сами не наживете съ; дочка моя мужа въ рукахъ держати не умѣе, а ѡнъ любить погуляти, такъ изъ того не богато гаразду буде. — Зять изъ вечера посварилъ ся съ тещею, та 'ще зъ похмѣлья пригрозилъ — але проспалъ ся, то ма быть и забулъ за те, що говорилъ и сердце прошло. Теща, усердивши съ на зятя, розказовала при сторонскихъ людяхъ, що отъ, дѣ, якій у мене зять: и грозить и шумить — коли, каже, обкрадутъ мене, або, сохрани Господи, убьютъ, то уже знайте, люде добри, що ни зъ кого бѡльше, якъ зъ зятя! —

Нашого жолнѣря, котрый дожилъ до 35 лѣтъ безъ жадного великого грѣха и лихого дѣ-

ла, одолѣла грѣшная гадка, та не покидала цѣлу нѣчь : украду, гадае, у газдинѣ гроши, та далеко де запрячу — на мене ни кто не подумае, не скаже; сама господиня ѡдвернула всю ѡдповѣдь и пѡдозрѣнье на зятя, а я буду слободенъ!

Такъ и зробилъ; господиня встала скоро свѣтъ, та пѡйшла выганяти корову; жолнѣрь нашъ чистилъ ся въ ту пору, и собиралъ ся на сторожу *); не встигла она выйти за ворота, ажъ ѡнъ ѡдбилъ замокъ у скриньки, вынялъ гроши, та скриньку вынѣсъ та кинулъ въ пусту баню на затылкахъ у зятя, а самъ пѡйшоу буцѣмъ то за якою орудою, до одного то другого товариша, котри такожь стояли по кватырахъ, та й вернулъ ся домѡвъ, коли уже господиня повернула и оглядѣла ся за скринкою.

Сюда-туда стали розбирати, спытали господиню, на кого думае, на кого грѣхуе ся, чи не на жолнѣря? Она каже: Ни! . . . хранѣ мня Боже ѡдъ судьбы **) та напасти, на жолнѣря своего не думаю, але ни кто бѡльше не

*) На варту, стражъ, чаты, на караулъ.

**) Судьба посуженье; судити, посудити.

укралъ, якъ зять. Взяли шукати: знайшли у зятя въ бани розбиту скриночку; взяли ся до того молодця, посадили у острѣгъ *), водили по судахъ, держали, держали — та й тамъ онъ 'десь неборакъ и померъ, а жѣнку молодую лишилъ на тыхъ часахъ; родила она уже безъ него та й овдовѣла.

Жолнѣрь нашъ молчить; до него ни тютьки, ни где на него поговѣрки нема, ни кто не догадує ся: ходить собѣ чисто та право, мовъ мы съ тобою. Однакожь якъ поглядить иногдѣ на молодую вдовицю, що зѣстала ся сама одна на бѣлѣмъ свѣтѣ; подивить ся въ иншій часъ на малу дитиноньку, що родила ся на свѣтѣ сиротою безъ ѣтця; якъ 'ще подивить ся на стару господиню свою, котра зъ дня на день стала нивечити ся, ѣдъ коли украдено у неї и послѣднее що було, чимъ торговала и заробляла собѣ хлѣбъ — та якъ 'ще до того пригадає, що онъ всему тому вина и причина — то такъ тяженько єму стане на серцѣ, мовъ бы камень на грудехъ

*) *Острѣгъ* арештъ; *фурдига*, темниця; твердния, крѣпость.

положилъ: долго ѡнъ боролъ ся, терпѣлъ, перемагалъ ся, хоровалъ, не спалъ по ночехъ, а якъ засне, то кидае ся, та охае, та бредить у голосъ — со всѣмъ обезсилѣлъ, хотѣ утѣ-
пити ся; тѣлько ѣ горе забуде, якъ достане
тишкомъ нышкомъ горѣлочки, та напѣе ся —
бо уже сталъ и напивати ся, чого перше у не-
го николи не бувало: ѡдпустить було журба,
доки принапилий, а ѡдъ такъ зновъ пѡдсту-
пить, та 'ще гѣрше прежнего.

Такъ сидѣлъ разъ вечеромъ нашъ жол-
нѣръ за ворѣтьми, накинулъ плащъ на плече,
та закрывши кашкетомъ и лице и очи, мовъ
ѣму голову розшибло, та ѣ думалъ думку, про
свою бѣду та горе, що знівечилъ стару го-
сподиню свою, погубилъ безвинно ѣи зятя,
та пустилъ у свѣтъ двоѣ сиротятѡкъ. — На
той часъ пѡдѡйшовъ къ нему однокашникъ *)
и краянъ ѣго, присѣлъ у поручъ, та ѣ сталъ
ѣго розпытовати: що ты, каже, Касьяне, та-
кій смутный та не веселый? слабый, не сла-

*) Однокашникѣ, шльофѣ, камрадѣ, това-
ришѣ, що зъ одного горшка (кашу) ѣсть.

бый, а щось якъ не свѣй; кажи, що съ тобою стало ся?

Касьянъ по́днялъ голову, подивилъ ся на товарища, та й вздохнулъ: Такъ, чогось сердце болить.

— „А ѡдъ чого жь оно у тебе болить, Касьяне? Та жь я тебе, фала Богъ, зъ дваццять лѣтъ знаю, ба зналъ 'ще и до царской службы — перше того съ тобою не бывало, якъ не бывало и грѣха; а 'нинѣ бачь...“ —

Молчи, не говори въ голосъ! сказалъ налякавши съ Касьянъ; молчи, 'ще люде почувють. —

— „Що ты, Бѡгъ съ тобою, запыталъ зновъ товаришь, чи намъ съ тобою передъ людьми таяти ся, чи що!“ — Поглядѣлъ на Касьяна, а у него слезы якъ горохъ посыпали ся. — „Чувшь, каже товаришь, покай ся хоть въ духу, бо ты певно зробилъ якесь лихе дѣло. Сердце у тебе ныѣ ѡдъ того, що тебе совѣсть грызе. Ты, небоже, взялъ ся теперка до горѣлочки, чого у тебе изъ роду не бывало; а грошій излишнихъ у тебе дать Бѡгъ: 'де ты ихъ взялъ? Тутъ щось не до ладу. Отъ, ѡдъ чого у тебе сердце болить,

та черезъ що не спить ся, а хотъ заснешъ, то плетешъ не знать що, та ще й пѣдъ часъ и выговорюєшь ся; памятай, якъ мы съ тобою на сторожѣ стояли, щось говорилъ, заснувши?“

— „Та що я говорилъ?“ спыталъ напудивши ся Касьянъ. — „Ну, ѡдповѣлъ тотъ, що тамъ уже говорилъ, то говорилъ; ты знаєшь, що я тебе погубити не хочу, але мабуть и жолнѣри чули, то и гляди, якъ перекажуть одинъ другому, то не красно буде. Господь съ тобою, Касьяне; я не начальникъ тобѣ, ани духовникъ, але таки покай ся самъ ѡдъ себе, доки люде не дѣзнали ся, а ни, то погубишь душу свою!“

Касьянъ заплакалъ, та й у всѣмъ призналъ ся свому краянови; сесь зъ разу не хотѣлъ було и слухати: не говори менѣ, лишъ иди, або скажи капитанови або попови; а менѣ не говори. —

Але жъ бо Касьянъ не пустилъ єго, казалъ сидѣти та й слухати: Я гроши укралъ у Селивестровои, а скринку закинулъ въ зятеву баню; я и душу єго погубилъ, та й знивечилъ двѣ сѣмѣ!

— „Цы не боишь ты ся Бога, сказалъ товаришь его — цы не боишь ся Бога, не гадаешъ умерати! и що жь тобѣ за хосенъ та пожитокъ изъ сихъ грошей? Научилъ есь ся пьянствовать, чого въ передъ не умѣлъ, та ѡдшибло тебе ѡдъ сна, ѡдъ ѣды, та сѡгнуло не иначе ѡдъ тяжелой недуги — отъ тобѣ тѣлько изъ нихъ радости! Чи уже 'сь всѣ прогулялъ?“

Ни, ѡдповѣлъ Касьянъ, бѣльшь ста рублѣвъ не прогайновалъ; а тоти цѣли всѣ.

— „Де жь они лежатъ?“ —

На одваху пѡля грубы повыше примѡсткѡвъ, є въ дервенѣ гнилый сукъ та й дуплавина, тамъ я ихъ заткнулъ та й опять мохомъ приткалъ.

— „Якъ же? що ты теперечка думаешъ дѣяти?“ —

Самъ не знаю, брате, и умомъ не змудрую; видко ся, що отъ пѡйду, та утоплю ся.

— „Ни Касьяне, тоте зле придумалъ, а се еще гѡрше. Погоди — утопити ся не велике дѣло, якъ не велике було и сѣмь сотъ рублѣвъ украсти; але що потому буде? Кого

оскорбилъ ты ~~на~~ сѣмь свѣтъ, тому ѡдѣ твоей смерти не буде легче; але душу твою, хоть камѣнь млинскій на шею навяжи, не утопишь; якъ ты станешь на страшнѡмъ судѣ, тамъ тебе лицомъ къ лицу на очную ставку поставлятъ съ тыми, кого 'сь тутъ погубилъ, скривдилъ, обѡкралъ.“ —

Що жь дѣяти, брате? запыталъ Касьянъ, и зновъ заплакалъ — що дѣяти, дай раду!

— „Думай та гадай кѡлько хочешь, сказалъ зновъ товаришь его Воропай, а уже нехибне признай ся передъ капитаномъ, нехай донесе полковникови, та проси, що бѣ помиловали, що бы поладнали сами, та й рѣшили своимъ судомъ; а гроши цѣлкови порахуй всѣ, то уже съ Селивестровою якось тамъ полагодимо, що тягати не буде.“

Касьянъ подумалъ — та такъ и зробилъ; за добровѡльне признанье его помиловали, до суду не ѡддавали, лишь укарали своимъ судомъ, а вдова радѣсѣнька була, що хоть бѡльша половина грошей повернула ся — та дальше позывати и въ гадцѣ не мала.

— „А що? спыталъ Касьяна Воропай, воли тотъ покѡнчилъ все, и уже ѡдсапнулъ

посля кары; ну, що, чи легше теперь на сердцѣ?“ —

Легко, брате Воропаю, якъ на свѣтъ народилъ ся; Господь тебе натхнулъ та послалъ — я бы булъ утопилъ ся.

— „Ну що, спыталъ зновъ Воропай, цы ты гадаєшь, що теперь все скѣнчено, що уже намъ ни чимъ журити ся?“ —

Запевне що уже, що жь бѣльше? гроши ѡддалъ, сто рублѣвъ лишень недотѣкає; бити — выбили, та то не бѣдочка; въ друге не опанує мене сотона, та не соблазнить! —

— „Ни, братчику, не скѣнчено, сказалъ Воропай, ходико лишень со мною; и привѣлъ єго до вдовы, котра жила зновъ разомъ съ дочкою, та жила изъ одного лишень 'города. Дядино, сказалъ ѡнъ єи, озьде прійшло два робѣтники до тебе на панщину: лихій тотъ чоловѣкъ, що укралъ у тебе гроши, покаялъ ся, якъ знаєшь (а она не знала кто укралъ, лишъ тѣлько знала, що ѡдшукали гроши) — покаялъ ся, ѡддалъ тобѣ що було грошей, та єть 'ще насъ двоухъ нанялъ, що

бы цѣле лѣто, коли мы не въ службѣ, робили у тебе въ 'городѣ.“ —

Дай же ему, Боже, души спасеніе — сказала старовина, хоть ѣнъ и обокралъ було мене, та и вамъ спасибѣгъ! А работа вамъ найдетъ ся: треба грядки копати, треба садити, розсаджовати — Бѣгъ заплатъ вамъ, Бѣгъ заплатъ и ему! —

Бѣгъ знае, чимъ чоловіка карати має.

Казка народная.

Буль одинъ господарь заможный, и добре заможный; малъ будынкѣвъ достаткомъ, було где и съ чимъ дѣти съ. Малъ онъ у себе одного разу гостѣ, та сказаль до нихъ (бачите въ бутѣ): „Ко бѣ мои будынки погорѣли, я бѣ зналъ, где и якъ ставити съ.“ — Бо онъ, бачите, дуфаль у гроши, а малъ ихъ таки хорошихъ. — Рѣкъ и стало ся... коли такъ съ гѣстми забавляе ся, ажъ вийшолъ ктось на двѣръ, а 'ще скорше вернулъ ся и мовить: Горите! — А господарь: „Най тамъ, бо я такъ хочу.“ — И самъ не гасиль, и другимъ не далъ гасити, и такъ спопелѣло все, ино мѣстце ся лишило. А онъ ба й дуже и не журить ся; а мешкаль надъ водою, та у вербѣ заховаль свои гроши, то собѣ и безпечный буль. Небавкомъ спала велика повѣдь, а закимъ онъ оглянулъ ся, вода уже вербу пѣд-

мулила, та й понесла. — И тогда сталъ онъ бѣднымъ, шо прійшло съ ему другимъ служити: мусѣлъ панамъ листы носити.

Отъ и придало ся разъ, що йшолъ съ листомъ, та заскочила 'го нѣчь у дорѣзѣ; що жь тутъ робити? просить ся до одного чоловіка на нѣчь, а булъ тотъ чоловікъ мающій ся, булъ и людяный, такъ каже: „Добре, та жь менѣ чоловіче хаты не перележишь.“ — За тымъ часомъ жѣнка зварила вечеряти, а повечерявши Богу ся помолили, та закимъ спати полягали, то о тѣмъ то о сѣмъ балакали собѣ. И сталъ подорожный розказовати, якъ то и самъ булъ собѣ заможненькій, якъ погорѣлъ, та й на бѣду перейшолъ. Малъ я, каже, 'ще троха гроша и сховалъ емъ у вербѣ, але надѣйшли великіи воды, пѣдмулили вербу, пѣйшли съ водою мои гроши! Такъ я съ ни чимъ осталъ ся, а теперь приходитъ ся не разъ просити хлѣба у людей.

Скоро господаръ тоє почувъ, то глянулъ на свою — бо тая верба приплыла пѣдъ ихъ стодола, а коли взяли рубати, посыпали ся изъ неи гроши. — Выйшли они обое въ комо-ру, та стали радити, якъ бы то ему тѣи гро-

ши ѿдати, що бѣ ѿнѣ и не зналъ, 'де то они ся у него взяли. Радять — ажѣ каже господарь: „Отъ що зробимо? ѿдкроемо въ хлѣбови спѿдѣ, выберемъ мяжку, вложимо гроши, та й знова закроемъ шкѿркою, а якъ ѿдходити буде, дамо єму буцѣмъ то на дорогу.“ — Такъ и зробили: на другій день, коли бравъ ся дальше йти, дають 'му бохоня хлѣба, та й кажуть: „Отъ вамъ! здасть ся въ дорозѣ.“ — Взялъ, склонилъ ся, та й пѿйшовъ въ свою путь. По дорозѣ зустрѣли єго купцѣ (выбачте менѣ) сгѿдники (що свинѣ скуповують), котри то не разъ бывало и до него заходили, и пытають про тее то — отъ знаєте, за чимъ ходили, а ѿнѣ повѣдає: „Колись то и у мене було! найшло на мене несчастьє — погорѣлъ ємъ и теперъ другимъ служу.“ — Коли тее мовилъ, торкнулъ зѣ небачка по торбѣ, та й каже: „Отъ, купить собѣ хлѣбъ (та добуває), я якось не голоденъ, а тяжко нести; борше здасть ся въ дорозѣ якій грѿшъ.“ — Торгъ у торгъ, и сгодили сѣ, купцѣ за хлѣбъ, а ѿнѣ за гроши и розѿйшли ся.

Зайшли купцѣ до того самого села, и вступили до того самого господаря, ѿдки той

хлѣбъ булъ, и стали у него звѣдовати ся за свое дѣло. — „Не я, а Богъ має! каже ѓнѣ — сядѣте за тымъ часомъ, та спочинѣте“ — и пѡслалъ за почестнымъ. — А они ему кажутъ, най ся не трудитъ; по дорозѣ купили 'сьмо бохонецъ хорошого хлѣба у якогось чоловѣка, що съ листомъ йшло. — А ихъ ажъ за сердце тронуло, догадали ся — а скоро выняли и положили на столѣ, такъ таки тотъ самый хлѣбъ, що ѓдъ нихъ, якій дали подорожному; господаръ зыркъ на жѣнку, та й каже до гостей: Закимъ що буде, ходимъ зѣоглядѣти, може що и купите. — Ходимъ! и вышли зъ хаты, а ѓнѣ на свою моргнулъ, и она уже знала, чого ѓнѣ хоче. Коли они вышли за своимъ дѣломъ, господиня вынесла другій хлѣбъ и положила на столѣ, а тотъ спрятала. — Вернули съ, поснѣдали — чи сгодили съ чи ни, и пѡйшли.

За якій то часъ иде знову той чоловѣкъ съ листомъ и заходитъ зновъ до того господаря на нѡчь уже якъ до знакомого. Пріймили 'го и ради були, бо думали, чи не удасть ся теперь якимъ свѣтомъ ѓдати гроши. Погодовали, заночовали, и якъ выйшолъ булъ изъ

хаты, завинувши гроши у платокъ, положили ему въ торбу, дали поспѣдати и ѡдпустили. Пѡйшолъ ѡнъ, а идучи стежкою черезъ садъ, подумалъ собѣ: „Ехъ! яки яблука красни! а ну, урву собѣ зъ трохи на дорогу.“ — Знялъ торбу и повѣсилъ на деревѣ, що бы 'му не заваджала, а самъ спинае ся за яблуками. — Ажъ тутъ господарь иде — ѡнъ уздрѣвши его, та чимъ боржѣй въ теки, и ѡдѡбѣгъ торбу на деревѣ. Господарь уздрѣвши ту торбу, якъ на сучку висить, щось сталъ думати, а далѣй и каже: „Налякалъ ся неборакъ, та й о торбѣ забулъ.“ — Здѡнялъ торбу и мовить: „Дорога ему на кладку, отъ забѣгну онъ туды лозами, що бъ мня не видѣлъ, та й положу на кладку, а уже тамъ то ѣ певно возьме.“ — Такъ и зробилъ. Обѣгъ боками, положилъ гроши на кладку, а самъ за корчемъ не дуже подалеку и присѣлъ, та назырцемъ наглядае, що ся стане.

Небавкомъ надходить и подорожный надъ кладку и спустивши очи думае — а потому и каже: „Добре, що 'ще хоть свѣтъ бачу, та могу въ дорогу ходити; та собѣ якось на хлѣбъ заробити! Що бъ я робилъ, коли бъ

я булъ отемнѣлъ, якъ бы я черезъ сесю кладку перейшолъ? Отъ побачу, чи бы ся уда-
ло?..“ — Та зажмуривши очи, стукъ стукъ по
кладцѣ паличкою, ступае прямо, переступилъ
гроши, та й пѣйшолъ. А господарь ажъ збу-
мѣлъ ся, та й каже въ голосъ: „Прогнѣвилъ
Бога!“

Мих. Тѣмякѣ.

Добри дѣти вѣнецъ.

Можебылиця.

Господь прогнѣвилъ ся на людей, та булъ черезъ три лѣта голодъ великій на весь свѣтъ; нигде въ свѣтѣ не уродило ся й зерно — а що посѣяли міряне, то и не посходило ѡдъ великои засухи, такъ що три роки ни крапли дожджу ни росы не було. — Ще оденъ рѣкъ люде якосъ ся живили, що було старого хлѣба, то помолотили: богачи гроши лупили, бо хлѣбъ дуже подскочилъ въ гору — прійшло въ осени, де кто малъ старе насѣннє, або и купилъ, то позасѣвали — та Господа просили, та надѣяли ся на ласку Божу, чей Богъ уродить? чей простить грѣхи наши! — Такъ ни! не перепросили ласки Божои; якъ кинули насѣннє въ земленьку святую, такъ тѣлько єго и бачили — щось оно покѣльчило ся, парѣстки попускало, та таки и при земли зѣсхло. — Бѣда, та й годѣ! ходить міръ Божій, та сумує, та

плаче, бо уже видко, голодна смерть находить. — Перебѣдовали якось зиму — прийшла весна, засѣяли, 'де кто 'ще малъ яке зерно. — Такъ що жь бо? еще гараздъ не уронило ся, якъ взяла посуха та съ вѣтромъ, 'ще жь въ зимѣ мало що снѣгу було — та все вышло, що чорнѣсѣнька земля и лишилася. — Отъ теперъ то до того приходило, и весь мiръ загине! Люде мруть — маржина (товарина) гине; ажъ сумъ бере, такъ люде заводять!

А булъ тогдѣ въ якôмсь то царствѣ можный царь, та 'ще молоденькій — та якъ звычайно молоде до молодого липне, такъ ôнъ заєдно съ молодиками дружилъ, чи въ радѣ чи въ урядѣ, чи въ вôйску все молоди, все молоди — а старому нигде и приступу не було до ничого. Отъ же якъ молоди, недоспѣли розъумы радили, такъ и недоспѣла ихъ рада була. Минуль рôкъ, минуль другій — ажъ на третій якъ уздрѣли, що уже кругомъ бѣда, що уже до того приходитъ ся, що уже мiръ загине: сôзвалъ молодой царь свою молоду раду, та взяли радити по своєму — радили — радили, и отъ яке уложили, що грѣхъ и зга-

довати за сесе уложенъе: Отъ наказалъ царь по ихъ радѣ, що бы всѣхъ старыхъ дѣдовъ вытопити, що бы, каже, дурно хлѣба не збавляли, а хлѣбъ сялишитъ молодымъ, що бы ни кто не важилъ ся поѣдъ карою смерти жадного старика ани передержовати, ани переховувати. Отъ и розбѣгли ся возніи по цѣлѣмъ краю, всюды розголосили розказъ царскій — та й гайдуки брали старыхъ, де подыбали, та топили безъ милосердія. — Прійшовъ возный було и до нашего мѣстечка, выбубнили, вытрубили на чотыре роги мѣста, та 'ще и на валахъ нахолокъ выкрикалъ: Панове мѣщане и передмѣщане и старозаконни, люде посторонни, а сходите ся до ратуши, бо будуть гривнами карати! — Сѣйшло ся мѣщанство на ратушъ, и отъ имъ писарь перечиталъ: Мы зъ Божои ласки царь (чи тамъ король) такіи а такіи, великіи князь такіи а такіи, панъ дѣдичный и проче. Всѣмъ въ обещъ нашимъ вѣрнымъ подданымъ дѣдичныхъ нашихъ панствъ и цѣлои рѣчи посполитои и кождому зъ особна нашу царскую ласку и милость ознаймуемо. Понеже зъ допущенья Божого притаковилъ ся великіи неурожай во всѣхъ нашихъ дѣдичныхъ пан-

ствахъ цѣлои рѣчи посполитой, а зъ того недостатокъ въ збѣжью и голодъ слѣдуе, Мы зъ божои ласки царь такий а такий троскливо стараючи ся о добро нашихъ вѣрныхъ и послушныхъ поѣдданныхъ, и чуваючи отцевскимъ старункомъ о ихъ счастливостъ и добрый бытъ, урадили 'сьмо съ нашою премудрою и неустажуючою радою, що бы зменшити зѣжъ хлѣба и всякои стравы, то наказуемъ : аже бы всѣхъ старцѣвъ, що мають бѣльше пятьдесяти лѣтъ, яко не потрѣбныхъ до работы и не ужиточныхъ рѣчи посполитой, а тѣлько дармо хлѣбъ зѣѣдающихъ, побрати, повязати и потопити або подушити, а нато мѣсть останеть ся молодшимъ хлѣбъ тотъ, що бы мали сїи дармоѣды зѣѣсти. То приказуемъ и наказуемо сурово всѣмъ нашимъ вѣрнымъ старостамъ, старшинамъ, вѣтамъ, тивунамъ, десятникамъ и всѣмъ урядникамъ, абы въ своихъ поѣвластныхъ краинахъ побрали всѣхъ старцѣвъ выше пятьдесять лѣтъ мающихъ, повязали, и въ своихъ ставахъ або рѣчкахъ потопили. — А сей розказъ изъ нашої царской ласки и милости выданный, повелѣваемо и срого приказуемъ, абы выполненъ булъ поѣдъ утратою нашої

царской ласки, всего имѣнья, чести, и горла того, кто бы ся важилъ сопротивити ся, або переховати и перетримати, огню або воды дати на смерть осужденнымъ выше реченнымъ старцамъ. — Данъ въ нашихъ дѣдичныхъ панствѣ столечномъ мѣстѣ такѣмъ а такѣмъ, дня того а того, мѣсяця такого и того року. —

Якъ перечитали такій розказъ царскій, такъ потягли всѣхъ старцѣвъ, де но въ котрѣй хатѣ булъ, всѣхъ потопили, бо всѣ ся бояли утраты ласки царской. — Ожъ були въ мѣстѣ три братья рѣдненькихъ, та мали отця старенького, такъ они якъ учули за тотъ розказъ, та сказали батькови; а батько: „Та берить, сыноньки, воля божя и царска воля; та неситъ мене, най я уже гину, абы лишь вы дѣтоньки прожили, я й такъ уже одною ногою въ гробѣ!“ — Ни, татоньку нашъ рѣдненькій, помремо, а тебе не выдамо — въ одинъ голосъ закричали добри сыны, та ажъ принали до него — мы тебе сховаємо, сами ѡдъ губѣвъ будемо ѡднимати, а тебе годувати, татоньку рѣдненькій, голубоньку си-
венькій! —

Взяли три братья рѣдненькіи свого батька старенького, завели въ комору, прокопали підъ помостомъ, выстелили ряднами, сѣряками (бо соломы було дасть Бѣгъ) та й посадили старого, та й принесли 'му бохонятко хлѣбця, що чорный якъ земля свята — та й накрыли помостомъ. — Седѣлъ тамъ старый мѣсяцѣвъ чи два чи три, а сыны все підносили 'му, що мали. — Минуло лѣтенько безъ жнивъ, безъ бѣсьбы, минулъ и Маикъ, минула осѣнь безъ радости — минула й зима — уже прійшла весна: сонѣчко пригрѣває, уже пора сѣяти, а насѣння нема. Якій свѣтъ великій, а уже хлѣбного насѣння не було; одно спотребовало ся, друге посѣяли люде, надѣючи ся що ся уродить, та якъ кинули у земельку святую, та й тамъ и струпѣшѣло. — Отъ прійшло ся уже якъ конецъ свѣта! —

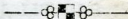
Ажъ прійшли три сыны до свого батька, питають: Тату! що робити? пора сѣяти; уже Бѣгъ и дожджики зсылає, земелька упарила ся, та якъ крупа розсыпає ся, а насѣння дасть Бѣгъ, хоть бы зерночко, то нема. — „Берить, сыночки, здерайте стару стрѣху зъ

хаты, та молотить снопки, та сѣйте полу. — Обдерли хлопцѣ хату, та стодолу (однако єи порожно стояти), молотять стрѣпѣ, ажъ потѣ зъ чола тече, такѣ таки снопки цѣпами на макѣ покрышили. Якѣ посѣяли — далѣ Бѣгѣ гараздѣ, такѣ за тыждень и зазеленѣло ся, якѣ тая рута — за мѣсяць, за два, а збѣжѣ якѣ лава — якѣ лава — та всяке насѣньє найшло ся тамѣ: є и житце, є й пше-ничка — и ячменець, ба вѣдавѣ и по стеблѣ гречки та проса було. — Куды свѣтъ свѣтомѣ зѣйдешѣ, нигде не видко пашни; все поле травами, бурянами та бодяками захрасло — а у нихѣ пашня якѣ лѣсъ! Що ся люде дивовали та чудовали! пѣйшла слава по всему свѣту, дѣстала ся звѣстка и до самого царя: що є вѣ такѣмѣ а такѣмѣ мѣстѣ три братѣя рѣдненѣкихѣ, та у нихѣ уродило ся збѣжѣ на весь свѣтъ, та 'ще яке красне, дивѣ-дивомѣ не жито! — Казалѣ царѣ ставити ся тромѣ братѣямѣ передѣ царске лице.

Учули братѣя, та й обѣ полы ударили руками: Теперѣ же намѣ буде и Аминѣ! — Пѣйшли зновѣ до батька: Тату! кажутѣ намѣ передѣ царя ставати, порады, тату, що ро-

бити! — Идять, сыночки, що буде то буде, а вы передь царемъ таки щирю правду кажитъ! — Пойшли братья, приходять до царя. — Царь грѣзно пытає: Чого вы, окаянники, переховуете пашню, коли такій голодъ булъ, що тѣлько міру зъ голоду померло? кажитъ правду; а ни, то кажу васъ мучити и катовати ажъ у смерть. — Братья розказали все якъ було, ѡдъ початку до послѣднаго — теперъ, царю милостивѣйшій, ѡдай въ яку хочъ катушу, або помилуй коли ласка твоя. — Царске чоло выгладило ся, оченька выяснили ся. Казаль сей часъ привести старця батька передь себе, и посадилъ єго поручь себе коло свого трона, и слухалъ єго рады до смерти; а сынѡвъ єго надгородилъ такъ, що ну! — Тото збѣжъє сѡбрати казалъ по колоскови, и въ рукахъ вымяти, та порозсымалъ по всѣхъ царствахъ на насѣнья, и ѡдъ сего розплодилъ ся хлѣбъ святыи на весь свѣтъ.

Я. Балагурѣ.

К а з к и

За Жидовъ (сѣбралъ Я. Балагуръ).

I.

Якомусь орендареви пропалъ котелъ изъ винницѣ, що то горѣлка на алембикѣ проганяе ся. Не знати, кто укралъ; ходить Жидище, трѣпае руками, сварить на Иванка, що не пильновалъ. Але тотъ ѡдгукнулъ до Жиды: Пекъ тобѣ нехристе! чортъ знае, 'де що пропаде, то все до мене, 'ще я буду твого жидѡвского кѡтла стерѣгъ? Було собѣ съ своею сурою та бахурами засѣсти, та стерегти. — Жидъ бачить, що сваркою ни чого не зробить съ Иваномъ, дае ему горѣлки: На! Иванку, напій ся, та не лай не свари ся, а скажи таки правду, чи не взяло ты? — Бѣсъ твоѣй котелъ бралъ. — Цыть, цыть! Иванку, най ему лихо матери, кто взялъ; але ты довѣдай ся, кто его взялъ, а я тобѣ 'ще горѣлки дамъ, та й пачку тютюну дамъ; ты таке мудре, Иване, ты бу-

ло въ дворѣ, ты було у вѣйску, ты всюды було, та все знаєшь! — Такъ онъ таки ни и ни, не знає, та не дознає, кто узялъ. — А онъ чортѣвъ сынъ таки добре зналъ, бо онъ таки самъ узялъ, та занѣсь 'го въ кѣрчѣ, що за винницею були, та й тамъ и накрылъ ло-мачѣмъ.

Бо таки Иванко булъ ледащо таке, що ни кто за кусень хлѣба держати не холѣлъ: булъ онъ зъ молоду у господаря, та выгналъ 'го газда, бо ни до чого було; ѡдъ такъ взяли до двора, та й тамъ разъ черезъ п'янство, а друге що любилъ таки рушити, та выбили, выбили, та й выпудили, ажъ ся закурило. Волочилъ ся по селу, волочилъ ся, ажъ прійшла бранка, взяли и ѡддали у некруты. — Та жъ бо що ни нащо, то и у вѣйску не будутъ держати: побуль щось кѣлька рокѣвъ, та приволѣкъ ся зновъ у своє село; але кто жъ прійме такого драба, що ни робити не хоче, та 'ще всѣ знали, же злодѣй та п'яниця такій, що за келишокъ горѣлки и мышъ бы пѣгналъ дѣ Львова. — Отъ нанялъ ся онъ у Жида до винницѣ, бо що людяне, то не пѣйде до Жида служити, але найде собѣ службу хоть у панѣвъ, хоть у хре-

стянина. — Отъ такий то булъ тотъ Иванко, якъ всѣ грубарѣ Жидовскіи. —

Пыталъ Жидисько, перепытовалъ за кѣтломъ, нема, якъ въ землю запалъ ся. — Посходили ся разъ люде въ недѣлю якъ звичайно до корчмы, пьютъ, частують ся, розмовляють, бесѣдують стари, балакають. — Прійшолъ и Абрамко (орендарь) идъ нимъ: Якъ ся маєте, добри люде, богъ дай вы вѣковали, та здорови горѣлку пили, чи чули вы, яку я маю шкоду? Ай вай! такий котелъ новий, що у винницѣ, та ктось укравъ — чи не чували вы, люде, чи не продавалъ кто въ мѣстѣ, або що? — А Иванко ту жъ за плечима єго потерпає, думаючи, що кто изъ громады надыбалъ въ корчехъ, або що — та й самъ ѡдзываетъ ся (бо бачите, на злодѣю шапка горить): Е не жури ся, Абрамку, 'ще ѡнъ ся найде — кто бъ єго укравъ? чужого не було, а свѣй хоть бы узялъ, то далеко не понѣсъ, отъ може 'де въ корчѣ кинулъ, та й тамъ лежить — та й 'де жъ бы ѡнъ єго нѣсъ черезъ село до мѣста, то бы кто узрѣлъ изъ громады. — Говори си, говори — перебилъ орендарь — оно возьме, потолче, порубає, забере въ мѣхъ, та й понесе до мѣ-

ста, продасть та й пропало. — Ба! добре, пане орендарию, загадалъ Иванко, але жь бо оно буде брентотѣти, то бы кто пѣзналъ, та й бы зловили злодѣя, та й таки хоть куснями, то бы ся тобѣ вернуло. — Якій бо ты, Иванку, дурный, шкода тебе, що 'сь такій вырѣсь — а онѣ не возьме въ мѣхъ половы насыпле, перемѣшає, возьме на плечѣ, та й понесе до мѣста, кто его буде пытати! — „О! коли такъ, то пропалъ уже твоѣй котель“ — сказалъ Иванко, урадовавши ся, що его научилъ Жидѣ, якъ що робити. — Одѣ такъ пѣйшолъ Иванко въ корчѣ, розбилъ котель, порубалъ, взялъ у мѣшокъ половы, та й понѣсь до мѣста, и продалъ. —

II.

Ишолъ разѣ Жидокъ изъ ярмарку, та стрѣтилъ ся съ бѣднымъ наймитомъ, що службы шукалъ — идуть собѣ дорогою, идуть, ажъ прійшли на брѣдъ: Жидѣ скинулъ свои черевики и стягнулъ панчохи, позасуковалъ штаны, и бреде у передѣ, а наймитъ иде за

нимъ въ слѣдъ. Жидъ тримає и торбинку свою, що бы не замокла, и черевики съ панчохами, та й полы жупана свого, все въ одній руцѣ, бо другою подпералъ ся на палицю, що бъ 'го вода не звернула. — Отъ якось поткнулъ ся на слизкій рѣни, звихнулъ ся, упустилъ одну полу въ воду, крикнулъ: Ай вай! — та й вхопилъ, що малъ, и ажъ повышъ головы поднялъ. Не упалъ Жидокъ, лише троха кафтанъ замочилъ ся; але мошенка съ грѣшми вылетѣла изъ кишенѣ — наймитъ изхилилъ ся тихенько, засукавши рукавъ, та й вытягнулъ изъ воды, та й сховалъ. —

Выйшли на берегъ, обули ся и йдутъ; на дорозѣ оглядѣлъ ся Жидокъ: Ай вай! нема грошій, десь загубилъ; чи не видѣлъ ты, Грицю? — Ни! не видѣлъ. — Шукає по дорозѣ, нема. Що жъ робити! поѣшли далѣй. Жидъ роздумалъ, що не онакше, якъ же онъ згубилъ на броду, а Гриць идучи за нимъ, уже певно знайшовъ: але що жъ съ нимъ робити, коли не признає ся? —

Прійшли до корчмы; Жидокъ сталъ намовляти, що бы Гриць призналъ ся, же знайшовъ гроши: все купує 'му горѣлки, та й при-

мовляе: Правда, Грицуню, я ишолъ и ты йшолъ? — Правда, — каже Гриць. — На! напій ся горѣлки; правда, що я бродилъ и ты бродилъ? — Правда. — На, напій ся горѣлки. — Гриць выпилъ. — Правда, Грицуню, що гроши бовхъ? — Правда. — На, напій ся горѣлки. Правда, Грицуню, що гроши бовхъ, а ты хапъ? — Брешишь! ôдрѣзалъ Гриць. — **Жидъ** зновъ взялъ хлопа пôдмовляти, ажъ ледви не ледви научилъ Гриця, пôдпоюючи, що ôнъ призналъ ся, що гроши бовхъ, а ôнъ хапъ. —

Жидокъ урадовалъ ся, що уже Гриць признае ся — каже: Ходимъ, Грицуню, теперь до пана, абы 'сь пакъ и передъ паномъ такъ казало, а я тобѣ 'ще куплю горѣлки. Гриць пôдпивши, каже, що добре; але я такъ не пôйду босый та обôдраный; дай менѣ чоботы, та кожухъ, та добру шапку, то я и стану передъ чортомъ, не то передъ паномъ. —

Жидъ пошварготѣлъ щось по своєму съ орендаромъ; ажъ тотъ за ключѣ, и утворилъ комôрку; ажъ тамъ всего, якъ на ярмарцѣ: и опанчѣвъ, сердакôвъ и кожухôвъ, и шапокъ и чобôтъ жолтыхъ сафьяновыхъ, и чо-

ловѣчихъ таки шкаповыхъ; ба й були бе-
 кеши, перемѣтки, выбачте и сподницѣ, за-
 гортки, хустки; — ба тутъ и желѣзье: че-
 ресла, лемѣшѣ, наралники, лопатиѣ, свер-
 длѣ, ѡсняки, рѣзакы, сокиры, тесники —
 всякого було: — все тото, бачите, добри лю-
 де, позаставляли за горѣлочку, кому треба
 або на праздникъ, або на поминки, обѣдню
 справляти, або якъ кому Бѡгъ дасть весѣлье
 справляти, або и хрестины — на все треба
 горѣлки, що бы людей добре почастовати,
 абы тямилы гостину. — Та й передновокъ не
 мало оскорбить: въ осени, коли Бѡгъ гараздъ
 уродить, то и ба й дуже, кто схоче обѡрве;
 вытуманить и Жидъ, кѡлько схоче, у газды
 зерна: чоловѣкъ 'му за въ пѡль дармо дає —
 Жидъ собака пряче въ свои засѣки — ажъ до
 переднѡвку, тогдѣ коли господарѣ свѡй хлѣбъ
 зѣдять, а купити нема за що, идуть до Жи-
 да, заставляють послѣдне, абы дѣти годува-
 ти; Жидъ дає на веснѣ, коли хлѣбъ пѡдско-
 чилъ въ гору, а въ осени, якъ цѣна спаде,
 то и въ трое возьме ѡдъ господаря, та 'ще за
 пѡжду, що наросте ѡдъ Юрья до Михайла,
 удре добре, а статки та маетки лежать у Жи-

да: прійде зима, бере кожухъ, а закладає Жи-
дови сердаки та опанчѣ; прійдуть жнива, то
заложить сокиру а серпъ возьме.

Отъ такъ то господарюють наши госпо-
дарѣ: працюють гôрько, а ихъ працю або
чортъ або Жидъ бере. — А богъ дай васъ съ
вашимъ господарствомъ! Часъ бы уже, чест-
ни газды, розъумъ мати, та не дати ся леда
Жидовину за нôсь водити!

Такъ Жиды убрали нашого Гриця и въ
чоботы, и въ кожухъ, дали и шапку, и по-
йшли собѣ оба до Пана. Заразъ сталъ Жидокъ
скаржити ся на Гриця передъ паномъ: Вельмо-
жный пане! мы оба ишли зъ ярмарку, прійшли
на брôдъ, мои гроши бовхъ, а Гриць хапъ! — а
Гриць ôдрѣзалъ: Брешешъ. — Панъ розсмѣялъ
ся на всю губу, и каже: Якъ тото було, якъ? —
Жидъ: Вельможный пане! ось такъ се було!
правда, Грицуню, що я ишолъ, и ты ишолъ?
— Правда. — Отъ же бачите, Вельможный
пане, я ишолъ и ôнъ ишолъ; (до Гриця) прав-
да, що я бродило, и ты бродило? — Правда.
— Видите, В. пане, що призналъ ся, каже
Жидъ трѣпотячи. — Правда, Грицуню, що гро-
ши бовхъ, а ты хапъ? — Брешешъ, ôдтялъ

Гриць. — Панъ зновъ зареготалъ ся. А Грицько осмѣливши съ, каже до пана, що то, В. пане, за напастливый Жидище! онъ скаже, що й сей кожухъ я єму взялъ? — Такъ не чій якъ не мій! — А може и чоботы не мои? — Та же жь не твои. — Може и шапка не моя? — Лихо твоєй матери, та то не твоє, давай сюда! скричалъ Жидъ, та взялъ сѣпати паробка за кожухъ, та за шапку. А панъ розсердилъ ся, казалъ Жиду замкнути до гарешту, а хлопа пустилъ геть. Паробокъ собѣ пѣйшолъ своєю дорогою, малъ и кожухъ и шапку и чоботы и гроши. —

Отъ таки трафило ся мужикови (коли се правда) разъ Жиду обдурити. —

III.

Було то колись, та уже дуже давно, 'ще небѣжчикъ дѣдъ розказовалъ — якъ то козакки завирушили съ на всѣхъ ворогѣвъ — то жь то була рѣзня! Господи прости грѣхи! въ кождѣмъ мѣстѣ, въ кождѣмъ дворѣ страхъ, якъ на страшный судъ — а Жиды то

такъ ся поперепуджовали, що 'де котрый мѡгъ улѣзти хочъ въ мышачу дѣру, то и тамъ седѣлъ, доки бѣда не минеть ся.

Одинъ Жидокъ 'десъ вырвалъ ся, та утѣкалъ 'десъ чи до своихъ, чи що, та нагналъ его хлопъ съ порожнимъ возомъ: Куда ты, нехристе, плетешь ся? — Охъ, до того а до того села, кобы 'сте, пане господарю, пѡдвезли строхи, я бы вамъ такъ заплатилъ, що ну! — Смовили ся, сгодили ся, взялъ мужикъ Жида на вѡзъ, та затылъ конѣ: вѣе! —

Але Жидокъ зупинилъ его: Погоди, Иване! памятай, Иване, уважай добре, що бы 'де не подыбати козакѡвъ, бо теперъ всюды уганяють, та бѣдному Жидкови не дадутъ и души выховати. — А менѣ що до того? сказаль Иванъ, най тебе и живцемъ спекутъ, то менѣ ба й дуже. — Але, Иване, нехай Бѡгъ боронить, що бы они мене Жида пекли, чи они алепакъ не мають панскихъ волѡвъ та коровъ? Отъ знаєте, Иване, я вамъ добре заплачу, нате, сховайте лишень тотъ мѣшочокъ съ грѣшми, сховай за пазуху, шо бы козаки не выдерли. — Я нехочу, 'ще менѣ яка бѣда буде: якъ бы знайшли, то бѣ и конѣ пропали;

менѣ на що? злѣзай зъ воза, та гайда до дѣдка! — Прощу Васъ, пане господарю, я вамъ такъ заплачу, що не може и самъ царь лѣпше заплатити, лишень везить. — Мужикъ съ великою бѣдою присталъ, але гроши, каже, я возьму въ сабельню межи обрѣкъ, та й самъ присяду, то по́до мною безпечни будуть. — Жидъ присталъ и поѣхали. — Їдуть — їдуть — Жидъ все оглядає ся, чи не покаже ся 'де якій козакъ, ажъ стало уже й сонѣнько спочивати. Жидъ добулъ зъ мѣшочка свои приказанья, завязалъ на чоло, об'язалъ ремѣнцями лѣву руку по локоть, та й взялъ свои борухи ѳдправляти — а все Ивана выпитує, чи не видно 'де Козакѳвъ. —

Їдуть, їдуть — Жидиско ся молить; ажъ выѣхали вывозомъ на чисте поле; Иванъ якъ скрикне: А диви онъ 'де Козаки обозомъ стоять — и показує на полукѳпки на полю. Жидъ: Ай вай! де я ся сховаю? та й горѣницъ упалъ у вѳзь, и не розгялдѣлъ, 'де що є. — Иванъ порадилъ, що, каже, ты ляжи горѣчеревомъ на возѣ, а я тебе рядномъ прикрию, та зведи руки и колѣна, а я скажу, що я дзвоны везу до монастыря. — Добре, Ива-

не, добре, богъ дай вамъ Бѣгъ здоровье даль.
— Жидъ такъ зробилъ, якъ Иванъ научилъ,
и поѣхали. Жидъ все пытає, чи далеко коза-
ки, а тремтить ѡдъ страху, ажъ зубами дзво-
нить. Иванъ каже: Ой бѣда! жене одинъ ко-
закъ просто до насъ; пропали мы уже, про-
пали! — Жидъ обомлѣлъ ѡдъ страху. Пѣ-
хали трохи дальше, хлопъ скочилъ зъ воза,
якъ затупотить ногами, якъ бы копытами,
якъ крикне не своимъ голосомъ: Стой! — та
й самъ собѣ у одвѣтъ: Тпрру! — Конѣ стали.
Зновъ буцѣмъ козакъ пытає, а ногами тупо-
титъ: 'Де ѣдешъ? що везешъ? — Я, панонь-
ку, везу дзвоны до монастыря. — Давай гро-
ши! — Нема, паночку любый. — А тутъ що? —
та самъ луснулъ по сакельни пужаломъ, ни-
бы козакъ нагайкою, а тамъ гроши ѡдозвали
сь — а ѡнъ себе пужаломъ черезъ плечѣ лусъ
лусъ — а все то лає, то выпрошує ся, нибы
то за козака и за себе. А далѣ кричить: Да-
вай гроши! — и самъ стогне, та нибы добуває
гроши. —

Та 'ще на конецъ, нибы уже удобрѣлъ
ся козакъ, та каже: „А що? голосни твои
дзвоны?“ — та й Жидъ по колѣнахъ пужаломъ

— а Жидъ: „Бам-м-мъ!“ — „Добрый голосъ, каже, а ну другій? — та по рукахъ; а Жидъ: Денде-лень! — Добрый каже, а ну ще третій? — Якъ ударить по головѣ, а Жидъ: „Дзѣнь!“ — Та потупотѣль трохи коло воза, и утихъ, — а по хвили ѡдзываетъ ся, та стогне: „Охъ, богъ дай тебе! черезъ твои гроши, та позбавиль мене здоровья — охъ! плечѣ жъ мои, охъ! крижѣ жъ мои!“ — „Цыть, цыть! — ѡдзываетъ ся Жидъ зъ пѡдъ рядна, очунявши трохи зъ переполоху — що то гроши? дурне гроши! але то якъ бы булъ ще разъ навернуль ся до „дзѣнь“, то бы уже не було дзѣнь, але було бы: гвалтъ!“ —

IV.

Буль то въ однѡмъ малѡмъ мѣстечку дуже мудрый жидъ: ѡнъ буль щось двацять лѣтъ школьникомъ, а такій, казали жида, буль мудрый, що чулъ якъ трава росте; ѡнъ до никого и говорити не хтѣлъ, лишень все въ бубляхъ гмираль. — А було то тогдѣ, коли козакъ

Гонта (коли чували) Гумань вырѣзалъ: такъ розтягла ся козацькая воля по всѣй Украинѣ; всюды жидѣвъ та ворогѣвъ губили, та палили. — Отъ и прійшла черга и на наше мѣстечко — козаки розположили жидову; 'де що перерѣзали, 'де що порозбѣгало ся; а старѣйши сгорнули ся до школы, замкнули ся, та взяли ся молити — бо коли тревога, то и жидъ до Бога. — Але найдуть козаки ихъ и въ школѣ: всѣ жида, кто мѣгъ, поховали ся, що такъ тѣсно було якъ оселедцямъ въ бочцѣ; лишень оденъ Сруль школьникъ, одправивши свои бо-рухи, каже, що не боить ся козакѣвъ, и выйшолъ на улицу. Всѣ дивовали ся, що ѣнъ та-кій мудрый и ѣдважный, та й дивлять ся ѣк-нами за нимъ, що изъ того буде. — Сруль со-бѣ поважно выйшолъ съ книгою на улицу, и походуе по улицѣ по при школу, и щось читае. —

Ажь 'десъ и уродили ся козаки, та до не-го: „Коли жидовина!“ — А ѣнъ пѣднѣялъ ру-ку: „Стѣйте, не колить!“ — Козаки схамену-ли ся — та зновъ до него съ грозою: „Що ты за оденъ?“ — А Сруль тихенько имъ каже: „Та то, панове, добро пѣзнати, що я не жидъ.“

„А кто жь ты такій?“ — Алепакъ, панове — усмѣхаючи съ каже жидъ — та то добро пѣзнати, що я не жидъ; я Василянъ зъ Пѣчаєва. — „А що жь ты тутъ робишь?“ — „Отъ що порабляю — похожаю, та ся Богу помоляю“ — все ласково уговорює Сруль. — Та за кого молишь ся? — запыталъ оденъ козакъ. — „Та за кого? за пана Гонту, та за вельможныхъ козакѣвъ панѣвъ.“ — А возьми *рашище* на песьего сына“ — обѣзвалъ ся оденъ изъ купы козакъ. А жидъ не порозъумѣлъ, та й каже: „Але, але! и я кажу, *радыше съє*, абы добро було.“ — Тутъ єго и козаки пѣдняли на три списѣ къ горѣ. — Одъ такъ школу пѣдпалили, та всѣхъ жидѣвъ якъ мухъ подушили. —

V.

Разъ набѣгли козаки до корчмы: що тамъ було прихоже и домашне, поховало ся, 'де кто мѣгъ — а ту уже въ хатѣ козаки: склянки та фляшки жидови толчуть, та псують що подыбають. Жидъ засапанный, ледви ды-

ше, та якось запхаль ся у грубу, та въ страху не постерѣгъ, що тамъ уже стоялъ у куточку — панского вѣйска капитанъ, що булъ такожъ передъ козаками сховаль ся. —

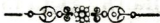
Ледви жидъ выпростуваль ся, ажъ панъ капитанъ, хотъ тихо а съ притискомъ на него: „Жидзьє! а чашка?“ — (бо жидъ якъ стоялъ у шапцѣ, такъ и въ шапцѣ у грубу влѣзъ). — Жидище серака (неборакъ) бачить, що межи два огнѣ попалъ ся, сѣгнувъ за шапчину, та й думає собѣ: „Ай вай! цѣ-цѣ-цѣ! що то за капитанство съ жидомъ, у одній грубѣ!“ —

VI.

Купиль собѣ разъ дуже богатый жидъ село, и зачаль яко панъ дѣдичъ ланы засѣвати, сѣна робити, горѣлку на винницяхъ курити, та пива варити — волю на брагу ставляти: однимъ словомъ господариль собѣ акъ панъ. Все господарство ему добре йшло — самъ въ кожый куточокъ заглянувъ — та й пѣдстаростѣвъ

вѣрныхъ собѣ подобиралъ, самыхъ жидкѣвъ; лишень не мѣгъ поради́ти съ проклятыми мышами, що въ гумнѣ та по засѣкахъ таку шкуру 'му робили, що якъ возьмутъ, було, стырту розбирати, то нашъ панъ Абрамъ ходить якъ не свѣй, лишъ поцмокуе, то за бороду бере ся, то волосье рве.

Разъ прибу́гъ гуменный засапаный: „Пане Абраме! несчастье — гумно погорѣло — три стырты пшеницѣ попеломъ сѣло!“ — „А — мыши що? запыталъ борзо панъ Абрамъ.“ — „Та чортъ и мыши забралъ, ѡдказалъ гуменный. — „Що — погорѣли!? спыталъ панъ Абрамъ, вытѣщивши очи. — „Та погорѣли, николи було утѣкати,“ ѡдповѣлъ гуменный. — „То-то-то! добре на нихъ, на що псяюхи мою пшеницю псують!“ —

К а з к и

За Цыгановъ (собралъ Я. Балагуръ.)

І.

Була одна громада 'десъ въ якомсь селѣ дуже пуста, та лѣнива до работы. Панъ ихъ хотѣлъ научити та добрымъ словомъ направити — та сѣликалъ було всю громаду до двора свого. — Сѣйшла ся громада на дѣдинецъ, та й Цыганъ собѣ за ними прійшовъ, та помежи люде высунуль ся ажъ на самый передъ. Панъ вийшовъ до нихъ, та й зачавъ имъ представляти, яка погана тота лѣннѣсть, якъ она до всего зла веде — яка то ганьба для громады, и такъ дальше. На конецъ пытае ихъ: „Скажитъ менѣ, на той прикладъ, кто бы ся знайшовъ межи вами, що бы ѡдъ разу кварту горѣлки выпилъ?“ — А Цыганъ пѡдхватилъ: „Я пане!“ — Кто бы у васъ булъ такій, що бы засѣлъ, та такъ ѡдъ разу добру миску пирогѡвъ со сметаною изѣлъ?“ — „Я пане!“ выхопилъ ся зновъ той

же Цыганъ. — „Але не найшолъ бы ся межи вами, кто бы за день пѣлторы копы жита змолотилъ, зѣоколотувалъ и вывѣялъ?“ — А Цыганъ обертає ся до людей: „Ну! громада, говоритъ вы — я за себе досыть говорилъ; цы менѣ все самому робити?“ —

II.

А чуль ты Цыгане що? ай! та то твого брата ймили, въ кайданы заковали, та уже въ фурдигу затагли; то жъ то будуть бити! — казалъ якійсь чоловѣкъ, стрѣтивши ся съ Цыганомъ. — На то Цыганъ запыталъ ся: „Та 'де его ймили?“ — „Де! ѡдповѣлъ чоловѣкъ — въ чужѣй коморѣ, що пѣдкопалъ ся, та хтѣлъ солонину украсти. — „Овва! велике диво въ коморѣ зловити; нехай бы но его пустили въ поле, та тогдѣ зловили, отъ то бы була штука!“ —

III.

Провадили Цыгана пѣдъ шибеницю, а ѡнъ ся просить: Мои добри люде, що вамъ Бѡгъ

далъ? що вы ѡдъ мене хочете; за що вы мене вѣшати ведете, що я вамъ виненъ? отъ пустить бѣдне Цыганище, пустить, та не вѣшайте. — „Ба! сказалъ ктось изъ вартѣвниковъ, — коли паны хотятъ, мы мусимо робити.“ — „Та дай вамъ Боже здоровье, добри люде! — подфатилъ Цыганъ за слово — то повѣшайте панѣвъ, коли паны хотятъ; на що вамъ бѣдного Цыгана вѣшати, коли онъ не хоче, та 'ще й просить ся; вѣшайте того, кто хоче.“ —

IV.

Пѣйшолъ Цыганъ красти садовину: перелѣзъ черезъ острѣшокъ, та й хильцемъ-хильцемъ подобралъ ся подъ грушу; потрясъ зо тричѣ, та сталъ у мѣшокъ сбирати — собирає, собирає, а садѣвникъ подглядѣвши (бомѣсячно було) — тишкомъ-нишкомъ зайшолъ изъ заду, та за обшивку хватъ: А тутъ єсь, песій сыну! научу я тебе въ чужій садъ лазити; полѣзуть тобѣ бокомъ тоти грушки — та й потягъ: ходи

за мною, дамъ я тобѣ науку“ — хотѣлъ бо его завести идъ хатѣ, та выкликати хлопцѣвъ, и добре выпарити, що бы памяталъ зъ московскій мѣсяць, якъ то грушки красти.

Цыганъ бачить, що бѣда, взялъ ся на хитрощи, та просить ся: „Пане господарю, будьте ласкави, що хочете со мною робить, и рубайте и сѣчитъ, и хотъ живцемъ шкѣру здерить, лишень мене черезъ острѣшокъ не мечить.“ — Добре, добре! приговорювалъ зъ разу господарь — я уже знаю, що съ тобою робити. — А Цыганъ таки свое: „Пане господарю! що хочете со мною робить, и рубайте и сѣчитъ, и хотъ и живцемъ шкѣру здерить, лишень мене черезъ острѣшокъ не мечить.“ — Думає господарь, кто знає, що Цыганови буде, коли ѓнъ ся такъ просить, а ну жъ я его черезъ плѣтъ перекину — та й пѣдвѣлъ Цыганище до плота, а ѓнъ все 'ще гѣрше! просить ся — взялъ пѣдъ колѣно, та й пекець! черезъ острѣшокъ; и дивить ся крѣзь плѣтъ, що съ нимъ стане ся: а Цыганъ скочилъ на ноги якъ кѣтъ, та 'ще уклонилъ ся: „Дай ти Боже здоровье, чоловѣче! теперъ хапай вѣтеръ у полю.“ — Садѣвникъ кинулъ ся булъ: Охъ! вражій

сыну! хибань бы я тебе не ймилъ! — але за-
кимъ онъ на острѣшокъ выдрапалъ ся, а Цы-
ганъ уже зо три гоны убѣгъ; кто его годенъ
зловити? хибань хортъ або чортъ! —

V.

Укралъ Цыганъ кобылу, та й догонили
его, зловили, та привели до ратушьє. — По-
сходили ся люде, та кто прійшолъ, то Цыга-
нови въ очи: А злодюга, коновѣдъ! бійте его,
та слухайте, чи живой, на що конѣ краде. —
„Бѣгъ 'ме, панове громада — взялъ ся Цы-
ганъ клясти, та божити — ей Богу моему! що
я не кралъ кобылы; що бы менѣ въ мѣху
духъ заперло, та що бы ковало розкололо ся,
та молотокъ выщербилъ ся, коли я кобылу
укралъ — а ось, добри люде, якъ се було:
ишолъ я селомъ, та хотѣлъ перейти судка-
ми, бо, бачите, шляхомъ далеко, а я ква-
пилъ ся, бо жѣнка та дѣти дома уже три
дни не ѣли; та бѣжу, бѣжу, ажъ тамъ попе-
рекъ дороги стоить якась коняка та цѣли

судки заступила; хочу перейти ей зъ переду, такъ не дасть приступить, кусае; зайду зъ заду, то она ногами бѣе та фицькае; а я собѣ думаю, ну жъ я черезъ неи перескочу, та якъ розбѣгъ ся, скôкъ! та лишень на неи, выскочилъ — а кобылице якъ ся збрикае, якъ не пойде со мною — а я що маю силы, держу та кричу: тпрру гнѣда! тпрру гнѣда!... а она летить та летить — гора не гора, плôтъ не плôтъ, окôпъ не окôпъ, та забѣгла со мною ажъ на друге село — та ажъ сесѣ паробочки, дай имъ Боже здоровье, зопинили ей — та й сюда привели. —

Громада слухала, слухала Цыгана, та уже зачала було и вѣрити, та уже декотри казали, що бѣ 'го пустити — але ктось зъ глоты обôзвалъ ся: А де жъ тота ремѣнна уздечка на нѣй узьяла ся? та же захоластина не пасла ся? „Отъ же того, добри люде — сказаль Цыганъ, ни бы дивуючи съ, та хочачи люде потуমানити — и менѣ дивно, зъ ôдъ кôль она тамъ узьяла ся!“ — Ага! туды ôнъ закидае, свяжитъ его, вèдитъ до пана — загула громада, та й потягли Цыганище. —

VI.

„Знаєшь ты, чоловѣче, що — казала Цыганка до свого мужа, сидючи въ бурдею на земли коло ватры, та латаючи свою дранку — отъ я пойдѹ до кумы, та позычу трошку муки, а у сусѣды позычу сыра, та налѣплю пирогѡвъ, та зробимо собѣ пущеньє.“ — А цыганчатко обзываетъ съ изъ барлога: А я, мамо, буду по два на разъ ѣлъ. — „Та не халасай, та не халасай! — скрикнулъ старый Цыганъ, та потягнувши его доброю пугою по голыхъ плечинятахъ — та не халасай, еще ся подавишь, та бѣда буде; та не халасай, вражій сыну!“ —

VII.

Ходилъ Цыганъ до одной жѣнки на заלותы, та не влюбилъ ся ѣй: хтѣла 'го позбути ся, и казала своему чоловѣкови, що бѣ сховалъ ся, а якъ онъ прійде, же бы тогдѣ заступилъ 'го, и зъ разѡвъ хочъ десять коромесломъ опе-

резаль. Такъ ся и стало : Цыганъ спужаль ся дуже, та не малъ ся 'де сховати; а жѣнка ему каже : Иди тамъ пѣдъ корову лязь, та ѡнъ скаже, що то теля. Прійшоль чоловѣкъ, розпытує съ про се и про те дѣло, а уздрѣвши корову, пытає : Жѣнко, що то пѣдъ коро-вою? — А та знать теля. — То жь мѡй чоловѣкъ якъ возьме паровину, якъ стане бити — буцѣмъ жѣнка о ни чѣмъ не знає — выбилъ, выбилъ, ажъ якось ледви выхопиль ся, та ну жь на втѣ-кача, що ажъ закурило ся. — А були жь бо они собѣ сусѣдами : такъ на другій день зу-стрѣль ся Цыганъ съ господаремъ, и пытає ся : А що то вы вчера вечѣръ за гамбарась ма-ли? — „Та що? — каже — выхопиль ся намъ быкъ, та й корову ѡдѡсьсаль, що навѣтъ и каши не було.“ — „И та що! та кто жь выга-далъ за ложку молока, такъ бити быка?“ —

VIII.

Пѡйшоль Цыганъ старый служити до чорта, такъ чортъ каже : Дамъ ти що хочешь,

абы 'сь менѣ заєдно ломачѣе и воду носилъ, та пѣдъ кѣтломъ огонь клалъ. — „Добре!“ — Далъ єму чортъ торбину и каже: Иди тамъ до теи кирицѣ и намери воды.

Пѣйшолъ мѣй Цыганисъко, набралъ въ ту торбину воды, и тягне ключкою до горы, але же старый, та не здужалъ ѣй вытягнути — мусѣлъ воду выльяти, що бѣ и торбины не запропастити у колодязи. Але съ чимъ же теперъ домѣвъ вертати ся? — Отъ взялъ мѣй цыганъ кола зъ плота, и шпортає до окола кирицѣ, буцѣмъ то ѣнъ копає. Чортъ чекає и чекає, а єго якъ нема такъ нема съ водою — далѣй самъ иде на зустрѣчъ цыганови, та знай пытає: А чемъ ты ся такъ бавишь, чемъ єсь доси воды не принѣсь? — „Ну та що! та я хочу всю кирицю выкопати, та занести тобѣ.“ — А знудилъ бы 'сь ся, що таке забажалъ: та не принѣсь бы то отъ такъ тую торбину за тымъ часомъ, що бѣ дровъ на дармо не збавляти!... та вытягнувши воды самъ несе. — „И! ко бѣ я булъ зналъ, то бѣ я булъ доси давно принѣсь.“

Пѣслалъ єго чортъ разъ по ломачѣа до лѣса: пѣйшолъ цыганъ; але въ лѣсѣ дождь єго

напалъ, та змочилъ на скрѣзь; прозябъ старый, и не здужалъ уже схиляти ся по ломачья. Що жь ѓнъ робить? — Отъ взялъ и дере лыка; надеръ скѣлька оберемкѣвъ, иде до около лѣса, и увязуе лыками єдно дерево до другого. Чортъ жде, пѣдждае, а про Цыгана ни чутки нема. Иде самъ, та надыбавши: А що ты робишь, навѣдженный? — „Та що! та я тобѣ хочу дровъ принести; отъ вяжу весь лѣсъ въ одинъ оберемокъ, що бѣ дурницею не гаити съ.“ —

Чортъ бачить, що не порадна година съ Цыганѣмъ, набралъ ломачъ та иде до дому. — Упоравши ся дома, иде до старшого чорта poradити ся: Нанялъ ємъ собѣ цыгана, але жь то якась бѣда: досыть мы розъумни — каже — але ѓнъ 'ще дужшій и розъумнѣйшій за насъ — та хибанъ я его забью. — „Та добре, коли ляже спати, то забій єго, що бѣ 'ще коли и нашого въ поле не вывѣлъ.“ — Прійшло до дому — полягали спати — а цыганъ знать щось мѣрковалъ, бо зѣоставилъ кожухъ на лавцѣ, 'де заєдно спалъ, а самъ влѣзъ въ куточокъ пѣдъ лаву — якъ прійшло — чортъ гадае, що уже цыганъ чорно спить, взялъ за булавку же-

лѣзну, якъ вытне по кожусѣ, ажъ голосъ по всѣмъ усюдамъ пѣйшолъ — та й лѣгъ собѣ спати, думаючи; ого! цыганови тутъ уже и аминь! А цыганъ стогне: Охъ! — и чухрае ся въ кутѣ. — А що то тобѣ? — „Ой! блоха мене укусила.“ —

Иде чортъ зновъ до старшого на порадѹ: — Але 'де его забити, каже — якъ емъ вытѣялъ булавкою, а онъ лише почухралъ ся и каже, блоха мене укусила. — „Та уже жъ заплати ему — каже старшій — кѣлько схоче, та нехай собѣ йде свѣтомъ за очи на чужи руки.“ — Выбралъ собѣ цыганъ торбину съ червѣнцями, та й пѣйшолъ. Ажъ чортови жалъ стало за грѣшми и радить ся зновъ старшого — а старшій каже: „О доганяй цыгана, и кажи, кто зѣ васъ лучше ногою о камѣнь тупне, що бѣ на три милѣ голосъ пѣйшолъ, того будуть гроши.“ — Доганяе чортъ: А почкай, цыгане, щось ти скажу. — „А за чимъ ты, вражій сыну?“ — „Ой почкай, будемъ тупати, кто голоснѣйше тупне обѣ камѣнь, того гроши.“ — Ну то тупай, каже Цыганъ. Чортъ тупае разѣ и другій, ажъ въ ухахъ ляснуло — а цыганъ тымъ часомъ нальѣлъ воды за

холяву : „И! що то , дурный ты ! якъ я тупну о сухій камѣнь , то вода трысне.“ — Ахъ якъ тупне , а ту трѣсь ! вода брызнула изъ каменя. —

Иде чортъ зновъ на раду — а старшій : „Доганай — каже — кто зъ васъ выше булавою кине.“ — Цыганъ увѣйшолъ уже може кѣлька миль , ажъ огляне ся , за нимъ чортъ : А стѣй ! почкай цыгане ! — „А чого ты , вражій сыну ?“ Кто зъ насъ выше булавою кине , тому и гроши. — „Но ! та уже жъ будемъ кидати , я й такъ маю два браты тамъ на небесахъ , оба ковалѣ , та здасть ся имъ чи на молотокъ , чи на клѣщѣ.“ — Чортъ кинулъ , що ажъ загуло , та ледви що и видко було. А цыганъ взялъ за конецъ , ледви пѣднѣсь , та кличе : „А наставляйте тамъ руки , браты , гей !“ — А чортъ сѣпъ 'го за руку : Охъ ! почкай , не кидай , бо шкода. —

Порадилъ зновъ старшій , каже : Доганай 'ще — и кажи , кто борше забѣжитъ 'де куды. — Дѣгналъ чортъ — а цыганъ каже : „Знаешь ты що , я съ тобою не буду гонилъсь , бо ты того не годенъ 'ще ; але я маю Яця , маленького сына , що 'му допѣро три дни :

якъ его здогонишь, тогдѣ со мною будешь ся мѣриль.“ — И заглянулъ цыганъ заяця въ борознѣ: бачь онъ! Яцъ маленькій; а ну! Яцю, доганяй; а заяць якъ вырве ся, то сюды то туды на vyskoki, лишень туманъ за нимъ поле налѣгъ. — „А ба! — каже чортъ — та бо ѡнъ не на прощки бѣжитъ.“ — „И! въ моѣмъ родѣ ще ни кто просто не бѣгъ: куда ся дивить, туда бѣжитъ.“

Порадилъ 'старшій бороти ся, кто дужшій. — „Е! чуешь — каже цыганъ — що бъ я съ тобою боролъ ся; отъ я маю батька, такий старый, що уже сѣмь лѣтъ ему вѣсти до ямы ношу; якъ ты его зборешь, тогдѣ со мною бороти 'мешъ ся.“ — А зналъ цыганъ про медведя, та й веде чорта до его ямы. — „Иди, каже, тамъ та збуди его и побори съ.“ — Увѣйшолъ чортъ и каже: Вставай бородастый, будемъ ся бороти. — Охъ! якъ займе ся медвѣдь коло него порати, якъ стане драбского хлѣба дерти, выбилъ, вычухралъ, та й на яму выкинулъ. —

Порадилъ старшій, кто лучше свисне, що бъ на три милѣ чути було. Чортъ свиснулъ, ажъ зазвенѣло и зашумѣло. А цыганъ: „Зна-

ешь ты що, якъ я свисну, то ты ослѣпишься
и оглухнешь — завяжи жь собѣ очи и уха.“
— Завязалъ. — Якъ возьме цыганъ долбни,
що дрова колять, якъ потисне по за ушь
разъ, другій. — „Ой! почкай, ой! не сви-
стай, бо забьешь! та побила бъ тя лиха до-
ля съ твоими грѣшми — иди, иди на без-
вѣсти!“ —

Отъ и вся. —

Приказочки

(собралъ Я. Балагуръ.)

Лѣпше своє латане,
Якъ чуже хватане.

Припов.

I.

Бабонько! Їли 'сте обѣдъ, и горѣлочку 'сте пили, такъ якъ и я: а чому жъ за вами по одному снопови, а за мною по два? — приговорювалъ господарь бабцѣ, що ся наймила у господаря жати. — „Ба! ѡдповѣла бабка, бо вы, пане господарю, собѣ робите, а я вамъ.“

II.

Куме! на що бо вы вашого сына жени-те, та то 'ще дитина, то дурне — сказаль разъ кумъ кумови. А тотъ ѡдповѣль. „Ба! кумоньку, та бо то добре дурня оженити; якъ до розъуму дѡйде, то не схоче.“ —

III.

Чоловѣче, бѣй ся Бога, ратуй мене! — кричалъ потопающій лихій панъ. Хлопъ уздрѣвши 'го зъ берега, задумалъ ся, та й каже: А якъ же васъ, пане, ратовати, коли васъ бы за лобъ тягнути, а вы нашъ панъ? — „Тягни якъ хочь, абы лишь смерти не пожити.“ Хлопъ думае, думае — ажъ надбѣгло бѣльше людей, та й кажуть: 'Де жъ пана можна зъ чупрыну брати? що бы онъ уже булъ за панъ, абы 'го мужикъ за чупрыну сѣпалъ! — „Та певно, обѣзвалъ ся зновъ котрыйсь — що не годить ся: бо видно, що панска чупрына не до того; то лишень мужицка чупрына на то на свѣтѣ, абы ю паны тягнули, якъ хотять и куда хотять!“ —

Отъ такъ люде радили ся, радили, та балакали на березѣ, що робити; а панъ кричалъ: кто въ Бога вѣруе, ратуйте! — кричалъ, кричалъ, та й утопилъ ся. —

IV.

Зайшовъ подорожный до хаты, и просить ся на нѣчь — та саме надѣйшовъ, що

жѣнка мужа своего била. — „Добрый вечеръ.“
Добре здоровья. — „Не приняли бы 'сте ме-
не на нѣчь, коли ласка ваша?“ — Та добре,
вы хаты не залежите. А зъ далекои дороги?
зъ ѡдъ кѡль панъ Бѡгъ провадить? що тамъ
чувати? — взяла пытати господиня подо-
рожного, забувши за своего чоловѣка, же 'го
била и лаяла. — „Ать! що чувати! — каже по-
дорожный — бѣда! быють та плакати не да-
ють.“ — Отъ чуешь, старый псе — обѡзва-
ла съ зновъ до своего чоловѣка — яка бѣда у
людей, а тобѣ у мене що за лихо? наревешь
ся що днины, кѡлько хочешь. — Та й ласко-
во зновъ до подорожного: Сѣдайте лишень,
та же вы трудни изъ дороги; що бы вамъ
зварити? може пирѡжкѡвъ со сметаною, коли
скромно ѣсте, бо мы, бачите, понедѣлкуе-
мо — и все старому лепотѣла, що у людей
гѡрше, бо тамъ быють и плакати не даютъ;
а она его хоть що дня выбѣе, та плакати не
боронить. —

V.

Хотѣлъ батько сына оженити, але сей, ни суди Боже, не дасть ся намовити. Закликалъ уже отецъ и сусѣда, та й той намовляе, и розважуе: Що видишь, такъ въ свѣтѣ є, що онъ тотъ ся оженилъ, онъ сесъ ся женить — а ты чому не хочешъ? коли 'сь прійшолъ, фалити Бога, до лѣтъ, такъ и тобѣ пора. Бачишь твоѣй тато чотырма роками молодшій булъ за тебе, коли оженилъ ся, а предсѣ Бѣгъ благословилъ, счастливо прожилъ тѣлько лѣтъ съ небожкою. — „Ба! ѡдозвалъ ся сынъ — тато съ мамою оженили ся, а менѣ кажуть чужу брати.“ —

VI.

Ишолъ подорожный швець черезъ село, та вступилъ до одного господаря — а тутъ сѣдають до обѣду — та швець пытає ся: Чи нема якои работы у васъ, пане господарю? — „А що? ты ремѣсникъ?“ — Та же ремѣсникъ. — „А що за ремѣсникъ, чи не кравецъ?“ — Швець думає, скажу, що не кравецъ, то мо-

же не дасть їсти, бо певно господарь кравця потребує, коли ся за него пытає; та й одповѣль: Та кравець. — „Добре, добре! та сѣдай съ нами обѣдати; по обѣдѣ то дамъ тобѣ роботу“ — (бо то було саме обѣдня пора, коли газда съ челядю засѣли до стола). Швець не далъ ся богато просити: сѣль — за ложку — та просто у миску.

Пообѣдали — подяковали Богу и господареви за обѣдъ — посбєрали — та й господарь показує сукно, та й каже: — „Подиви жь ся, майструню, отъ тутъ є сукно, та розмѣркуй, що 'зъ него може бути?“ — Швець розложилъ сукно, подивилъ ся, та й каже: Буде два великихъ, и одинъ малый. — „Якъ то? — задивовалъ ся господарь — я гадаю, що лєдвѣ вытѣкне на одинъ великій, а другій малый?“ — Та що вы кажете, господарю? спыталъ швець. — „Я кажу, два сѣраки, одинъ великій а другій малый“ — одповѣль господарь. — Гмъ! а я думаю три мѣшки, пане газдо, бо я не той кравець, що сѣраки шіє, я шію мѣшки. — „О песій народе! подумалъ собѣ господарь — наѣль єсь ся моей працѣ, 'ще 'зъ мене кепкуєшь!“ —

VII.

Панъ староста обводовый выйшолъ собѣ за мѣсто, та стрѣтилъ ся съ весѣльнымъ старостою на кладочѣ узенькѣй, такъ що розминути ся николи. — Весѣльный староста — звичайно съ весѣльемъ ишолъ, пѣдпивши то и пѣдъуфалый булъ — та й до пана старосты: А що, пане старосто? и ты староста, и я староста; кто теперъ кому 'зъ дороги уступитъ ся? — Панъ староста видить, що съ нетверезымъ нема богато толку — усмѣхнуль ся, та й каже: „Я тобѣ ся уступлю 'зъ дороги: бо ты лишень 'нинѣ, а я заѣдно староста!“ — и уступилъ ся простому мѣщанинови зъ дороги, бо добрый панъ булъ — дай 'му Боже панованье!

VIII.

Козаки гуляли въ корчмѣ, та напивали ся; та надѣйшла баба жебрачка, пѣдслухала пѣдъ дверьми, та й думае собѣ: Теперъ козаченьки пѣдгуляли, то и по таляреви дадутъ милостины, а котрый пѣдѣхохоченый, то богъ

дай чи червонця не выкине? — Одхилила дверѣ, улѣзла въ хату, та й стала въ куточку коло печи, та й отчепашѣ говорить, здыхаючи та покахикуючи. — А козаки и ба й дуже, и не дивлять ся на ней. Отъ она пѣдѣйшла ближе, та тряссе ся и просить: Будьте ласкави, панове, дайте старовинѣ якій грѣшъ, поратуйте бѣдную, я буду Боженька просити, абы вамъ далъ здоровьячка, та счастливѣ панованьѣ та воеваньѣ.

Одинъ козакъ обернулъ ся: „А що ты, бабо, трясешъ ся, чи 'сь змерзла?“ — Та тѣ же змерзла, паноньку, ось бѣда, зима иде, а я гола, нема въ що и одягнути ся — сказала бабка. А козакъ борзо потѣшилъ еи: „Не жури ся, бабо, я тобѣ кожухъ куплю.“ — Богъ да прости! дяковать вашецѣ, дай Боже здоровьѣ вашецѣ вамъ — перебила дякуючи урадована бабка. А козакъ еи въ одвѣтъ: „Здорова зноси, бабонько!“ — та й ѣдвернулъ ся до своихъ, и всѣ козаки зареготали ся. — А бабка постоявши, постоявши, обернула ся, та й пѣйшла, думаючи собѣ: „Отъ такъ обѣцялъ панъ кожухъ, та слово его тепле.“

IX.

Буль въ однѣмъ селѣ брехунъ на все село, уже такій, що 'де поступить ся, то збреше: 'де бы буль, кто заговорить до него чи що, то онъ уже певно ѡдѣтне або выгадками, або смѣшками, або таки просто брехнею: отъ та- ки правду сказавши, що ни кто ѡдъ него прав- ды не чулъ, та всѣ въ селѣ уже его прѣзвали Иваномъ Брехуномъ. —

Ишолъ разъ онъ черезъ село, та зды- балъ его панъ, та й каже до него: „А ну Иване! збреша не розмышляючи, дѣстанешъ чвертку пшеицѣ.“ — Не маю бо, пане, коли — ѡдповѣлъ Иванъ. — Що жъ маєшь за ро- боту? — пытає панъ. — „Отъ иду, бо тамъ ко- нець села мѣняють попѣлъ за сѣль; та ква- плю ся, що бы не розхопили; треба и собѣ зъ дѣжку попелу промѣняти.“ — Съ симъ розми- нули ся. — Панъ думає собѣ, у мене попелу до сто матъ: можна бы и собѣ пѣслати, та сѣль здасть ся — и поспѣшилъ до двора, та заразъ казалъ паробкамъ понаберати полни мѣхи попелу, та й понести конецъ села за- мѣняти за сѣль. —

Хлопцѣ набрали попѣлу, завдали на плече, ажъ погнули ся; несутъ — зайшли ажъ конецъ села, питають людей; ни кто не видалъ и не чуваль — ходять, двигаютъ, уже ажъ попрѣли; питають ся — нема та й нема. Ажъ одинъ чоловѣкъ питає: А кто жъ вамъ казалъ, що тутъ мѣняють сѣль за попѣль? — „Кто казалъ! — ѡдповѣдають єднимъ голосомъ паробки — та же панъ казалъ.“ — А панови жъ кто сказалъ? питає зновъ чоловѣкъ. — „Та либонь Иванъ Брехунъ“ — обѣзвалъ ся одинъ паробокъ. — Те! засмѣялъ ся чоловѣкъ — або жъ вы не знаєте, що Иванъ Брехунъ 'ще зъ роду правды ни кому не сказалъ; идить, идить назадъ до дому! —

Х.

Бѣхаль разъ Иванъ Брехунъ селомъ и вѣзъ дрова. Нагналь єго якійсь панъ, та порѣвнавши съ сь нимъ, питає: А *скондѣ шы*, чоловѣче? — Брехунъ ѡдповѣль: То бо, пане, дубина не *кгоншы*. — Панъ гадалъ, що ѡнъ єго не порозѣумѣль, та поправиль ся: Але зъ якои ты *всѣ*? — Брехунъ все по сво-

ему, нібы не розъумѣ: Та уже поѣхали *всѣ*,
ино я одинъ осталъ ся зъ заду. — Панъ хтѣлъ
довѣдати ся, якій тутъ дѣдичъ въ селѣ, та
пытає: Чій то ставъ? — Та чія гребля, того
и ставъ — ôдрѣзалъ Брехунъ. — Видить Панъ,
що не на розъумного натрафилъ, все выпы-
тує: Кто у васъ въ селѣ найстаршій? — А
Брехунъ свое толче, идучи по при возѣ: Па-
рашка найстарша, у насъ въ селѣ нема ни
кого старшого ôдъ неи: она має уже либонъ
чи не сто лѣтъ и десять безъ двоухъ. — Але
кого вы ся боите? — пытає панъ, уже всердив-
ши ся. Брехунъ и ба й дуже, каже: Бугай є
въ чередѣ бодливый, той якъ зъ поля иде, то
всѣ боятъ ся єго, та утѣкають. —

А панъ уже не стерпѣлъ, бо видить, що
ôнъ 'зъ него покепкує — та палицею Брехуна
черезъ лобъ, ажъ нôсъ єму провалилъ. Якъ
зобачилъ панъ, що кровь люнула та тече якъ
зъ вебрика, такъ пожалѣлъ єго, вынялъ кôль-
ка сорокôвцѣвъ, та й далъ єму, и наказуючи
каже: На другій разъ не бреши! — Розѣхали
ся — але Брехунъ все брехуномъ. —

Поѣхаль разъ тотъ панъ на ярмарокъ,
та ѣдучи здыбалъ Брехуна на мѣстѣ, и не пô-

знавши 'го кто ѓнъ, пытає: Чоловѣче, не чути тутъ 'де ѓвса? — Брехунъ пана добре пѓзналъ: Пана — та обернулъ ся на около, и нюхалъ носомъ, якъ бы вѣтрилъ — ни! не чути ни где! — Панъ дивить ся на него, що ѓнъ робить, та й каже: Ой, не дурно ты нѓсє маєшь розбитый, що ты такъ вѣтришь нимъ. — Та же не дурно, пане, бо 'сте заплатили, тогдѣ а тогдѣ въ нашѣмъ селѣ. — Панъ пѓзналъ єго, та й каже: Кто ся брехуномъ уродилъ, то брехуномъ и згине. —

XI.

Пьяный чоловѣкъ ѣхалъ волами, та здыбалъ ся въ селѣ съ своимъ дѣдичомъ, що чотырма кѓньми ѣхалъ, та 'му зъ дороги не уступилъ ся. Панъ казалъ 'го обѣхати, а обминаючи пытає пьяного: А пѓзналъ ты мене? — „Пѓзналъ.“ — А кто жь я такий? — „Дѣдичъ.“ — А чіє село? — „Мое!“ ѓдповѣдає мужикъ. Панъ поѣхалъ.

На другій день рано казалъ закликати хлопа, що бы 'му памятку дати, хотъ зъ

пятьдесятъ буквѣвъ. — Приходитъ хлопъ уже тверезый; закликалъ панъ передъ себе: „А пѣзналъ ты мене, коханку?“ — Хлопъ ажъ задрожалъ: бо якъ паны кажуть ласково, коханку, або муй коханий, то уже певно не минуть буки — та й ѡдповѣлъ, кланяючи съ ажъ до колѣна: Пѣзналъ, вельможный пане! — „Кто жь я?“ Нашъ панъ дѣдичъ ласкавый. — „А чіе то село?“ — Нинѣ ваше, вельможный пане, а вчера мое було, бо я пьяный булъ. — Панъ одобрухалъ ся, и даровалъ ’му загаданную кару. —

ХІІ.

Въ славнѣмъ якѣмсь мѣстѣ засѣли въ Радѣ славетніи лавники съ вельможнымъ паномъ засѣдателемъ (презесомъ), и зачали радити о чѣмсь то дуже важнѣмъ — уже мы не знаємъ о чѣмъ, бо намъ не повѣдано — радятъ, говорятъ, бесѣдуютъ; кто говѣрливый, то договорюе; котро тихеньки, то молчки покивуютъ лысыми головами, та потрѣсуютъ бо-родами — бо то, бачте, ’ще тогдѣ ся дѣяло,

коли вся старшина съ бородами ходила. — Такъ всѣ собѣ поважненько, та тихенько радятъ безъ всякой суперечки, та судятъ право; та уже не скажу — чи такъ и мудро и розъумно якъ поважно: бо безъ мала чи не въ томъ то судѣ було, що коваль завинилъ, а шевця повѣсили; — ба й кто скаже, що не розъумно присудили: коли коваль одинъ булъ на цѣле мѣсто та всякому потрѣбный, чи чоботы пѣдковати жолти та червони — бо обцасовыхъ 'ще тогдѣ вѣдавъ у насъ и на свѣтѣ не було — а шевцѣвъ було до лиха, такъ що жь? одного повѣсятъ, то двацять буде. —

Отъ же до той Рады прибрали за лавника сына, молодого безъ бороды, такъ що отецъ сидѣлъ на лавѣ поручъ съ сыномъ. — Пришло до рады, всѣ сгодили съ, якъ батько сказалъ, лишь одинъ сынъ не хоче, та все доводитъ изъ письма, що не такъ повинно бути, що всѣ зле судятъ, та правду щирю сказавши, и батькови у очи сказавъ, що зле, и такъ допинає, що и годѣ. — Батько розсердился, що уже не зналъ, що 'му ѡдповѣсти, якъ ѡдверне руку, такъ и заталя сына у лице: „Молчи, дурню, такъ тато каже!“ —

Тутъ всѣ оторопѣли. Сынъ засоромилъ ся, що єго, лавника, у лице вдарено, та 'ще въ судѣ при всѣхъ — всталъ, пѣднѣлъ руку, та й хотѣлъ тою же мѣркою ѡдмѣрити — ажъ поглянуль — сива голова батькова, грѣхъ, думає, не годить ся — та й ѡдвернуль ся, и ѡдлѣвъ сусѣда-лавника по пицѣ: „Чергою, пане брате! то ся и батькови дѡстане!“ — Сусѣдъ сусѣда лусь-лусь, пѣйшло до окола ѡдѣ лавника до лавника, ажъ на батькови стало. —

Отъ таки то колись мудри лавники бували!

ХІІІ.

Бѣхаль панъ съ цюрою на вѣйну; стали на нѣчь; панъ лѣгъ спати, а служѣ казалъ сторожити цѣлу нѣчь — та все, що ся обудить, то ся пытає:

Ты спишь, Иване? —

Ни, не сплю, пане. —

Що робишь, Иване? —

Думку думаю, пане. —

Та що думаєшь, Иване? —

Де ся дерево дѣває,

Якъ кто цвяшокъ забиває? —

Розходитъ ся, дурный Иване. — Та й заснулъ панъ; ажъ прокинувши съ ранкомъ :

Ты спишь, Иване? —

Ни, не сплю, пане. —

А що робишь, Иване? —

Думку думаю, пане. —

Що жь думаєшь, Иване? —

Кто сѣдла понесе, пане? —

Або конѣ 'де, Иване? —

Ктось укравъ, пане. —

А ты спалъ, песій Иване? —

Ни, не спалъ, милость-пане! —

XIV.

Наварила баба у пѣстный день скоромно — дома ѣсти якось не яло ся; она вынесла горнецъ на улицу, та сѣла собѣ на дорожѣ, та й ѣсть, що ажъ за ухами трѣщитъ. — Надѣйшли люде, та скричали на бабу: „Цы ты Бога не боишь ся, що ты дѣєшь, та сегодне пѣстъ святой, 'де 'нинѣ хрестянинъ ѣсть скоромъ!“ — „Ничого! обѣзвала съ баба, не змѣшавши съ, най панъ Бѣгъ проштить, бо я шобѣ подорожна!“

XV.

Баба съ донькою ходили на поле, колосьє собирать; та що у жнива насбирали, то въ осени зѣли. Прійшло въ зимѣ, нема що ѣсти — заробити лѣниви якъ одно такъ друге — выбѣгли зновъ на ниву, та балують ся по снѣгови за колосками. Надѣхалъ панъ саночками — та пытає ся, що вы по снѣгови бродите, за чимъ шукаєте? — „Охъ паночку! мы бѣдни, ѣсти нема що, ходимо цы не дасть Богъ знайти якого колосочка.“ — „Дурна! 'де теперь колоски — прійди до мене, я тобѣ цѣлу мѣрницю ячменю дамъ.“ — „Боже заплатъ, паночку, дай вамъ Боже здоровьячко!“ — Панъ рушилъ зъ мѣстця, а донька 'ще ся запытала: „А чи опыханий, паноньку, ячмѣнь?“ — Такъ! тобѣ опыханого хоче ся, зароби собѣ, небого. — Не варто лѣнивому що подаровати. —

Байки и небылицѣ

(собралъ Я. Балагуръ).

I.

Ракъ и ворона.

Зловила ворона рака, и несла по надъ воду въ писку (въ дзьобѣ). Ракъ хотѣлъ выпити ся, и задумалъ задурити ворону, що бы дзьобъ роззявила, та й каже до неї: Ворононько голубонько! ко бѣ тобѣ ся молоди лѣта вернули! — А воронѣ жалко ся зробило, та й зѣтхнула и выговорила: Ба! ба! — А въ тотъ часъ ракъ выпалъ изъ роззявленнаго дзьоба. —

II.

Волкъ и бабини телята.

Пасли ся телята въ 'городѣ на упонѣ, а баба грядки полола. Волкъ зайшовъ туды, и малъ око на телята; та й сперъ ся на плѣтъ, хочачи перескочити въ 'городъ — ажъ баба удръвши 'го гукнула: гутю-га! — гутю! — А

волкъ, буцѣмъ ѡнъ на телята и гадки не малъ, каже, що бы помовку зъ себе збути: „Пекъ тобѣ! черезъ бабини телята не можь ся въ 'городъ подивити.“ —

III.

Б д ж о л а.

Скаржила ся бджола передъ Богомъ: „Господоньку, Боженьку! яка я несчастлива, бѣдная мушка, роблю тяжко цѣлѣсеньке лѣто — а въ осени прійде завидный ворогъ-чоловѣкъ, всю мою працю, мѣдъ забере, а мене выжене, що потѡмъ зъ голоду хотъ гине.“ — „Що жъ бы ты хотѣла зробити чоловѣкови, абы ѡнъ тебе лаякаль ся, та не напастоваль? — „Охъ Боженьку! дай менѣ таку силу, що бы кождень чоловѣкъ ѡдъ мого жала згибъ, то бы уже мене ни кто не рушилъ.“ — Яка мала мушка, а кѡлько злости у нѣй! И за тебе, мизина мушко, малъ бы велить-чоловѣкъ гинути! — сказаль Господь — не ѡнъ згине, але ты згинешъ, скоро его ужалишь. — Та й ѡдъ того часу бджола, скоро укуситъ кого, такъ заразы и гине. —

IV.

Джмѣль и бджола.

На веснѣ сонячко пригрѣло, але 'ще ни заморозъ добре не пустила, ни снѣги не стояли, отъ лише що ледви лоза та ива попукала; схопилъ ся джмѣль, та до бджолы, крутить ся та гуде: Ву-у-у-у! женимъ ся. — Бджѣлка слабенька, звичайно якъ зъ весны, вымовляє ся: Най но — каже — въ осени, якъ ся доробимо! — Настала осѣнь: джмѣль живилъ ся, 'де попало, черезъ лѣто, а про зиму и не гадалъ — прійшло ся въ осени, сидить у норѣ, бо нема 'де пожити ся, що бъ хочъ до Покровы добѣдити. — Бджола насбирала въ лѣтѣ досыть меду и на зиму, та й веселенька собѣ прилѣтає на вытришки до джмеля, и каже: Ну-у-у-у! поберимъ ся! — А джмѣль голоденъ ледви ѡдозвалъ ся: Вмераю! Та не долго и дыхалъ. —

V.

Двѣ мышцѣ.

Бо то було двѣ мышцѣ, одна робѣтня всюда лѣзає, все сбирає, то зерно то орѣхи,

та въ яму на зиму ховає, и́ уже щось богато придбала. А другая лѣнивая зъ дня на день живе, отъ абы но 'ниньки голоду не мати, а на заутра и не думає.

Такъ ось прійшло зимовати: робѣтня все изъ свого запасу бере, та живить ся — а лѣнивая скулила ся, замлѣла, ледви ноги волочить. — Ажъ разъ зайшоць собѣ и кѣтъ туды; уздрѣла го лѣнива: а звѣстно що лежухи смертї гѣршѣ всего боять ся — то й она, хочъ и не здужала, а таки мовъ опарена смыкнула котови уже отъ зъ передѣ носа, та въ дѣру — бо у страха велики очи — ажъ зѣопинила єи тутъ робѣтня, и пытає: „А що, небого? ты знать добро собѣ подужала, що й герцюєшь веселенька?“ — Та жь не якъ! герцюю! я онъ, сусѣдочко, ходила сповѣдати ся, и бачь яка я теперь легенька, якъ на свѣтъ народила ся; побѣгни й ты, онъ 'де сидить пѣпъ биля ямы. — Дурна, та послухала лѣнивои на лихо своє — лишь выбѣгла, а кѣтъ хапъ! — и ѳдъ разу розгрѣшилъ покутою. — А лѣнива и ба й дуже пѣйшла собѣ до ямы якъ до своей, та цѣлѣсеньку зиму живила ся чужимъ хоснемъ. —

Содержаніе Вѣнка. Ч. II.

<i>Предисловіе.</i>	Стор.
<i>Анш. Могильницкого :</i>	
Слово о повинностяхъ по́дданныхъ	1
Згадка старины	42
<i>Анш. Лужецкого :</i>	
Пѣсня на честь Є. В. Фердинанда I.	34
Плачь вдовиць	36
Голосъ вдовиць до згаслого Друга	40
<i>Лук. Данькевича :</i>	
Бесѣда о горѣлцѣ	45
Должникъ жидѣвскій	52
Шатана жада	55
<i>К. Скоморо́вского :</i>	
Птиць-послы	62
<i>Никол. Маркевича :</i>	
Списъ державцѣвъ Малоросіи	65
<i>Ивана Д. Вагилевича :</i>	
Жулинь и Калина	91
Мадей	103

Я. Ө. Головацкаго :	Стор.
Весна	109
Туга за родиною	113
Два вѣночки	117
Рѣчка	119
Надъ Прутомъ	121
Подѣлъ часу у Русинѣвъ	240
Слова витанья и чѣмности у Русинѣвъ	255
Великая Хорватія	133
Казки В. Даля-Луганскаго :	
I. У тебе самого є свѣй розѣумъ	318
II. Шило въ мѣшку не утаишь	320
Никол. Усшіяновича :	
Осѣнь	123
Побратимови въ день имени Ёго	125
Наднѣстрянка	126
Гей-гей! милый Боже	128
Мих. Тѣмьяка :	
Бѣгъ знає, чимъ чоловѣка карати має	332
Издашеля :	
До Ө. J. II.	130
Побратимови	131
Три думки :	
I. Залюбленному єдинчику	207
II. Заручениѣй сиротинѣ	210

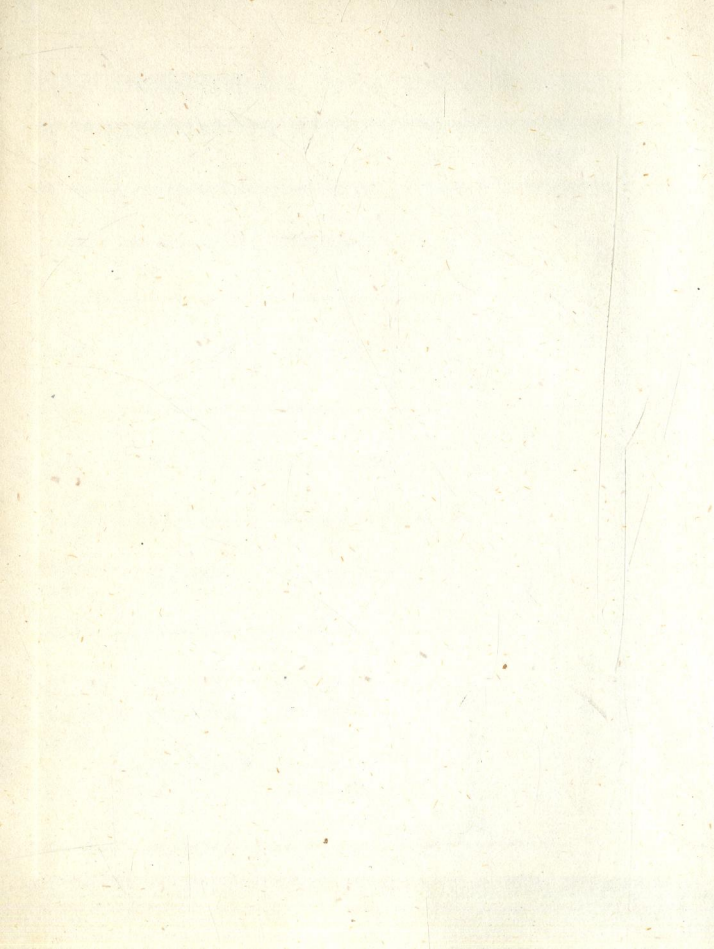
Стор.

III. Молодымъ по вѣнчанью . . .	213
Торжество. Сонъ	216
До Кл Ол	229
Семая на чужинѣ весна	230
Загадки рускіи и сербскіи	273

Яцька Балагура:

Вороженье у Русинѣвъ	262
Добри дѣти вѣнецъ. Казка	338
Казки за Жидѣвъ I. — VI.	346
Казки за Цыганѣвъ I. — VIII.	363
Приказочки I. — XV.	377
Байки и небылицы I. — V.	393

2800

Сровнительная таблица именъ мѣсяцѣвъ Словенами употребляемыхъ.

Число ряд.		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Латинскіи	Изъ церковн. книгъ.	Януарій.	Февруарій	Мартъ	Априлій	Май	Юній	Юлій	Августъ	Септем- врій.	Октоврій	Новембрій	Декемврій
	Изъ росій- скаго.	Январь	Февраль	Мартъ	Апрѣль	Май	Юнь	Юль	Августъ	Сентябрь	Октябрь	Ноябрь	Декабрь
Имена Словенскіи.	Изъ Карамзина	Просионецъ	Сѣчень	Сухій	Березо- золь	Травный	Изокъ; Високъ	Червецъ	Заревъ	Рюень	Листопадъ	Грудень	Студеный
	Мало- росій- скіи.	Сѣчень	Лютый	Березо- золь	Цвѣтень	Травень	Червецъ	Липецъ	Серпень	Вресень	Паздер- никъ	Листопадъ	Студень
	Нинѣшніи рускіи.	Сѣчень; Проси- онецъ; — мець; Лютый	Лютый; Казидоро- га; Казибрѣдъ; Палютый	Палютый; Мароть; Марецъ	Березень; Цвѣтень	Травень; Май	Червень; Червецъ; Кедзень; Быдзень	Липень; Косень; Сѣнокося	Серпень; Кивень	Манкъ; Сѣвень; Вересень	Жолтень	Листопа- день; Падолистъ	Грудень; Трусимъ; Студень; Проси- онецъ
	Поль- скіи.	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Pazdzier- nik	Listopad	Grudzień
	Ческіи.	Leden	Unor	Březen	Duben	Maj	Čerwen	Čerwenec	Srpen	Zaří	Říjen	Listopad	Prosinec
	Кору- тан- скіи.	Prosimic	Swičan	Sušic	Brézen	Trawen	Cweten	Serpan		Kimawiz	Kosapersk	Listagnoj	Gruden
	Серб- скіи.	Сѣчень	Лютый	Брезень	Цвѣтень	Травень	Червень	Жаръ	Серпень	Вресень	Паздер- никъ	Листо- падъ	Студень
	Старо- сербскіи.	Сѣчанъ	Веляча	Ожукъ	Траванъ	Свибанъ	Липанъ	Серпанъ	Коловозъ	Рукъ	Листо- падъ	Студень	Просинацъ

PK Т *расчет.*
33.403
и. 80.175/2 *ра.*

